Under the liberal patronage of

His Highness Maharaja

SAYAJI RAO GAEKWAR

Sena Khaskhel Samsher Bahadur

Baroda.

PRACHIN KAVYA MALA.

or

Old Gujarati Poetical Series,

PART X.

POET NIRANT BHAKTA'S KAVITA.

Published with annotations

By

Hargovind Dwarkadas Kántávála

and

Nathashankar Pujashankar Shastri.

A. D. 1889-90.

Price Re 1-0-0

પ્રસ્તાવના

યથાર્થ રાજ્યધર્મ જાણનાર વિવેકી રાજ્યકર્ત્તા પોતાની પ્રજાનું અનેક પ્રકારે કલ્યાણ કરવું એજ ઇશ્વરકૃપાથી પોતાને પ્રાપ્ત થયેલા સર્વોપરિ પદનું સાર્થક થવું માને છે. તે કલ્યાણ કરવાના વિવિધ પ્રકાર છે. વસુંધરા (પૃથિવી) નો જે પ્રદેશ પોતાનો છે તેમા અન્નફળાદિ ઉત્પન્ન કરવાની શક્તિ છે તેનો, તથા તેમાં ધારણ થયેલ વસુ (ખનિજ ધન રત્નાદિ) ને બહિર્ કહાડી તેનો, પોતાની પ્રજાની સુખવૃદ્ધિને અર્થે, ઉપયોગ કરે છે, પ્રજાની સુખશાન્તિમાં ભંગ ન થતાં તેનો વધારો થવા અનેક પ્રકારની યોજના કરે છે; નિર્મળ જળાશય, સુગમ માર્ગ, ઔષધાલય આદિથી શરીરની સુખાકારીના સાધન નિર્માણ કરેછે; તથા વિદ્યાલય, પુસ્તકાલય, ગ્રંથવૃદ્ધિ, આદિ મનની સુખ શાન્તિનાં સાધન આપે છે. ન્યાયથી, નીતિથી, પ્રીતિથી સમભાવથી, ઉદારતાથી, પ્રજાને સ્વપ્રજા તુલ્ય ગણી પિતાવત્ સર્વનું પાલન તથા હિત કરવું એજ ધર્મ તથા સ્વાર્થ માની અન્વર્થ જે રાજા પ્રજાનું રંજન કરવા પ્રવર્ત્તે છે, તેની પ્રજા સુખી થાય છે, તથા તેના મનોરથ સફળ થઇ, તે અક્ષય કીર્તિને પામે છે. એ આદિ અનુભવસિદ્ધ થયેલા પ્રમાણિક સિદ્ધાન્તો છે.

શ્રીવડોદરા રાજ્યના વિદ્વાન્, શક્તિમાન્ અને પરમ પવિત્ર મહારાજાધિરાજ શ્રીમન્ત સયાજીરાવ ગાયકવાડ સેનાખાસખેલ સમશેર બાહાદુર એમના પૂર્વોક્ત ઉદાર વિચારો અને સિદ્ધાન્તો પર બહુ ભાવ, તથા તેવા ઉત્તમ વિચારોને આચારમાં આણી પ્રજાનું કલ્યાણ કરવાનો તેમનો મહાન્ પ્રયત્ન, એ સાંપ્રતકાળમાં સર્વ સ્થળે પ્રશંસનીય ગણતાં દૃષ્ટાંતરૂપ થઈ પડયાં છે.

શ્રીમંત મહારાજાધિરાજના એ ઉદાર ભાવથી ઉત્તેજાઇ તા૦ ૮ મે સને ૧૮૮૯ ની એક સ્મરણપત્રી તેઓ નામદારની સેવામાં રજુ કરવામાં આવી હતી, તેનો આશય એ હતો કે વડોદરા રાજ્યમાં થઈ ગયેલા ગુર્જર કવિઓના અપ્રસિદ્ધ ગ્રંથો પ્રસિદ્ધિમાં આવે તેવી યોજના રાજ્ય આશ્રયથી થાય તો સારૂં.

પ્રાચીનકાવ્યસંગ્રહ એ નામના ગુજરાતી કવિતાનાં પુસ્તક વડોદરા રાજ્યના ડાઇરેક્ટર ઑફ વર્નાક્યુલર ઇન્સ્ટ્રક્શન રાવસાહેબ હરગોવિંદદાસ દ્વારકાદાસ તથા વડોદરાનિવાસી શાસ્ત્રી નાથાશંકર પૂજાશંકર એમની તરફથી પ્રસિદ્ધ થવાનો આરંભ થઇ ચુકેલો હતો, અને તે આઠ ઘણા સ્તુતિપાત્ર પ્રયત્નથી હસ્તલિખિત પ્રતો ભેગો સંગ્રહ તેમણે કર્યો હતો. વડોદરા રાજ્યનું દેશી કેળવણીખાતું મારી દેખરેખ નીચે સુપરત થયા પછી આ સંગ્રહ બાબતમાં મેં તપાસ કરી ને ઉપરથી જોતાં આ પુસ્તક રત્નાદિ ધનના ભંડાર દટાઇ રહ્યા હોય છે તેમ અનેક વિષયો પર રચેલી કવિતાના ભંડાર દટાઈ પડી રહ્યા હતા અને તે જ જનો પ્રજાના ઉપયોગમાં બહાર લાવી તે દ્વારા મહારાજાને પુષ્ટિ આપવી એ લાભકારક થશે એમ લાગ્યું. આ કવિઓમાં પ્રેમાનંદ, રત્નેશ્વર, વલ્લભ, ભાલણ, દયારામ, હરિભટ્ટ, ભોજોભક્ત, ધીરો ભક્ત, ગિરધર આદિ બહુ પ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રિય કવિઓ આવી જાય છે. રાધાબાઇ તથા દીવાળીબાઇ નામની બે સ્ત્રી કવિઓની કવિતા પણ ભેગી આવી છે. અને બાપુસાહેબ ગાયકવાડ એ નામના પ્રસિદ્ધ થયેલા ઇશ્વરભક્તની કવિતાનો પણ સારો સંગ્રહ છે. આ સર્વ કવિતા શોધી અને છપાવી બહાર પાડતાં નાણું ઘણું લાગશે એમ અનુમાન થયું છે. એ કામ પૂર્ણ કરવા શ્રીમંત સરકાર મહારાજા સયાજીરાવ ગાયકવાડ એમણે રૂ ૧૨,૦૦૦) બાર હજારની રકમ મંજુર કરી કીમતી આશ્રય આપ્યો છે અને તેથી જ આ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધિમાં આવી શકશે. આ ઉદાર અનુગ્રહથી ગુર્જર પ્રજા અને સર્વ ગુર્જરવાણી ઉપર ઉપકાર થયો છે એમ સર્વ સમજુ જનોને લાગ્યા વિના રહેશે નહિ.

કવિતા સ્વતઃ ઇશ્વરની એક વસ્તુ છે. ઇશ્વરે કવિઓનેજ પોતાના ભવિષ્યવાદી કર્યા છે. અને કવિતાને જેમ આપણે અધિક અનુભવીએ છીએ તેમ આપણે સ્નેહમાં અને શક્તિમાં ઇશ્વર પેઠે થઇએ છીએ.

કવિ વિષે વર્ડ્ઝવર્થ કહે છે કેઃ—

Blessings be with them, and eternal praise,
who gave us nobler loves, and nobler cares,
The Poets, who on earth have made us heirs,
Of truth and pure delight by heavenly lays

WORDSWORTH.

જેઓએ આપણને શ્રેષ્ઠતર પ્રેમ તથા શ્રેષ્ઠતર ઉત્કંઠા આપ્યા છે તે કવિઓ ઉપર આશિર્વાદ તથા અનંત પ્રશંસા હો, જેમણે દિવ્ય કાવ્યવડે આ જગત્ ઉપર આપણને સત્યના અને સ્વચ્છ આનંદના ઉત્તરાધિકારી કર્યા છે.

આપણા દેશમાં તો કવિને રવિ સમ ગણી તેની બહુ પ્રકારે પ્રશંસા કરવામાં આવે છે.

સ્વદેશમાંના કોટ, રાજમહાલય, ધર્મશાળાઓ, દેવાલય, જળાશય, વિશ્રામસ્થાન, આદિ કીર્તિસ્તંભ પૂર્વના રાજા કે ધર્માત્મા ગૃહસ્થો કરાવી ગયા હોય છે. તેનો જીર્ણોદ્ધાર કરવો એ મહાપુણ્યનું કાર્ય છે, એમ ધર્મશાસ્ત્રમાં કહ્યું છે. અને સારા રાજાઓ તેમ કરાવે છે પણ ખરા અને તેથી સર્વ પ્રજાના સુખભોગમાં વૃદ્ધિ થઇ તેમનો આશિર્વાદ મેળવે છે

કવિના દ્રવતા અન્તઃકરણમાં ઉત્પન્ન થઇ સહૃદયજનોનાં અંતઃકરણમાં પ્રવેશી ત્યાં વસી સુખાનંદ દેનાર કવિતા તેનો જીર્ણોદ્ધાર પણ પ્રશંસનીય અને પુણ્યપ્રદ છે. બાળકથી વૃદ્ધ–રંકથી શ્રીમાન્ સુધી સર્વને દુઃખમાં વિશ્રામસ્થાન અને સુખને અધિક કરનાર કવિતા એ પણ સાધન છે. એવા એક સુખપ્રદ

સાધનનો ઉદ્ધાર પ્રજાના કલ્યાણસારૂ શ્રીમંત મહારાજાધિરાજ કરાવે છે એ તેમના પ્રજારંજન કરવાના ઉચ્ચ ભાવનાનું એક સુચિન્હ છે. • • •

વડોદરા રાજ્યમાં થઇ ગયેલા કવિઓની અપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન કવિતા મેળાળવી પ્રસિદ્ધિમાં લાવવાના હેતુથી નીચે પ્રમાણે કમિટિ નીમવામાં આવી છે

પ્રમુખ.

દિવાન બાહાદુર મણિભાઈ જસભાઈ

મેમ્બરો.

આશા છે કે આ પ્રાચીન ગુર્જર કવિઓની સુંદર તથા બોધક કવિતાથી વાંચનારનુ જ્ઞાન તથા મનુગુણુ, રમજ્ઞતા, રૂચિ, રસિકતા, સહૃદયતાદિ ઉચ્ચ પ્રકારના થઈ વૃદ્ધિ પામશે, અને ગુર્જરવાસી અન્ય સમય કવિઓની કવિતાની પણ તીવ્ર યાચના થઈ પ્રકટ થશે

આ પ્રાચીન કાવ્યમાળાને, કચ્છ, કાઠિયાવાડ અને ગૂજરાતના રાજ્યકર્તાઓ તરફથી તથા બીજા ઘણા સદ્ગૃહસ્થો તરફથી ઉદાર આશ્રય મળ્યો છે, તેમાટે તેમનો અંત કરણપૂર્વક આભાર માનવામા આવે છે

વડોદરા
સંવત્ ૧૯૪૬ ના વૈશાખ
સુદી ૧, તા૦ ૨૦ એપ્રિલ સન
૧૮૯૦, રવિવાર

મણિભાઈ જશભાઈ.

कविचरित्र.

नीरांत.

ભોજને, ધીરો, બાપુ વગેરે ભક્ત કવિઓની ગણનામા નીરાત આવે છે તેમનુ મૂળ સ્થાન દેથાણ કરીને કાનમમા ગામ છે ત્યા હતુ. દેથાણમા હજી એમના વ શજો છે જાતે તળપદા પાટીદાર કહેવાય છે નીરાતનો જન્મ કઇ સાલમા થયો તે માલમ પડતુ નથી પરતુ તેમને થઇ ગયે આશરે સવાસો વર્ષ થયા છે તેઓ કઈ સાલમા દેહલોક પામ્યા તે નક્કી થઇ શક્યુ નથી, પરતુ બાપુસાહેબ સ્વર્ગવાસી થયા પછી તેમનો કાળ થયો છે, એટલે તેઓએ સવત ૧૮૮૫ પછી દેહ છોડી એમ ઠરે છે તેમની મરણતિથિ ભાદરવા સુદ ૮ ને રોજ આવે છે.

નીરાતને બે સ્ત્રીઓ હતી, અને એકદરે આઠ છોકરા હતા છોકરાના છોકરા હાલ હયાત છે નીરાતે મરતી વખતે પોતાના શિષ્યોના અત્યાગ્રહથી પોતાની બે સ્ત્રીના પુત્રોને બે ગાદી સ્થાપી આપી એટલે એક ગાદી ખુશાલ દાસને અને બીજી બાવાભાઇને મળી

વીશ પચીશ વર્ષની ઉમરે નીરાત પોતાના હાથમા તુલસી લઈ દર પૂનેમે ડાકોર જતા એક વાર રસ્તામા મિયાસાહેબ કરીને કોઇ મુસલમાન વટેમાર્ગુ મળ્યો તેણે નીરાતને પોતાની પાસે બોલાવી પૂછ્યુ કે તમે તુલસી હાથમાં લઈ વખતોવખત ડાકોર જાઓછો તેનુ શુ કારણ ? વાતચીત કરતા મિયાસાહેબને નીરાત બુદ્ધિમાન અને સમજુ છે એમ લાગ્યુ તેથી તેણે કહ્યુ, અલ્યા, તારી પાસેજ પરમેશ્વર છે. તેને છોડીને તુ હાથમા તુલસી લઇ શુ ખોળતો ફરે છે ? મિયાસાહેબની વાત ઉપર શ્રદ્ધા બેસવાથી તેમનેજ ગુરૂ માની નીરાતે જ્ઞાનોપદેશ ગ્રહણ કર્યો. ચૈતન્યરૂપ આત્મા એજ પરમાત્મા છે એમ તેમની ખાત્રી થઇ તેથી તે સબધેજ તેમણે કવિતા કરવી શરૂ કરી બીજા લોકોને પણ એવીજ તરેહનો બોધ આપવા માડયો ધીમે ધીમે તેમની ખ્યાતિ વધવા માડી

નીગર્ત સ્વભાવે સ્વતંત્ર અને શાંત હતા તેમનું મન ઉદાર હતું. પારકાનું માન જાળવવામા તેઓ પુરા વિવેકી હતા એમની ખ્યાતિ સાંભળી ઘણા માણસો એમની પાસે ઉપદેશ લેવા આવતા. જે શંકા કાઢે તેનુ પોતે શાંત અને ગંભીરપણે સમાધાન કરતા. તેઓ સઘળાને સમાન ગણતા કેમકે આત્મા પરમાત્મામાં ભેદ ન ગણનારને સઘળા સમાનજ લાગે જ્યારે કોઈ એમને પંથ ચલાવવા કહે કે આગ્રહ કરે ત્યારે તેઓ કહેતા કે "વારો તો બકરાને જોઇએ! સિંહને કંઇ વાડાની જરૂર નથી"!

વડોદરામાં પ્રેમજી ભગતને ત્યા નીરાંત બહુ રહેતા. વાડીમાં વનમાળી કહાનજીનો ચોક કહેવાય છે તે ચોકમા વિશેષે કરીને તેઓ પોતાની બેઠક રાખતા ત્યા એક વખત એમનો અને સ્વામીનારાયણવાળા સહજાનંદનો મેળાપ થયો હતો. બન્ને પંથના આગેવાનો શાત પ્રકૃતિના હોવાથી કંઈ ટંટો ફિસાદ ન થતા તેમની વચ્ચે સંવાદ ચાલ્યો હતો. આખરે કંઈ મતભેદનું નિરાકરણ ન આવાથી બન્ને પોતપોતાને સ્થાને ગયા હતા એમ કહેવાય છે.

નીરાંતના મોટેરા શિષ્યોમાના ઘણાખરા થોડી કે ઘણી કવિતા કરી જાણતા હતા. એમાના કેટલાકના નામ નીચે આપ્યા છે

જમનાબાઇ.	...	...	...	...	"
લક્ષ્મીદાસ. (ઉદા)	...	...	...		"
નરેરૂદાસ. (નીરાંતપુત્ર).	...	...			"
ખુશાલભાઈ. "(જેને ગાદી મળી.)	...	...			"
બાવાભાઈ. ", ...	" ...	...	...		"

ઉપર જણાવેલા શિષ્યો પૈકી બાપુસાહેબગાયકવાડ મુખ્ય હતા. તેમની કવિતા પ્રાચીનકાવ્યમાળા વાંચનારના જોવામાં આવી ગઇ છે એટલે તે વિષે અહીં વધારે લખવાની જરૂર નથી. બાપુસાહેબે ઉત્તમ ધર્મ ખોળવા સારૂ અનેક ધર્માચાર્યનાં પારખાં જોયાં હતાં. આખરે નીરાંત પાસે આવ્યા ત્યારે તેમને નીરાંત વળી । નીરાંત પર બાપુસાહેબની કેવી શ્રદ્ધા હતી, તેમને તે કેવા પૂજ્ય અને મહાન માનતા તે તેમણે દરેક પદને અન્તે જણાવેલું છે. બાપુસાહેબ પેહેલવેહેલા નીરાંત પાસે ગયા ત્યારે તે ગાયકવાડ હોવાથી માની હશે એમ ધારી નીરાતે તેમની સાથે જરૂર જેટલીજ ધીમેથી વાત કરી. બાપુસાહેબે નીરાંતનું મન વર્ત્યું, પણ કાંઇ બોલ્યા ચાલ્યા વગર લાગટ પાંચ દિવસ સુધી અહોરાત તે નીરાંત પાસે બેસી રહ્યા. નીરાતની ખાત્રી થઇ કે બાપુસાહેબે અહંમમત્વ તજેલુ છે અને તે જ્ઞાન લેવાને પાત્ર છે. એથી તેમને ખુશીથી ઉપદેશ આપ્યો. કહેવાય છે કે બાપુસાહેબે તેજ વખતે પાંચ પદ બનાવી નીરાંતને સંભળાવ્યાં તેથી તે બહુ પ્રસન્ન થયા.

બાપુસાહેબ ઉપરાંત, મંછારામ, દયાળદાસ, ગણપત, ગોવિંદરામ-પુરૂષોત્તમદાસ, જમનાબાઇ, ખુશાલદાસ, અને નરેરદાસ એ શિષ્યોની કરેલી કેટલીક કવિતા અમને મળેલી છે. પુરૂષોત્તમદાસનો વડોદરામાં સોઇ તળાવ ઉપર એક પંથ ચાલે છે. એમની કવિતા મનોરંજક છે. નરેરદાસ નીરાંતનો પુત્ર હતો પણ તેનું મન અસ્થિર હોવાથી તેના પર નીરાંતની જોઇએ તેટલી પ્રીતિ નહોતી. વણારસીબાઇ એક બાળવિધવા બ્રાહ્મણી હતી. તે ગુરૂથી મળેલો ઉપદેશ બીજા લોકોને કરતી પરંતુ પોતે બ્રાહ્મણ જાતિની હોવાથી લોકલાજથી ડરીને નીરાંત પોતાના ગુરૂ છે એ વાત ગુપ્ત રાખતી. એ બાંધેલું બંધાવેલું મહાદેવનું દેવળ હાલ વાડીગીલ્લાની છેલ્લી પોળમાં છે.

મંછારામ કરીને એક વાઘોડીઆનો બ્રાહ્મણ હતો. તેણે નીરાંત તળપદા પાટીદાર છતાં તેની ખ્યાતિ ચાલતી જોઇ નીરાંતની નિંદા કરવા માંડી.

નીરાંતને આ વાતની ખબર પડતાં તેમણે તેને એક પત્ર લખ્યો પત્રનો ઉત્તર મંછારામથી અપાયો નહિ ત્યારે નીરાંત જાતે તેને મળવાંસાંરૂ વાઘોડીએ ગયા અને મંછારામને પગે પડી પૂછવા લાગ્યા કે મહારાજ આપ તો બ્રહ્મદેવ છો અને જ્ઞાની છો, માટે મને ઉપદેશ કરો. આ ઉપરથી તથા જે વાતચીત ચાલી તે ઉપરથી મંછારામને નીરાત ઉપર ઘણી શ્રદ્ધા બેઠી અને તેજ વખતે તે તેમનો શિષ્ય થયો. મંછારામ ઉપર કવિતામા લખેલો કાગળ આ પુસ્તકમાં છપાયો છે.

ગ્રંથવિવેચન.

ભોજો અને બાપુસાહેબ એ બ્રહ્મજ્ઞાની કવિઓના ગ્રંથો પાછળ પ્રકટ કરેલા છે તેનાજ જેવો આ પણ બ્રહ્મજ્ઞાની કવિનો કરેલો ગ્રંથ છે. બાપુસાહેબગાયકવાડના ચરિત્રમાં લખ્યું છે કે નીરાંત એ બાપુસાહેબના ગુરૂ હતા તે બાબત આ ગ્રંથમાંથી સિદ્ધ થાય છે. કેમકે નીરાંતે આ ગ્રંથમાં એક ઠેકાણે બાપુને સંબોધન કરીને કેટલાંક પદ લખ્યાં છે ગુરૂની અને શિષ્યની કવિતા બહુધા સમાનજ છે તથાપિ આમા કાંઇક ભોજાના જેવો હિંદુસ્તાની ભાષાનો ભેળ વધારે છે. ભોજાની ભાષામા કાઠિયાવાડી શબ્દો વધારે છે પણ આ કવિ તો ચોરંદા તાલુકાનો રહેવાશી હોવાથી તેની ભાષા શુદ્ધ ગૂજરાતી છે. નીરાંતભક્તની કવિતા વડોદરામા ઘણી પ્રસિદ્ધ છે, કેમકે તેના ભક્તો વાડી વગેરે જીલ્લાઓમાં ઘણા છે. તેઓ તેના ચોપડા આદરથી વાચે છે અને ગાય છે નીરાતની કવિતામા શાત સિવાય બીજા રસની છાટ નથી તેમ તે પોતે પણ શુદ્ધ બ્રહ્મજ્ઞાનીજ હતો એમ તેની કવિતા પરથી માલમ પડે છે. આ ગ્રથમા તેની કવિતાનો ઘણો ભાગ સંગ્રહ્યો છે જેમાં જ્ઞાનભક્તિનાં પદ પ્રથમ દાખલ કર્યા છે. જ્ઞાનભક્તિના ૧૧૧ પદ છે અને તે પછી સવૈયા, આત્મબોધ અને કાગળ છે. કાગળમા બ્રહ્મજ્ઞાન સંબંધી કેટલાક પ્રશ્નો કરેલા છે પણ તેના ઉત્તર નથી.

એ પછી જ્ઞાનોપદેશના ૪૯ પદ, પછી સાત વાર, બારમાસ અને તિથિઓ છે. તથા પદ ૫૭ પછી જ્ઞાની ગુરૂ સંબંધી સાખીઓ છે. એ પછી સાંખ્ય અને યોગના ઐક્યનો શ્લોકો (એ જાતના રાગમા લખેલા પદ્ય) છે. એમાં યમ, નિયમ તથા તેના ભેદ, આસન, પ્રાણાયામ, પ્રત્યાહાર, ધ્યાન, ધારણા, સમાધિ, વગેરેની સમજ આપી છે. અને સાંખ્યના શ્લોકામા જડ તથા ચૈતન્યનું સ્વરૂપ વર્ણવી પછી તેમના યોગથી જગદાદિ ઉત્પન્ન થયું છે એમ વર્ણવ્યું છે. ચૈતન્ય પુરૂષ અને જડ પ્રકૃતિના યોગથી મહત્તત્વ ઉત્પન્ન

થયું. મહત્તત્ત્વથી અહંકાર થયો, એ અહંકાર ત્રણ ગુણમય ત્રણ પ્રકારનો થયો. તામસ અહંકારથી પંચ મહાભૂત અને તેનાં કાર્ય થયાં; રાજસ અહંકારથી ઇંદ્રિઓ થઈ અને સાત્વિક અહંકારથી બુદ્ધિ આદિકઅન્તઃકરણ થયાં. ત્રણ ગુણવાળા અહંકારથી એવું સ્થૂળશરીર ઉત્પન્ન થયું તેનાં અંગો અને તેના દેવતાઓ વગેરે કહીને પછી સૂક્ષ્મશરીર, કારણશરીર, જાગ્રદાદિ અવસ્થાઓ, વગેરે વર્ણ્યું છે એ સર્વથી આત્મા ભિન્ન છે માટે તેજ સત્ય છે એમ છેવટ પ્રતિપાદન કર્યું છે.

હવે કથાઓનો આરંભ થાય છે. પ્રથમ ઉપોદ્ઘાત કરીને પછી ધનવિરાગ, સ્ત્રીવિરાગ, ગુરૂશ્રદ્ધા, ગુરૂ ઉપદેશ, વિશ્રામ, સંતતિવિરાગ, માયાત્યાગ ષડ્રિપુ, ચિત્તશુદ્ધિ, એકાગ્રતા, બ્રહ્મદર્શન, સંગત્યાગ, સદ્ગુરૂનાં લક્ષણ, બ્રહ્મદર્શનનો લાભ માયારૂપ કથન, પુરૂષપ્રકૃતિનું વર્ણન, અને પ્રકૃતિનો પરિવાર, એ વગેરે પેહેલી કથામાં કથ્યું છે. એ રીતે પ્રથમ કથામાં જડકાર્યસ્વરૂપસૃષ્ટિ વર્ણીને સર્વના કારણરૂપ ચૈતન્યબ્રહ્મનું વર્ણન બીજી કથામાં કર્યું છે.

કથાઓ પછી અવતારખંડન નામનો વિષય છે. વારાહ, મત્સ્ય, કચ્છ, મોહિની, નૃસિંહ, બળરામ, કૃષ્ણ, રામ, પરશુરામ, અને વામન, એ દશ અવતારને ભજવાથી મુક્તિ નથી, પણ એક બ્રહ્મને જાણવાથીજ મુક્તિ છે એમ કહ્યું છે અવતારખંડન પછી છેવટે છૂટક પદ દાખલ કર્યાં છે એ પદોમાં જીવ અને દેહની લઢાઇનું એક પદ છે તે વાંચનારને ગમ્મતની સાથે બોધ આપે એવું છે.

નીરાંતના ગ્રંથ ઉપરથી જણાય છે કે તે માત્ર નામનો મહિમા ગાનાર બ્રહ્મજ્ઞાની હતો નામ એટલે સ્વરૂપબ્રહ્મ. તેણે પદ, ગાગ, દેશી, ધોળ, ગરબા, ગરબી, રોગી, ધ્રુમાર, વગેરે વિધ વિધ રાગ પસંદ કર્યા છે. એ રાગોમાં જડ અને ચૈતન્યનો વિવેક, જડવસ્તુનો વિરાગ, શમ, દમ, તપ, તિતિક્ષા, શ્રદ્ધા અને સમાધાન, એ ૭ સાધન, મુમુક્ષુનાં લક્ષણ, એ વગેરે બનાવીને વેદાંતવેદ્ય બ્રહ્મને બતાવ્યો છે. જે લોકો શાસ્ત્રીય રીતે વેદાંતાદિ

ગ્રંથોનો અભ્યાસ કરી શકતા નથી અથવા તેની પ્રક્રિયાઓ સમજવાં જેટલી જેમની બુદ્ધિ સૂક્ષ્મ નથી તેમને આવા ગ્રંથોથીજ બ્રહ્મજ્ઞાન થવું સુલભ છે. બ્રહ્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયા પછી પણ નિરંતર અંતર્દૃષ્ટિ રહેવાને સારૂ તથા મનન કરવામાટે પણ આવા પુસ્તકો સામાન્ય લોકોને અત્યંત ઉપયોગી છે

॥ श्रीजगदीश्वराय नमः ॥

नीरांतभक्तकृत

कविता.

જ્ઞાનભક્તિનાં પદ.

પદ ૧ લું.

રાગ હંસની ચાલ.

ભણીને તું થયો રે ભીખારી,
કમાયો શુ, ભણીને તુ થયો રે ભખારી. ટેક. ૧
સિદ્ધાતનો રે સાર સમજી શકયો નહિ,
વાણી તે બહુ વિસ્તારી,
પોતાનું પોત નવ શકયો પારખી,
ઉદરની વૃત્તિ વધારી. કમાયો શું૦ ૨
જાચવાની જુગત તને જો રે આવડી છે,
(ને) પૂજાની પેઠી પ્રસારી;
એમ નથી જાણતો કર્તા હું કોણ છુ,
વિખવાણ જાણે વેપારી. કમાયો શુ૦ ૩
કહેણીના કૃત્યવડે ગુરૂ થઈ બેઠા,
સેવકની ગરજ નવ સારી;
મરતી વેળાએ તમો ક્યાં જઈ મળશો,

---

૩ વિખવાણ-મિથ્યા કે કડવી વાણીવડે નો જાણે પોતે વેપારી છે

એ અર્થની વાત ના વિચારી. કમાયો શું૦ ૪
દાસના દાસની દીનતા ના આવી,
ઓટમમાં લીધો છે મારી;
નીશંત નામને તે નવ ઓળખાયું,
જીત્યો જન્મ ગયો હારી. કમાયો શુ૦ ૫

પદ ૨ જું.

કર્મ કરી શું રે કમાયો;
વિચારને, કર્મ કરી શું રે કમાયો. ટેક. ૧
નાહી ધોઇને તું નિત્ય આદરે છે,
પથી જેમ પથે પળાયો;
જાગીને જોને તું પોત તારૂં પ્રીછને.
કોણ યોનિનો તું જાયો વિચારને૦ ૨
પૂર્વે જોતા તો તારે કર્મ કાંઈ નો'તાં,
ક્યાંથી કર્મ લેઇ આવ્યો;
પાછો વળીને તું કેમ નથી પેખતો,
પરખ વિના પૂરો પિડાયો. વિચારને૦ ૩
શુભ અશુભ કર્મ જાણને તે જાળ છે,
જીવ તે જાળમાં બધાયો;
જુગતે જાળમાંથી કોઇ નીકળી શકે નહિ,
બળાથી હોય જો સવાયો. વિચારને૦ ૪
પાછો વળે, તો તું તરત પાર પામે,
ને છૂટે તે કર્મનો બધાયો;

---

૨ પથી ઈ૦—જેમ પથી સઘળી તૈયારી કરીને દેખાડેલે માર્ગે જાય છે તેમ તું શીખવેલા નિત્યકર્મને માર્ગે ચડ્યો છે

ધીરાંત સદ્ગુરૂનામને સભારતાં,
ગરવો ભયો ને ઘર પાયો. વિચારને૦ ૫

પદ ૩ જું.

તન તારૂ જોને તપાસી;
તુ કોણ છે, તન તારૂ જોને તપાસી. ટેક. ૧
પાચ તત્વનુ પૂતળુ બન્યુ છે,
માંહે અગુણ તત્વ નિવાસી;
પાચની આદ લેઇ ગણીએ અઠાવીસ,
એટલામા આપ ઓળખાશી તુ કોણ છે૦ ૨
આત્મા પરમાત્મા સહુના સાક્ષી,
નિર્બંધ નિરખ્યા નિવાસી,
તુ તારૂ આપ જો અળગુ તે માય છે,
ભૂલ ભાણ્યાને શી ભાસી તુ કોણ છે૦ ૩
મરવા અવતરવાની બીક તને બાપડા,
ચાર ખાણ લખચોરાશી,
ધીરાત નિત્યનામ નિરખને તુ તારૂ,
ઓળખે તો થાય અવિનાશી તુ કોણ છે૦ ૪

---

૫ પાછો વળે-પોતાનુ આદિકારણ તપાસે કે કર્મ કરતા પાછો પડે

૨ પાચ તત્વ—પાચ મહાભૂત માહે ઈ૦—પંચ ભૂતના પૂતળામા અગુણ તત્વ (આત્મા) નિવાસ કરીને રહ્યુ છે પાચ ઈ૦—પાચ મહાભૂતને આદિ લેઇને અઠ્ઠાવીશ તત્વ ગણીએ એટલે પાચ મહાભૂત, ૠષ ઈન્દ્રિ, દશ પ્રાણ અને ત્રણ ગુણ, એ તત્વો ગણિયે-એ તત્વો તે આત્મા નથી પણ તેનો દૃષ્ટા હુ છુ એમ જાણીએ, તો આપ (પોતાનુ સ્વરૂપ) ઓળખ શે

૩ નિર્બંધ ઈ૦—એ તત્વ સમુદાયરૂપ દેહમા નિવાસી આત્માને નિર્બંધ (બધ રહિત) નિરખ્યા ૪ ચાર ખાણ-જરાયુજ, અડજ, સ્વદેજ, ઉદ્ભિજ્જ.

પદ ૪ થું.

સુગરાનું સુખ શું વખાણું;
આદિ અંત, સુગરાનું સુખ શું વખાણું. ટેક. ૧
વૃત્તિના વેગ સહુ વેગળા થયા છે,
ઠરવાનું મળ્યું છે ઠેકાણું;
આઠે પોહોર નેહ નામની સંગાથે,
અવરને ઉરમાં ના આણું. આદિ અંત૦ ૨
મરવા અવતરવાનો સંશે મટે છે,
મનથી મૂકાએલા જાણું;
વિદેહપણું દેહ દીસવામાં તારે,
આપમાં આપ સમાણું. આદિ અંત૦ ૩
જીવનમુક્ત તો જેને કહેવાય છે,
એવા પુરૂષ પરમાણું;
વાણી જુઓ તો વિકાર નહિ જેમાં,
ઉઘડ્યું હીરાનું સાણું. આદિ અંત૦ ૪
અજ્ઞાન આવરણ ઊડી ગયું છે,
વાયુ અખંડિત વાંયું;
રહે તે સંસારમાં ને ભિન્ન સંસારથી,
સમજણમાં સાર સમાણું. આદિ અંત૦ ૫
મરીને જીવે તેનો દશ એવો જાણવો,
નામ સમાન નહિ નાણું;
નીરાંત સદ્ગુરૂ કામધેનુ કેરૂં,
એ દામને જોયતું દુજાણું. આદિ અંત૦ ૬

---

૧ સુગરાનું—ગુરવાળાનું. ૪ સાણું—કોઠીનું બાકું.

પદ ૫ મું.

નુગરાને ના જડે આરો;
ઉતરવાનો, નુગરાને ના જડે આરો. ટેક૦ ૧
ભવસાગર ભય જળનો ભર્યો છે,
કામ ક્રોધનો છે ગારો;
કોટિ કલ્પ લગી કોઈ તરે નહિ,
એવો છે પાપનો પસારો. ઉતરવાનો૦ ૨
કીટ પતંગને ભ્રમાળુ ભાળજો,
ભાળો નહિ ભવનો તારો;
ઝાઝું શુ કહીએ જૂઠું ના જાણશો,
એવો છે ભવનો ભૂલારો. ઉતરવાનો૦ ૩
નુગરાના દર્શનથી દોષ ઘણો લાગે,
ઓળખ્યો છે આત્મહત્યારો;
હરિથી વિમુખ તેનો હાથ કોણ ઝાલે,
આકુટનો સંગ નિવારો. ઉતરવાનો૦ ૪
આ રે સંસારમાં ગુરૂવનો કોણ છે,
સર્વેને શિર ગુરૂ ધારો;
દેહના ગુરૂ તો સર્વેને જાણજો,
મનનો ગુરૂ છે ન્યારો. ઉતરવાનો૦ ૫
મનના ગુરૂ વિના ભૂલ નથી ભાગતી,
એ તો ભૂલે ભમે જગ સારો;

---

૩ ભ્રમાળુ—ભમનારાં—ભટકનારાં. ૪ આત્મહત્યારો—બ્રહ્મજ્ઞાન ન જાણનારને શાસ્ત્રમાં આત્મહત્યારો કહેછે. "पुमान्भवाब्धिंनतरेत्सआ मह्रा— ભાગવત. સાકુટ–ખળ.

નીરાત સદગુરૂ મનના મળે તો,
પળમે કરે ભવ પારો. ઉતરવાનો૦ ૬

પદ ૬ ઠું.

આવ્યા છે જી મારે ઘેર આજ,
અણતેડયા આવ્યા છે જી મારે ઘેર આજ,
મેહેર કરી મહારાજ,
અણતેડયા આવ્યા છે જી મારે ઘેર આજ ટેક ૧
જેને કાજે અતિ દેહ દમે રે,
આવ્યા રે વિટંબણાએ વાજ,
તોએ જાઝુના જળ વેગળા રે,
ધોખો મટે નહિ ધાજ. અણતેડયા૦ ૨
કોટિ ઉપાય કરે કોઇ વળી રે,
હરિ મળવાને કાજ;
દરશન પરસન દખે નહિ રે,
એવા છે ગરીબનિવાજ અણતેડયા૦ ૩
સુખના સાગર શ્રીહરિ રે,
દલની ટાળણ દાઝ,
અનુભવમા આવી મળ્યા રે,
રાખી છે ગુરૂજી એ લાજ. અણતેડયા૦ ૪
પ્રાણજીવન પ્રસન્ન થયા રે,
આપ્યો અવિચળ સાજ,
કો કાળે તે ના બીટે રે,

---

૬ સારો—નધો
૨ જાઝુના—ઝાઝવાના ધાજ—ધાવાથી અથવા ધજ્જ—મારો, મોરો

બોલે બોલ્યાથી રે બાજ. અણતેડ્યાં૦ ૫
મન કર્મ વચને એક વર્યો રે,
અન્ય થયું સહુ નાજ;
નીરાંત નિરખ્યા નિજનામને રે,
મનનો મટ્યો છે અવાજ. અણતેડ્યા૦ ૬

પદ ૭ મું.

રાગ સોરઠ.

મને તો ઘણું ગમે છે જી, ગુરૂવાનો દેશ;
હાસ્ય ને વિનોદ હમેશ. ટેક ૧
મન વાણી પોહોચે નહિ રે, લક્ષણ લાગે લેશ;
ભાવ ભલો પણ શુ કરે રે, ધ્યાન ના આવે ધરેશ. મને૦ ૨
સુખ સદાનો સોહલો રે, નહિ કર્મ કલેશ;
ભાગ્ય ભલાં જો પામીએ રે, સદ્‌ગુરૂ સાચા વરેશ. મને૦ ૩
સર્વાતીત ને સરવની માંય છે રે, નહિ વરણ ને વેશ;
વસવું વિણ આધારનું રે, ઉલટું આપ લખેશ. મને૦ ૪
પ્રેમ પદારથ મીઠવું રે, અનુભવિયાનુ વિશેષ;
નીરાંત નિરખો નિજનામને રે, સત્ય પલામાં શેષ. મને૦ ૫

---

૫ બોલ્યાથી ઇ૦—જે બોલ્યાથી (અર્થાત્ વાણીથી) બાજ (બાહ્ય—બાહાર) છે—વાણિથી જે વર્ણાતો નથી.

૧ ગુરૂવાનો—ગુરૂવાળા માણસનો. ૨ ધરેશ—ધરા (પૃથ્વીનો) પતિ ઈશ્વર. ૪ સર્વાતીત—સર્વથી વેગળો. વસવું ઇ૦—જ્યાં આધાર વગરનું વસવાનું છે એવું આપ (આત્મતત્વ) ઉલટું છે એમ તું જાણીશ

૫ અનુભવિયાનું—જેણે અનુભવ કર્યો હોય તેનું. સત્ય ઇ૦—તેથી છેવટે સત્ય એજ પલામાં શેષ રહે છે.

પદ ૮ મું.

રાગ વસંતધુમાર.

વસંત વિવાહ વર્ણવુ હો, વર્ણવુ તો ન વર્ણવાય. ટેક. ૧
સદ્‌ગુરૂજીએ સત્ય કહ્યું સંભવતું, વિવિધ વિવેક વિચાર;
ત્રિગુણાતીત નામ નૌતમ, સત્ય વરકન્યા સાર. વસંત૦ ૨
લેહે લગ્ન તે ઘડીએ લીધાં, શુભ મુહૂર્તમાં સાર;
આઠ પહોર દિવસ ને રજની, લાંછન નાહિ લગાર. વસંત૦ ૩
મન મગન મંડપ મહારૂડો, છાબ પુષ્પવત્ છાય;
ચિત્ત ચોરી ચોપાસ ચીતરી, સભવતી સર્વે શોભાય. વસંત૦ ૪
જાન જગતની જોવા સરખી, પુરૂષોત્તમ ! નહિ પાર;
કરૂણાનિધિ કૃપા કરીને, તત્વનો મેળ્યો તાર. વસંત૦ ૫
ત્રિકમજી તોરણ સરે તેવા, પ્રેમે પાકા પૂર;
મન ગમતા માંયરામાં મહાલે, હરખભરી કન્યા હજૂર. વસંત૦ ૬
વા'લપણાની વરમાળા વારૂ, પ્રીત પાનેતર નાકું;
અરસપરસ મળ્યો હસ્ત મેળાવો, છકને તબોળે છાંકુ. વસંત૦ ૭
મંગળ ચાર વર્યાં વરકન્યા, માનિની મંગળ ગાય;
અન્યો અન્ય કંસાર આરોગે, સ્થાપના વેદધુની થાય વસંત૦ ૮
અનહદનાદ વાજિત્ર વાજે, નિર્ભય ભયો રે નિશાન;
સમરાગુમાર અમોવડ નાહિ, સભતું ધીરજ ધ્યાન. વસંત૦ ૯
પુરૂષોત્તમને પરણાવિયારે, સખી સદ્‌ગુરૂ દેવ;
નીરાંત નામે નેહ મળ્યો છે, સત્ય સત્યવંતીની સેવ. વસંત૦ ૧૦

પદ ૯ મું.

વસંત રતની જાઉં વારણીએ, વિધ વિધનાં વૃક્ષ ફૂલ્યાં રે;

---

૭ છક-મદ. ૯ સંભાતું છે-ધ્યાન અને ધીરજ ત્યા સભર છે.

અનુભવી પંખી વેહે વાસના, અવર તે પંખી ભુલ્યાં રે. ટેક. ૧
સદા સુવાસી પુષ્પ અનોપમ, મોહ્યા સબ સંસારા રે;
લક્ષવેત્તા લેહેલીન વાસના, પરખે પરખનહારા રે. વસંત૦ ૨
વૃક્ષ વડુ ને પુષ્પ અનાદિ, પંચ પાંખડી પરખો રે;
વન વિશ્વને પુષ્પ અપારા, નામ નોત્તમ નરખો રે. વસંત૦ ૩
જીવ જંત કો નર ને નારી, અનેક ઉપાયે ઇચ્છે રે;
ગુરૂ મીલે તો ગેડ્યો પાવે, પ્રેમીજન કોઈ મીછે રે. વસંત૦ ૪
એ ઉલટ ભેદ ને ગેડ્ય ગ્યાનની, સદ્‌ગુરૂ સોઇ લખાવે રે;
નીરાંત નામ પુષ્પ પુરૂષોત્તમ, ગુરૂવા હોએ તે પાવે રે. વસંત૦ ૫

પદ ૧૦ મુ.

કર્ત્તાપદ કોને કહીએ, એ કર્ત્તા કહો મને રે,
ખીર નીર બે મલ્યા એકઠા, હંસ કરે બે છાને રે ટેક. ૧
બગ સો વાકું બૂઝ શકે નહિ હંસગતિ ગુણ ન્યારા રે;
મેં સાહેબમે, સાહેબ મેંગ, પરખે પરખનહારા રે કર્ત્તાપદ૦ ૨
જીવ શિવ કહેવામાં કહેવા માયાપદ કહો કેવું રે;
જીવ શિવ પર જે પદ છે, તે પદ સમજી લેવું રે " ૩
એક શબ્દ સબહી સરખા, શબ્દહી સરજનહારા રે;
શબ્દાતીતકો કોન લખાવે સો સબ લખને ન્યારા રે. " ૪

---

૧ વાસ્ણીએ–વાસણે પંખી–જીવન્મુક્ત વાસના–બ્રહ્માનંદ અવરપંખી–બીજા માયાવી જીવ ૨ લક્ષવેત્તા ઈ૦—જે પુરૂષો બ્રહ્મલક્ષ્યના વેત્તા (જાણનાર) હોય છે તે વાસનામાં લેહેલીન—તદ્રૂપ થઈ જાય છે.

૩ વૃક્ષ—સંસાર. પુષ્પ–દેહ. પાંખડી–પંચભૂત. ૪ ગેડ્યો–આંટીઓ. ગુરૂ મળે તો તે ગેડ્યો સમજાય—છૂટે. ૫ ગુરવા—ગુરૂવાળા.

૧ છાને જૂદાં કરે. (૧) ૨ બગ ઈ૦—જે બગ છે તે વાકુ (એને) જાણી શકતો નથી ૪ લખાવે–ઓળખાવે. લખ—લક્ષ્ય પદાર્થ

એસા એક અનંતમાં દેખો, અનંત એકમાં લહિયે રે;
નીરાંત નામ નોતમ વાકો, સમજ ગ્રહો કોઇ કહિયે રે. " ૫

પદ ૧૧ મું.

તન પાયો રતનચિંતામણી;
ચિત્ત ચિત્તવે તો આવે બણી. ટેક. ૧
રખે કરતો ઉપાધિ આટલી,
સારી હીણી સહુ છે બાદલી;
જોને તન તપાશી તારૂં,
નથી થયું તે ઉપાધિ બા'રૂં. તન પાયો૦ ૨
અન્ય દેવ ઉપાધિ મૂકીએ,
મુળ વસ્તુ વિચારી ના ચૂકીએ,
એવી સમજણ ગખો હૃદે વળી,
બીજી હોય તેને મૂકો મિથ્યા કળી. તન પાયો૦ ૩
ભણ્યે ગણ્યે રે ડાહ્યો થયો દેશમાં,
આવ્યો વૃદ્ધપણાના વેશમાં;
તોયે સમજી શકયો નહિ આપમાં,
ગયો જન્મ પડ્યો બહુ પાપમાં. તન પાયો૦ ૪
કરી કર્મ કમાયો તે જો લાભને,
મિથ્યા શું વળગ્યો છે તું આભને;
એથી રે ઉંચો થઇ શું કરે,
મિથ્યા કર્મ મનોરથ શું કરે. તન પાયો૦ ૫
અણસમજ્યો તે સાધન બહુ કરે,
એમાં અર્થ એકનો નવ સરે;

---

૩ કળી—સમજને.

એવા કર્મઉપાસી દીઠા ઘણા,
જેમ શેકાયા ઉની વેળુએ ચણા. તન પાયો૦ ૬
એમ અનેક ઉપાયે અર્થ નવ સરે,
તરિ તારાનો કોઈ નવ તરે;
નમો નીરાત નામ ગુરૂદેવને,
કરો મન કર્મ વચને સેવને. તન પાયો૦ ૭

પદ ૧૨ મું.

પછી કાહા પર્યો તુ ભૂલમાં;
બિનફળ રે એવા ફુલમાં. ટેક. ૧
એક મૂળ વિના વૃક્ષ ફૂલી રહ્યો,
તેને કો કાળે ફળ ના ભયો,
તેને કાપીએ તો કપાય નહિ,
એવો નિષ્ફળ વૃક્ષ સૂકાય નહિ. પછી૦ ૨
એવો સસાર વૃક્ષ સમાન છે,
તેને પુષ્પરૂપી અજ્ઞાન છે;
મિથ્યા માટે મૂળ નહિ જાણવુ,
એવું જાણીને વર પરમાણવુ. પછી૦ ૩
વૃક્ષ વધ્યાની હદ નવ કહી શકુ,
એવું સમજવું આપ અતરવ્કુ;
એ તો નિષ્ફળ એવુ કહેવાય છે,
મિથ્યા વૃક્ષ કો વિરલે તજાય છે પછી૦ ૪
અણસમજ્યા તે તજીને વન ગયા,
દુખ પામ્યા પણ ન્યારા ના થયા;

૭ તરિ—હોડી. તારો—તારનાર—હોડી હાકનાર
૧ પછી—પક્ષી (જીવરૂપી)

એને તજવાનો એક ઉપાય છે,
ગયા ગુરૂ પાસે તેણે તજાય છે. પંછી૦ ૫
એથી અળગો રહ્યાનો ઠામ છે,
તન માંહે ગુરૂનું ગામ છે;
દેહીમાં વસે તે ડાહેરા,
તેને જાણવા જુગથી બાહેરા. પંછી૦ ૬
મૂળ જોતાં તો વસ્તુ એક છે,
તાણોવાણો વસન અનેક છે;
ભિન્નભાવથી તે નીરાંત નિરખીએ,
ગ્રહી નામ હરિનું હરખીએ. પંછી૦ ૭

પદ ૧૩ મું.

માયા અવિનાશી પદ ઓળખો;
તેથી પર તે પૂરણપદને લખો. ટેક. ૧
દશ દ્વારથકી જે દૂર છે,
ન્યાસે માંહે રહ્યો ભરપુર છે;
કાયા માયાનું કારણરૂપ છે,
તેથી સગુણ તે આપ સ્વરૂપ છે. માયા૦ ૨
દશ ઇંદ્રિમાં વરતે તે આતમા,
તેથી પર રહ્યો પરમાતમા;
તેથી પર ગ્યુ તેને મીઠુ,
જાણી જોઇને, અતરમાં ઇચ્છુ. માયા૦ ૩

---

૫ અણસમજ્યા—વગર સમજે. ૭ વસન—વસ્ત્ર.

૧ માયા૦—માયા અને અવિનાશીપદનો વિવેક કરો. જે માયાથી પર છે તે પદ પૂર્ણ છે એમ જાણો.

મન વાણીવડે પરકાશ છે,
દીપક માંહે જ્ઞાનનો ભાસ છે;
સદ્ગુરૂ સર્વનું કારણ સાધવું,
તેથી પર તે પરખી આરાધવું. માયા૦ ૪
બાહ્યાભ્યંતર ભિન્નતા ભાળવો,
મન લોહ અગ્નિમાં ઓગાળવો;
એવું કામ કઠણ છે કોઈ કરો,
હાંસીખેલ નથી હૃદયે ધરો. માયા૦ ૫
નામ રૂપ તે નિરખીને હરખીએ,
સદ્ગુરૂથી પુરણ પરખીએ;
રહીએ નીરાંત નામને આશરે,
નિજ નામ લેઇને નિશ્ચે તરે. માયા૦ ૬

પદ ૧૪ મું.

નારાયણનું નામ નૌત્તમ, ના ભજે નરનારી રે;
ધિક્ ધિક્ જનુની તેની કહીએ, જનમ્યો તે જમમારી રે. ટેક. ૧
આઠ પોહોર આશકની વૃત્તિ, નામ ના રાખ્યો હૈયે રે;
પુત્ર હીણ તેં તો પ્રભુને ભજ્યો નહિ, છો કુળ વાઝ્યું ઉપે રે. નારા૦ ૨
હરિને મળવાનો આવ્યો અવસર, ઉંઘે અમથો ખોયો રે;
વારીદામાં ગયું મૂરાળું, જૂઠે જન્મ વગોવ્યો રે. નારા૦ ૩

---

૪ મન ઇ૦—જેમ દીવો અને નેત્ર એ બેથી વસ્તુમાત્રનો પ્રકાશ થાય છે તેમ મન અને વાણીવડે અંદર રહેલો આત્મા બાહાર પ્રગટ્ય છે.

૫ બાહ્યાભ્યંતર-બાહાર અને માંહે.

૨ પુત્ર હ૦—જે પુત્ર પ્રભુને ભજ્યો નહિ તેને હીણું (હીણો) જાણુવો. તે ઉપે કુળમાં હોવાથી.

પરમારથની પેર ના પ્રીછે, સ્વારથમા છે શૂરો રે;
નાક નથી ને નારાયણ ભૂલ્યો, અર્ધ રહ્યો છે અધૂરો રે. નારા૦ ૪
એવા જનનો ભાવ ભૂતળમાં, ભારે ભૂમિ ધ્રૂજે રે;
નીરાત નામ નારાયણ લેતા, પૃથ્વી પગલાં પૂજે રે. નાગ૦ ૫

પદ ૧૫ મું.

રાગ વસંત.

પ્રાણજીવન પાતળિયા વાહાલા,
પ્રેમે મંદિરે પધાર્યા રે;
સદ્ગુરૂરૂપ સદા સુખદાયક,
અતિ અવગુણ નિવાર્યા રે. ટેક ૧
મહાનિદ્રામાથી મુજને જગાડી,
જાગીને મે જોયુ રે;
અરસપરસ એકતાવત કીધી,
ઉરનુ અતર ખોલ્યું રે. પ્રાણજીવન૦ ૨
હું હરિમા ને હરિ મંદિરમા,
અનુભવ તો એક કહીએ રે,
રત્ન મણિને રત્નની કાંતિ,
એ જ્યમ તે ત્યમ લહીએ રે. પ્રાણજીવન૦ ૩
સાસરિયાનુ થયુ સભવતુ,
પીએરની પક્ષ છૂટી રે,
અન્યો અન્યે એકતા થઇને વરતે,
આશા અવરની ઊઠી રે, પ્રાણજીવન૦ ૪

૨ મહાનિદ્રામાથી–સસારના મોહમાથી ૩ રત્ન ઈ૦–જેમ રત્ન અને રત્નની કાંતિ જુદી નથી તેમ હુ અને હરિ જૂદા નથી.

અધો ઉર્ધ્વ મધ્યે મોહન મહાલો,
ત્રિકમ તેજ અપાર રે;
નીરાંત નૌત્તમ તેની કાંતિ,
વિશ્વપદ વિસ્તાર રે. પ્રાણજીવન૦ ૫

કાફી ૧૬ મી.

અનુભવ એવો રે, અંતર જેને ઉદય થયો;
કૃત્ય ટળ્યાં તેનાં રે, તેણે તેનો આત્મા લહ્યો. ટેક ૧
આત્મદર્શી જેને કહીએ, આવરણ નાહીં લગાર.
સર્વાતીત ને સર્વનો સાક્ષી, ખટવીશમો નિરધાર;
તેથી પર પોતે રે, એકાએકી આપ રહ્યો. અનુભવ૦ ૨
એ વાત કોઇ વિરલા જાણે, કોટિકમાં કોઇ એક,
નામ વિનાની વસ્તુ નિરખે, એ અનુભવનો વિવેક;
મુક્તપદ માણે રે, દ્વૈતભાવ તેનો ગયો. અનુભવ૦ ૩
અદ્વૈતપદને ઇચ્છા નહિ, અણઇચ્છાએ થાય,
યથારથ પદ જેને કહીએ, જ્યમ ઊપને ત્યમ જાય;
મૌઢ પ્રભા વેહેતો રે, સંસાર જાયે વહ્યો. અનુભવ૦ ૪
જાગ્રત સ્વપ્ન સુષુપ્તિ તુરીયા, તુરીયાતીત પદ તેહ,
સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ કહીએ, મહાકારણથી પર જેહ;
પરાપાર પરખો રે, જેને નેતિ નેતિ વેદ કહ્યો. અનુભવ૦ ૫
હંસ હિતારથ જે જન કહીએ, જે જન સત્ય સ્વરૂપ,

---

૫ અધોઊર્ધ્વ-અપાન અને પ્રાણના સંયોગ સ્થાનમા, અથવા પાતાળ અને સ્વર્ગાદિ લોકમાં.

૨ ખટવીશમો-છવીશમો. પચીસ તત્વો અને છવીશમો આત્મા-કૂટસ્થ.

૩ દ્વૈતભાવ-બ્રહ્મથી જુદું બીજું કાંઇ કલ્પવું તે.

૫ તુરીયા—ચોથી અવસ્થા. તુરીયાતીત-ચોથી અવસ્થાની પાર.

તે જનની હુ જાઊ બલિહારી, જે સદ્ગુરૂનુ રૂપ,
નીરાંત નામ નિત્ય રે, નામી નામ ભયો અનુભવ૦ ૬

પદ ૧૭ મુ.

નામ વિના ગમતુ રે, નથી કઇ નામવિના ગમતું ટેક.
ચાર ધામ ભૂતળ રમી થાક્યા, મન ના રહ્યું રે રમતુ,
પઢ્યો પુરાણુ ને ઘણુ સાભળ્યુ, દુખ ના ગયું રે દમતુ. નથી૦ ૧
જપ તપ કિયા જોગ અનાધિ, તન લગી ત્યમ તુ;
આપ કર્તાકી ચીન ના પાવે, અન્ય દેવને નમતુ. નથી૦ ૨
ત્રણ ભુવન ને વૈકુંઠ નગરી, જોત લગી જમતુ,
નામ પડ્યુ તે નિશ્ચે જાગે આદિઅંત સમ તું નથી૦ ૩
સર્વે જાણજો માંડ માયાની, દેવ સોહમ્ તુ,
નીગત નિરખો નામ અનાદિ, મન ડરશે ભમતુ નથી૦ ૪

પદ ૧૮ મુ.

નોત્તમ નામ કહે સહુ સાર,
ઉત્પત્ય કાઇ નવ પામે પાર ટેક૦ ૧

---

૬ હ મહિતાન્થ-હ મહિતાર્થી—આત્માનુ હિત ઇચ્છનાર
૨ ત્યમ તુ—તેમ ૮ તુ જપાદિ ક્રીયા આપ કર્૦—પોતેજ કર્તા (હરિ) છે તેની ચીન (ઓળખ) ન પામે
૩ જમતુ—જમતુ—ભોગવતુ અર્થાત્ જ્યોતિસ્વરૂપ લગી જાય તો પણ નામ પડ્યુ તે તો નાશ પામશે સમ તુ—તુ આદિ અને અતમા (મધ્ય) સમ (સમાન-એક સરખા) છે, માત્ર નામરૂપ મિથ્યા છે માટે તે જાગે—નાશ પામશે
૪ માડ—માડણી—આરભ સોહમ્ દેવ—"સોહમ્" એવા મહાવાક્યની વૃત્તિનો બોધ થાય તે દેવ તુ છે
૧ નામ—સતબ્રહ્મ ઉત્પત્ય (ઉત્પત્તિ)—તેની ઉત્પત્તિનો પાર કોઇ પામતુ નથી

રામ નામના જાપ જપો છો,
નિયમ ગ્રહીને નિત્યે;
ભાવે કભાવે સહુ કો ભાખે,
દેખા દેખની રીતે. નૌત્તમ૦ ૨
ભણ્યા ગણ્યા તે કહો સમજાવી,
નામ નીપાવ્યું કોણે;
આદિ અંતની ખોજ કરોની,
ભવ પડશો વણ જાણે. નૌત્તમ૦ ૩
આચારી અનુભવિયા ઉત્તમ,
ગતિ વેદમાં કરતા;
વ્યાસ વિવેકી પૂરણ કહિયે,
નામતણો ફેર ધરતા. નૌત્તમ૦ ૪
નામ ઉપાસી સોઈ અનાદિ,
હરિગુરૂ સત લખાયા;
નીરાંત કહે નિર્વાણી નામ છે,
આપે આપ બનાયા. નૌત્તમ૦ ૫

પદ ૧૯ મું.

ઘટમાં જુઓ વિચારી આપ;
બીજો રીદ કરો સંતાપ. ટેક. ૧
અલખ લખો અનહદની વાણી,
બીન રસનાએ બોલે;
આપે તાળુ આપે કુંચી,
આપે અંતર ખોલે. ઘટમાં૦ ૨

૩ ભવ પડશો—સંસારમાં જન્મ પામશો.
૨ આપે ઇ૦—પોતેજ પોતાની મેળે જગતરૂપી બાગમાં ૫ડી

સઘળું છે સમજાણમાં સંતો,
સંત મળીને ખોળો;
સેવા પૂજા સાધન કરિયા,
વણ સમજ્યે શું ડોળો. ઘટમાં૦ ૩
ચાર વેદ મુખ ભાષણ ભક્તિ,
પંડિત જુગમાં વાધ્યા;
આત્મારામ અચળ નહિ પરચ્યો,
તે દુર્મતિમાં દાધ્યા. ઘટમાં૦ ૪
ભણ્યું ગણ્યું તે ભીંતે નાખું,
પંડ પડચે સહુ કાચું;
નીરાંત કહે તે નિશ્ચળ માનો,
(એક) પ્રભુનામ છે સાચું. ઘટમાં૦ ૫

પદ ૨૦ મું.

શીદને મરો છો તાણી,
તરીલાં તમો શીદને મરો છો તાણી;
મારૂં ને તારૂં મન મિથ્યા કરો છો,
મિથ્યાજ બોલવી વાણી. ટેક. ૧
આવ્યા ત્યારે તમે શું રે લાવ્યા'તા,
ને લેઈ જવાનું લેજો જાણી;
આગળ ગયા તેનું સ્થળ જુઓની,

બંધાયો છે, તેમાંથી નીકળવાનું સાધન પણ પોતેજ છે—કેમકે પોતે પોતાના સ્વરૂપને ઓળખે અને સંસાર એ મિથ્યા ભ્રમ છે એમ નિશ્ચય કરે તો મુક્ત થાય.

૩ કરિયા–ક્રિયા.

તે શોધી ના જડે રે એંધાણી. તરીશાં૦ ૩
કાયાનો પાયો જુઓ છેક છે કાચો,
તે ઉપર ઇમારત આણી;
દખત ભૂલી તમો ડાહ્યા બૂડો છો,
સમજ્યા નહિ વૃદ્ધિને હાણી. તારીશાં૦ ૪
સુત વિત્ત દારા તે અંતે રહેશે અળગાં,
ને મિથ્યા થશે મોજ માણી;
હરિના ભજન વિના હાનિ ઘણી થાશે,
ને ભોગવશો ભવની ખાણી. તરીશાં૦ ૫
શાનાં તમો સુખિયાં હું તો દુખિયાં દખું છુ,
ને છેલ્લું જુઓને એ છાણી;
દખી પેખી રે તમો ડાહ્યા ભૂલો છો,
કોણ લેઇને ગયા છે કમાણી. તરીશાં૦ ૬
મનુષ્યા રે દેહીનો લા'વોરે લેવો,
ને હરિને જુઓ ને હેત આણી;
નીરાંત નીકર જશો વ'વાયા,
પસ્તાશો પળમાં પ્રાણી. તરીશાં૦ ૭

પદ ૨૧ મું.

ભક્તવચ્છલ સદા દેવના દેવ છો,
તાહરા નામનો પ્રેમ રાચે;
જીવન તું જગતમાં બીજું જાણું નહિ,
નામ સમોવડ નાથ જાચે. ભક્તવચ્છળ. ૧
પ્રત્યક્ષ પરચો લહ્યો, સંશય સઘળો ગયો,
ભ્રાંત ભાગી ગુરૂ ભેવ પામ્યો;

દુર્મતિ પરહરી, પાસ નિરખ્યા હરિ,
કર્મની વેદના દૂર વામી ભક્તવચ્છળ. ૨
નિર્ગુણ ભાસતાં, સગુણ ભાસ્યું બધું,
અન્યો અન્ય તમો એક દીસો;
તમો વિના પ્રભુ ઠામ ઠાવો નહીં,
વિજોગ ટળ્યો પળ્યો મન હીસો. ભક્તવચ્છળ૦ ૩
આશના પાશનો પ્રપચ પેખિયો,
લક્ષ ચોરાશીનુ માપે દેણુ;
બુદ્ધિ હીણા બાપડા બધન ભોગવે,
તૃષ્ણા તૂટે નહીં દુ ખ સેહેણુ. ભક્તવચ્છળ૦ ૪
મહાદુ ખ ભેથકી સસાર સેંથકી,
નારીને સમર્થ શરણે આવો,
આરો ઉગરવાનો અવર દીસે નહીં,
પ્રભુ ઉગારણ બિર્દ કહાવો ભક્તવચ્છળ૦ ૫
તમો કીરપા કરો માટે સૂઝી ખરી.
બળવત વળગ્યા છે બાહ્ય તારી,
નિર્બળ નીરાતનો હાથ હેતે ગ્રહો,
બાપજી સાભળી બૂમ મારી. ભક્તવચ્છળ૦ ૬

પદ ૨૨ મું.

મનુષ્યને તન ધરી ઉત્તમ એટલુ,
શ્રીહરિ શ્રીહરિ મુખ કેહેવુ,
પ્રપચ પરહરિ સમરવા શ્રીહરિ,
સાધુના સગમા શુદ્ધ રહેવુ. મનુષ્ય૦ ૧

---

૨ ભેવ-મર્મ. ૫ બર્દ-(વાટ)

સાસ ઉસાસે શ્રીહરિને સંભારવા,
વાયકજાળનો જે અંત આણો;
ક્ષણ ભગ દેહનો સભવ જે નવ કરો,
સંશય સરવ તજી તો મોજ માણો. મનુષ્ય૦ ૨
આપમાં આપ તે વિશ્વ વ્યાપિક છે,
એક નિરંતર બ્રહ્મ ભાસે;
તાણો ને વાણો તે સર્વ તતુ લહ્યા,
દ્વૈતનું પામું તે દૂર નાસે. મનુષ્ય૦ ૩
આધ ને અંતની મધ્યે હું તું નહિ,
વસ્તુ વાણીમાં ના આવે કહીએ;
દાસ નીરાંત શ્રીદેવ દૃષ્ટિ થઇ,
પૂરણ બ્રહ્મ અપાર લહીએ મનુષ્ય૦ ૪

પદ ૨૩ મું.

આપ અવળા ફરે, બીજાને બોધ કરે,
અંધેઅંધા અનુસરે, ક્યા રે જાશે;
જાતું દેખતભૂલી, ડાહ્યા ત્યાં ગયા ડૂલી,
કરમાયા ફૂલ ફૂલી, ભૂલ ભાસે. ૧

---

૨ સાસ ઉસાએ—શ્વાસોચ્છ્વાસ. વાયકજાળ—વાણીરૂપી જાળ. સંભવ—ઉત્પત્તિ. ૩ તાણો ઇ૦—જેમ તાણો અને વાણો તંતુ રૂપે એકજ છે તેમ સકળ વિશ્વ બ્રહ્મ રૂપે એકજ છે—દ્વૈત નથી.

૪ આધ ઇ૦—આદિ કાળમાં હું, તું, રૂપ દ્વૈત નથી અને અંત કાળમા પણ તે નથી, તો મધ્ય કાળમાં પણ જે હું તુ રૂપ સૃષ્ટિ છે તે મિથ્યાજ છે. વસ્તુ—બ્રહ્મરૂપ.

૧ અવળા-ઉલટા. અંધે ઇ૦—આંધળાની પાછળ આધળો જાય. દેખતભૂલી ઇ૦—આત્મા પોતે છે છતાં તેને બીજે શોધવા જાતું છે.

ભણે ને ભણાવતા, મુણે ને સુણાવતા,
ગુરૂ ને ચેલા થતા, અંધ આશે,
દુખ દલણ છે, પરખ પાગાણ છે,
આપ અજાણ છે, કર્મ પાસે ૨
થડભૂલ થરથી થયા, જ્યમના ત્યમ જાતા વહ્યા
મમતે માર્યા ગયા, માન ધારી,
જૂઠ જૂઠે મળી, સાચ સાચે કળી,
પ્રીત પખે પળી, જીત હારી ૩
ભણ્યા માટે શુ થયુ, મુળ અક્ષરનુ નવ લહ્યુ,
આપમા આપતે કયુ કોણ કે'શે,
નીરાત નિરખ્યા વિના, આપ પરખ્યા વિના,
હામ હરખ્યા વિના, દુખ સે'શે ૪

પદ ૭૪ મુ

રાગ રામગ્રી

ભારે થયા ભણી ભણી વિદ્યાઓ ઘણી ઘણી,
નાગશિરોમણિ નાગ જેવા,
મણિ ઉદ્યોત કરે, અજાયા જીવ ચરે,
એમ ઉદર ભરે નાગ દેવા ટેક ૧

---

૩ પ્રીત પખે પળી–સસારમા પ્રીતિ બાધીને ૪ અક્ષરનુ મૂળ–અજ પાજાપ અથવા પ્રણુવ (?) .

૧ ઉદ્યોત–પ્રકાશ ચરે ખાઇ જાય કથા વાળી પેટભરનાર બ્રામણો પ્રતિ આ કટાક્ષ છે નાગ જેમ મણિના પ્રકાશથી બીજા જીવો ને આણીને પેટ ભરે છે તેમ વિદ્વાનો પણ પોતાની વિદ્યાથી, બીજાને આણી નાખીને ઉદર નિર્વાહ કરે છે એ ભાવ છે

અષ્ટ કમળ દળ સારાં;
મહા શુદ પાંચમને ગુરૂવારે,
પૂજો તો ભાગ્ય તમારાં. આલો૦ ૨
વસત વસ્ત્ર સજ્યાં સહુ મજની,
આનંદ ઉર ન સમાયે,
નખશિખ શોભા વપુ બન્યું વારૂ,
વરણવું ના વરણવાયે. આલો૦ ૩
અરસપરસ મળ્યાં અલબેલાને,
ભૂધરને મન ભાવ્યાં;
ધન્ય ધન્ય વિનતા કહે એમ વા'લો,
લખ સામગ્રી લાવ્યા. આલો૦ ૪
અનુભવી સઘળા અધો ઉર્ધ્વમા,
તદવત ત્રીકમ તોને;
નીરાત સખી સ્વામી સગે રમતાં,
બીજું ના ભાસે બોને આલો૦ ૫

પદ ૨૬ મુ.

આ અવસરની જાઉં બલિહારી,
મન વાછિત ફળ થાયે,
સત સમાગમ સેવા બદગી,
ગુણ ગોવિંદના ગવાયે ટેક. ૧

---

૨ રત–ઋતુ અષ્ટ કમળ દળ ઇ૦–તે દિવસે સારા આઠ કમળદળ પૂજો તો તમારા ભાગ્ય જાણવા અષ્ટ કમળ આ પ્રમાણે છે બે નેત્ર કમળ, બે હસ્ત કમળ, બે ચરણકમળ, એક મુખકમળ અને એક હૃદયકમળ

૪ લખ ઇ૦–લાખો અથવા લક્ષ્યરૂપી

પદ ૨૭ મું.

ગુરૂ મળ્યાથી સર્વે સુલભ, ના રે મળ્યાથી કાચુ રે;
કોટિ ઉપાય કરો નર કોઈ, કોડી હીરો શું સાચુ રે. ગુરૂ૦ ૧
કોટિ કૃત્ય કરો જન કોઈ, હીરો નામ હરિનુ;
ક્યા હીરો ક્યા કોડી કહીએ, કોડી કર ત્રણ દીનુ. ગુરૂ૦ ૨
ઇંદ્રિય રહિત પદારથ પ્રીછો, તે ઇંદ્રિયને નવ આવે;
સહુમે વરતે સહુથી ન્યારો, સાખી સાખ નવ કહાવે ગુરૂ૦ ૩
એ સમજણ તે સુખિયા કહીએ, ઓર દુખિયા સહુ દીસે;
પૂરણ રસ પણ પીછી શકે નહિ, પરખ વિના કામ પીછે ગુરૂ૦ ૪
કોટિ ઉપાય કરો નર કોઇ, મનમતાનાં ભાઈ,
નીશતનામ નૌત્તમ ગ્રહિયે, છાંડી સહુ ચતુરાઇ. ગુરૂ૦ ૫

પદ ૨૮ મુ.

ભલી રે વાત મારે મન ભાવી,
વાણી રહિત વિચારો,
અંતરજામી અળગા નહિ,
હુ હરદેથી હાર્યો ટેક ૧
પારબ્રહ્મ તો પ્રગટ પ્રીછે,
રૂપ અનુપમ એનુ,
નામ રૂપ ને ગુણથી ન્યારૂ,

---

૨ કોડી ઇ૦–કોડી તો ત્રણ દિવસજ નભે અર્થાત્ પછી પરખાઇ જાય કે તે હીરો નથી

૩ ઇંદ્રિય રહિત–ઇંદ્રિયોના જાણવામા ન આવે એવો સાખી ઇ૦–તેની સાક્ષ કોઇ સાક્ષી પણ આપી શકે નહિ.

૫ મનમતાના–મનનો મત

સાધન કરમ ધરમ બહુ ધોખો, ખોટી કલ્પના ખટકી;
દેખાદેખી દોદશ ધાવે, લાલચમાં રહી લટકી. મન કોઇ૦ ૨
ખલક ખેલની ખટપટ ખોટી, કરમ કટે નહિ કટકી;
જૂઠી વાતે જન્મ ગુમાવ્યો, જાત ન મૂકે વટકી. મનકોઇ૦ ૩
જોગી જતિ ને તપસ્વી સંન્યાસી, હાર ન મૂકે હટકી;
અપની મતસે જ્યાં ત્યાં અટકે, ભજવી ભેખ ઉલટકી. મન૦ ૪
જો કછું ચાહે સો ઘટકી ભીતર, દુરમતિ દો પટકી;
નીરાંત નામ નિરખો ગુરુદેવ, રહો અંતરમાં અટકી. મન૦ ૫

પદ ૩૦ મું.

રાગ કાલેરો.

કુબુદ્ધિ કર્મની કાળપ લાગી,
ડાઘ પડે દેહ દાખી રે;
એ કૃત્યમાં હરદે ના આવે,
નરસ થયો નર પાખી રે. ટેક૦ ૧

---

૩ વટકી ઇ૦—વટકી ગયેલી કર્મજ દેહરૂપી જાતને અથવા વટ (ટેક)ની જાત ન મૂકે.

૪ હાર ઇ૦—તેઓ હારીને હટકી (હઠની વાત) છોડતા નથી. અથવા હઠની હારચને છોડતા નથી. મતસે—મતિથી. ઉલટકી-ઉલટમાં આવ્યો તેવો ભેખ ભજવ્યો. ('ભેખ' શબ્દ નારીજાતિમાં ગણાયો છે).

૫ ઘટકી–દેહની. પટકી દો-ફેંકી દો. નામ-સતનામરૂપી.

૧ કુબુદ્ધિ ઇ૦—કુબુદ્ધિથી બનેલા કર્મની કાળપ લાગવાથી જે ડાઘ પડ્યો છે તે આ દેહ છે. અર્થાત્ ચૈતન્યમાં જ્યાં પ્રકૃતિનો અવિદ્યાંશ સ્ફુરે છે ત્યાં દેહાદિ ઉત્પત્તિ ભાસમાન થાય છે. એ ઇ૦—એ કૃત્ય તમે કર્યું છે તેથી ભગવાન હરદે (હૃદયમાં) આવતા નથી; અને તેથી તું નરદેહ શિવાય બીજા દેહમાં પડીને નરસ થયો છે.

અભાવિક અંતર બ્રહ્મ ના ભાખ્યો,
મળ મંજન નવ કીધું રે;
અમૃતપાન ઢોળી અજ્ઞાને,
પ્રેમે વિખપેય પીધું રે. કુબુદ્ધિ૦ ૨

પ્રપંચ પ્રીત પાણામાં પીલાયો,
દુઃખદરિયો નહિ આગે રે;
ઠામ ના આવી બહુ ફેરા થયા,
ના શકયો નીકળી બાહાગે રે. કુબુદ્ધિ૦ ૩

દ્વૈતપણામાં રે દષ્ટિ ગમાવા,
અદ્વૈત બ્રહ્મ વિસાર્યો રે;
ભણે રે નીરાંત હરિના ભજન વિના,
ગયો અવસર નર હાર્યો રે. કુબુદ્ધિ૦ ૪

પદ ૩૧ મું.

રાગ સોરઠ.

મહાધન લાધ્યુ રે, સરજનહાર;
આદિતણો કિરતાર રે. મહાધન૦ ટેક. ૧

વિશ્વ રચી રહ્યો વિશ્વમા રે,
ન્યારો ને નિરધાર;

ભિન્ન કમળ જળમા રહ્યુ રે,
એમ છે પ્રાણઆધાર રે   મહાધન૦ ૨
પ્રભુ પદારથ એક છે રે,
તેના પાચ પચીશ,
નામ રૂપ ગુણ અતીત છે રે,
જગ દર્શે જગદીશ રે   મહાધન૦ ૩
અજવાળે દિનકરતણે રે,
વિશ્વ આરાધે કર્મ,
દિનકરને પરશે નહિ રે,
એમ રહ્યો છે પરબ્રહ્મ રે   મહાધન૦ ૪
ભિન્નભાવ અળગો થયો રે,
એકતા ઉપની લહેર,
નીરાંત પ્રભુ રસેરસ મળે રે,
જ્યમ સિંધુમા સેર રે   મહાધન૦ ૫

પદ ૩૨ મુ

રાગ કલ્યાણ

વારવાર કહ્યુ મે કેતા,
કહ્યા કોઈ ના માને,
બેહેરા આગળ બહુ બિન બાજા,
રાડ સુણે નહિ કાને   વારવાર૦ ૧
પામરને પ્રતીત ના આવે,
વિષયીને વિષ જેવુ,
મુમુક્ષુને મૃત્યુ બરાબર,

---

૩ પાચ—મહાભૂત પચીસ-તત્ત્વ ૪ દિનકર—સૂર્ય ૫ એમના—એમ ।

કર્મત્યાગ ફળ લેવું. વારંવાર૦ ૨
અભાવનો ઉપાય ના ચાલે,
બુદ્ધિ નવ બદલાયે;
રોગી ને ભોજન નહિ રૂચે,
ધરાયો તે ના ખાયે. વારંવાર૦ ૩
ઇમ બિધિ ગાંઠ પડી ખોટો ગાઢી,
છોડી કેણુ ના છૂટે;
કારીગરનું કંઇએ ના ચાલે,
મન મોતાવળ ફૂટે. વારંવાર૦ ૪
હરિ ભજનનો ભાવ ના જાણે,
સંતને મંદિર પધારે;
સો જન જાણે છતાં મશાણી,
તે જન જુગમેં હારે. વારંવાર૦ ૫
મન કર્મ વચને માને મન મરા,
ગત કહે ગો સાચુ,
નીરાંત નામ ગુરૂ ના ચીના.

પ્રતીત—વિશ્વાસ. મુમક્ષુ—મુક્ત થવાની ઇચ્છાવાળો. પામર ઇ૦—પામર, વિષયી, મુમુક્ષુ અને મુક્ત એ ચાર પ્રકારના જીવમાંથી પામરને જ્ઞાનની પ્રતીતિ આવતી નથી, વિષયીને તે ઝેર જેવું લાગેછે અને મુમુક્ષુને કર્મ ત્યાગીને ફળ લેવું એ મૃત્યુ બરાબર લાગે છે.

૩ એ બન્નેને અભાવવાળો, રોગી અને ધરાયલો, એ ત્રણની સાથે સરખાવે છે. રોગી ઇ૦–સ્પષ્ટ છે.

૪ ઇમ બિધિ–એ પ્રકારની. ખોટો–ગાંઠ. મન ઇ૦–ત્યાં મનરૂપી મોતાવળ–મોતી ફૂટે છે ત્યાં કારીગર પણ તેને સાંધી શકતો નથી.

૫ સો ઇ૦—તે જન જાણે છતાં છતાં મશાણી (મુડદા સરખો) છે.

૬ નુગરો–ગુરૂ વિનાનો.

નુગગનુ મન કાચુ   વા૦વા૦   ૬

પદ ૩૩ મુ

રાગ મારૂ.

મનમાન્યે મળશે, એના રંગે મનમાન્યે મગશે,
વ્યાપિક વિશ્વમા વાત વગી છે, ટાણે કામ ટગશે   ટેક   ૧
પ્રહ્લાદની પ્રતિજ્ઞા પાળી, કાપ્યુ કષ્ટ કગસે,
નૃસિંહ થઇને નાથ પધાર્યા, બળિયો હાણે બગમે રે. એના૦   ૨.
ગજ ગ્રહ્યો જે જૂડ જોરાવર, વીંટાયો વગસે રે,
કાપી કડકા તેના કર્યા છે, ગજ તાર્યા જળસે રે   એના૦   ૩
દુષ્ટ સભામા આણી દ્રૌપદી, તાણતા ચીર તગસે,
ચીર મર્યાદા સભામા રાખી, દુર્યોધન મેગગસે રે. એવા૦   ૪
કંસ સભામા કૃષ્ણ પધાર્યા, કામ કર્યા કળસે,
કેશ ગ્રહીને કંસ પછાડ્યો ડર ના બાયા દગસે રે   એવા૦   ૫
નિરખ્યા નામસનેહી સાચા, પણ માતે પરશે,
દાસ દાસના દેવ દયાળુ ખગ જેવા ખગમે રે   એવા૦   ૬
જ્યા જેવા ત્યા તેવા કહીએ, સ્ફટિકપે ભગશે,
નીરાત નામી નથી નેગગ   ગિ નામે હગશે રે   એવા૦   ૭

પદ ૩૪ મું.

જોયું રે જાગી મારે મન, જોયું રે જાગી. ટેક. ૧
નિદ્રાવત અજ્ઞાન પળાયું,
ભૂલ ગઇ ભાગી;
સાધન સર્વ સ્વપ્નવત નિરખ્યું,
તન રે થયું ત્યાગી. મારે મન૦ ૨
તોળ્યું તત્વ છે ત્રણ ભુવનમાં,
નામ નિરખ આઘી;
મૂળ જોતાં માયા થઇ અળગી,
લખ રે અલખ લાગી. મારે મન૦ ૩
અરસપરસ થઈ મહામંગળપ્રદ,
ઓળખ્યા અનુરાગી;
નીરાંત. નામે સ્નેહ મળ્યો છે,
મોજ મળી માગી. મારે મન૦ ૪

પદ ૩૫ મું.

કંઈ ના લહ્યું સારૂં, કૃત્ય મેં કંઈ ના લહ્યું સારૂં. ટેક. ૧
પુણ્ય કર્યાથી પાર ન આવે, દ્રવ્યનું ખોટારૂં;
તીરથ વ્રત ને જપ કરી થાકયા, મન ના ઠર્યું મારૂં. કૃત્ય૦ ૨.
સેવા પૂજા સાધન કરિયાં, વિધવિધ કર વારૂં;

રંગનો તે દેખાય છે તેમ હરિ જેવો ભક્ત તેવા થાય છે. નામી-નામવાળા હરિ. હરિ ઈ૦—હરિનામ જપવાથી હળી જશે.

૩ તોળ્યું ઇ૦—ત્રણે લોકમાં તત્વ વસ્તુ શી છે તેની તુલના કરી જોતાં પણ તે સર્વમાં નામની નિરખ (નિરીક્ષણ) આઘી (દૂર) છે. મૂળ—આદિ કારણ-બ્રહ્મ લખ-લેહે.

૪ મહામંગળપ્રદ-મોટા મંગળને આપનારા.

ભણ્યુ ભણાવ્યુ, ગણ્યુ સાંભળ્યુ, ના ટળ્યુ અંધારૂ કૃત્ય૦ ૩
જોગ જગન ને શ્વાસ સમાધિ, અંતર ઉચ્ચાર,
પડ લગી એ પ્રપંચ જાણુ, આપ રહ્યુ ન્યારૂ કૃત્ય૦ ૪
સાધ સંગત ને ગુરૂની સેવા, સ્મરણ ઉર ધારૂ,
નીરાંત નામ ચીન્યા વિના મિથ્યા, જુક્તિ સહુ જારૂ કૃત્ય૦ ૫

પદ ૩૬ મું.

રાગ મારૂ

રામ રામ કરતા રે જનમ ગયો, રામ રામ કરતા,
થયા નીર વિષયે તરતા રે, જનમ ગયો ટેક ૧
મન મારીને મેદા કરૂ છુ, ડગ ડગને ડરતા,
કાયા કસીને કરી કાગદવત, અન્ન આહાર ઉતરતા રે જનમ૦ ૨
સેવા પૂજા અતિ આરતિ ધૂપ દીપ ધરતા,
લાખો લીટી નાકે નમતા, પરિક્રમા કરતા રે જનમ૦ ૩
દાન કર્યા બહુ દયાવૃત્તિએ, શીળ વ્રત વરતા,
ગદગદ કંઠે ગોવિંદગુણ ગાતા, નયને નીર ઝરતા રે જનમ૦ ૪
તોએ પ્રભુ સ્વપ્ને નવ નિરખ્યા, ઇચ્છા આતુરતા,
મહાસંશય હૃદયામા સાલે, ક્યા જઈ સમરતા રે જનમ૦ ૫
કૃત્ય કરે કર્તા ના ચીને, મિથ્યા કરગરતા,
આશા અંતર અન્ય દેવની, ફરી ફરી અવતરતા રે જનમ૦ ૬
બિના ખેવટ કોઈ પાર ના પાવે, બિના નાવ બૂડે તરતા,
નીરાંત નામ નાવ ચઢ પાવે, સેજે ભવ સરતા જનમ૦ ૭

---

૩ કૃત્ય વારૂ વિવિધ પ્રકારના જે માર્ગ કર્મ (કર્તવ્યકર્મ) તે સેવા પૂજા
યા ૪ શ્વાસ પ્રાણાયામ ઉચ્ચાર—અજપાજાપ આપ—બ્રહ્મતત્વ
૫ જારૂ—જાળુ
૫ આતુરતા—આતુર થતા ૭ ખેવટ—ખેવટીઓ—વહાણ ખેડનાર

પદ ૩૭ મું.

સાચું સગપણ શામળિયાનું,
બીજું સહુ પરહરિયે રે;
મન મર્યાદા તજી મન મોહન,
હેતે હરિવર વરિયે રે. સાચું૦ ૧
જે સુખ સ્વપ્ને નાહિ શંભુને,
તે સુખદાયક દાતા રે;
વાન નથી એ ઘરખૂણાની,
જશ જગમાં વિખ્યાતા રે. સાચું૦ ૨
શિલા પલટ ભયી ગૌતમ નારી,
અધમ ઉદ્ધારણ કહાવે રે;
અજામિલ સુત નામે ઓધાર્યો,
શ્રુતિ સ્મૃતિ ગાવે રે. સાચું૦ ૩
સંબંધ કરે તેને સબંધી સાચો,
પોતાનો કરી સ્થાપે રે;
ભણે નીરાંત ભલો સુહેતી,
મનવાંચ્છિત ફળ આપે રે. સાચું૦ ૪

પદ ૩૮ મું.

રાગ કાલેરો.

નામ સુધારસ સાર સરસમાં,
જેણે પરખી પ્રેમશુ પીધો રે;
ભૂતળપતિપદ તેને ના ભાવે,
લાહાવો ઉત્તમ લીધો રે. નામ૦ ૧

૩ ભયી-થઈ. ૪ સુહેતી—સારો હેતસ્વી.
૧ ભૂતળપતિપદ-રાજાનું પદ.

એ રમ મોઘે મૂલ મળે નહિ,
વૈકુંઠનાથને. વાહાલો રે,
અજ ઉમયાપતિ ઈચ્છક એના,
અદ્વૈત પદનો પ્યાલો રે નામ૦ ૨
પૂરણબ્રહ્મ એ રસને મિઠો,
નથી સમોવડ એવો રે,
જગતનું જીવન જેને કહીએ,
મહાવિરલાનો મેવો રે. નામ૦ ૩
કોટિ જગ્ન ને જપ તપ કરિયે,
તોએ તુલ્ય ના આવે રે,
પૃથ્વી પાત્ર ને મુક્તા ભરિયુ,
એથી અધિક નવ પાવે રે. નામ૦ ૪
નામ સમોવડ કોઇએ ના આવે,
અમૂલ્ય વસ્તુ એવી રે,
સદ્‌ગુરૂ સ્વામી કૃપા કરે તો,
ત્યાથી મળિયે તેવી રે. નામ૦ ૫
દુર્લભ દીઠો ને મહારસ મીઠો,
સ્વાદ કહ્યો નવ જાય રે,
નીરાત નામ સુધારસ પીતા,
અખિલ ભુવનપતિ થાય રે નામ૦ ૬

પદ ૩૯ મુ.

વગ વળગ્યુ રે, વા'લો નથી વિસરતા ટેક ૧

---

૨ અજ—બ્રહ્મા ૬ અખિલ—સમગ્ર
૧ વગ ઇ૦—વાહાલો વીસરતા નથી, એ જાણે મને મોહક નડ઼ે વળગ્યુ છે

આઠ પહોર દિવસ ને રજની;
અરસપરસ અટકી સુરતા. વંગ૦ ૨
અર્ધ ઘડી અવળું નવ ગોઠે;
એવા હરિ છે મન હરતા. વંગ૦ ૩
લોકલાજ કુળની મરજાદા;
સહુ ભૂલી રે હરિહર વરતાં. વંગ૦ ૪
કામકાજ મુને હાથ ના લાગે;
હું ઘેલી ને એ ઘર કરતા. વંગ૦ ૫
દરશનથી દુઃખ સરવે ગયું છે;
વિશ્વરૂપ લહું ધરતા. વગ૦ ૬
નીરાંત નામ નિરખ થઈ નિર્ભય;
થકિત થયું છે મન સ્થિરતા. વગ૦ ૭

પદ ૪૦ મું.

નમો નમો રે ગુરૂજીને પાય, પ્રથમ પ્રેમે કરી,
જે પેંડેલા થઇને પૂજાય, એવા હેતુ હરિ;
જેથી ગુણ ઘણેરો થાય, નિરખ્યા નજર કરી. ટેક. ૧
વળી વળી વદુ ગુરૂ ગોવિંદને,
મનમાને એમ મહાલે રે;
આઠ પોહોર દિવસ ને રજની,

---

૫ ઘર કરતા—ઘર માડતા.

૭ થકિત ઇ૦—નામ (સત્ બ્રહ્મ)નું દર્શન થવાથી મન થકિત (આશ્ચર્યયુક્ત) થયુ છે અને તેને સ્થિરતા પ્રાપ્ત થઇ છે. અથવા થાકેલા મનને સ્થિરતા મળી છે.

ચિત્ત અગરુ નવ આવે એવા હેતુ દર્શે નમો૦ ૨
સુરતી તો સમરણમા સમરથ,
બળ બુદ્ધિ ના મૂકે રે,
બાળપણામા સર્વ ઓળંભા,
ચેતનાણી ના ચૂકે　　એવા૦　　નમો૦ ૩
ગુરૂ મમોવડ શુ કહી દાખુ,
દેવ દેવના દર્શે રે,
દાસની ઉપર દયા કરીને,
વૃષ્ટિ અમીની વરસે　　એવા૦　　નમો૦ ૪
મન વાણીથી પર પરમેશ્વર,
નિર્વાણી પદ નિરખો રે,
સર્વાતીત ને સર્વની માંહિ છે,
સચરાચરમા સરખો　　એવા૦　　નમો૦ ૫
સમરણ કરતા સુખ ઘણેરૂ ને,
દર્શનથી દુખ વામે રે,
એવાનુ ફળ શુ કહી દાખુ
પરાણપદને પામે　　એવા૦　　નમો૦ ૬
ગુરૂનો મહિમા શુ રે વર્ણિયે,
વર્ણ્યામા નવ આવે રે,
કહેવામાત્ર જો કૃપા કરે તો,
પળમા પારખ કરાવે　　એવા૦　　નમો૦ ૭
ગુરૂ ગોવિદનાં ગુણ રે વર્ણૈને,
અમે પાવન થઇએ રે,

---

૩ ઓળભા-આળ-ફરિયાદ

નીરાંત નામ ગુરૂને નિરખો,
ગુરૂ સરખા તો કહીએ રે. એવા૦ નમો૦ ૮

પદ ૪૧ મું.

મન માન્યું રે ગુરૂજીને મળતામાં. ટેક.
પ્રથમ પોત પોતાનું દેખાડ્યું;
અંતર ગયું છે અટકળતામાં. મન માન્યું૦ ૧
અંતરજામીને ઓળખાવ્યા;
આપોપું ને ગળતામાં. મન માન્યું૦ ૨
મરવું ને અવતરવું મટ્યું છે;
ત્રિગુણબુદ્ધિ ટળતામાં. મન માન્યું૦ ૩
ત્રિવિધિતાપ ટળ્યો તે ઘડીએ;
ખળવિધાથી ખળતામાં. મન માન્યું૦ ૪
આનંદ અતિ ઘણો ઉરમાં વાધ્યો;
ભાવ ભજનમાં ભળતામાં. મન માન્યું૦ ૫
અવગુણ સર્વે અળગા થયા છે;
ગુણ ગુરૂના સાંભળતામાં. મન માન્યું૦ ૬
નીરાંત નામ પ્રતાપ ગુરૂના;
અનભે થયો છે પણ પળતામાં. મન માન્યું૦ ૭

પદ ૪૨ મું.

ધન્ય ધન્ય રે ગુરૂ ઘેર પધાર્યા છે. ટેક.
ગુરૂ ગોવિંદ બે ભિન્ન ના જાણું;

---

૧ પોત-પોતાનું સ્વરૂપ. ૨ આપોપું-અહંકાર. ૩ ત્રિગુણબુદ્ધિ-સાત્વિકી, રાજસી અને તામસી બુદ્ધિ. ૪ ત્રિવિધિતાપ-આધ્યાત્મ, અધિભૂત, અધિદૈવ. ૭ અનભે-નિર્ભય. પણ-હુંપણું.

એક જાણું મન ભાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૧
મન કર્મ વચને માગ્યું મળ્યુ છે;
વિવેકપણે રે વધાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૨
ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય આ ભોગ્ય ભુવનનાં;
પ્રભુજી પ્રેમે પધરાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૩
સેવા પુજા શીલ દાખવ્યું;
રંકપણે રીઝાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૪
સુખ સંપત સેવકને દાતા;
જે રે જોઇએ તે લાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૫
અંતરજામી અળગા રહે નહિ;
ઉરમાં વાસ વસાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૬
દાસ નીરાંત દયા કરી ગુરૂએ;
મનના મનોરથ કહાવ્યા છે. ધન્ય ધન્ય રે૦ ૭

પદ ૪૩ મું.

હરિજશ ગાતા રે, નિંદે તે તો નર નહિ રે,
જાણીએ શ્વાન અમોવડ તેહ;
નિંદક જે નારી રે, જાણો જેવી ડૂનરી રે,
ભમતુ તો જબલગી કુશળ છે દેહ. હરિજશ૦ ૧
કાગ શુ જાણે રે, કપૂરના સ્વાદને રે,
જાણે જે ભુંડી, જાણુમનો ભોગ;
મુરખ શુ જાણે રે, મહિમા હરિતણો રે,
મુખમાં તો લવ વાણીનો રોગ. હરિજશ૦ ૨

---

૨ માગ્યું ઇ૦—જે ઈચ્છયું હતું તે મળ્યુ છે ૩ ભોગ્ય ભુવનનાં—ભૂલોકનાં, અથવા આ ભૂમિનાં અને આ ભુવન (ઘર)ના. લવ ઇ૦—લવારો કરવારૂપ વાણીનો રોગ થયો છે.

સૂરજ ને ઉગ્યા રે, ઘુડને નવ ગમે રે,
અંધારૂં તો ભાવે આઠે પોહોર;
અજ્ઞાનીને એમ રે, ગાવું કાંઇ નવ ગમે રે,
ઉદય ઘણો અવિદ્યાનો ડોર. હરિ૦ ૩
શિવને વિરંચી રે, જેના જશ વરણવે રે,
તત્વ ત્રણ ભુવનમાં વિચાર;
નીરાંતના સ્વામી રે, સમર્થ શ્રીહરિ રે,
પળમાં તે ઉતારે ભવપાર. હરિ૦ ૪

પદ ૪૪ મું.

સંતોની સંગત રે, મરણે ના મૂકીએ રે,
ચૂકીએ ના ચાર દિવસનો લાહાવ;
માટે મન રાખો રે, સતોમાં મળ્યું રે,
વિલંબ ના કરશો આવ્યો દાવ. સંતોની૦ ૧
દીનતા ગ્રહીને રે, સેવા દાખીએ રે,
રાખીએ નિત્ય નિત્ય નવલો સ્નેહ;
સદ્ગુરૂ સાચા રે, સતોની સાનમાં રે,
આતમ સમજી લેજો તેહ. સતોની૦ ૨
મન કરી કોર રે, તવ તારૂ થશે રે,
ટળશે દુરમતિના ડાઘ;
ખરા ને ખોટાનું રે, થાશે તુને પારખુ રે,
ભળશે મહિ સંતોનો ભાગ. સતોની૦ ૩
જન્મોજન્મના રે, જાશે તારા મોરચા રે,
ઉજ્વળ ને થાશે તારૂં રૂપ;

કાટ ને કાઇ રે, ફરી લાગે નહિ રે,
સીકલી સાચા સત સ્વરૂપ   સતોની૦   ૪
સતસ્વરૂપી રે, ભવમા નાવ છે રે,
વિરલા કોઈ એક બેશીને જાય,
જે જન બેઠા રે, તે જન ભવ તર્યા રે,
નીરાત બીજા ગોથા ખાય.   સતોની૦   ૫

પદ ૪૫ મુ.

સામેરી સોહાગી રે, સખી સદ્‌ગુરૂ મળ્યા રે,
મળતામા મુજ પર કીધી મેહેર;
વચન પ્રકાશ્યુ રે, કહ્યુ કરૂણા કરી રે,
કહ્યા પછી પ્રીછવી સર્વે પેર   સામેરી૦   ૧
પ્રેમરસ પાયો રે, તૃષ્ણા ટળી ગઈ રે,
આશા અન્ય દેવની ના થાય,
આપ ઓળખાયુ રે, ભૂલ ભાગી ગઇ રે,
સુખ ઉપજાવ્યુ સમજણ માય   સામેરી૦   ૨
તેણેને સંગે રે, મન મારૂ સ્થિર થયુ રે,
આવરણ ઊડી ગયું રે, આકાશ,
નિરાળુ નિરખાવ્યુ રે, નામ નારાયણનુ રે,
પળમા કીધો છે પોતાનો દાસ   સામેરી૦   ૩
આશિર્વાદ દીધો રે, દીનને દયા કરી રે,
મૂક્યો કાઈ મસ્તક ઉપર હાથ,

---

૪ મોરચા—મુખ્ય સ્થાન જન્મ લેનારૂપી મોરચો તૂટશે ઉજવળ-પ્રકાશિત—જ્ઞાનયુક્ત સીકલી—સીકલીગર-કાટ કાઢીને તેજસ્વી કરનાર

૧ સોમેરી-એ નામની રાગિણી

નલિકા નિરખ્યાનો રે, આપ્યો આનંદનો રે,
દર્શ્યો માંય વિશ્વાવિશ્વનો નાથ. સામેરી૦ ૪
મનવાંછિત રે, ફળ મુને મળ્યું રે,
કરવો કાંઇ નવ રહ્યો રે ઉપાય;
પારસને પાયો રે, પ્રભુજીના નામનો રે,
નીરાંત નામે નિર્ભે થાય. સામેરી૦ ૫

પદ ૪૬ મું.

પરમધામ પદ નામ રામકો,
સદ્‌ગુરૂ અલખે લખાવે રે;
નથી સમોવડ કહેવા સરખું,
આપે આપ દરશાવે રે. ટેક. ૧
શેષ શારદ મુનિ નારદ રટત હે,
શિવ સમાધિ સોહાવે રે;
વેદ આદિ લેઈ વરણવ કરતા,
વરણાયામાં નવ આવે રે. પરમ૦ ૨
વર્ણાશ્રમ તો રહે વિમાશી,
નિત્ય કર્મ નિરમાવે રે;
ષટ દર્શન મિલી ખોજ કરત હે,
મૂળ મર્મ ના પાવે રે. પરમ૦ ૩
સો જન જોગી જપે અજપા,
બિનરસના ગુણ ગાવે રે;

---

૪ નલિકા ઇ૦—ગુરૂએ આનંદરૂપી નલિકાયંત્ર (દુર્બીન) આપ્યો તેમાં સકળ વિશ્વનો નાથ દર્શ્યો—દેખાયા. ૫ પાયો—પ્રાપ્ત થયો.

૧ લખાવે—લક્ષ કરાવે—ઓળખાવે. ૨ વેદ આદિ લેઇ—વેદ શાસ્ત્ર પુરાણ વગેરે. ૩ નિરમાવે—નિર્માણ કરે.

ક્ષર અક્ષર નિરખ નામકું,
ઉલટ નિરતર ધાવે રે. પરમ૦ ૪
સોહી જનકી મે જાઉં બલિહારી,
સો મેરે મન ભાવે રે;
નીરાંત નામ નિરખ પદ પૂરણ,
સમરણ માંહી સમાવે રે. પરમ૦ ૫

પદ ૪૭ મું.

માયા મોટી મોહની, મોટા—
મુનિજનનાં મન મોહ્યાં રે;
વેધાયાં તે કયમ વેરાશે,
તારે મોતી પરોવ્યાં રે. ટેક. ૧
બ્રહ્માનાં મન ભોળવિયાં ભાઇ,
કરણી શુભ કરાવી રે;
પરમારથરૂપે થઈ પોતે,
બ્રહ્માને મન ભાવી રે. માયા મોટી૦ ૨
શિવ સમાધિ નીશદિન વાધી,
તે માયાનુ કરવુ રે;
અતરમાં એ રીતે રહી છે,
ધ્યાન હરિનું ધરવુ રે. માયા મોટી૦ ૩
વિષ્ણુ ને તે રીતે માયા,
ઇચ્છારૂપે અબળા રે;

---

૪ ક્ષર—નાશવત વસ્તુ. અક્ષર—કૂટસ્થ-સાક્ષીભૂત આત્મા. સામાન્ય સચ્ચિદાનંદરૂપ એ બન્નેથી પણ પર છે.

૫ નામ ઇ૦—જેનુ પદ સંપૂર્ણ છે એવા નામને નિરખ અને તેના સ્મરણમા તું સમાઈ જા-લીન થા

અબળાને વશ આપ થયા છે,
સહુ વાતે છે સબળા રે. માયા મોટી૦ ૪
અન્ય દેવને આદિ રહીને,
વિશ્વને વશ કીધુ રે,
દેવ દાનવને દશે દિશાઓ,
કોઇ જાવા ના દીધુ રે. માયા મોટી૦ ૫
ખટ દર્શન વણ ખોજે બાંધ્યા,
ફેલી રહી ચોફેરી રે,
જ્ઞાની પંડિત સહુ ગૂંચાયુ,
ગુરૂ વિના મતિ ઘેરી રે માયા મોટી૦ ૬
આદિ અંત ને મધ્યે માયા,
ઉત્પત્તિ પ્રલય માયા રે,
રૂપ રંગ તે માયા જાણો,
માયાને જગ જાયા રે. માયા મોટી૦ ૭
માયાના મુખમાં નવ આવે,
આત્મજ્ઞાની અળગા રે,
નીરાંત ન્યારૂ નામ માયાથી,
ન્યારે નામે વળગ્યા રે માયા મોટી૦ ૮

પદ ૪૮ મુ.

રાગ પ્રભાત.

નામ સમોવડ નથી જાણુંજે,
કહેવા સરખુ કહિયે રે,
સ્થાવર જંગમ સભર ભરાભર,

---

૭ માયાને—માયાએ

સદ્ગુરૂ શબ્દ લહીએ રે. ટેક. ૧
ઓળખીને અંતરમાં લાવો,
પ્રેમે પકડી રાખો રે;
અધોઊર્ધ્વના ઘાટમાં ભાઈ,
એ અચવ્યો રસ ચાખો રે. નામ૦ ૨
જીભ વિનાની જુક્તિ જોશે,
મહામુક્તિને માણો રે;
મન કર્મ વચને માની લેશે,
સોમાં કોઈ એક શાણો રે. નામ૦ ૩
નાશવતનો નેડો મૂકી,
સત શર્ણાગત રહીએ રે;
મૂરખના મનમાં ના આવે,
માને તેને કહીએ રે. નામ૦ ૪
મન સમજાવે તે નર મોટા,
સ્થિરતા પદમાં ઠરિયા રે;
નીરાંત નામ ગુરૂ તર તારણ,
તે ભવજળમાં તરિયા રે. નામ૦ ૫

પદ ૪૯ મું.

જેહને મારૂં નામ છે વાહાલું રે,
તેને હું તો શું આલું. ટેક. ૧

---

૨ અધોઊર્ધ્વના ઘાટમાં—અપાન અને પ્રાણનો જ્યાં સમાગમ થાય છે ત્યાં. અચવ્યો—નહિ ચાવેલો એવો અખંડ રસ.

૪ નેડો—નેહ. ૫ તર—તરનાર (હોડી). અર્થાત્ નામરૂપી હોડીમાં બેસાડીને ગુરૂ જેમને તારનાર છે તે આ સંસાર સમુદ્રમાં તરી ગયા છે.

તન મન ધન હું નામને આધીન છું,
મને નામ છે વહાલું;
એ સ્વામી હું સેવક એનો,
હું તો નામના હુકમથી હાલું રે. તેને હુ૦ ૨
વિશ્વ ચરાચર વશી રહ્યો છુ,
કામ નથી કાંઈ કાલું;
ચતુર્ધા મુક્તિ મારી પદવી,
હું તો નામને પ્રતાપે મહાલું રે તેને હુ૦ ૩
ત્રણ ભોવનને વૈકુંઠ નગરી,
સત્ય લોક સુખ ચાલ્યુ;
એકવીસ બ્રહ્માંડ એની રે માયા,
એ તો ખલક વિત્તનું ખાલુ રે. તેને હુ૦ ૪
આદિ અંત ને મધ્ય સમોવડ,
વિશ્વપતિ પત પાળ્યુ;
નીરાંત મહિમા નિત્ય નામનો,
ગાવે દેવ કૃપાળુ રે. તેને હુ૦ ૫

પદ ૫૦ મું.

ધન્ય ધન્ય વદું હુ તો આ રે અવસરને,
જેણુ ગોવિંદના ગુણ ગાયા ગવાય છે;
મનના મનોરથ મારે પૂરણ થાયછે. ટેક. ૧
મનુષ્યાદેહનો મહિમા છે મોટો,
ગુરૂજી મળે તો લાહાવો લેવાય છે. મનના૦ ૨

---

૪ ખલક-દુનિયાના વિનાનુ ખાલું (સ્થાન) છે.
૧ આ અવસર—મનુષ્ય જન્મરૂપી.

વિહીવા રે સરખી જાણ્ વાત વળી છે;
જીવન્મુક્ત થયુ થવાય છે. મનના૦ ૩
આપમાં આપ અતરજામીને ઓળખો;
દેવના દેવને દરશ્યો દરશાય છે. મનના૦ ૪
મન કર્મ વચને માગો તેવું મળ્યુ છે;
પૂરણપદને પામ્યુ પમાય છે. મનના૦ ૫
હરિને મળશો ને ભવ દુ ખ ટળશે;
જન્મમરણ તો મટ્યું મટાય છે. મનના૦ ૬
મનુષ્ય થયો ને હરિ નામ ન જાણ્યુ;
તે પશુની તોલે કહીએ કહેવાય છે. મનના૦ ૭
ફરી ફરી અવસર આવો નહિ આવે,
નીરાંત નામને નિરખો નિરખાય છે. મનના૦ ૮

પદ ૫૧ મું.

રાગ ધોળ.

વા'લાની વાત મુને લાગે વા'લેરી;
બીજુ તે કાઈના સોહાય, શુ વર્ણુવુ. ટેક. ૧
સુરતસ્નેહી સાહેબો નામનિવેગી,
વાણીએ તે વર્ણવ્યો ન જાય શું વ૦ વા'લા૦ ૨
જ્યા જોઉં ત્યાં છતાજ્ જોવા સરખા;
આત્મદૃષ્ટિએ દેખાય. શુ વ૦ વા'લા૦ ૩
અંતરજામી મારા ઉરમાં વસ્યા છે,

૩ વિદીવા સરખી—અર્થાત્ આનંદની
૨ સુરતસ્નેહી—અંતવૃત્તિના સ્નેહાળ નામ નિવેગી—મનરૂપ નામને નિ રહેલ

અદ ઘડી અળગા ન થાય. શું૦ વા'લો૦ ૪
ક્ષણુ રે વાર વા'લો નથી રે વીસરતા;
મનની તે કોઇને ના કહેવાય. શું૦ વા'લો૦ ૫
સાધન વિના મારે સુલભ થયું છે;
આનંદ ઉર ન સમાય. શું૦ વા'લો૦ ૬
નામ રૂપ ગુણ એને રે નહિં;
ગુરૂગમથી ઓળખાય. શું૦ વા'લો૦ ૭
મોટા મોટા જેને કાજે મથે છે;
અનેક કરે છે ઉપાય. શું૦ વા'લો૦ ૮
શમ દમ કરતાં સ્વામી સ્વપ્ને ન આવે;
નિગમ નેતિ નેતિ ગાય. શું૦ વા'લો૦ ૯
અગમ અગોચર વા'લો વાણી વદે છે;
લક્ષણ ગુણનાં લહેવાય. શું૦ વા'લો૦ ૧૦
નીરાંત નામનો દેશ છે ન્યારો;
તે પૂરા ગુરૂથી પમાય. શું૦ વા'લો૦ ૧૧

પદ પર મું.

રાગ ભૈરવ.

સાર વિશ્વમાં શી છે વસ્તુ, સત્ય સમજાવો સ્વામી રે;
સેવકના સંશયને ટાળો, આતમ છો બહુનામી રે. સાર૦ ૧
સાધન આદિ કરે બહુ કરણી, અનેક પંથ પળાયા રે;
અપાર પાર શકુ ક્યમ પામી, મિથ્યા ટળે મોહ માયા રે. સાર૦ ૨
સંસ્કૃત આદિ ભણે સહુ ભણતર, ભાવ ઘણો ભણવાનો રે;
ઘણુ ભણ્યા તે ક્યાંહાં જઇ મળશે, એ સંશય હણવાનો રે. સાર૦ ૩

૯ શમ–અંતરિંદ્રિયનો નિગ્રહ દમ—બાહારની ઇંદ્રિયોનો નિગ્રહ

વંચક ના જોયો રે, વાંચ્યામાં નથી આવતો રે,
આત્મા ના દર્શ્યો વિશ્વમાં વ્યાપ. ભણીને૦ ૩
વિત્ત વરાનું રે, કહે કયમ આવશે રે,
જમ્યા વિના જૂઠી જાણશે વાત;
વાણીના તો વરા રે, નિત્ય કહી શું કરો રે,
વસ્તુ વિના કોય ના તરપત થાત. ભણીને૦ ૪
ગુરૂ થયા ઊંચા રે, ટેકરૂં જળ વિના રે,
નીર તે નીચેખામે ભરાય;
વેદાંતને વાંચી રે, સિદ્ધાંતને સહી કરો રે,
સર્વનું સિદ્ધાંત દેહ કહેવાય. ભણીને૦ ૫
દેહ રહિત દર્શ્યો રે, દેહમાં આતમા રે,
આત્મા પરમાત્મા એક થાય;
સદ્દગુરૂ સ્વામી રે, આપ ઓળખાવશે રે,
નીરાંત નામે નામ ઓળખાય. ભણીને૦ ૬

પદ ૫૪ મું.

મંગળ.

પીછો ભાઈ સંત સુજાણ, સ્વરૂપ શ્રીરામનો;
પાઈ પદારથ દેહ, મણિમાંહે નામનો. ૧
નામ તણો રે પ્રવેશ, ચરાચર માંહે જુઓ;
સંતો નામ અનાદિ કહો કંદ, વાધિ વેલ જગ હવો. ૨

---

૩ આત્મા ઇ૦—આત્મા વિશ્વમાં વ્યાપક છે પણ તે દર્શ્યો નહિ–દેખાયો નહિ.

૨ સંતો ઇ૦—નામ રૂપી અનાદિ કંદમાંથી માયા રૂપી વેલ વાધી અને જગત ઉત્પન્ન થયું.

વદો વચન વિચારી, સાચો કરી નામનો;
શબ્દમાં સુરતી મેળાવો, મુકામ સુણ ગામનો. ૩
ત્રિવેણી કે ઘાટ, મિલ રહ્યો નાથશું;
પૂજા કરો પ્રેમ આચાર, અનુપમ ભાવશું. ૪
અવરતણી હે આશ, સમજકર પરહરો;
આપમાં આપ દેદાર, નામ નિશ્ચે કરો. ૫
સદ્‌ગુરૂ કે પ્રતાપ, પાઇ ગઈ પલકમાં;
નીરાંત નિરતર જાઈ, સમાઈ રહો અલખમાં. ૬

પદ ૫૫ મું.

રાગ કાફી.

મહામંત્ર મોટો રે નારાયણ નામતણો;
પખે સરવ પૂરો રે ગમે તો મન ભાવે તે ભણો. ટેક. ૧
શીખો તો મંત્ર છે એ નામ નારાયણનો, સદ્‌ગુરૂજીને પાસ,
સદ્‌ગુરૂ શીખવે કૃપા કરીને, ટળશે અવરની આશ;
પીડ પળાશે રે, થાશે તે ગુણ ઘણો. મહા૦ ૨
જુગત કરીને જંત્ર લખાવો, પ્રેમ પત્રી છે સાર,
મન માદળિયા માંહે મઢાવો, રાખો રૃદિયા મોઝાર;
બીજું સરવે જાણો રે, સાધન સો શમણો. મહા૦ ૩
જનમ મરણનું મહાદુ:ખ મટેને, કોટિ કર્મની જાળ,

૪ ત્રિવેણીનો ઘાટ—ભૃકુટિ સ્થાન. ૫ સમજકર—સમજીને. દેદાર—દર્શન. ૬ પાઇ ગઇ—જાણવામાં આવી.

૧ પખે—પછે. ૩ સો—તે. શમણો—શમણું.

આવાગમનની આંટી રે છૂટે, મટશે આળ પંપાળ;
મંત્રનો મહિમા એવો રે, ઓળખ્યો આપ આપણો. મહા૦ ૪
એ રે મંત્રની એ છે રે આહુતિને, સત્ય મત રાખો સહી,
વિના આધારે આકાશે ચઢવું, ચઢી શકે નહિ કોઈ;
આધારે રહેવું એને રે, સાધી તે જણ કોઇક જાણે. મહા૦ ૫
મનુષ્ય દેહીનો એ રે મંત્ર છે, અવરને નથી અધિકાર,
મનુષ્ય થયોને મંત્ર ના સાધ્યો, ધિક્ક ધિક્ક તેનો અવતાર;
જીવ તપ શું જાણે રે, અલ્પ જેની એકતા ગણો. મહા૦ ૬
મહામંત્ર કયમ વરણવિયે, નિર્વાણી વરણવ્યો ના જાય,
વિષ્ણુ વિરંચી આદિ લેઇને, સહુકો એને આહાય;
નીરાંત મંત્ર સાચો રે, મળે ના સદ્‌ગુરૂ વનો. મહા૦ ૭

પદ ૫૬ મું.

ધન્ય ધન્ય રે તેહના કુળને વંદું, જે કુળમાં હરિદાસ;
કોટિક તીરથ વ્રત તેની જનની, પવિત્ર છે પુત્ર પ્રકાશ. ટેક. ૧
વેદ પુરાણ ભાગવત ભાખે, ગીતા અગોચર ગાય;
ત્રિભુવનતારણ દાસદાસનો, મહિમા કહ્યો નવ જાય. ધન્ય૦ ૨
શીળવ્રત તપ દાન ભાવ ભજન વિણ, ઉર અંકુર નહિ બીજે;
રામ નામ હૃદયામાં રાજે, તદવત તે નહિ ત્રીજે. ધન્ય૦ ૩

---

૪ આવાગમન-જન્મમરણ. આપ-પોતાનુ સ્વરૂપ. ૫ મત—મતિ. એકતા-એકપણું.

૭ નિર્વાણી—વાણીથી ન વર્ણાય એવો. વિરંચિ-બ્રહ્મા.

૧ કોટિક ઈ૦—તેની જનનીએ કોટિક તીર્થ, વ્રત, કર્યાં એમ જાણવું.
૨ અગોચર ઇ૦—ગીતા જેને અગોચર (ઇંદ્રિઓના જાણ્યામાં ન આવે એવો) કહે છે. ત્રિભુવન ઈ૦-ત્રિભુવનના તારણ હરિના દાસના દાસનો મહિમા કહ્યો જાય એમ નથી.

દામ હરિના હરિ સમોવડ, અગસ પરસ એક જાણ્યું;
નીરાંત નામ ગુરૂ શિર સોહીએ, વારવાર વખાણ્યું. ધન્યં૦ ૪

પદ ૫૭ મું.

અજ આદિ લેઈ ઇચ્છિક સહુ એના, રૂપ હૃદેમાં રાખું. ખ્રિજ૦ ૪
અંતરજામી ઉરમાં વશ્યા છે, સદ્ગુરૂરૂપે સ્વામી;
નીરાંત નામ પૂર્ણ પુરષોત્તમ, ખ્રિજ વિનતા પદ પામી. ખ્રિજ૦ ૫

પદ ૫૯ મું.

રામનામ રૂદિયામાં રાખો, આ અવસર છે સારો;
વણસી જાતાં વાર ના લાગે, અવર નથી ઉગારો. ટેક. ૧
સાકુટને શું કહી સમજાવું, ભાવ વિના ના ભાવે;
હરિનામ હારીને બેઠો, વૃથા જનમ ગમાવે. રામ૦ ૨
ભાવ ભક્તિ વિના ભૂત સરીખા, નુગરા તે જન જાણું;
પામરને પરિવાર ઘણેરો, પશુવત તે પરમાણું. રામ૦ ૩
ધન પખે તો ધર્મના પેખું, શરીર પખે નહિ સેવા;
ભુવન પખે નહિ સંત પધાર્યા, ઠામ અશુભના એવા. રામ૦ ૪
તેથી વિશેષ હું કોણ વખાણું, શ્વાન માંસના આહારી;
જાતિહીણ પણ હરિભક્ત છે, રામ નામ અધિકારી. રામ૦ ૫
આ સૃષ્ટિમાં સર્વથી ઊંચા, નિરખ્યા નામસનેહી;
નીરાંત વર્ણાશ્રમથી ન્યારા, હરિભજે જન જેહી. રામ૦ ૬

---

૪ અજ—બ્રહ્મા.

૪ ધન ઇ૦—જો તેને ધન પખે (પક્ષે) જોઉં તો તે ધર્મ કરતો નથી, શરીર પક્ષે જોઉં તો સેવા કરતો નથી અને ભુવન (ઘર) પક્ષે જોઉં તો તેમાં સંતને પધરાવતો નથી. અશુભ મનુષ્યના ધન, તન અને ભુવન, ત્રણે ઠામ એવા છે!

૫ તેથી ઇ૦—તેમનાથી વિશેષ હું કોને વખાણું છું કે જે શ્વાનમાંસના આહારી (શ્વપચ–ચાંડાળ) છે, જાતિહીણ છે, પણ હરિભક્ત છે, તો તે રામનામના અધિકારી છે.

સાંભળ ભાઇ કહું ભગતની, જેને વર્ણવે ચારે વેદ;
આત્મા વિશ્વમા વ્યાપક એક છે, એના બહુ થાયછે ભેદ ભાવે૦ ૩
સંતો સમજી લેજો સાનમા, ચીનો ભાવે આપો આપ,
બીજુ સાધન સરવે બાદનુ, જે જે કરીએ તે સતાપ ભાવે૦ ૪
સેવે જોગી જગમ સેવડા, વિપ્ર સન્યાસી ને દરવેશ,
અધારે ગજને ધારો જૂજવો, ન્યારો રહ્યો ગુરુનો દેશ. ભાવે૦ ૫
ગર્ગે શાસ્ત્ર મથી જોઇને કાઢ્યું, તત્વ તે કેવળ નામ,
નારાંત રહ્યા નામને આશરે, તેહ થયા છે ઠરી ઠામ. ભાવે૦ ૬

પદ ૬૨ મુ.

રાગ ગોડી.

દુનિયા મરડ મૂકી દો મનકો, ફેરફાર નહિ! ફના હોઇ જાયેગે,
નહિ ભરોસો તનકો, દુનિયા મરડ મૂકી દો મનકો ટેક ૧
કહાંસે આયે ને કાહા તુમ જાઓગે, ખોજ કરોને ઉનકો,
દો દિનકી જીંદગાની સારૂ, કહા કરો તુમ છનકો દુનિયા૦ ૨
સસારસુખ સ્વપ્નાવત દેખો, કોઇ જગે નહિ કિનકો,
સબ કોઈ દેખત જાના હોયગા, રહેને નહિ હોય એક દિનકો દુનિયા૦ ૩

---

૪ ચીનો—ઓળખો

૫ અધારે ઇ૦—હાથીથી અજાણ્યા માણસોએ અધારામાં હાથીને સ્પર્શ કરીને તેનુ જે જે અગ હાથમા આવ્યુ તે તે પ્રમાણે હાથીની કલ્પના કરી, તેમ અજ્ઞાન રૂપી અધકારમા પડેલા જીવોએ સર્વવ્યાપક બ્રહ્મનુ એક એક અગ જોઇને તેને તેવો કલ્પ્યો છે પણ ગુરૂનો દેશ—ગુરૂનો જ્ઞાનરૂપી પ્રદેશ અથવા ઉપદેશ તો ન્યારો (જૂદોજ) રહ્યો છે! સુદરદાસ પણ એના જેવુજ દૃષ્ટાંત આપે છે કે " आंधरेनें हार्था देख झगरा मचायो है "

૧ ફેરફાર નહિ!—હુ કહું છુ તેમા ફેરફાર નથી ફના હોઇ જાયેગે—નાશ થઇ જશે ૨ કહા—શો છનકો—છણકો-રીસ ૩ કિનકો—કોઇનો જાના હોયગા—જવાનુ થશે

ઊંચ નીચ ને નર કો નારી, જનમ મરણ દુઃખ જાશે;
નારાયણનું નામ સમરતાં, તદવત્ એકતા થાશે. સદા૦ ૪
અદ્વૈતપદ એક નામ હરિનું, બીજું તે માયા પસારો;
નીરાંત નિવૃત્તિપદ છે ન્યારૂં, નિર્ગુણ નામ ઉચારો. સદા૦ ૫

પદ ૬૫ મું.

રાગ વસંત.

પ્રથમ ગુરૂને પાયે લાગું, માગ્યું મુજને આપો;
કરૂણાનિધિ કૃપા કરીને, ભવનું બંધન કાપો. ટેક. ૧
જનમ મરણ જમત્રાસને ટાળો, અભય કરો અવિનાશી;
પૂરણ પદ પુરૂષોત્તમ પામુ, વામુ લખ ચોરાશી. પ્રથમ૦ ૨
આદિ અંત મુજને ઓળખાવો, સંશય શૂળ સમાવો;
મરતી વેળાએ મન ક્યાં જઇ મળશે, સ્થિરતા ઠામ ઠરાવો. પ્રથમ૦ ૩
છુટતાં જઇ પોહોચુ તે પદને, સદ્ગુરૂ આશ તમારી;
ભિન્ન સમામાં ભાન ભૂલાશે, મતિ નહિ પોહોંચે મારી. પ્રથમ૦ ૪
અંતરજામી નથી રે અજાણ્યા, દાખે દેવ દયાળુ,
આદિ અંતને મધ્યે મળવાનુ, નીરાંત નામ નિહાળુ. પ્રથન૦ ૫

પદ ૬૬ મું.

સતો માયા ભલી મેરે રામકી, મેહેર મોપે મેરે કામકી. ટેક. ૧
મન માયા વડે હીંડે માહાલતુ, મારે ઘડી પલક નવી ચાલતુ;
મારે આનંદ ઉરમાં અતિ ઘણો, મહિમા કહ્યો ના જાયે માયાનણો. ૨

---

૫ પસારો—ફેલાવો.

૪ તે પદને—મુક્તિ પદને. ભિન્ન સમામા—જૂદા (અર્થાત્ મરણના) સમયમાં. ૫ આદિ ઇ.—અર્થાત્ મરણકાળ.

૧ મોપે—મારા ઉપર. કામકી—ઉપયોગની.

એસી નાર પિયાકી અનેક છે,
તામે કોઇ કોઇને કાંઈ ટેક છે;
પતિવ્રતા સમોવડ કો નહિ,
વૃત્તિ વશી રહી પિયુકે મહીં. મે તો૦ ૪
પ્રેમવંતીને પિયુકી ચાહના,
સ્નેહેવંતીને સ્નેહેની લાયના;
આતુરવતીને આતુરતા ઘણી,
એવી વિજોગવતિ ઓહોઘણી. મે તો૦ ૫
પિયા કોણ મીલાયા કીજીએ,
વાકે આધીનતા હોઈ રીજીએ;
કીજે તન મન અરપન તાહીકુ,
મોહે પિયા મીલાવે વાહીકું. મેં તો૦ ૬
એસી જાની ગુરૂ આયે આપસુ,
જેસે સ્વાતિ છીપ સભાવસુ;
નીરાત દયા કરી દાસને,
નામ પિયુ મીલાયો પૂરી આશને. મે તો૦ ૭

---

૪ તામે-તેમાં. ૫ લાયના-લાય-બળતરા. ઓહોઘણી-અતિ ઘણી—અનેક. ૬ પિયા ઇ૦-જેણે પિયા મિલાયા (મેળવ્યા) છે એમ જેને કીજીએ (કહીએ)એવો કોણ છે ? જે એવો હોય તેના આધીન થઇને રીજીએ-રહીએ.

૬ તાહીકુ—તેને. મોહે—મને. વાહીકુ—એને. ૭ એની ઇ૦-એવી ભક્તિ જાણીને ગુરૂ આપસુ (પોતાની મેજે આપે આવ્યા). તેનું દૃષ્ટાન, જેમ સ્વાતિનો વરસાદ સ્વભાવથીજ છીપમા પડે છે તેમ. અર્થાત્ વરસાદની પેરે ગુરૂને તો સમવિષમ ભાવ નથી, પણ તેમનો સ્વભાવજ દયાળું હોય છે।

માયા ભાવરૂપે ઘણી ભાવતી, આણુતેડી મારે ત્યા આવતી,
માયા મેહેર વસી મન માહેરે, આસપાસને ભીતર બાહેરે ૩
માયા ગરવી થઈને ગુરૂને મળી, માયા ગુરૂવત થઈને સફળ ફળી,
દીનો તારક મન્ત્રકરતારની, માયા પૂરણ દુ ખ નિવારણી. ૪
માયાદાસી થઈને દિલ રખે, માયા સાચી સત સેના પખે,
માયા સત અસતનો અતરો, માયા એકાએકી પટતરો ૫
માયા આદ અતને મધ્યે મળી, * *
માયા નીરાત નામે ન્યારી રહી, માયા કરતા અકરતા વાણી કહી ૬

પદ ૬૭ મુ.

મે તો પ્યારી પિરાને પિયુકી,
જાના જાન હમેરે જીવકી. ટેક. ૧
રહી અરસપરસ એકના મળી,
સુખ પિયાજીકો સુખ કહી ન શકુ કળી,
ધિક ધિક કહિએ એવી નારને,
દિયો પિયાજીકો સુખ બીસારને મે તો૦ ૨
કીનો સનગાર ઉપર નાવકી,
રહી અતર ઓર સભાવકી;
ભઈ દુર્મતિ દોહોદશ ધાવતી,
વ્યભિચારિણી પિયાકુ ના ભાવતા મે તો૦ ૩

---

૪ દીનો ૯૦—ફગતારે તારનારો મત્ર આપ્યો ૫ દિલ રખે—મન રાખે—મનને ખુશ કરે સત સેના પખે—સતની સેનાને પક્ષે—સેનામા અતરો—આતરો—સત અને અસત એ બેને જૂદા પાડી આપનાર માયા છે

૧ પુરાને—જૂના અર્થાત્ અનાદિ પિયુકી—ધણીની—સજનની જાના—તેનાથી દૂર જાતા

૩ કીનો ૯૦—ઉપરથી તો તેણે શણગાર કર્યો પણ અતરમા તો તે જૂદા સ્વભાવની રહી દોહો’શ—દશે દિશાએ

એસી નાર પિયાકી અનેક છે,
તામે કોઇ કોઇને કાંઈ ટેક છે;
પતિવ્રતા સમોવડ કો નહિ,
વૃત્તિ વશી રહી પિયુકે મહીં. મે તો૦ ૪
પ્રેમવંતીને પિયુકી ચાહના,
ન્નેહેવંતીને ન્નેહેની લા'યના;
આતુરવતીને આતુરતા ઘણી,
એવી વિજોગવતિ બોહોધણી. મે તો૦ ૫
પિયા કોણ મીલાયા કીજીએ,
વાકે આધીનતા હોઈ રીજીએ;
કીજે તન મન અરપન તાહીકુ,
મોહે પિયા મીલાવે વાહીકું. મે તો૦ ૬
એસી જાની ગુરૂ આયે આપસુ,
જેસે સ્વાતિ છીપ સભાવસુ;
નીરાંત દયા કરી દાસને,
નામ પિયુ મીલાયો પૂરી આશને. મે તો૦ ૭

---

૪ તામે–તેમાં. ૫ લા'યના–લાય-બળતરા. બોહોધણી–અતિ ઘણી—અનેક. ૬ પિયા ઇ૦–જેણે પિયા મિલાયા (મેળવ્યા) છે એમ જેને કીજીએ (કહીએ)એવો કોણ છે ? જો એવો હોય તેના આધીન થઇને રીજીએ–રહીએ.

૬ તાહીકુ—તેને. મોહે—મને. વાહીકુ—એને. ૭ એસી ઇ૦–એવી ભક્તિ જાણીને ગુરૂ આપસુ (પોતાની મેળે આપે આવ્યા). તેનું દૃષ્ટાંત, જેમ સ્વાતિનો વરસાદ સ્વભાવથીજ છીપમાં પડે છે તેમ. અર્થાત્ વગમાનની પેઠે ગુરૂને તો સગવિષમ ભાવ નથી, પણ તેમનો સ્વભાવજ દયાળું હોય છે।

પદ ૬૮ મું.

રાગ કાફી.

ધન્ય વંદુ તેને રે, નારાયણ નામ લહ્યું;
જનમ જીત્યો જાણુ રે, સંકટ તેનુ સર્વે ગયું. ટેક. ૧
આ અવસરમાં એજ ઓળખવું, ને બીજુ તે કાચું કામ,
અનેક પતિત તો આગે ઓધાર્યા, એવું નારાયણનુ નામ;
કદાપિ એનુ એ છે રે, કહેણીમાં સર્વ એજ કહ્યું. ધન્ય૦ ૨
આલોક મૂકીને પરલોક માને, સપ્તલોકમાં વાસ,
જીવનમુક્ત તો તેને રે જાણો, જેને નથી અવરની આશ;
એ વાત કેને કહીએ રે, ગુરૂનું જેણે ગ્યાન ગ્રહ્યું. ધન્ય૦ ૩
લહ્યુ ના લહ્યુ તે ક્યમ લેહેવાશે ને, કરણીના દીસે કાંઈ,
પોહોચ્યા જનને એમ પારખવા, અવિદ્યા આદરે નાહિં;
વાણીના વળ સૂધા રે, વેધકનુ વેધે હઇયુ. ધન્ય૦ ૪
ગુરૂ દયાનો પાર ના પીછે ને, જ્યમ ત્યમ બોલે લોક,
અંતર્ગત ઓળખ્યામા ના આવે, ફૂલ ફૂલ્યુ રે ફોક;
સમજીને વેણ સહેવુ રે, કઠણ ના જાયે સહ્યુ. ધન્ય૦ ૫
ભવસાગરમાં ફેર ભટકે તે, પામર ના પામે પાર,
લખ ચોરાશી યોનિ અવતરે, સુખ ના લહે લગાર;
દુખ દરિયા જેવુ રે, થોડા સારૂ સબળ થયુ. ધન્ય૦ ૬
અનેક વિધિના ધરમ આદરે, નિત્ય નાના પ્રકાર,

---

૪ પેહોચ્યા—મુક્ત થયેલા વાણીનો ઇ૦—વાણીનો વળ સૂધોડે—વાણી સમજવામા સીધી છે પણ જે વેધક (અર્થાત વીંધાયલો—જીજ્ઞાસુ હશે તેનુ હઇયુ તે વાણી વંધશે—તેને તેનો મર્મ સમજાશે

૫ અંતર્ગત—રહસ્ય ૬ ફેર—ફરી ફરીને.

આવાગમન તો એમ ટળે નહિ, નામ વિના નિરધાર;
નીરાંત નામ ગ્રહીને રે, કર્ત્તાપણું મેલ્ય વહું. ધન્ય૦ ૭

પદ ૬૯ મું.

બલિહારી ગુરૂ ઉપકારની, અતિ ઉપકાર કરે સેવકને;
બુદ્ધિ પ્રીછાવી પારની, બલિહારી ગુરૂ ઉપકારની. ટેક. ૧
મહામંત્ર રસ પ્રેમે પાયો છે, તૃષ્ણા ટળી ગઇ ત્યારની;
મન રે સંતોષ ભયો સુખભારી, કળા રે બડી કિરતારની. બલિ૦ ૨
અડસઠ તીર્થ આણ્યા આંગળીએ, વાણુસાડી વાત વિકારની;
જન્મ મરણનાં બંધન કાપ્યાં, આંટી ટળી અવતારની. બલિ૦ ૩
જીવદશા જડ મતિ રે મટાડી, પ્રગટી દશા સતુસારની;
પળમાં પતિત પોતાનો કીધો, લાજ મટી હે કુલાચારની. બલિ૦ ૪
સર્વ સુખદાયક દેવ દેવના, ગુરૂ સમા કો દાતારની;
દાસ નીરાંત દયાના નિધિ હે, નિરભે ગતિ નિરાધારની. બલિ૦ ૫

પદ ૭૦ મું.

રાગ ગોડી.

રામ રટણ ધુન લાગી, ગગનમેં રામ રટણ ધુન લાગી;
એસા કોઇ હે જો બૈરાગી, ગગનમે રામ રટણ ધુન લાગી. ટેક. ૧
અણભેઆસન ઉપર બેઠા, ઉલટ રહા રે સમાઇ;
હાવ ભાવ નૈનસે બે'તે ડાલેગા, બાહેર ન આવે જાઈ. ગગન૦ ૨

---

૭ મેલ્ય વહું—જતું રહેવાદે.
૧ બુદ્ધિ પ્રી૦—પારની (મુક્તિધામની) બુદ્ધિ પ્રીછાવીછે. ૨ મહામંત્ર—નારાયણ નામનો. ત્યારની—તે વખતની
૫ નિરભે ગ૦—નિરાધાર પુરૂષની નિર્ભય ગતિરૂપ ગુરૂ છે.
૧ ગગનમેં—હૃદયાકાશમાં. ૨ અણભેઆસન—જીવન્મુક્તતારૂપી.

સાધન સબ ઘટ એક સમાસા, આપ બીના નાહી દુજા,
આત્મારામ ડર્યા નાહી થાકયા, સબ ઘટ સાહેબ સુઝા ગગન૦ ૩
નામ નિરંજન ગુરૂહી લખાવે, સાહેબ સકળ પસારા,
ઘટ ઘટ રૂપ રામકા સંતો, બોલત હે સો ન્યારા ગગન૦ ૪
નાહી કછુ સબ્દે શબ્દકુ ચીને, ઓર કટે સો અદીઠા,
નારાત્ નામ નિરંતર ચાખો, બિન રસના રસ મીઠા ગગન૦ ૫

પદ ૭૧ મુ.

આવે રે લોકો હો વચના હરિ ભગતનકો ભેરો,
ધર્મ કર્મમે સબ હી ટૂટે મનુષ્યા તનમે મેરો આવે રે૦ ૧
જે સુખ તીન લોકમે નાહી, સો સુખ સંત સોહાવે,
નેતિ નેતિ પદ નિગમ કહત હે, સો સંતનમે પાવે આવે રે૦ ૨
સારમે સાર કહુ સમજાઈ, સમજ ગ્રહો રે ભાઈ,

ઉનટ ઇ૦–અંત કરણના તરંગ ફ્રનટીને પછી સમાઇ ગયા હાવ ભાવ ઇ૦–સ્ત્રીઓના નેત્રના કટાક્ષને તે વેહેતા મૂકશે અને જે જાઇ (ગયા) તે ફ્રી બાહાર ન આવે–અર્થાત્ જે વિકાર સમાઈ ગયા તે ફરી ઉદ્ભવ પામશે નહિ

૩ સાધન ઇ૦—એક આત્મારૂપી ઘટમા સર્વે સાધનનો સમાસ થઈ જાય છે ડર્યા—સ્થિર થયા નાહિ થાક્યા–તેને કાઇ થાક લાગતો નથી અથવા આત્મારામ સઘળે ઠામે નહોતો શુ !

૫ બિન રસના ઇ૦–રસનાં જીભે મીઠો લાગે એવો તે રસ છે બ્રહ્મરસ ઈંદ્રિયોને અગોચર છે માટે જીભે ચખાય એવો નથી પરંતુ તે અનુભવગમ્ય હોવાથી તેના અનુભવીઓને મીઠો તો લાગે જ છે

૧ આવેરે ઇ૦ હે લવના ! હરિ ભગતોની ભેળા આવે છે ધરમ ઇ૦–બીજા બધા લોકો હરિને મળવાને માટે ધર્મ કર્મ કરવામાં તૂટી પડે છે, પણ હરિનો મેળો–મેળાપ તો મનુષ્યતનમાંજ થાય છે

જે સુખ શિવ બ્રહ્મા ચાહત હે, સો સંતન સુખ દાઈ. આવે રે૦ ૩
ચારે જુગત ભગતકુ ચાહાયે, ભગત સમોવડ નાહિ;
નીરાંત નામ નભે સદ્ગુરૂકો, સોહાવે ભગત પદ માંહી. આવે રે૦ ૪

પદ ૭૨ મું.

બડી આશ કીઈ તેરે નામકી, મન મેહેરમકુ લાગી હે;
મન મેહેરમકુ મેહેરમ મલિયા, ભૂલ ભરમકી ભાગી હે. ૧
ઉલટી સુરતા ચઢી ગગનમાં, તદવત્ થઇ તન ત્યાગી હે;
સત સામી સત બની સોહાગન, જોબન ભરમાં જાગી હે. ૨
બિન બસ્તી વાં બસતી કીની, ઉન્મની ઘર અનુરાગી હે;
નૌતમ નારી પિયાકુ પિયારી, પાઈ મોજ બિન માગી હે. ૩
સદા સોહાગન વાકુ કહીએ, નિરખત નામ સોહાગી હે;
નીરાંત નામ અમૂલક પાયા, સોઈ પુરૂષ બડ ભાગી હે. ૪

પદ ૭૩ મું.

મન ફકીરી હાલ હજુરી, ધ્યાન ધનીશુ લાગા હે;
ફેલ ફકીરી તનકી કહાવે, ગળે ગોદડી ધાગા હે. ટેક. ૧
મરમ ન પાયે સ્વાંગ બનાયે, ખાખ લગાવે નાગા હે;
મનકા મુંડા કોઉના મળિયા, શિરમુડા સબ માગા હે. મન૦ ૨
સત્ય સુકૃતકી ટોપી બનાઇ, સીલસંતોષકા બાગા હે;

---

૪ ચારે જુગત–ચારેવર્ણ, ચારે આશ્રમ, અથવા ચારે જુગની પ્રજાઓ.
૧ કીઈ–કરી. મેહેરમ–પમેશ્વર (?)૨ ગગનમાં—સમાધિમાં. તદવત્–બ્રહ્મરૂપ. ૩ બિન ઈ૦–જ્યાં વસ્તી નથી એવા ઉન્મનિપદમાં બસતી (રહેઠાણ) કર્યું.

૧ હાલ—દશા. જેની ફકીરી મનની છે તેના હાલ હજુરી (હજૂર–પરમાત્માના સેવક જેવા) છે.
૨ સ્વાંગ–વેષ.

શોધી શીંગી દયાકી કીની, અભે ખાખ અનુરાગા હે. મન૦ ૩
તુહિ તનકા તિલક બનાયા, સદ્ગુરૂ દિયા સોહાગા હે;
જાપ અજપા સબકુછ દીના, જનપરી જબ જાગા હે. મન૦ ૪
નિશ્ચળ પદકા નેજા ગાડા, હદબેહદસે આઘા હે;
નીરાંત નામ અમરપદ પાયા, જરા મરનભય ભાગા હે. મન૦ ૫

પદ ૭૪ મું.

સદ્ગુરૂકી મહિમા બડી, જ્યાની જન ગત પાવે;
જગત પાવન એ પરમાતમા, ગુરૂદેવ કહાવે. ટેક ૧
અન્ય દેવ ઉનથે ભયે, ભયે દસ અવતારા;
બ્રહ્મા આદ વિશ્વના, સ્વામી સરજણહારા. સદ્ગુરૂકી૦ ૨
તીન દેવ તાસે ભયે, અભે સકળ બ્રહ્માંડા;
ઈંડ પિંડ ઉનથે ભયે, ગુરૂ આપ અખંડા. સદ્ગુરૂકી૦ ૩
આદ અંત ગુરૂ દેવ હે, ગુરૂ કી સબ માયા;
નીરાંત નિર્મળ નામ હે, ગુરૂદેવ લખાયા. સદ્ગુરૂકી૦ ૪

પદ ૭૫ મું.

રાગ કાફી.

અનુભવીઆનો ઉપદેશ, સમજે સમજાશે;
આવરણ નાહી આવે લેશ, આત્મા ઓળખાશે ટેક. ૧
એ દેહ રહિત દર્શમા આવે,
જેમ પ્રતિબિંબ પાણીમા રે,
બિમ્બજ પરખાય પાણીમા,
એમ દરશે વાણીમા રે. સમજે સમજાશે. ૨
એ સર્વની માહે ને સર્વથી ન્યારો,

---

૩ અભે—નિર્ભયતા
૨ ઉનથે—એનાથી ૩ ઇંડ—બ્રહ્માંડ—વિરાટરૂપ. પિંડ—દેહ.

સર્વેના પ્રેરક પોતે રે;
અળગો ને વળગ્યો સહુ સળગ્યો,
દર્શે આપ ઉદ્યોતે રે. સમજે સમજાશે. ૩
સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ કહીએ,
મહાકારણને મેલી રે;
કૈવલ્યપદને કો એક જાણે,
વિશ્વનામની વેલી રે. સમજે સમજાશે. ૪
બોલે તે બોલ્યામાં નહિ,
દર્શી નહિ દરશ્યામાં રે;
ચાલે તે ચાલ્યામાં નહીં,
સ્પરશી નાહીં સ્પર્શ્યામાં રે. સમજે સમજાશે. ૫
તન તેનું, તેને તન નહીં,
એહ અનુભવ ને આશે રે;
નીરાંત નિરખો જીવન્મુક્ત છે,
બંધન સરવે જાશે રે. સમજે સમજાશે. ૬

પદ ૭૬ મું.

રાગ કાફી.

મળે ગુરૂ સાચા રે, સત્ય સોઈ ઓળખાવે;

---

૩ વળગ્યો—યુક્ત—અન્વય રૂપે મળેલો. સળગ્યો—પ્રકાશિત થયો. આપ ઉદ્યોતે—પોતાના પ્રકાશથી. ૪ સ્થૂળ—ભૌતિક દેહ. સૂક્ષ્મ—સૂક્ષ્મ ભૂતનો દેહ. કારણ—ભૂતના કારણ રૂપ અવિદ્યાનો દેહ. મહાકારણ—કારણ દેહથી પર સૂક્ષ્મતર દેહ. કૈવલ્યપદ—મોક્ષપદ.

૫ બોલે ઇ૦—જે બોલે છે તે આત્મા બોલ્યામાં (વર્ણવ્યામાં) આવતો નથી. દર્શી—દ્રષ્ટા.

૬ તન ઇ૦—તન(શરીર)નું કારણ તે છે પણ તે પોતે તન (દેહ) વગરનો છે.

સત્ય એક કહીએ રે, અસત્ય બીજું ના ભાવે. ટેક० ૧
ઉત્પન્ન થાયને પ્રલય પામે, એટલુ અસત્ય કહેવાય,
સત્ય સદોદિત જ્યમનું ત્યમ છે, ના આવે ના જાય;
પદ અવિનાશી રે, અલખ લખમાં આવે. મળે० ૨
નામ રૂપને ગુણ નહિ તેને, સત્ય સર્વેમાં સાર,
એકાએકી અનેક એનો, સર્વે છે વિસ્તાર;
નિત્ય પદ ન્યારૂ રે, સર્વેમા દરશાવે. મળે० ૩
અવિનાશી છે સબઘટ વાશી, અણુ મેરૂ સમતુલ્ય,
કીટ પતગ ને બ્રહ્મા આદિ, વસ્તુ એક અમૂલ્ય;
અભેપદ એવુ રે, પોતનુ પોત પરખાવે. મળે० ૪
ખીર નીર બે મળ્યા એકઠા, નોખુ કરે તે હંસ,
જીવ શિવની પર જે પદ છે, નવ નિરખે બગવશ;
હસની સરભર રે, બગ કહો કેમ આવે. મળે० ૫
ભેખ પખે તો જાણુ બરાબર, ચારા પખે બગ હંસ,
નામ પખે કોઇ વિરલા જાણુ, વિશ્વનામનો વંશ,
સત્ય નામ સાચુ રે, નીરાંત નામ નિત્ય કહાવે મળે० ૬

પદ ૭૭ મું.

રાગ કાફી.

કોણ લખાવે રે, અલખની એંધાણી;
એક કહેવાયે રે, કહી ના શકે વાણી. ટેક. ૧

---

૧ સોઇ—તે. ૨ સદોદિત—નિત્ય ૩ એકાએકી–એકલુ સત્ય એકનું છે તથાપિ તે અનેક રૂપે થાય છે અને આ સર્વે જગત્ રૂપ વિસ્તાર તેનો છે.

૫ બગવશ—બગલાના વંશનો—બગલો સરભર—બરાબર ૬ બગ હંસ ઇ०—બગ અને હસને જાદા જાણુ છું.

નામ નહિ તેને શું કહીએ, રૂપ રેખ નહીં ભાસ,
ગુણ નહિ ને શો ગુણ દાખવીએ, અળગો આપ નિવાસ;
ભાવ ભરોસો રે, આરત અજાણી. કોણ૦ ૨
મન પવન સુરતા નવ ચાલે, ધ્યાને નવ ધરાય,
સાધન શ્વાસઉશ્વાસ ના પોહોચે, જોગ સમાધિ ના સો'વાય;
વેદ આદિ વિદ્યા રે, ભણી મન ભૂલાણી. કોણ૦ ૩
શિવ બ્રહ્માને નારદ આદિ, શિવ અભ્યાસી દેવ,
અંધા કાષ્ઠ અંધારે વદતા, આપે રહ્યા અભેવ;
વિત્ત વિશ્વનું વિષ્ણુ રે, નિત્ય પદ નિરવાણી. કોણ૦ ૪
ખટ દર્શન ખોળ્યે નવ લાધે, વર્ણાશ્રમથી દૂર,
સ્થાવર જંગમ સભર ભરાભર, ઉયમ ભાસે ભર પૂર;
કૃત પડચાં કાચાં રે, બુદ્ધિના બૂઝાણી. કોણ૦ ૫
યથારથ પદ જેમનું ત્યમ છે, અકળ કળ્યુ નવ જાય,
સદ્ગુરૂ સ્વામી કરે કૃપા તો, આપે આપ ઓળખાય;
નીરાંત નામ નિરખો રે, સાક્ષીવત્ જાણી. કોણ૦ ૬

પદ ૭૮ મું.

રાગ ગરબો.

કંઈ કવિજન કાવ્ય અનુપમ બાંધે રે, બલિહારી;
નિર્ખ્યા વિના નિશાન બાણ શાં સાંધે રે, જાઉં બલિહારી. ૧
નિરખ્યું હોય તે નિશાની નિરખાવે રે; બલિહારી.
નામ નિશાની સહી મળે તો તે મારે મન ભાવે રે. જાઉં બલિહારી. ૨

---

૨ આરત–આડત. મન ઇ૦–મન અને પવન રોકીને સુરતા ચલાવત, પણ તે ચાલતી નથી. સાધન ઇ૦–શ્વાસોચ્છ્વાસનું સાધન–અજપાજાપ.
૪ અભેવ–જેનો મર્મ જાણ્યામાં નથી આવ્યો એવો.
૧ નિશાન–બ્રહ્મસ્વરૂપનું નિશાન. બાણ શાં સાંધે–શાનું વર્ણન કરે!

નિરખે તેને ભૂમિનુ નિશાન રે; બલિહારી.
જોવા જાતાં જાય પોતાનું ભાન રે. જાઉં બલિહારી. ૩
આપ આપને ઉલટ નિરંતર ધાવે રે; બલિહારી.
અલખ નિશાની ગુરૂ લખ્યામાં લાવે રે. જાઉં બલિહારી. ૪
શિવ વિરંચી શેષ એને આરાધે રે; બલિહારી.
જપિયા તપિયા યોગ સમાધિ સાધે રે. જાઉં બલિહારી. ૫
એ પુરૂષને અનેક નારી ઇચ્છે રે; બલિહારી.
ભાગ્ય હોય તે પ્રેમપદારથ પ્રીછે રે. જાઉં બલિહારી. ૬
માનિનીઓને મન ગમતો છે મેવો રે; બલિહારી.
મનુષ્ય જન્મનો લા'વો નૌતમ લેવો રે. જાઉં બલિહારી. ૭
સદ્‌ગુરૂ સ્વામી સન્મુખ તેને મળશે રે; બલિહારી.
અદ્વૈત પદ તે તેને અઢકળ ઢળશે રે જાઉં બલિહારી. ૮
અનુભવિયાને અવરતણી નહિ ઇચ્છા રે; બલિહારી.
નીરાંત નામી નામ સમોવડ પ્રીછ્યા રે. જાઉં બલિહારી. ૯

પદ ૭૯ મું.

રાગ ગરબી.

કહુ વા'લો મળ્યાની વધામણી જો,
તમો સાભળો નર ને નાર જો;

---

૩ ભૂમિ–યોગની ભૂમિકા જોવા ઇ૦–અર્થાત્ નિર્વિકલ્પ સમાધિમા જ્યારે અહંવૃત્તિનો લય થાય છે ત્યારે તેને ખરા આત્માનંદનો અનુભવ થાય છે. માટે નીરાત કહે છે કે જે જોવા જાય તેજ ખોવાય, એવી એ સ્થિતિ છે.

૪ આપ ઇ૦–પોતે પોતાને શોધવા માટે ઉલટો નિરતર દોડે છે. લખ્યામા–લક્ષ્ય કરાવનામા

૯ અનુભવિયા—અનુભવવાળા સ્રી પુરૂષો.

અવસર દુર્લભ દેહ છે,
પ્રભુ પ્રીછો પરાની પાર જો. વા'લો૦ ૧

જોતાં જન્મમરણ મટી જાય છે જો,
ત્યાં પોહોચે તે તદવત્ થાય જો;
તુરીયાતીતને ઓળખો,
પુણ્ય હોય તો ઇનિ પમાય જો. વા'લો૦ ૨

બીજો ભીતર જાણવો બોલતો જો,
આપ જુઓ સર્વમાં વ્યાપ જો;
નામ રૂપ ગુણ તીને નહિ,
ત્યાં પોહોચે ના પુણ્ય ને પાપ જો. વા'લો૦ ૩

ફળ ફૂલ ને મૂળ સર્વે ડાળિયો જો,
વૃક્ષ પેરે વાહાલાનો દેશ જો;
અનુભવી પખીનો આશરો જો,
ત્યાં ના થાય પવન પ્રવેશ જો. વા'લો૦ ૪

બ્રહ્મા આદિ સરવની આરાધના જો,
શિવ આદિ સરવનું ધ્યાન જો;
એ પદ પ્રેમે પ્રીછવું,
ગાંધર્વ આદિ સરવનુ ગાન જો. વા'લો૦ ૫

અદૃશ્ય દર્શામાં આવશે જો,
ગુરૂ દેવ દર્શાવનહાર જો;
રહ્યા નીરાંત નામને આશરે,
નામ પ્રાણ તણો આધાર જો. વા'લો૦ ૬

---

૧ પરા–એ નામની વાણી. ૫ આરાધના–આરાધના રૂપ. ધ્યાન–ધ્યાન રૂપ. ગાન–ગાન રૂપ.

પદ ૮૦ મું.

રાગ ગરબો.

સદ્ગુરૂતણો પ્રતાપ, કાંતે કોઇક જી. ટેક. ૧
કાયા રેંટુડાની જુક્તિ જુઓ ને,
જોવા સરખો કીધો જી;
કામ જુક્તિમાં નથી કાંઇ કાચુ,
અમૂલ્ય દામ બિન દીધો રે. કાંતે૦ ૨
પ્રથમ આરા પાંચ પચીશ,
પાંખડી છે વિસ્તારો જી;
આપ કાષ્ટકો આપે ઘડિયો,
ફરતા છે બહુ સારો રે. કાંતે૦ ૩
એક ખૂટે સાધ્યા સબ જડિયા,
એસા અજબ તમાસા જી;
કળ જડી સેંજે કાત્યાની,
મણી માળ છે ખાસા રે. કાંતે૦ ૪
દાસે માંધાની કરી દામણી,
ઉલટી માળ ચઢાવી જી,
ત્રિવેણી સગમ તોરણિયા,
તેમા ત્રાક ભરાવી રે. કાંતે૦ ૫
તત્વ ત્રાકે તાર નીસરે,

---

૩ પાચ આરા–પચ મહાભૂત પચીશ–પચીકૃત ભૂત. આપ ઇ૦–ભ્રમનુ અધિષ્ઠાન સત્ છે માટે સત્માથી તે ઉપજ્યો છે અને સત્રૂપ આત્મા તેને ઘડનારો છે.

૪ ખૂટો—પ્રાણવાયુ.

૫ ત્રિવેણીસગમરૂપી તોરણીઆમા એકાગ્રવૃત્તિરૂપી ત્રાક ભરાવી. માધાની–માધવ (હરિ)ની

પ્રેમે પુણી કાંતુ જી;
શબ્દ સુતરીએ સુતર વોહોર્યું,
• જીવ જન્મના સોતુ રે. કાતે૦ ૬
ઘરધંધામા ફરે રેટિયો,
ત્રાકે તાર ના તૂટે જી,
અલખ માળ સો ઘરમા કહીએ,
ખરચ કરે નવ ખૂટે રે. કાતે૦ ૭
પતિવ્રતા સો નારી કહીએ,
અન્ય પુરૂષ નવ હેરે જી,
દાસ નીરાત પિયુ કે દિલ પ્યારી,
ઘર રહી ચરખા ફેરે રે કાતે૦ ૮

પદ ૮૧ મુ.

રાગ ગરબી.

આવો આવોરે મારે ઘેર, પ્રભુજી પધારોને,
મારે હૈડે મોટી હોસ, વા'લા પધારોને ટેક ૧
વાહાલપણુ તો જ્યારે લહેવાશે,
તમો આવશો મારે ઘેર રે,
ભાવતણુ હુ ભોજન સુધારૂ,
જીવણ જમશો ત્યારે પ્રભુજી૦ ૨
જશ તો જુગમા ઝાઝો થયોછે,
૨ મો વાહાલા તમારા કહેવાઉ રે,
હવે હરિ હાથ નહિ ઝાગે તો,
(તમો)મિથ્યા વાહાલ દેખાડીને વાહ્યા રે પ્રભુજી૦ ૩

---

૮ અન્ય પુરૂષ–બ્રહ્મ વિના બીજો

વાહાવા તણી હવે વાત ના કરશો,
કપટ હઇડાનુ કાઢો રે;
અબળાને આધાર તમારો,
ઘણો ના કરશો દઝાડો રે. પ્રભુજી૦ ૪
મનતણી તમને છે માલમ,
શું મુખે કહી દાખું રે;
ક્ષણવાર મુને નથી વીસરતા,
હૃદયકમળમા રાખુ. પ્રભુજી૦ ૫
વારંવાર ત્રિકમ શુ કહીએ,
એટલી અરજ અમારી રે;
નીરાતના સ્વામી સુખદાયક,
અમને આશ તમારી. પ્રભુજી૦ ૬

પદ ૮૨ મું.

રાગ ધોળ.

ધન્ય ધન્ય જીવ્યુ રે તેનુ જાણવુ,
જેણે ગોવિંદના ગુણ ગાયા,
સેવા સ્મરણ તેનુ સહુ કરે,
પરમેશ્વર પેરે પૂજાયા ધન્ય ધન્ય૦ ૧
દેહ જાવાનો રે જૂઠો જાણીને,
મોહ માયામા નવ બંધાય,
જીવન્મુક્ત તેહને જાણવા,
આપ આપમા ઉલટ સમાય ધન્ય ધન્ય૦ ૨
આવો અવસર ફરી ફરી નહીં મળે,

---

૪ ઘણો પ્ર૦—અમને ઘણુ તપાવશો નહીં

સુતધારકનો મહિમા મોટો;
સુરનર સરખા તેને ચાહાય છે,
ગ્યાનાતત છે સંસાર ખોટો. ધન્ય ધન્ય૦ ૩
જન્મ મરણનું જોખમ જાને,
લક્ષ ચોરાશી ફેરા ફરતા;
ઉચ નીચ યોનિ અવતરવું,
મહાદુઃખ જાણીને હરિવર વરતા. ધન્ય ધન્ય૦ ૪
વારી વારી વંદુ રે સદ્ગુરુ દેવને,
અંતર જામીને ઓળખાવ્યા;
ક્ષણ એક વાંલા મનથી ના વિસરે,
ભાવે ભુધરજી ઘણું ભાવ્યા. ધન્ય ધન્ય૦ ૫
મનકર્મ વચને માગો તે મળે,
સંત સમાગમ કરતાં કરતાં;
નીરાંત નિરખો હરિના નામને,
નિર્ભય થાશો નામ સમરતાં. ધન્ય ધન્ય૦ ૬

પદ ૮૩ મું.

રાગ ધોળ.

મહિમા મોટો હરિના નામનો,
વાણીના વર્ણવ્યામાં ના આવે;
બ્રહ્મા સરખા કોઈ નવ કહી શકે,
નેતિ નેતિ નિગમ ગાવે. મહિમા૦ ૧
સાધન કરતાં કોઈ નવ સંભવે,
જપ તપ કરણીથી છે ન્યારૂં;
જોગ સમાધિ કોઈ જાણે નહિ,

એવું અગમનું અધારૂ. મહિમા૦ ૨
કોઈ નવ જાણે એવું જાણવુ,
સદ્‌ગુરૂ મળતા સુલભ થાશે;
બીજુ કરવાનુ કાઈ ના મળે,
એવું અતરમાં ઓળખાશે મહિમા૦ ૩
અધમઉદ્ધારણ એવુ નામ છે,
ભવ તરવાનું એ પણ કહીએ,
બીજો આરો એકુ ના મળે,
વીસરશો નહિ હરિવર હઇયે મહિમા૦ ૪
નર ને નારી સહુ કોઇ સાભળો,
અવસર આવ્યા દુર્લભ દાવે,
નીરાત નિરખો હરિના નામને,
હદ થઇ શુ કહીએ હાવે મહિમા૦ ૫

પદ ૮૪ મું.

રાગ ધોળ.

અનેક ઉપાયે બીજાથી ના ઓધરે રે,
એક હરિના નામતણો આધાર,
સાધન બીજુ શુ કરે રે,
જે કરીએ તે વૃથા સ્વપ્ન વેહેવાર સાધન૦ ૧
મૂરખ મનને કહીએ પણ માને નહિ રે,
પ્રપચનો કણુ ના આવે પાર સાધન૦ ૨
લક્ષણવતો લેવાયો આણ લાલમા રે,
દુર્મતિમા ડાહ્યો ડાહાપણદાર સાધન૦ ૩
ઉપાસનામા અજાયો થઇ આંધળો રે,

વિશ્વંભર નથી વેગળા રે. ટેક. ૧
બાહાર ભીતર બીજો નથી બોલતો રે;
અન્ય દેવની મિથ્યા મૂકો આશ. વિશ્વંભર૦ ૨
પ્રભુને પીછો તો એવા પીછજો રે;
અંતરમાં ઓળખી લેવું આપ. વિશ્વંભર૦ ૩
જન્મ મરણની જોખમ ટાળો જીવની રે;
વેદના ટાળો તનનો તાપ. વિશ્વંભર૦ ૪
નર ને નારી નિરખો હરિના નામને રે;
લેઇ શકાય તો લ્યો અવસરનો લા'વ. વિશ્વંભર૦ ૫
ક્ષણભંગુર દેહ માનો તો ખરે ખરૂ રે;
દેખીતો છે પરપોટાનો દાવ. વિશ્વંભર૦ ૬
વાણીયાનો તો નથી વાયદો વેગળો રે;
ટપ લેઇને તુટી જાય જ્યમ તાર. વિશ્વંભર૦ ૭
શ્વાસ ઉશ્વાસે સમરો હરિ ગુરૂ સતને રે;
પૂરા ગુરૂથી આવે પંથનો પાર. વિશ્વંભર૦ ૮
સંસારમાં તો નથી સગું ને સાગવું રે;
મારૂ મિથ્યા મનની મેલો આશ. વિશ્વંભર૦ ૯
મન માને તો મનડાને મનાવીએ રે;
રહેણી રહે તો થાય રંગની રેલ. વિશ્વંભર૦ ૧૦
આવો અવસર ફરી ફરી ક્યાંથી આવશે રે;
સમજુને શું કહીએ સો સો વાર. વિશ્વંભર૦ ૧૧
નીરાંત નિરખો નારાયણના નામને રે;
વીસરશો ના વસ્તુનો વિચાર. વિશ્વંભર૦ ૧૨

---

૧ હરદામા—હૃદયમાં. વિનસ્યું—શોભ્યું. પોત-જાત.
૧૨ વસ્તુ—બ્રહ્મવસ્તુ

પદ ૮૬ મું.

રાગ ધોળ.

ધન ઘડી ધન દહાડો મારે આજનો રે,
હેલી મારે હૈયે હરખ ના માય,
વિશ્વભર મારે મન વશ્યા રે ટેક. ૧
અક્ષરેશજી આવ્યા મંદિર મારે રે,
પૂર્ણ કરી છે સદ્ગુરૂએ કિરપાય. વિશ્વભર૦ ૨
વિવાહ સરખો અવસર મારે આવિયો રે,
લગ્ન ગુવતીન થઇ છે લીલાલેહેર વિશ્વભર૦ ૩
નિર્ભય થઇહુ નિરખી હરિના નામને રે,
અડસઠ તીર્થ આવ્યા મારે ઘેર વિશ્વભર૦ ૪
અન્ય દેવની ભાગી મનની ભ્રમણા રે,
અંતરમા ઓળખ્યા યા આતમ રામ વિશ્વભર૦ ૫
ગુરૂજીને પ્રતાપે ગોવિંદ ઓળખ્યા રે,
ઉપાસનામા ના આવે એવુ નામ વિશ્વભર૦ ૬
આદિ અનાદિ અદ્વૈત સર્વની ઉપર રે,
સચરાચરમા સુત્રમણિ જેમ તાર વિશ્વભર૦ ૭
નીરાંત ભિનર નિરખો તે મ નાથને રે,
પુરૂષોત્તમજી પ્રાણ તણા આધાર. વિશ્વભર૦ ૮

પદ ૮૭ મુ.

રાગ ગરબી.

અટ મેને જ મારે મંદિર આવ્યા રે, ગહેલી,

૭ સુત્રમણિ ઈ૦--જેમ મણિ ની રે ળામા દોરો સર્વે મણકામા હોયછે અને દોરાને આધારે સર્વે મણકા રહેના હોય છે તેમ સચરાચરમા જે વ્યાપક છે અને સચરાચર જેના આધારથી રહેતું છે

મહાગુણવતો મારા મનમાં ભાવ્યા રે.　　　　　સુણ સાહેલી. ૧
સાન ગુરૂની સત્યારથ છે સૂધી રે, સાહેલી;
મહામંગળપદ પામી આનંદ બુદ્ધિ રે.　　　　　સુણ સાહેલી. ૨
વિઠલવરને કેઈપેર વખાણું રે, સાહેલી;
આદિ અંતને મધ્ય એને નવ જાણું રે.　　　　　સુણ સાહેલી. ૩
રૂપ નથી ને દીસે છે રૂપાળા રે, સાહેલી;
ગુણ રહિત ને દીસે છો ગુણવાળા રે.　　　　　સુણ સાહેલી. ૪
નામ નથી ને બહુનામીને નિરખ્યા રે, સાહેલી;
ઉંચ નીચ નહિ સર્વાંગે છે સરખા રે.　　　　　સુણ સાહેલી. ૫
ઘટ ભીતર ને બાહેર ન મળે નાથ રે, સાહેલી;
એવા હરિ તે કહો કેમ આવે હાથ રે.　　　　　સુણ સાહેલી. ૬
નિરાકાર ને સાકાર એ નવ કહાવે રે, સાહેલી;
અકળપદ તે કલ્પામા કેમ આવે રે.　　　　　સુણ સાહેલી. ૭
નિર્ગુણ સગુણ એને નવ કહેવાય રે, સાહેલી;
એવા વરને સહુ વરવાને ધાય રે.　　　　　સુણ સાહેલી. ૮
નૌતમ પદનુ નીરાંત નામ ન ભૂવે રે, સાહેલી;
ગુરૂપ્રતાપે અતિ આતુરતામાં ઝૂવે રે　　　　　સુણ સાસેલી. ૯

પદ ૮૮ મુ

રાગ ગરબી.

આવો આવો રે મારે ઘેર, મોહન મન ગમતા,
હવે થઈ છે લીલાલેહેર, મનની થઈ શમતા　　　　　ટેક૦ ૧
મન શમતામા સુખ ઘણુ છે, દુખ દૂર પળાયુ રે;
અતરજામી ઉરમા વશ્યા છે, તો બીજુ મટ્યુ છે મારૂં. મોહન૦ ૨

---

૨ મહા ઇ૦—મહામગળરૂપ આનદપદને મારી બુદ્ધિ પામી.

મનનો ધોખો સર્વે શમ્યો છે, ઠરવાનું મળ્યુંછે ઠેકાણું રે;
અન્ય દેવની ભાગી ભ્રમણા, પ્રભુજીને પાસે જાણું. મોહન૦ ૩
ધન્ય ધન્ય ભાગ્ય ગુરૂ મળ્યા ે, ભવનું ભટકણ ભાગ્યુ રે;
સંભવતું સુખ સરવે થયું છે, ગુરૂજીએ આપ્યું વણમાગ્યું. મોહન૦ ૪
ઉપાય કરવાનો એક રહ્યો નહિ, ગુરૂના વચનથી વારૂં રે;
અનુભવ રવિ તો ઉદય થયો છે, અંતરનુ ગયુ અંધારૂ. મોહન૦ ૫
મનવાંછિત ફળ થયું અત્યાનંદ, ગુરૂ પ્રતાપે એવું રે;
નીરાંત નામ ભજે મન ભાવે, સરવેને સંભવે તે સારૂં. મોહન૦ ૬

પદ ૮૯ મું.

રાગ ધોળ.

હરિનામ સુધારસ પીજીએ;
પીતાં જનમ મરણ મટી જાય. સુધારસ પીજીએ. ૧
રસ પીધાની પેર પિછીએ;
પેર પીછયા વિના ના પીવાય. સુધા૦ ૨
ગુરૂદેવ સમોવડ કો નહિ,
ગુરૂ દેવશો દેવ કૃપાળ. સુધા૦ ૩
પેર પિછો તો સહુથી સેહેલ છે;
નહિ કરવો પડે કઇ શ્રમ. સુધા૦ ૪
પીતાં અધરૂં મધ્યે છે એટલુ;
ગુરૂદેવ પાસે છે મર્મ. સુધા૦ ૫
ગુરૂદેવ સુધાના સમુદ્ર છે;
ગુરૂદેવ છે દીનદયાળ. સુધા૦ ૬
ગુરૂદેવ પરમારથ રૂપ છે;

ગુરૂ ગૌ રે પીવાના ઘાટ. સુધા૦ ૭
સુખ ગાદીનું ચાહાતા રે પુત્રને;
જેમ પિતા બેસાડે છે પાટ. સુધા૦ ૮
એવા પિતા ગુરૂને પીછવા;
કર જોડીને લાગવું પાય. સુધા૦ ૯
૨મ રીત પ્રીત કહી પીછવુ;
જેનો મહિમા કહ્યો નવ જાય. સુધા૦ ૧૦
સુધા પીતાં અમરપદ પામીએ,
કોટિ કલ્યાણથી અધિકાય સુધા૦ ૧૧
જન નીરાંત મહિમા નામનો;
નેતિ નિગમ નિરંતર ગાય. સુધા૦ ૧૨

પદ ૯૦ મું.

રાગ ધોળ.

ધન્ય સદ્ગુરૂ દેવ દયાળ, દયા કરી દીનને,
સેવક પર સદા સહાય, દયા કરી દીનને ટેક. ૧
કરી કરૂણા કહ્યુ છે કાનમાં,
સત્ય વસ્તુની કીધી છે સાન;
ટાળ્યો તાપ ત્રિવિધ તેને સમે,
વાણીનું વાળ્યુ છે વાન. દયા૦ ૨
સંભવતું સહુ સોહોવશવિષુ,
મૂક્યો મુસ્તક ઉપર હાથ;
અંતરની ઉઘાડી આખડી,
નિરખાવ્યા નૌતમ નાથ. દયા૦ ૩

---

૭ ગૌ—ગાય.

વાણી રહિત પદારથ પીછવ્યું,
જેને નથી રૂપ ગુણ ને નામ;
, અદ્વૈત અનાદિ અનુભવ્યું,
આદિ અંત તણો વિશ્રામ. દયા૦ ૪
થયો જીવન્મુક્ત જંજાળથી,
વામ્યો વિધ વિધ કર્મનાં વૃંદ;
શામ્યો સાધન સંશય સહુ વળી,
ઉપજાવ્યો છે. ઉરમાં આનંદ. દયા૦ ૫
એવા સદ્‌ગુરૂ સ્વામીને વંદવું,
કર જોડીને લાગવું પાય;
જન નીરાંત નામ પ્રતાપથી,
ગુરૂ ગોવિંદના જશ ગાય. દયા૦ ૬

પદ ૯૧ મું.

રાગ ધોળ.

પોતે પોતાનો કરવો વિચાર;
નીરખ નિજ નામને. ટેક૦ ૧
ભૂલ્યો શીદ ભમેછે તું ભવ વિષે;
નથી નામ સમોવડ સાર. નિરખ૦ ૨
કરે જપ તપ, જોગ આરાધના;
કરે કરણીના કોટિ ઉપાય. નિરખ૦ ૩
ત્યમ ત્યમ તપે તન તાહેરૂં;
ઝાઝી જુક્તિના મળ રે બંધાય. નિરખ૦ ૪

---

૪ વાણી રહિત પદાર્થ–બ્રહ્મ. ૫ વૃંદ-સમુદાય.
૪ મળ—કચરો.

જે જે કરવુ તે જુક્તિ જાણવી,
મુક્તિ જાણવી સર્વે મૂકાય નિરખ૦ ૫
પડયો હેડમા તે નીકળી નવ શકે,
હોસ હેડની કોને ન કહેવાય નિરખ૦ ૬
ઉંચ નીચ કર્મ હાડ હેડના,
ઇચ્છા ઉપની તે ખીલી રૂપ નિરખ૦ ૭
સશય સ્વાર્થ પડવુ રે જાણવુ,
પડયા ભણ્યા રે પડિત ભૂપ નિરખ૦ ૮
હેડ ભાગે હેલા માત્રમા,
સાચા સદ્‌ગુરૂ શરણે જાય નિરખ૦ ૯
નિરબધ લખાવે નિજ નામને,
ગુરૂબધી છોડ કહેવાય નિરખ૦ ૧૦
નામ નિરખે તે તદ્‌વત જાણવા,
તેમા ભિન્ન નહિ રે લગાર નિરખ૦ ૧૧
જન નીરાત એવુ રે જાણીને,
રહીએ નામતણે આધાર નિરખ૦ ૧૨

પદ ૯૨ મુ.

રાગ ધોળ

મન વિધાયુ વાહાલાજીની સાથ,
મને વાહાલો વિસાર્યો ના વિસરે રે ટેક ૧
આઠે પોહોર ઓળભા મારા ઉરમા,
બીજી વાહાની ના લાગે વાત મને૦ ૨

---

૧૦ નિરબધ-બધન રહિત ગુરૂ બધા રહિત કરીને નિજ નામને ઓળખાવે ૧૧ તદ્‌વત—તદ્રુપ

૨ ઓળભા—ઉપાલભ-સભાળવાની તકરાર(?)

જેમ રત્ન જડ્યું રે હોય રંકને;
તેમ સ્વપ્ન થયું રે સાક્ષાત. મને૦ ૩
જેને કાજે દમે રે અતિ દેહને;
તે તો આવ્યુ છે મારે હાથ. મને૦ ૪
વારેવારે ગુરૂને જાઉં વારણે;
જેણે નિરખાવ્યા નૌતમ નાથ. મને૦ ૫
એની તોલે ના આવે ત્રણ લોકમાં;
જેની વિશ્વ વિચિત્ર છે રે ભાત. મને૦ ૬
મારા મનમાં હતુ તે મારે થયું;
સગપણ પૂર્વેનું થયુ રે સાક્ષાત. મને૦ ૭
ધન્ય ધન્ય દયા રે ગુરૂદેવની;
નામે નીરાંત નિરખો અજાત. મને૦ ૮

પદ ૯૩ મું.

રાગ ધોળ.

રઢ લાગી છે રસિયાના રૂપની;
બીજું કરવુ તે કાંઇ ના સો'વાય. રઢ૦ ૧
રૂપવતો વસ્યો છે મારા રૂદયામા;
વાહાલવતો તે વર્ણવ્યો ના જાય. રઢ૦ ૨
બ્રહ્મા વેદ ભણે રે ભલી ભાતના;
દેવ ગાંધર્વ ગુણીજન ગાય. રઢ૦ ૩
વિષ્ણુ વાહાલપણે તે ના વિસરે,
શિવ સરખા તે ધ્યાનમાં ધાય. રઢ૦ ૪

---

૮ અજાત–જન્મ રહિત

૧ સો'વાય–ગમે.

મોટા મુનિતણાં રે મન મોહી રહ્યાં;
નર નારી તે નિશદિન ચા'ય રૂ૦ ૫
નામ રૂપને ગુણથી ન્યારૂ રહ્યું;
એવું આપોપું ના ઓળખાય. રૂ૦ ૬
સદ્‌ગુરૂજી મળેતો સત્ય સંભવે;
બીજા કરવા તે મિથ્યા ઉપાય. રૂ૦ ૭
અનુભવિયા અહોનિશ આદરે;
નામ નિરખે તે તદ્‌વત થાય. રૂ૦ ૮
પ્રેમવતી પદારથ પામશે;
જેને સદ્‌ગુરૂજીની છે સહાય. રૂ૦ ૯
જન નીરાંત નિરખો રે નામને;
પુણ્ય હોય તો એને પમાય. રૂ૦ ૧૦

પદ ૯૪ મું.

એવા વર રે વિશ્વભર મે વર્યા;
જેના અનુભવી જન અધિકારી. ટેક. ૧
જોગી જોગ કરે બહુ જાગીને;
બ્રહ્મરૂપ ભલા ભેખ ધારી. એવા૦ ૨
તેને સ્વપ્નામા દર્શન દોહલા;
ભલા ભલા ભાગે બ્રહ્મચારી. એવા૦ ૩
જપિયા તપિયાની તોલે આવે નહિ;
એવા ઊંચા કુળની આચારી. એવા૦ ૪
વરણાશ્રમ નિયમ નિત્ય પાળતા;
ખટ દર્શનની બલીહારી. એવા૦ ૫
શ્વાસોશ્વાસે "સોહં" સાધતા;
ભૂલ્યા આપોપુ મેલ્યુ વીસારી. એવા૦ ૬

સર્વાતીત પદારથ મીછવું;
વાણીરહિત તે લેવું વિચારી. એવા૦ ૭
જન નીરાંત મહિમા રે નામનો;
ગાય વેદપુરાણ પોકારી. એવા૦ ૮

પદ ૯૫ મું.

રાગ ગરબી.

"મોસાળ પધારો રે." એ રાગ.
સખી મને વાહાલો રે સુંદરશ્યામળો રે,
શી કહું વાહાલપણાની વાત;
વિવેક સ્વરૂપી રે વિસરતા નથી રે,
ઘડી ઘડી પળ પળ દિન ને રાત. સખી૦ ૧
સાસ ને ઉસાસ રે સખી મુને સાંભરે રે,
ભૂધર ઉપર ઘણો છે ભાવ;
ગોવિંદ ને વિના રે કંઈ ગમતું નથી રે,
લેઉ એના લલિતપણાનો લા'વ. સખી૦ ૨
મનડું રહ્યું છે રે એને મોહીને રે,
ચંચળ ચિતડું ચાલે નાય;
આંખ ને ઠરી છે રે એની ઉપરે રે,
હેત હરિ હૃદય કમળની માંય. સખી૦ ૩
મળુછ પધારો રે મંદિર માહરે રે,
વાહાલો તે વસી રે રહ્યા છે વાસ;
નીરાંતનો સ્વામી રે સમર્થ શ્રીહરિ રે,
વાહાલા મારે પૂરી મનની આશ. સખી૦ ૪.

---

૨ સાસ ને ઉસાસ—શ્વાસોચ્છ્વાસ લલિતપણું—સુંદરતા. ધ્યાના-વસ્થામાં હૃદયગત હરિને જોવાથી થયેલા આનંદનું વર્ણન આ પદમાં છે.

પદ ૯૬ મું.

રાગ ઘોળ.

મન અળગું ક્યાં અટૂળાય, બીજો નથી બોલતો;
જેને જાગી તુ તારા રૂપને, ખોળી જોતામા તું રે ખોવાય બીજો૦ ૧
તું તો દરિયામાં લેહેર સમાન છે,
લેહેરી શમતામાં સમુદ્ર દેખાય. બીજો૦ ૨
તારે આેથે તુ હરિ નથી દેખતો;
કુંડળ આેથે જ્યમ કનક ઢંકાય. બીજો૦ ૩
તારે ઠેકાણે હરિને ઠરાવ ને;
એવુ સમજે તો મહાસુખ થાય. બીજો૦ ૪
કહે નીરાંત અનુભવી એવાને,
કર જોડીને લાગવુ પાય. બીજો૦ ૫

પદ ૯૭ મું.

રાગ ગરબી.

આવો અવસર ફરી ફરી નહીં આવે રે. હરિ ભજીએ.
મૂરખ હીરો કોડી તુલ્ય ગમાવે. હેતે હરિ ભજીએ ૧
વેહેતાં જળ તો વહી જશે રે શુ કહીએ. હરિ ભજીએ
પિતુપિતામહ સર્વ ગયા તો આપણ ક્યાથી રહીએ હેતે હરિ ભજીએ. ૨
સુત વિત્ત દારા કુળ કુટુંબ સહુ તારે રે હરિ ભજીએ
અંત વેળાએ કોને કોણ ઉગારે હેતે હરિ ભજીએ. ૩

---

૨ તું-લેહેરરૂપ જીવ દરિયામાં—ચૈતન્યરૂપ દરિયામાં

૩ તારે આેથે-અહંભાવનાને લીધે. અહંભાવના એજ હરિ અને તારી વચ્ચે પડદો છે, તે જાય તો તું અને તે એકજ છે.

૨ વેહેતાં જળ-(આયુષ્ય રૂપી).

સરવે જાણજો સ્વારથનું છે સાથી રે. હરિ ભજીએ.
નથી જાણજે નેક સગું ને ન્યાતી. હેતે હરિ ભજીએ. ૪
મૃત્યુ જાણજો માથા ઉપર ભમતું રે. હરિ ભજીએ.
જ્યારે ત્યારે કરશે એનું ગમતું. હેતે હરિ ભજીએ. ૫
કાળ કુબુદ્ધિ કેડ ન મેલે કોની રે. હરિ ભજીએ.
બહુ બીક છે મૃત્યુ મોટા બોની. હેતે હરિ ભજીએ. ૬
શે ભરોંસે શા સુખમાં તું માહાલે રે. હરિ ભજીએ.
થોડા જળના જીવ તારૂં નહીં ચાલે. હેતે હરિ ભજીએ. ૭
હરિ ભજે તે હરિ સરખા જન જાણો રે. હરિ ભજીએ.
એવું ઇચ્છો તો હરિનું નામ પરમાણો. હેતે હરિ ભજીએ. ૮
ગન માને તો તારા કાજનું કહીએ રે. હરિ ભજીએ.
નીરાંત નામે જમને હાથ ન જઇએ. હેતે હરિ ભજીએ. ૯

પદ ૯૮ મું.

રાગ ધોળ.

એવા ગુણને ગયો રે કયમ વીસરી,
નગણો થયો તુ નાદાન; (૨)
અપરાધી અંતરમાં વિચારને,
ઘેલા ગયું તારૂં ભાન. (૨) એવા૦ ૧
પૂર્વે પશુ હતો તે તું મિછની,
ગર્ધવ ગોલાને ઘેર; (૨)
ભાર વેહેતો તે ભૂલી ગયો ભાવથી,
થયો મનુષ્ય કરી મેહેર. (૨) એવા૦ ૨
પશુ પરવશ થયો ને મર્કટ ભયો,

૬ બો-બય.

ઘાલી ગળામાં ફાંસ; (૨)
ઘેર ઘેર મારીને ભીખ મગાવતો,
તેવો ટાળ્યો છે ત્રાસ. (૨) એવા૦ ૩
અંતે જાતિ પશુ ઊંટ ઓળખ્યો,
બેઠો ભરવાને બોજ; (૨)
ત્યાંથી ઉઠવા કરે પણ ઉઠાય નહીં,
કરતો કયમ નથી ખોજ. (૨) એવા૦ ૪
સુખ શ્વાનતણું શે ના સાંભરે,
તે દુખ દિલમાં વિચાર; (૨)
એવા અનંત જન્મ તારા ટળ્યા,
અતિ કર્યો ઉપકાર (૨) એવા૦ ૫
લખ ચોરાશી યોનિમા રડવડ્યો,
દુખ પામ્યો અપાર; (૨)
તો એ મૂરખ કહ્યુ રે નથી માનતો,
ધિક તેનો અવતાર. (૨) એવા૦ ૬
નર નારી રે પામ્યા નર દેહીને,
હાવે હરિને સભારો, (૨)
નીકર પશુ રે યોનિગતિ પામશો,
આ-ચો તરવાનો આરો (૨) એવા૦ ૭
કોઈ કે'તુ રે નથી સગુ સાગવુ,
મિથ્યા મોહની છે જાગ; (૨)
જીવ જાળમા પડ્યો તે નવ નીસરે,
ફૂટાયો કાઇ કાળ (૨) એવા૦
નથી રહેવાનુ નિશ્ચય તુ નિરખજે,

જાગુજો જાવાનું જરૂર; (૨)
જેને જોતાં જોતાંમાં રે કંઈ ગયા,
ઊડે આકડાનું તૂર. (૨) એવા૦ ૯
ફરી મનુષ્યદેહ તારી નહીં મળે,
માટે હરિને સંભારો; (૨)
એવું સમજી નીરાંત ભજો નામને,
આવ્યો તરવાનો વાગ. (૨) એવા૦ ૧૦

પદ ૯૯ મું.

રાગ ધોળ.

રૂપ નહિ જેને ગુણ નહિ ને, નામ નહિ છે એવું;
કાંઈ નહિ ને સર્વે તેનું, વૃક્ષબીજ[1] છે જેવું. ૧
વાણી વિવેક વિચાર ન પહોચે, કૈવલ્યપદ તે કેવું;
સર્વાતીત ને સર્વની માંહ્ય છે, સુવાટિકા[2] સમજી લેવું. ૨
મન પવન[3] નહિ તનુ ને તેજું, નિત્યપદ દર્શન દેવું;
વધે ઘટે નહિ કો કાળે પદ, જેમનું તેમ છે તેવું. ૩
શેષ વિરંચી શિવ સનકાદિક, સર્વ સ્મરણ નિત્ય સેવ્યું;
મંગળકારી માંય મનોરથ, અનુભવ માંહી સમેવ્યું[4]. ૪
સચ્ચિદાનંદપદ સર્વનું સાક્ષીવંત, સદ્ગુરૂ શબ્દ લેવું;
નીરાંત નામ નિરખ પદ પૂરણ, અલક્ષ આપ અભેવું[5]. ૫

---

૧ વૃક્ષબીજ—જેમ વૃક્ષના બીજને જોતા તેમાં ડાળાં પાંખડાં, ફૂલ ફળવાળું વૃક્ષ જણાતું નથી તથા તે સર્વે તેમાં છે તેનુ સતરૂપ બ્રહ્મ છે.

૨ સુવાટિકા—સારી વાટિકા (વાડી) રૂપ. ૩ મન ઇ૦—(?).
૪ સમેવ્યું—સમાવ્યું. ૫ અભેવું—ભેદ રહિત (?)

પદ ૧૦૦ મુ

રાગ ગોડી.

પૂરા ગુરૂ મીલ આયા, તબ જાનુ પૂરા ગુરૂ માલ આયા,
પૂરે ગુરૂકી એહી નિશાની, અપનાહી આપ લખાયા. ટેક ૧
આપ વ્યાપમા વ્યાપ આપમા, દુજા ભરમ મિટાયા,
ડોલત મનકુ અડોલહી કીના, ફેર ના જાત ડોલાયા તબ જાનુ૦ ૨
પાચ પચીશ બસે ઘટ ભીતર, અપ અપને ઘર રાયા,
ભિન્ન ભિન્ન મત ઘેરધાર કે, સબકુ એક ઘર લાયા તબ જાનુ૦ ૩
ગગન ગુફામે સેજે સુમરન, તાને તત મિલાયા,
નામ સનેહી નેહેચય કીના, સેવક સદ્ગુરૂ પાયા - તબ જાનુ૦ ૪
લખે લખાવે દો દુનિયામા, ઓર ઠગા ઠગ આયા,
નીરાત નામે કિયા નિવેરા, ઘટ મઠ પટ પરખાયા તબ જાનુ૦ ૫

પદ ૧૦૧ મુ

મનકી આદ લખાવે, ગુરૂ સોઈ મનકી આદ લખાવે,
ધન્ય ગુરૂ નામ ધરાવે, ગુરૂ સોઈ મનકી આદ લખાવે ટેક૦ ૧
મનકા સાસા મનકુ પડિયા, તન છૂટે કહા જાવે,
આદ અત મન મનકી જાને તમ મન મુક્ત કહાવે ગુરૂ૦ ૨
મન આદે સૃષ્ટિ સબ મનકી, મન તન રૂપ બનાવે,
પિડ બ્રહ્માડ સબ મનમા કીના, મન માહી બાસ બસાવે ગુરૂ૦ ૩

---

૨ આપ—પોતે—આત્મા વ્યાપ—વ્યાપક—પરમાત્મા ૩ પાચ—મહાતત્વ કે ઇંદ્રિયો પચીસ-પચીકૃત તત્વ. ઘેરધારકે—ઘેરીને

૪ ગગન ગુફા—હૃદયાકાશરૂપી ગુફા ૫ નિવેરા—નિર્ણય ઘટ મ૦—ઘટ, મઠ, અને પટ, આદિ અનિત્ય વસ્તુઓને મિથ્યા રૂપે ઓળખાવી દીધી.

૧ આદ ઉત્પત્તિ લખાવે—ઓળખાવે

મન માયાને સબહી બનાયા, આદ અંત મધ્ય માયા;
મૂલ ડાળ સબ મનહીકું જાનો, બીજવત બ્રહ્મ સોહાવે. ગુરૂ૦ ૪
જપ તપ ક્રિયા પઢવો ગણવો, જોગ ધ્યાન નિરમાવે;
મન અંધા સબ કરતવ્ય ધંધા, ભૂલે મરમ ના પાવે. ગુરૂ૦ ૫
મનકી આદ અનાદિ કૈસા, કીસબિધ ઠેર ઠરાવે;
નીરાંત નામે મન વલંબે, નીરબે પદ સોઈ પાવે. ગુરૂ૦ ૬

પદ ૧૦૨ મું.

રાગ ગોડી.

અપના આપ બિચારો, તરો તબ અપના આપ બિચારો;
આપ બિના કછું ઓર ન દુજા, સાહેબ આપ તુંહારો. ટેક. ૧
જનમ મરન જમ સંશે મેટે, ઉતરો ભવજળ પારો;
એહી ચીન પરેહી સોઈ તરહી, ઓર ડુબે જગ સારો. તરો૦ ૨
દુર્મતિમેં સબહી ડુબે, વેદ પુરાન પોકારો;
જોગ જગન જપ તપ સબ કરહી, મિલ મિલ જગત ભુલારો. તરો૦ ૩
શિવ બ્રહ્માદિક નારદ આદે, ધ્યાન સમાધિ ધારો;
જો કછું કરહી સો વાકું ન પહુચે, પુણ્ય પાપતે ન્યારો. તરો૦ ૪
સદ્‌ગુરૂ પાવે અલખ લખાવે, તન મન તા પર વારો;
નીરાંત નામ સનેહી તરહી, નામે કરે નિસતારો. તરો૦ ૫

પદ ૧૦૩ મું.

આપ ચિન્યા બિન અંધા, જગત સબ આપ ચીન્યા બિન અંધા;
પઢવે ગણવે વેદ આદ લેઉં, સબ્બહી ઉદરકા ધંધા. ટેક. ૧

---

૬ વલંબે—અવલંબે. નામમાં મન અવલંબન કરી રહે.
૧ તુંહારો—તારો. એહી ઇ૦—જે એને જાણશે તે તરશે. ૫ તા પર ઈ૦—તે ઉપર તન અને મન ઓવારી નાખો.

મંત્ર જંત્ર ભૈરવ ભવાની, બીર જોગણી જંદા;
ઉન સંગત કરી આપ ભૂલાયો, પરે હે કાલ કે ફંદા. જગત૦ ૨
ખટ દરશન મળી ખેલ ગાયો, કહાવે સાહેબકા બંદા;
ઉન સબે આપ લખે નહિ આયો, ભેખ ધરીહી ભીખંદા. જગત૦ ૩
પ્રપંચમે સબ પચ પચ હારે, સંશે પરે સરમંદા;
સાર અસારકી સૂઝ ના પાઇ, ચઢે હે ખોટકી ખંધા. જગત૦ ૪
સદ્ગુરૂ પાવે અલખ લખાવે, છૂટે સકળ કુલબંધા;
નીરાંત નામ આપકો પાયો, એહી સાર કેરી સંધા. જગત૦ ૫

પદ ૧૦૪ મું.

આજ કાલમા દુનિયા દેખો, પાનીકી શી સારી;
નર નારીકો ઓર નરેસી, જાંહાંન લગી હે ઝાહારી. આજ૦ ૧
મોત બડા સબકે શિર ઉપર, કોન રંક કોન રાજા;
પ્રાણ સબકા પકડ રહ્યા હે, સબકી લેગા માઝા. આજ૦ ૨
કોઇ કહે અબ કીસ બીધ કરીએ, સબ દોરમેં આયા;
દશ દરવાજા બાંધ લિયા હે, કાલ રહ્યા ગઢ છાયા. આજ૦ ૩
તીન લોકમે એહી તમાસા, સબકે શિર પગ દાયા;
એક જગો એસી સદ્ગુરૂકી, વાહાસે કાળ ભગાયા આજ૦ ૪
ઉસ જગોપર જાને જીવડા, ઓહે અમર નિશાની;
નીરાત નામ નમે સદ્ગુરૂકો, પૂરણ પદ નિરબાની. આજ૦ ૫

---

૩ ઉન ઈ૦—એ સર્વેને પણ પોતાનું સ્વરૂપ ઓળખાઇ આવ્યું નથી.
૪ સંશે ઇ૦—સંશય પડવાથી તે સર્વે શરમિંદા થઈ ગયા.
૫ કુલબંધા-કુળ રૂપી બંધન સંધા-સાધ એજ સારની સાંધ છે.
૧ પાની ઈ૦—આજ કાલમા સારી(બધી) દુનિયા પાની(પાણી)જેવી થઈ જશે. ૩ દોરમે-બંધનમા છાયા ઇ૦-દેહરૂપી ગઢમા છાવણી નાખીને.
૪ પગ દાયા-કાળે બધાના માથા ઉપર પગ મૂક્યો છે

પદ ૧૦૫ મું.

નામ બિના બહુ કૃત કમાયે, જેસે નીર ઓસકો પીવે;
ઓહોત પીવે પણ પ્યાસ ન જાવે. નામ૦ ૧
જપ તપ નીમ વરત ઓહો કરની, નાના વિધકે નિત્ય કરાવે;
કર્મ જાળસે કબહુ ન છૂટે, જ્યું બાલકપે ખેલ ખેલાવે. નામ૦ ૨
કરત હે એ છૂટનકો ભાઇ, ત્યમ ત્યમ બપરા ઓહોત બંધાવે;
મૂરખ મન સમજત નહિ એસો, કોડી ગ્રહે ને હીરા ગમાવે. નામ૦ ૩
બિન કીમતકા એહે પસારા, ગાંધી બસ્તુ બોહોત બસાવે;
નીરાત નામ ગુરૂ નહિ ચીના, ઓહોત બસ્તમે બસ્તુ ન પાવે. નામ૦ ૪

પદ ૧૦૬ મું.

હમ હે વાહી દેશકે વેરાગી,
બિના સદ્ગુરૂ કોઇ જાઇ શકે નાહીં,
સદ્ગુરૂ આધ અંત કહે તાગી;
વાહી દેશ તે સબ ચલી આયે,
દૂર પરે દુર્મત નાહીં ભાગી. હમ હે૦ ૧
અમર લોકસે દુનિયા આઇ,
મહાજળ મીન પરી હે આધી;
છીલરમેં સબ ખુશ રહે હે,
જળ ધેરે જબ મરે તન ત્યાગી. હમ હે૦ ૨

---

૧ ઓસ—ઝાકળ. પ્યાસ—તરસ. ૩ કરત ઇ૦—એ છૂટવાને માટે કર્મ કરેછે તેમ તેમ તે બાપડો ઘણો બંધાય છે. બપરા—બાપડો.

૧ તાગી-તાગ-તેની. વાહી-એ ૨ અમર લોક ઇ૦—સત્ બ્રહ્મમાંથી જગત્ ઉપજ્યું છે માટે દુનિયા તે અમર લોકથી આવેલી છે એમ જાણવું. મહાજળ ઇ૦—જ્ઞાની રૂપી મીન (માછલી) મહાજળમાં આવી પડેલી છે. છીલર ઇ૦—બીજાં માછલાં છીલર (ખાબોચિયા)માં ખુશ થઇને રમે છે,

જનમ મરનતા જનકુ નાહિ,
જાકુ ચોટ શબ્દકી લાગી;
નીરાંત નામ લખ્યા વાહી દેશી,
જાઈ મળે મનવા જો જાગી હમે હે૦ 3

પદ ૧૦૭ મું.

રાગ ઝુલણા.

બાહામન તુમે કાહા ચીનાહે, કાહાસે બાહામન આયા હે;
બાતન બાહામન સોહે બતાવો, જાહેર જૂઠ બનાયા હે. ૧
ખટકરમ તો તેને કીને, ગાવતરી ગુન ગાયા હે;
નાહાના ધોના પોથી પઢના, કરતે રીતે ધાયા હે. ૨
કુળ ગોર તો સબકુ કહાવે, સબકુ રાહ લગાવેગા,
તેરા રાહકી તુને ખબર નહિ, અંતકાળ કાહા જાવેગા. ૩
ગુરૂ તેરા હે સત સન્યાસી, ગુરૂએ મતર દીના હે,
ઓ મતર પઢ કાહા જાએગા, ઘર અપના નહિ ચીના હે. ૪
આયા અવસર ખોઈ ગમાયા, ફિર એસા કબ આવેગા;
નીરાત નામે લેહે લગાના, નામ ગ્રહે ઘર પાવેગા. ૫

પદ ૧૦૮ મું.

રાગ ઝુલણા.

કેસી ફકીરી બદે તેરી, કોન ફકીરી કહાવે હે;

પણ તેમાથી જ્યારે જળ ઘરી જાય છે ત્યારે તેઓ પોતાનું તન ત્યાગીને મરે છે.

૩ તા–તે. શબ્દકી—ગુરૂ ઉપદેશની નીરાત ઈ૦—નીરાત ભક્ત કહે છે કે જેણે નામ લખ્યું (ઓળખ્યુ) તેજ તે દેશનો દેશી છે, જે મનવો જાગશે તે તેને જઇ મળશે

૧ તુમે–તમે બાતન–વાત ૨ તેને તે ખટકરમ-સ્નાન, સંધ્યા, જપ, બ્રહ્મયજ્ઞ, વૈશ્વદેવ, દેવપૂજા ગાવતરી ગાયત્રી

કૌન ફકીરી હાલ હજુરી, કૌન ઇસમકું ધાવે હે. ૧
દેખ બિચાર કરો દિલઅંદર, કોન મુખનસે ખાવે હે;
બાતનસેં જાહેર રહી બોલે, ફેર જાહેર કાંહાં જાવે હે. ૨
એ મસલતકો કરો માયના, એ મસલત મોહે ભાવે હે;
કૌન કલમેસે કલમા હોતા, કલમા કોન સુનાવે હે. ૩
બાહેર ભીતર કોન ભરા હે, ખાલી કૌન ખેલાવે હે;
અસાજા સબ કીનકુ કીના, સાજા કોન ચલાવે હે. ૪
નાપાકી સો કીસકું કહીએ, પાકી કોન કાહાવે હે;
એક બુંદ સે સબી બનાયા, અદલી અદલ ચલાવે હે. ૫
સાહેબ અપના કેસા કહીએ, આપન કોન કે'લાવે હે;
તેરી ખબર તું કરલે બંદે, ઓરનકુ ક્યા કાહાવે હે. ૬
હુંમેં આના હુંસેં જાના, હું કે હુ મીલાના હે;
નીરાંત નામે લલા લખલે, પલભરમે પલટાના હે. ૭

પદ ૧૦૯ મું.

રાગ ગોડી.

કૌન કરાવે જગ હાસી, વેશ ધરી કોન કરાવે જગ હાસી. ટેક. ૧
પંડિત વેશ પુરાની રે કાહાવે, ઓળખ નહિ અવિનાશી;
શબ્દ જાલમે સંશે પર્યાહે, આશમાં પડ્યો ને નિરાશી. વેશ૦ ૨
મુંડ મુંડાવે ભગવાં કહાવે, સાચા વેશ સંન્યાસી;
આપ અડોલકી ઓલખ નાહીં, ડોલત મન હીંડોલાસી. વેશ૦ ૩

---

૧ ઇસમ—પુરૂષ. ૨ જાહેર—જાહેર બોલનારો. ૩ મોહે—મને.
૪ અસાજા-માંદા. ૭ લલા-ખુદા-પરમેશ્વર.

૨ ઓળખ-ઓળખાણ ૩ અડોલ-અચળ-સ્થિર હીંડોલાસી-હીંડોળાની પેઠે.

જટા વધારે ને ખાખ શું ધારે, નાગા વેશ નિકાસી;
આપ અલખકી ઓલખ નહિ ભયી, ભયે ન સ્વરૂપે ભાસી વેશ૦ ૪
તપસી કહાવે તન તપાવે, તન ના દેવે તપાસી;
હઠ જોગ સો હઠિયા રે કહાવે, આપે આપ ગુમાસી. વેશ૦ ૫
સેહેજ બાતમે સબ સુખ પાવે, ત્યાગી કાહા ઘરબાસી;
સદ્ગુરૂ સાહેબ સન્મુખ હોવે તો, ઘર ગંગા ઘર કાશી. વેશ૦ ૬
આપ લખાવેને સશે મીટાવે, પાવે શબ્દ વિલાસી;
નીરાંત નામ નિરખ તર તારન, તારન સોહી તરાસી. વેશ૦ ૭

પદ ૧૧૦ મું.

મેરે પિયા બિન ભઇ મે તો બાવરી, મતિ આન કરો ઉતાવરી ટેક ૧
મોહે બૈદ મિલે બોહો ભાતકે, ચાર વરણ આશ્રમકી જાત કે;
મિલે ખટ દર્શન મત લે ફ્રરે, ઉને કિયો સો પિયો પીડા ખોત કરે. મેરે૦ ૨
મિલે જપ ઔર તપ શુચિ સિદ્ધ તે, મિલે તીર્થ વ્રત આધાર તે;
મિલે શૂન્યસમાધિ સહી કરી, એસે બોહોત મિલે પીડા બોહોતકરી. મેરે૦ ૩
મિલે સેવાપૂજા દેવ ડાહેરે, મિલે વૃંદાવન જુગ જાહેરે;
મિલે ગગનમંડળ મેરૂ ચઢી, ત્યમ ત્યમ રે પીડા મોહે બોહો ચઢી. મેરે૦ ૪
મિલે શમ દમ શીલ સુધે ચલે, એ બૈદ મીલે મોહે જાળ ભલે,
ખાયા ઓખદ પીડા ના ગઇ, જાતી મેરી પીડમે મતિ બહી. મેરે૦ ૫

---

૪ નિકાસી–કાઢીને ભયે ઇ૦–સ્વરૂપના ભાસવાળા ન થયા ૫ ના દેવે –નથી દેતો ૭ તારન ઇ૦–જે તારન (તારનાર) છે તેનાથીજ તરાશે.

૧ મતિ ઈ૦—બુદ્ધિ આણીને ઉતાવળ કરો

૨ મોહે–મને બોહોભાતકે–બહુ ભાતના. ઉને ઈ૦—એણે જે કહ્યું તે પીધું, તોપણ તે બહુ પીડા કરે છે

૩ સહી કરી– કબૂલ કરી અર્થાત્ તે સર્વ મે કર્યું

૫ મોહે–મને જાગ–જાગરૂપ જાતી ઇ૦—એ પીડામા મારી મતિ વહી જાય છે

એસો મીયે કોન પિયાકો મેલાવનહાર, મેં તો દાસી ને ઓ હે મેરો દાતાર;
નીરાંત મીલે ગુરૂ આય આય કે, ખોયો દુખ પિયા નામ મીલાયકે. મેરે૦૬

પદ ૧૧૨ મું.

મન કાહા ભરોસે તે રહા;
તેં ગયા તો તેરા કછુ ના રહા. ટેક. ૧
મૂળ વાઢ્યું તો વૃક્ષ ગયું વળી,
બીજ હતું તે સર્વે નાખ્યુ દળી;
જેની કાંઇ ના રહ્યુ રહ્યા પખે,
ઓલાય ન અંગીઠી નિત્ય ધખે. મન૦ ૨
દેખ દેખ બિચાર કહા કામકો,
રહે તો રાખ ભરોસો નિજ નામકો,
બીજુ જાશે તે સરવે જાણજો,
નથી રહેતુ નિશ્ચે પરમાણુ જો મન૦ ૨
ઘડી ઘડી રે પલક દિન જાય છે,
છે છતું તેમા ઓછુ થાય છે,
કાહા ભૂલ રહ્યો તે ભૂલાણા,
ગયે નજરાં આગે ઘણે ઘણા મન૦ ૩
આજ કાલમે ખલન સબ ખપ ગયા,
દેખ દેખ દાગીના કછુ ના રહ્યા;
એક નામ સાહેબ બિના સબ ફના,

---

૬ પિયા ઇ૦—પિયુ રૂપી નામ મેળવી આપીને.

૧ તેં ગયા ઇ૦—જો મન નાશ પામ્યુ તો પછી કાંઇ રહેતુ નથી.

૨ મૂળ ઇ૦—સમારનું મૂળ મન છે તેનો નાશ કર્યો તો સંસાર વૃક્ષ એની મેળેજ નાશ પામશે બીજ—મનરૂપી.

૩ ભૂલાણા—ભૂલકણા

નક દીસે ન્યારા રહે ગાફલ મના. મન૦ ૪
દેખ કાલ ખડા શિર ઉપરે,
નાહીં કોઇ બાતાં સે ઉગરે;
નીરાંત પકડ ઓથ નામકી,
ચેત ચેત કહી મતિ કામકી. મન૦ ૫.

રાગ સવૈયા.

પંડ પડે તો પડવા દે,
ઓષડને ના અડવા દે;
જીવ્યાની તો આશા ખરી,
ઓષડમાં તો પાળવી ચરી;
ચરી પાળે ને ઓષડ ખાય,
નીરાંત એ જીવ્યાનો ઉપાય.
મરનાર હોયે તે તો મરે,
પણ જીવતાં સુધી ઓષડ કરે;
માંદાને ઓષડ ખાવું સહી,
કડવું મીઠું ગણવું નહિ;
અનેક ઓષડે જીવતા થયા,
નીરાંત નામે જુગમાં રહ્યા.
નામ તણો એવો પ્રતાપ,
નામે પળાયે સરવે પાપ;
પાપ પળાયે નિર્મળ થશો,
નિર્મળમાં નારાયણ વશ્યો;
નારાયણ તે નિર્ભય કરે,
નીરાંત નામે નિશ્ચે તરે. ૩

૫ ઓથ-આશ્રય.

તરવાનો કાંઇ એ છે તોલ,
સમજી લેજો બોલે બોલ;
વચમા પોલ ને હળવું સહી,
એવું હોય તો બૂડે નહીં;
ભારે ને વિકારે ભર્યું,
નીરાંત એવું તો નવ દીઠું તર્યું. ૪
હળવું જેમાં નહીં વિકાર,
ભારે તો વિકારનો ભાર;
હળવું તે તો તરશે સહીં,
ભારે તે તરવાનુ નહી;
તરવાની જો ઇચ્છા કરે,
નીરાંત વિકાર ભાર શે ના પરહરે. ૫
ભગત થયો ને વાદજ કરે,
વાદે વિત્ત પોતાનુ હરે;
બેમાં એક તો વધ ઘટ હશે,
વાદે વસ્તુ કયમ આપશે;
વસ્તુ લેવાની ઇચ્છા કરે,
નીરાંત વાદ શે ના પરહરે. ૬
અણજાણ્યો થઈ બેશી રહે,
પૂછે તેનો ઉત્તર દે;
આજ્ઞા પ્રમાણે કારજ કરે,
દીન થઇને વચન ઓચરે;
બહુ પ્રસન્નતા મનમાં થશે,
નીરાંત માગે તે આપશે. ૭
માગે તે તો મગશે સહી,

વણ માગ્યુ તો આપે નહીં;
આપવા જેવું હોય તે અપાય,
ના આપવાનું તે આપ્યુ નવ જાય;
સેવક ગાદી માગે સહી,
નીરાંત રાજા આપે નહીં.
રાજાનો જે પુત્રજ હશે,
ડાહપણમાં જે ડાહ્યો થશે;
ઇંદ્રિયજીત ને મહિમાવાન,
રાજા સુણે કાનો કાન;
એથી ગાદી શુ અટકી થઇ,
પણ પાળે પિતાનુ સહી. ૯
એવા ગુરૂના સેવક સહી,
બીજા જે કહેવાના કંઈ,
શુભ લક્ષણ સેવકનુ કહુ,
ગુરૂ ઉપર છે નિષ્ઠા બહુ;
નિષ્ઠાનો એવો પ્રતાપ,
નીરાત ગુરૂ થાપે પોતાને થાપ ૧૦
આપણથી થયું તે આપણું બાળ,
તેના આપણ પ્રતિપાળ,
પાલણ પોષણ પિતા કરે,
વાહાલો લેઇ ઓછગે ધરે,
સરવે સભવે પુત્ર પટે,
પુત્રને પગે લાગવુ પિતાને નવ ઘટે. ૧૧

---

૧૦ પોતાને થાપ—પોતાના સ્થાનમા. ૧૧ પટે—પખે

બ્રહ્માની છે સૃષ્ટિ બહુ,
તે બ્રહ્માનાં બાળક સહુ;
પાલણ પોષણ બ્રહ્મા કરે,
એક વસ્તુ બ્રહ્મા પરહરે;
પુત્રને પગે લાગે નહીં,
શા માટે જે પ્રજા પોતાની થઇ. ૧૨
પિતા પુત્રને લાગે પાય,
એથી મોટો કો ન અન્યાય;
થાપે આપ ઊથાપે આપ,
એમાં ધર્મ છે કે પાપ;
અમે તો પ્રગટ કરતા નથી,
(નીરાંત) જો જો (પોત) પોતાના મનમાં મથી. ૧૩
અણુ આદિ બ્રહ્મા પરજંત,
મોટા મોટા સાધુ સંત;
સરવે જાણુ સમજણા થયા,
આપ આપણે કોઇએ નવ લહ્યા;
આપ લહ્યું તે ગુરૂ પ્રતાપ,
નીરાંત આપ સમજણનું શુ રહ્યુ માપ. ૧૪
સૃષ્ટિ કરતાની જે જે વાત,
શિવને શક્તિનો પ્રતાપ;
સંગતિથકી શિવને સમજણ થઈ,
ત્યારે શિવને સમજણ શેની રહી;
બ્રહ્માની . એ રીતે ભણું,
નીરાંત આપ સમજણ તે કેને ગણુ. ૧૫
સદ્‌ગુરૂ છે સહુને માથે શીશ,

સદ્‌ગુરૂ ઉપર કોઈ ના મળે ઈશ;
સરવેને છે ગુરૂ પ્રતાપ,
પ્રગટ થયા છે આપો આપ;
ગુરૂએ જગમાં જાહેર કર્યા,
ગુણ સરવે ગુરૂએ વિસ્તર્યા;
પરમેશ્વર તે ગુરૂનું નામ,
નીરાંત વિરલા દાસતણો વિશ્રામ. ૧૭
ગુરૂથી સરવે ઉત્પત્તિ થઇ,
તે આપ લહેનારે લહી,
ઉત્પન્ન વૃક્ષતણો વિસ્તાર,
વૃક્ષમાં બીજ સમજવો સાર;
પ્રેરક બાહ્યાભ્યંતર ભણુ,
નીરાંત નામે તે ગુરૂને ગણુ. ૧૮
આજ ગઈ ને આવી કાલ,
આજ કાલમાં સહુની ચાલ;
રૂપ નથી રહેવાનુ રતિ,
મોટા મોટા જોગી જતિ;
જાવાનું તે જાણો સહી,
નીરાંત નામ વિના રહેવાનુ નહીં. ૧૯
મહાસંશય સેવકને થયો,
તે સંશય સ્વામીને કહ્યો;
આદિ અંતને મધ્યે કોણ,
અનાદિનો હું અજાણ;
વસ્તુરૂપ તે કયમ લહેવાય,
નીરાંત એ સંશય તે કયમ જાય. ૨૦

સદ્‌ગુરૂ કહે સેવકને સહી,
એ વાતમાં સિદ્ધિ કહી;
આદિ અંત ને મધ્યે નામ,
નામ તે આદિતણો વિશ્રામ;
સત્ય નામ છે નિષ્ઠા રાખ,
નીરાંત નામ સરવેની સાખ. ૨૧
આગળ જે જન મોટા થયા,
જે થયા તે કહેતા ગયા;
જે વચનમાં વસ્તુ કહી,
તે વસ્તુ તું રાખે સહી;
જે વસ્તુ સરવેમાં વ્યાપ,
નીરાંત નિરખો આપો આપ. ૨૨
આગળ એ મોટાની ચાલ,
નવું કરે તો નકલનુ વાહાલ;
નકલનો તજવો વેહેવાર,
અસલ નકલનો સમજવો સાર;
અસલ તો સંભવતુ સહી,
નીરાંત નકલ તો યાદ રહેવાનુ નહીં. ૨૩
અસલ તો એક હરિનુ નામ,
બીજું તો માયાનું ઠામ;
ત્રીજું તો માયાનું મંડાણ,
ઈંડ પિંડ આદ સહુ જાણ;
ઉત્પત્તિ પ્રલય તે સર્વે મટે,
નીરાંત નિત્ય નામે તે સર્વ ઘટે. ૨૪

---

૨૫ જીવનો મર્યો-જીવન્મુક્ત થયો.

ભક્તિ જાણું જ્યારે ખરી,
વિશ્વાત્મા નિરખ્યા શ્રીહરિ;
ભિન્નભાવ જે અળગો કર્યો,
તૃષ્ણા ટાળી જીવતો મર્યો;
નીરાંત નિશ્ચે લાગ્યો સહી,
તે સમોવડ બીજો નહીં. ૨૫

રાગ ચેતવણીનો.

હરતાં ફરતાં ધંધો કરતાં, ધ્યાન હરિનું ધરવું રે;
નીરાંત કહે નિષ્ઠાનુ ફળ છે, અધર્મથી ઓસરવું રે. ૧
અધર્મથી ઓસરવું પ્રાણી, ધર્મ ધસીને કરવું રે;
નીરાંત કહે નિષ્ઠાનુ ફળ છે, આખર તારે મરવું રે. ૨
મરવું તે તો સહુને ભાઇઓ, કોણ મોટો કોણ નાનો રે;
નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, માનો કે ના માનો રે. ૩
ના માનો તો વેદ પુરાણે, પૂછી જો જો પ્રાણી રે;
નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, બીજી સરવે કાહાણી રે. ૪
કાહાણી તે તો કે'વા માત્રે, કહ્યા વિના કોણ જાણે રે;
નીરાંત કહે નિષ્ઠાનુ ફળ છે, નિશદિન વેદ વખાણે રે. ૫
વેદ વખાણે જુઓ વિચારી, આતમ દષ્ટે દરશો રે;
નીરાંત કહે નિષ્ઠાનુ ફળ છે, સ્વાત સ્વતંતર વરશે રે. ૬
છીપે ગ્રહ્યું સો મોતી બાન્યું, ખારા જળમાં ખારૂં રે;
નીરાંત કહે નિષ્ઠાનુ ફળ છે, જો સમજે તો સારૂં રે. ૭
અહિમુખ પડિયું વિખ નીપજ્યું, કદળી કપૂર નિપજે છે રે;

---

૬ સ્વાત ઈ૦—સ્વાતિ નક્ષત્ર સ્વતંત્ર (પક્ષપાત વિના સર્વે સરખી રીતે) વરસે છે.

નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, શાણા તે તો સમજે છે રે. ૮
ગંગા જળમાં ગંગા સરણું, પૃથ્વી કાદવ થાય રે;
નીરાંત કહે નિષ્ઠાનું ફળ છે, દૃષ્ટાન્તે ઓળખાય રે. ૯

આત્મબોધ.

રાગ કુંડળિયા.

કર લે આતમ બોધ, બોધસે બંધન છૂટે;
કાલ કરમ કટ જાય, નાહિ જમ કિંકર લુટે;
પરમારથ કે કાજ, કહુ મેં બાત બિખાની;
સમજે વાકુ શીખ, નાહિ તો પીછી બાની;
સમજ સમજ લે સાર, પ્રેમ પુરૂષોત્તમ પાવે;
પકરો વાકી બાંય, અવર કો કામ ન આવે;
કવિ કહે નીરાત, ભરન ગરા ત્રૂટે;
કરવે આતમ બોધ, બોધમે બધન છૂટે. ૧
કવિતા જુગમે સોઈ. હરિકા નામ નિખાને;
તન મન અરપે શીશ, અવરકી ઓટ ન આને;
મગન રહે મગતાન, હરિશુ હેતુ લાવે,
પલક પડે નહિ ચૂક, નિરતર ધ્યાન લગાવે;
ગિન માગેકી મોજ, સોહી હે હરિકે શરના;
બ્રહ્મા ઇંદ્રકું નાહિ, અવરકી સુની નહિ કરના;
કવિ કહે નીરાંત, ઉચ મત એગી ઠાને;
કવિતા જુગમે સોઇ, હરિકા નાંમ બિખાને. ૨

---

૮ કદળી ઇ૦—કદળીમાં સ્વાતિ જળ પડે તેનું કપૂર નીપજે છે (?)
૧ પીછી બાની—નદિનો અમારી વાણી પાછી અમારી પાસે આવશે. લગરા—લગડું. ૨ ઓટ—ઓથ. હેતુ—હેત. શરના—શરણુ. ઠાને—જાણે (?)

બિન કવિતા કો જનમ, સુનો કહું કેસા ભાઈ;
પથ્થર પડિયા પેટ, જનુની ભાર લદાઈ;
બિમુખ કરીકે રામ, ઉદરકા ઉદ્યમ કરતા;
નિગમ નિશદિન સુઇ, પાપસો પેટા ભરતા;
વાકે કોન હવાલ, હોયગે સાહેબ મેરા;
કઠણ કાળકી જાળ, પડે ચોરાશી ફેરા;
કવિ કહે નીરાંત, મૂઢ ચેત્યા નહિ ભાઈ;
બિન કવિતાકો જનમ, સુનો કહું કેસા ભાઈ. ૩
ચેન ચોંપડે ચેન કરતરં કડી પપાટા

ચીજ નિવાલા માટી ખાયે, કૌન કતેબાં લખ્યા બતાવે;
બેઇમાન સોઇ કામા કરતે, જીવ ઝબે કર રોજા ધરતે;
પાંચ બખતકી નિવાજ ઠાને, હરદમ સાહેબ પાસના જાને;
દેખ પેખ કે છુરી ચલાવે, એહી કરમસે દોજક જાવે;
કવિ કહે નીરાંત, સાહેબકા મબહી બેખા;
મુસલમાન પરમાન, માંઇ સબ ઘટમે દેખા. ૫

કાગળ.

રાગ દેશાખ.

સ્વસ્તિશ્રી વાગોડીઉં, મહાશુભસ્થાનક ભૂમિકા;
પરમ પૂજ્ય લાયક છો, વૈષ્ણવ દૃષ્ટે શોભિકા. ૧
મૂરત મંચ્છારામજી, પાવન પૂરણ રૂપ છો;
નિષ્ઠા તે નિશ્ચળ નવ ડગે, એક બ્રહ્મ વ્યાપિક ભૂપ છો. ૨
ઉત્તમોત્તમ તારાણ ધણી, બ્રહ્મ કુળમા ઉદે થયા;
મારા પ્રાણના વિશ્રામ આતમા, નિરંતર તમને લહ્યા. ૩
સકળ ગુણ ઇશ એક છો, નિરગુણ નિરખ્યા મે વળી;
વાચા તે અવિચળ સુખદાયક, લાલચ ચરણે રહી વળી. ૪
અનેક ઉપમા જોગ જાણું, મન પૂરણ મનોરથા;
જીવન સુકૃત સર્વનું, વર્ણવું ઉપની જે કથા. ૫
અવર્ણ્ય આપ અનાથ છો, વર્ણને વર્ણવી કેમ શકું;
મુખ માંહી રસના એક છે, શેષ ના થાયે સહસ થકું. ૬
એક મતિ ગુરૂ પ્રતાપની, હરિજન તમને મેં લહ્યા;

---

૫ કતેબા—કિતાબ-પુસ્તક (ધર્મશાસ્ત્રનાં). પાક-પવિત્ર. મેહેજત-ભિસ્ત-સ્વર્ગ. નિવાલા—કોળિયા. દોજક—નરક.

૧ શોભિકા-શોભિતા. ૬ શેષ ઇ૦—જે વર્ણન સહસ્ર જીભથી શેષથી પણ ન થાય તે મારી એક જીભથી કેમ બને?

અખડ દૃષ્ટિ નવ ઠરે, તેને અતર પટ પડદે રહ્યા. ૭
ચિરંજીવ ચદ્રવશી, જશ જગ માહે વ્યાપિયો,
શ્રવણે તે જેણે સાભળ્યુ, તેના દોષ દુર્મતિ કાપિયો. ૮
પરગણુ વડોદરૂ, દેથાણ નામે ગામ છે,
પાવન પદરજ તમતણી, વસ્તી તે ઉત્તમ ઠામ છે ૯
પત્ર આ લખિયુ પ્રેમશુ, હરિજન નીરાત કહે નસી,
જે શ્રીકૃષ્ણ પ્રેમે કરી, વાચવા ભાવે મન વશી. ૧૦
લખવા કારણ ઉત્તમ વિશેષ છે, અહીં ક્ષેમ કુશળ ખુશાલ છે,
કરૂણા તે પૂર્ણ તમોતણી, તેને વિઘ્ન સહુ નિરમાલ છે. ૧૧
ઉપરાત અરજ માહરી, માનો તો સાચી વિનવુ,
સત્ય જ્ઞાનનુ પત્ર લખિયુ, સાખ વેદ વેદાતની શી કહુ ૧૨
પૂર્વે તે મનનો આધ ક્યાથી, અને પડમા તે મન ક્યા રહે,
એનો આદિ અતનો ઠામ લખજો, એ સશય તે નિશદિન દહે ૧૩
વિસ્તાર લખજો વર્ણવી, ચૈતન્ય ઘટમા કોણ છે,
નિદ્રા તે આવી ક્યા શમે, લખો એહી નામ અજાણ છે ૧૪
ચૈતન્ય જીવ શિવ બે મધ્યે, બેમાથી એક નિશ્ચે કરી,

ઠામ ઠાવો ઠીક લખજો, પડમાં રહે ક્યાં ઠરી. ૧૫
સુણ વૈકુંઠ ધામ નો'તું, આદિ અંત જ્યોતિ નહીં;
પાંચ તત્વનો પ્રકાશ નો'તો, ત્યાર પેહેલું શું સહી. ૧૬
સહુ સૃષ્ટિની આદિની ઠામ વસ્તુ, વિશ્રામ પૂર્વે ક્યાં હતો;
સહુ સત્તાનો વિશ્રામ વસ્તુ, અંતનો લખજો થતો. ૧૭
ત્રણ ગુણને ત્રણ દેવ નો'તા, નો'તો કંઈ આકારને,
ત્યાર પહેલું શું હતું તે, લખજો શુભ સારને. ૧૮
તેનું નામ ઠામને રૂપ રંગે, તત્વ લખજો તારવી;
આળમો તો સમ અમાગ, આરતને છે ઠારવી. ૧૯
આરત જોતા અનાદિની, ચોદશ ભૂતળમાં ભમી;
નોતમ વસ્તુ નવ મળી, નિશદિન દુર્લભ દેહ દમી ૨૦
બાલ્યઅવસ્થા જોબનઅવસ્થા, જરા પૂર્ણ થઈ વળી;
ત્યાં લગી જોઉં ફરી, નૌતમ વસ્તુ નવ મળી. ૨૧
દર્શન કંઇ દીઠું નહિ, પડ્યો પડ અંત ઉદય થયો,
મન તેનું ક્યાં સમ્યું, જીવાત્મા તે ક્યાં ગયો ૨૨
એ આવાગમન વિધિએ કરી, પૂર્ણ અમને મીછવો,
નીગત કહે ગુરુદેવજી, નિર્વાણ પાગમ મન લોહ છુવો. ૨૩

---

૧૫ ચૈતન્ય ઈ૦—જીવ અને શિવ એ બેમાથી ચતન્ય વસ્તુ કયી છે? અને દેહમા તેનો ઠામ ક્યા છે? ઠાવો–મુકરર

૧૭ સહુ ઈ૦—બધી સૃષ્ટિની આદિ ઉત્પત્તિની ઠામ વસ્તુ–કારણભુત સામગ્રીનો વિશ્રામ પૂર્વે—સૃષ્ટિ ઉપજ્યા પેહેલા ક્યા હતો? સત્તા ઈ૦—જગત્મા જે કાંઈ "છે" તે સર્વે અંતે–પ્રલયકાળ પછી ક્યાં રહેશે?—જગત્નાશ થતા પછીનું એનું સત્ત્વ ક્યા રહેશે?

૨૨ પડ્યો ઈ૦—દેહ પડ્યો અને અંત કાળ ઉદય થયો ત્યારે તેનું મન ક્યા જઈ સમ્યું? તેનો જીવાત્મા ક્યા ગયો?

૨૩ આવાગમન ઈ૦—એ સર્વ આવાગમનની વિધિથી કહો એટલે એક

નિર્વાણીથી વિશેષતા, તે ભેદ વસ્તુ દાખજો;
નીરાંત કહે મુજ દીન ઉપર, કૃપા પૂરણ રાખજો. ૨૪
બ્રહ્મનું તે સ્વરૂપ કેવુ, પંડમાં બ્રહ્મ કયાં વસે;
કર્મ કર્ત્તા કોણ છે, ઉચ નીચ દુખિયું કોણ હશે. ૨૫
એહી અગમ અપાર છે, એના પાર કીસ બિધ પામિયે;
નીરાંત તમ શરણે પડયો, ગમ આપે તો તૃષ્ણા વામિયે. ૨૬
તમો વેદ વેદાંતની માંહે વસો, શાસ્ત્રમાં પૂર્ણ પ્રમાણ છો;
માટે તે વિનતિ એ કરી, તમો એક અસલમાં જાણ છો. ૨૭
ઝાઝું શું લખીએ વર્ણવી, એહી જાણવાનુ કામ છે,
મૂળ મહિમા મન વશ્યો, નિર્વાણી અનાદિ નામ છે. ૨૮
સંવત અઢાર સત્તાવને, પોષ માસ વદની દ્વાદશી;
સોમવારને શુભ જોગ રાત્રી, ઘડી આશરે વીશ વશી. ૨૯
પૂર્ણ વસ્તુ સભારીને, દીન ઉપર કરૂણા કરી;
ઉત્તર લખજો સ્થાનકે, તે સ્થાનક બેસુ હુ ઠરી. ૩૦
તૃષ્ણા તમ વ્યાપે નહિ, સતોષ આવે સર્વથા;
નીરાત ઇચ્છે એટલું, મંચ્છારામ હરિ એક હતા. ૩૧
એ નરવેડો નથી જેને, તેન તે હરિ બહુ દૂર છે;
સમજીને મેમે પારખો, તેને આત્મારામ હજૂર છે. ૩૨

દેહમાથી જીવ અને મન નીકળીને ક્યા જાય છે ? ત્યાથી બીજા દેહમા શી રીતે અને કયારે પેસે છે ? એ વગેરે વિસ્તારથી કહો. નિર્વાણ ઇ૦–મોક્ષરૂપી પારસમણિથી મારા મનરૂપી લોઢાને સ્પર્શ કરો, (કે જેથી તે સુવર્ણ થઇ જાય.)

૨૪ નિર્વાણી ઇ૦—જે વાણીથી પણ વિશેષ છે–વાણીના પણ વર્ણવામા નથી આવતી તે ભેદવાળી વસ્તુ મને સમજાવજો.

૩૧ તમ–અંધકાર (અજ્ઞાન). ૩૨ નરવેડો—નીવેડો–નિકાસ કાગળમાં પૂછેલા પ્રશ્નોનો નીવેડો જેના મનમાં થયો નથી તેને હરિ બહુ દૂર છે.

કહેતાને કરણી સાંભળતા, નવ જાણો નોતમ ભેદ છે;
પાર ઇચ્છો પામવા, સેવો સંત હરિ ગુરૂદેવ છે. ૩૩
સતને શરણે જે ગયા, તેનું તે કારજ સિદ્ધ થયુ;
નીરાંત મંછારામ શરણે, નિરંતર અંતર ગયુ. ૩૪

જ્ઞાનોપદેશ.

પદ ૧ લું.

દરિયાનુ મોતી, મરજીવા હોય સો લેશે. ટેક
મૂકો સાકર સાત અસમાન, કીડી જઇ ખાશે;
સાધુ અરસપરસ મળીને, ગુણ ગાશે. દરિયાનું૦ ૧
હરિયલ કાડી મોતને ભાઇઓ સાશે;
તોય જુઓ કાષ્ટ એનાથી ન તજાશે દરિયાનું૦ ૨
એવુ ધ્યાન હશે તો ધણીને ભજશે;
નહિતો જાણો ખોટી મહુ આશે દરિયાનુ૦ ૩
ભોળા ગુરૂથી અશુદ્ધિ ભરમાશે;
જો તરવુ તો આવો નીરાતની પાસે. દરિયાનુ૦ ૪

પદ ૨ જું.

અલ્યા તુ તો વિષયથી વૃત્તિ વાળ,
જાણ કૂડો એને મહાકાળ;
જોને એ તો મન તારૂં ભરમાવે,
જોને એ તો સારામા શરમાવે ટેક. ૧
જોને એ તો નમાણાં નિત્ય કરાવે,
જોને એ તો પાણી હાથે ભરાવે;
જોને ભાઇ ગુરૂનુ ઘર ઢોડાવે,

---

૨ હરિયલ-એ નામનુ પક્ષી જે પકડેલી લાકડીને પ્રાણાંત સુધી છોડતુ નથી એમ કહેવાય છે. ૪ અશુદ્ધિ-શુદ્ધિ વિનાનો

જેને એ તો બ્રહ્મનું ધ્યાન તોડાવે. અલ્યા૦ ૨
અલ્યા એ તો રાતે તને જગાડે,
અલ્યા એ તો સ્વપ્ના માંહી ભગાડે;
મારું માને તો એને લગાડે,
સ્મરણથકી તું જેને જગાડે. અલ્યા૦ ૩
થાશો શાંત કલ્પના કાઢી,
વિષયની વૃત્તિને નાખો વાઢી;
વાત કરવી મૂકો આડી,
ઉતાવો જાણો વિષય અનાડી. અલ્યા૦ ૪
મહાદુઃખ કેરું છે મૂળ,
વૃદ્ધપણમાં ચટાવે ધૂળ;
એમ જાણીને તજો ભાઈ,
સમરો નામની નવાઈ. અલ્યા૦ ૫
તરશો જ્યારે વિષય છૂટે,
નહિ તો કૈતરા ભેળી કૂટે;
મન કરો દઢ તમે જ્યારે,
એ તો હારીને રહેશે ત્યારે. અલ્યા૦ ૬
તારો ફૂલાવ્યો એ ફૂલે,
તારો મૂલાવ્યો એ મૂલે,
ત્યારે શીદ કરે સંતાપ,
મિથ્યા ધારે શેણે તાપ. અલ્યા૦ ૭

---

૨ નમણાં-ભાઈ નવામો-નીચું નમવાપણું. ૩ લગાડે-લાગી મૂકે. સ્મરણ ઇ૦-જે જે તું સંભારવાવડેજ જગાડે છે. (વિષયને સંભારવાથી વાયની ઇચ્છા પ્રકટે છે).

નામ નાથનું નિત્ય સંભારો,
વધ્યા વિષયને તમે મારો;
• નીરાંત નામે છૂટે સર્પ;
જાય વિષયાદિનો ગર્વ. અલ્યા૦ ૮

ધોળ ૩ જું.

સદ્‌ગુરૂજીના શબ્દ વિચારીએ, ટળે માયા મોહ અહંકાર;
બાળી ભસ્મ કરે બીજી વાસના, ઉર પ્રકટે પ્રેમ અપાર. હરિ૦ ૧
ચઢી બ્રહ્મ ખુમારી ના ઉતરે, સુખ મુખ કહ્યુ નવ જાય;
એવો અજર અમર રસ જો પીએ, તેનાં નેણ વેણ પલટાય. હરિ૦ ૨
એવા જ્ઞાનઘનવત થઇ રહે, ગાળે બ્રહ્મ હિમાળે હાડ;
પછે કશું તેને નવ રહે, પાણી પથ્થર કે પા'ડ. હરિ૦ ૩
જેમ સાયરમાં સરિતા ભળે, તેનું નામ નદી મટી જાય;
તેમ એ રસમાં રચ્યા પચ્યા તે, એક રૂપે ભાઇ થાય. હરિ૦ ૪
પોતામાં કૃષ્ણ ને કૃષ્ણમાં પોતે, કૃષ્ણ વિના ન દીસે આન;
પણ એ તો ક્યારે ભાઈ થયું છે, જ્યારે ભુલો બ્રહ્મમાં ભાન. હરિ૦ ૫
એ સબ મીલાવો જાનિયો, ગુરૂગમકી હોય બાન;
નીરાંત નિરંજન એક છે, સબઘટમે ભગવાન. હરિ૦ ૬

ધોળ ૪ થું.

સંતનાં લક્ષણ આજ કહીએ, સુણજો સહુ મહાંત;
જેની વૃત્તિની વાત કરતાં, આવે ન કદીએ ભ્રાંત. ૧

---

૨ ખુમારી-કેફ. ૩ જ્ઞાનઘનવત-જ્ઞાનવડે સંપૂર્ણ વ્યાપ્ત જેવા.
૫ આન-અન્ય. ભાન પ્ર૦-બ્રહ્મરૂપ થઇને ભાન ભૂલી જાઓ ત્યારે.
૬ મીલાવે-મેળવી આપે. બાન-વાણી.

બ્રહ્માનંદમા મગન નિરંતર, એક જપે તેનું નામ,
જીવ શિવકો તો ન્યારા ન જાને, કે'વા તેને પરમધામ ૨
ગગન ચળે પણ સંત ન ચળતા, દૃઢ મનના એવા ધામ,
ક્ષમાતણા તો શિરદાર સાચા, જેથી હારે સુંદરશ્યામ ૩
આશા કેરી તો દોરી તોડી, દોરી જોડી જગતજામ,
ઇંદ્રીવશ કરી આપ બીરાજ્યા, નમો હે સુંદરશ્યામ ! ૪
શીલકે દેવતા રામ ભયે હે, ગુરૂકો ન પહોચે સાર,
શીલ સંતોષ બડ ભારી હે, શુદ્ધ બ્રહ્મા વિચાર ૫
નીરાંત નામ જપે નિશદિનકો, પાવે પરમધામ,
રામ રામ એક નામ નિરંતર, ભજો જાણી સુંદરશ્યામ ૬

પદ ૫ મું

નરખી પરખીને ગુરૂ કરવા,
રે ભાઈઓ સદા નરખી પરખીને ગુરૂ કરવા ટેક૦ ૧
તનનો કે મનનો પરચો નવ દેખો,
તો પગ જઈ શે ધરવા,
ઝાઝ મળ્યું પણ ઝાઝી નથી તો,
કેઈ વિધિપાર ઉતરવા રે ભાઈઓ૦ ૨
કાળ ઝાળમા ગુરૂજી દાઝે,
એનું ઉદર દેજો ભરવા,
જજાળ જોઈને સાધુ કે'વા,
દરશને લાગે વરવા રે ભાઈઓ ૩
તપકેરી તો વાત ન જાણે,

---

૪ જગતજામ—જગતમા જામી રહેના પરમેશ્વરની સાથે
૨ ઝાઝી—વહાણુ ખેવનાર ૩ સાધ્ય સિદ્ધ કરવાનો અર્થ

લાગે સાધ્ય સે ડરવા;
રૈરૈ નરકે જઈ પડવાનું,
ઉખરમાં જાવું ચરવા. રે ભાઈઓ૦ ૪
આઠ ધાતુઓ ભેગી કરીને,
પેટી મૂકી ધરવા;
એમાંથી કોઇ નીકળ્યા તે તો,
જાણો ચાલ્યા મરવા. રે ભાઈઓ૦ ૫
એવા બિચારા કંઇ મરે છે,
જઈ કોના પગ ધરવા;
અપાર લીલા સદ્‌ગુરૂકેરી,
જાણે જે સંસાર તરવા. રે ભાઈઓ૦ ૬
અવધૂત બાપુ શિષ્ય અમારા,
સુણો કાન કરી શરવા;
નીરાંત નિરંજન એક દીખાવે,
સંસાર સાગર તરવા. રે ભાઈઓ૦ ૭

પદ ૬ ઠું.

બાપુ નાવ તપાસી બેસો, પથ્થર હોય તો માંહી નવ પેસો;
બાપુ જંત્ર જેવું તન જાણો, સાચું સમજીને સુખ માણો. ૧
બાપુ એ તો તુબડું લીલુ પેલું, નવ જાણે જેનુ મન મેલુ;
બાપુ સૂકવ્યું પછે થયું પીળું, એને કાપી કર્યું કંઇક ઢીલું. ૨
બાપુ લાકડાની સાથે જોડ્યું, એને જેમ તૂટે તેમ તોડ્યું;

૪ ઊખર-ખારજમીન. સંસારનાં સુખમાટે ભમવું તે ઉપરમાં ચરવા જવા બરાબર છે. આઠ ધાતુઓ—લોહી, માસ, મેદ, અસ્થિ, વસા, મજ્જા, વીર્ય અને ત્વચા ધરવા-પકડવા. ૬ પગ ધરવા-શરણે પડવું.

બાપુ ખીલીઓ મારી ખાંતે, તાર બાંધ્યા બેશી નીરાતે. ૩
બાપુ બજાવનારો બીજો, તેને ઓળખીને તમે રીઝો;
બાપુ મન ભમે તો લીલું જાણો, બજાવનાર જાણીને સુખ માણો. ૪
તરો બાપુ એવી ટેકે, સદ્ગુરૂકેરે વિવેકે;
નીરાત નિશદિન એક જાણો, નામ કેરો નિશ્ચે પ્રમાણો. ૫.

પદ ૭ મું.

બાપુ અવિગતથી અમો આવ્યા, બાપુ કોઇએ નવ બોલાવ્યા;
બાપુ નવ જાણ્યા નવ માણ્યા, બાપુ બ્રહ્મ કોઇએ નવ નાણ્યા. ૧
બાપુ જનમ્યા નહિ નીરાતા, બાપુ મરનેકી છોડી ભ્રાંતા;
બાપુ બાળક નાહિ નીરાંતા, બાપુ જુવાનીકી નહિ જાતાં. ૨
બાપુ તીરથ વ્રત સબ છોડ્યા, બાપુ દેહ નામસે જોડ્યા;
બાપુ લહ્યા જગ સબ ખોટા, બાપુ નામના પરચા છે મોટા. ૩
બાપુ જોયા જ્યોતિ રૂપા, બાપુ રૂપ અતિ અનુપા;
બાપુ એજ નામ અમારા, બાપુ જાણો રૂપ તમારા. ૪
બાપુ અમે રોગ ના જાણ્યા, બાપુ અમે ભોગ ના માણ્યા;
બાપુ વાણી જે અમો બોલું, બાપુ ધર્મકી ધારણ તોલું. ૫
બાપુ સત્ય શબ્દ હમારા, બાપુ જાયે સરે તમારા;
બાપુ સો બાતકી એક બાતાં, બાપુ સબ અજ્ઞાનકી રાતાં. ૬
બાપુ એ જૂડી કાયા જૂઠી માયા, બાપુ જૂઠા હે સગા ભાયા;
બાપુ નીરાતકા નામ સચ્ચા, બાપુ આપ બીના સબ કચ્ચા. ૭

પદ ૮ મું.

છ રે સુમતિ નારીનો સાયબો, વર વિઠ્ઠલ વરિયો રે;
ગભીર ગુણનો છે આગળો, દેવ દિલનો છે દરિયો રે. સુમતિ० ૧

---

૧ અવિગત-નેતી પાર એક ધાગ છે ૨ જાતા-જાત.

છ રે જનુની તો જેની જશોમતિ, છ રે નંદનો નાંધડિયો રે;
અદ્વૈત દ્વૈતનો દેવ છે રે, મારી દષ્ટિએ પડિયો રે. સુમતિ૦ ૨
છ રે લક્ષણ બત્રીશે બિરાજતો, વા'લો વાનલે ભરિયો રે;
પાતળિયો પુષ્પની પાંખડી, મેં તો ધ્યાન માન ધરિયો રે. સુમતિ૦ ૩
છ રે પીળાં પીતાંબર પેરિયાં, કટિ શોભે કંદોરો રે;
બાંયે બાજુ બંધ બેરખા, છે કંઠે હીમનો દોરો રે. સુમતિ૦ ૪
છ રે માળા તે મોઘા મૂલની, કાને કુંડળ શને રે;
મુસ્તક મુકુટ હીરે જડ્યો, છત છબીલાને છાજે રે. સુમતિ૦ ૫
છ રે વાગો તે વિઠ્ઠલરાયને, શોભે શાલ દોશાલો રે;
મોજડી પાયે રે માલતી, લાગે વૃત્તિએ વા'લો રે. સુમતિ૦ ૬
છ રે કેસર આડ કપોળ છે, મુખે મુખવાસ મોહે રે;
અમીરસ અણિયાળી આંખડી, શોભા નખશિખ સોહે રે. સુમતિ૦ ૭
છ રે સુકૃત આભરણ શોભિતાં, સ્વામી શીલવ્રત ધારી રે;
બ્રહ્મચારી ભવોભવતણો, જેને અનેક નારી રે. સુમતિ૦ ૮
છ રે ચાલ ચતુર રે રાયની, મોહ્યા મુનિજન મટકે રે;
ઝટકે રે ચાળો તે આંખનો, લોભી લુંટયા છે લટકે રે. સુમતિ૦ ૯
છ રે અકળકળા એની ઓપતી, ભણ્યા ભેદ ના જાણે રે;
શિવ વિરંચી ને શારદા, નેતિ વેદ વખાણે રે. સુમતિ૦૧૦
છ રે શી શી તે શોભા હું વર્ણવું, વેદ વર્ણવી ના જાયે રે;
મૂઢ મતિ કો માહરી, કહીએ એની કૃપાયે રે. સુમતિ૦૧૧
છ રે પુણ્યવંતી એને પામશે, દાસ નીરાંતનો સ્વામી રે;
નિવૃત્તિ નારીનો નાવલો, સત્યવંતી તે પામી રે. સુમતિ૦૧૨

---

૨ નાંધડિયો-નાનોબાળક. ૩ વાનલે ભરિયો-વાને ભરેલો.

પદ ૯ મું.

મોહ ઉપગારી રે મોહનજીની મોરલી, વાગી વનડાની માય,
સાદ શ્રવણે અનુપમ સાંભળી, મન અટક્યું છે ત્યાંય. ટેક. ૧
આપે અધર ધરી રે આનદમા, ઉભા જમુનાની તીર,
જ્ઞાનઘન નૌતમ નાદમા, ગાયે હળધરવીર. મોહ૦ ૨
સખી મુને ઘરનો ધંધો રે ગમતો નથી, જોવા જાદવરાય;
ત્રેહે વ્યાકુળ થઇ રે સ્થિરતા નહિ, હૈડે રૂધણ થાય મોહ૦ ૩
સખી મારૂ ચિત વિત સર્વ ચોળાઈ ગયુ, શિથિલ થયુ છે શરીર,
અતિ ભાવ ભૂધરને રે ભેટવા, સખી નવ રહે ધીર. મોહ૦ ૪
ધિક લાજ કુટુબ કુળ લોકની, ધિક સાસરૂ સતાપ,
સ્વામી નીરાંતનો મળશે ત્યારે, ટળશે તનના રે તાપ મોહ૦ ૫

પદ ૧૦ મુ.

રથ લઇને આવ્યા અક્રૂર જી, પ્રભુને તેડીને જાશે,
જીવન જાતા તે કઈ નવ ઉગરે, હવે કેમ તે થાશે. રથ૦ ૧
કેમ કરીએ વા'લો રે હવે કેમ રહે, કોણ કરીએ ઉપાય,
જ્યમ ત્યમ કરો કોઈ એટલુ, વા'લો મથુરા નવ જાય રથ૦ ૨
બાઈ પાપ પ્રગટ થયા પૂર્વના, વા'લા વિજોગે રે'વુ,
દુખ દારૂણ દિન કરમ લેઇશુ, પડશે કડણ છે રો'વુ. રથ૦ ૩
સખી સરવે મળીને કહો કૃષ્ણને, જોતો મોઢે ન ચઢી રે,
• નિકર પાછળથી પસ્તાઇશુ, જાશે નહિ વિજોગે ઘડી રે રથ૦ ૪
માણ સાટાની પ્રીત બધાઇ છે, તે તો તાણી ના તૂટે રે,
સ્વામી નીરાંતનાને કહો કર ગ્રહી, ધોળે દિવસે લુટે રે. રથ૦ ૫

---

૧ મોહ ઉપગારી—મોહ ઉપજાવનારી
૩ દિન કરમ લેઇશુ—દિવસ શી રીતે કાઢીશુ

પદ ૧૧ મું.

નિરગુણ નામ લ્યો નર નારી રે, આ અવસર બલિહારી રે. ટેક.
હરિનામ સમાન આરાધો રે, નિરંતર સાધન સાધો રે;
એહી અંતરકી ગત જાનો રે, કહું આધ અંતકી માનો રે. નિરગુણ૦ ૧
સમજી લો સાન બતાઈ રે, દુજી છોડોને સબ ચતુરાઈ રે;
ચતુરાઈ તો મનકી ભાઈ રે, કહુ નિરગુનકી સમુઝાઇ રે. " ૨
નામ નિરગુણસે નહિ ન્યારા રે, એકાએકી આપ કિરતારા રે;
મન પવન ન પહોંચે જ્યાંહી રે, વાકી ખોજ કરો ઘટ માંહી રે. " ૩
ઘટ ભીતર કહીએ ન્યારા રે, વાકો રૂપ અલક્ષ્ય અપારા રે;
આપે આપ તે અલક્ષ્ય લખાયા રે, તબ પાર અગમકા પાયા રે. " ૪
મન ઉલટ નિરંતર આયા રે, છાંડી બસ્તી ને જંગલ બસાયા રે;
જંગલમેં તો ભય કછુ નાહિ રે, કહે નીરાંત બસવો ત્યાહિ રે. " ૫

પદ ૧૨ મું.

ઓ ઉદ્ધવજી, પ્રાણપતિ મળ્યે રે અરજી અમારી;
જઈને કહેજો, તમ ટાળી તલખે રે બીજાની નારી. ટેક. ૧
કુબજાની સંગે મન મોહ્યુ, ફરી પાછુ ગોકુળ નવ જોયુ;
અમો પ્રીત કરીને પણ ખોયુ, ઓ ઉદ્ધવજી. ૨
સુખસજ્જા સ્વામીનું રમણું, જાગ્યાથી જ્યમ વીતે શમણું;
ત્યમ ત્યમ છે મેહનું જોર ઘણું, ઓ ઉદ્ધવજી. ૩
વા'લા વિના ઘડી તે દિન થાયે, કહો દિવસ કઇ પેરે જાયે;
એ દુઃખે અમો નહિ જીવાયે, ઓ ઉદ્ધવજી. ૪
પિંડ પડશે આરત એવી છે, અમ સાથે તાણી તેવી છે;
પ્રીત મીન નીરના જેવી છે, ઓ ઉદ્ધવજી. ૫

મરજાદા મૂકીને કહીએ, મોહનજી મહુ ઘણાં થઈએ;
દુઃખ દારૂણને અમો કયમ સહીએ. ઓ ઉદ્ધવજી. ૬
સ્વામી નીરાંતના પ્રત્યે કહેજો, અબળાની અરજીમાની લેજો;
એક વાર અમને દરશન દેજો, ઓ ઉદ્ધવજી. ૭

પદ ૧૩ મું.

રાગ શારંગની દેશી.

નરદેહ ધરી સુકૃત કાંઈ નવ કીધું રે, પ્રભુને નવ લહ્યા;
તે જન જાણો નિશ્ચે નિરખ્યા, નીચી યોનિમાં ગયા. ટેક. ૧
અતિ દંભ ગર્વ અભિમાન ઘણું, મન મોટમ ધણીને નહિ નમણું;
તે જન કુળ પામ્યા ગજાહિતણું. નરદેહ૦ ૨
કરે કરમ પશુ જન જીવ હણે, જીભસ્વાદે દોષ કઈ નવ ગણે;
તે જન કુળ પામ્યા કાગતણે નરદેહ૦ ૩
અતિ છળવિદ્યા લંપટ વાણી, પરધન પરદારા નજર ઠાણી;
તે જનકુળ સુવર થયા જાણી. નરદેહ૦ ૪
હુંપદને બુદ્ધિવાન થયો, શિર કુળ કુટુંબનો ભાર વહ્યો;
તે જન કુળ ખર મરજાદ ભયો. નરદેહ૦ ૫
એ કરમગતિ કરણી કાચી, ગાફલ નર સમજી કર સાચી;
જન નીરાંત કહે જુગતે જાચી. નરદેહ૦ ૬

પદ ૧૪ મું.

રાગ શારંગની દેશી.

અજ્ઞાની જીવ, નીર ઊપણું પીતા પ્યાસ ન ભાગે;
મૂઢ મન વિચાર, અમૂલક અવસર વણસે વાર ન લાગે. ટેક. ૧

---

૨ ગજાહિ—હાથી અને સર્પ ૩ જીભસ્વાદે—જીભના સ્વાદથી.
૪ ઠાણી-સ્થિર કરી.
૧ ઊપણું—ગરમ.

તું તો પરદારા શું પ્રીત કરે, તેમાં તત્વ તારો તોલ હરે;
તું તો અજાણ અંધો થઇને ફરે. અજ્ઞાની જીવ૦ ૨
તારૂં ડાહાપણ સઘળું ક્યાંહી ગયું, તારૂં છળ વિદ્યામાં ચિત્ત રહ્યું;
તેં તો લાજ વિનાનું લક્ષણ ગ્રહ્યું. અજ્ઞાની જીવ૦ ૩
તું તો પૂર્વે પુણ્ય કમાયો છે, તેણે મનુષ્ય પદવી પાયો છે;
જો જાગી શું ભરમાયો છે. અજ્ઞાની. જીવ૦ ૪
આ તન પલકમાં પલટાશે, તારૂં વા'લું સહુ નિર્બળ થાશે;
તે વેળા વ્હારે કોણ ધાશે. અજ્ઞાની જીવ૦ ૫
અવસર આવ્યો છે હરિ ભજવા, હવે વિષય ભોગ મનથી તજવા;
જન નીરાંત કહે સત્યમત સજવા. અજ્ઞાની જીવ૦ ૬

પદ ૧૫ મું.

રાગ આશાવરી.

રામરસ પીવે સો જન પૂરા, શતમે કોઈ એક શરા. ટેક૦ ૧
રામરસ ને પ્રેમ પિયાલા, પાકા પાત્ર ના ફૂટે;
આપ પીએ ઔરનકુ પીલાવે, તલભર તામેં નવ ખૂટે. રામરસ૦ ૨
રસ મતવાલા રૂપ બખાણું, મગન રહે મન માંહી;
ત્યાગી તનકી શુદ્ધ બિસારી, છાક ચઢી ભય નાહીં. રામરસ૦ ૩
ગગન ગુફામે ચોગાન ગિયાનકા, આપ રહે એકિલા;
અન્ય દેવ વાકે દિલ નાહીં, નહિ ગુરૂ નહિ ચેલા. રામરસ૦ ૪
અનંત કલા વા તનકે માંહી, ઉલટ સમે સંસારા;
નીરાંતદાસ દેખ્યા તા માંહી, તિન લોકસેં ન્યારા. રામરસ૦ ૫

---

૩ છાક—મદ. ૪ ગગન ઇ૦—હૃદય રૂપી ગગન ગુફામાં જ્ઞાન રૂપી ચોગાન છે તેમાં આત્મા રૂપી સંત એકલા વસે છે.

૫ વા—તે. ઉલટ ઇ૦—સંસાર તેને વિષે ઉલટીને (દૃશ્ય થઇને શમી જાય છે). ૫ તામાહી-જ્ઞાનના ચોગાનમા. ન્યારા-જૂદા-પરમેશ્વર.

પદ ૧૬ મું.

રાગ પ્રભાત.

ફોગટ ફંદ સંસાર સમજી રહો;
ના લહો નાથ મન સાથ શોધી. ટેક૦ ૧
કોઈ દેવ દે'રાં ફરે, તીરથ વ્રત જાગ કરે;
ના ટળે કર્મનો કીચ કોથી. ફોગટ૦ ૨
કોઇ મૌનવ્રત ગ્રહી રહે, અસત્ય નવ ઉચરે;
ધર્મ રૂડા કરે વેદ સાખે. ફોગટ૦ ૩
તોયે અલ્યા શું થયું, દ્વૈતનું દુઃખ નવ ગયું;
હારદ અળગું રહ્યું, પિંડ પાખે. ફોગટ૦ ૪
કોઇ સ્વપ્નમાં નૃપ થયો, રાયનિધ પામી ગયો;
એવું ભ્રમમાં મન તુંય રાખે. ફોગટ૦ ૫
પણ જાગવાથી ગઈ રિદ્ધિ, શિરચમર જે ઢળતી;
અલ્યા ત્યારે મુખડું શું દાખે. ફોગટ૦ ૬
મન કૃત્ય એવું કરે ઘે'લે, એણી પેરે ભાઇ આણે પેલે;
નવ ટળે ગર્ભનો ઘાણ તેથી. ફોગટ૦ ૭
કોઈ સોહં સાધે સદા, તે જાપ માંહે રહે મુદા;
પ્રપંચની પાર રહી મીચ અળગી. ફોગટ૦ ૮
માયાનું હાટ વિરાટપદ ના લહ્યું, મારૂં તારૂં કરતાં સર્વ ગયું;
પછે ભુર બુદ્ધિ થઇ ભરમે વળગી. ફોગટ૦ ૯
કોઇ આપમત ગ્રહી રહ્યા, વળી સમજી શીતળ થયા;
મૃતવત દાસ થઈ દીન બોલે. ફોગટ૦ ૧૦

---

૭ ઘે'લે-ઘેલું. ૮ મુદા—હર્ષથી. પ્રપંચની-સંસારની. પાર—છેડો. અળગી-દૂર.

એમ અહંકારમાં જ્યારે બુદ્ધિ ભઇ, ઉત્તમ નાથની પ્રીત પડદે રહી;
પછે ભૂતળ ભરમિયા ભૂત તોલે. ફોકટ૦ ૧૧
ત્રિગુણાતીત અદ્વૈતપદે, આવિયા તે તો જાણો શુદ્ધ હૃદે;
નામ નિશ્ચે થયું ભૂલ ભાગી. ફોગટ૦ ૧૨
એક ધ્યાને સોહંની લે' લાગી, સદ્ગુરૂ સેનમાં મોજ્ને માગી;
જ્યારે અજ્ઞાન ઘેનથી જોયું જાગી. ફોગટ૦ ૧૩

પદ ૧૭ મું.

રાગ રામગ્રી.

સમજી લે સાર વિચાર, કર્મ વસ્તુનો નિરધાર. ટેક.
બ્રહ્મને ભાળ મન ભૂલ ટાળો, આડમાં અટક ના વટક થા વેગળો;
પાલટી પ્રીછ નિજ નામ નિહાળો. સમજી લે૦ ૧
ચતુર્દશ ભુવન તે એક ભગનતમાં, ભાઇ જાન્જે જોઈ શુદ્ધ મતમાં;
ઇશ્વિર આદ્ય ગુણ રૂપસાજો. સમજી લે૦ ૨
જેમ વૃક્ષમાંહી ફુલ ફળ છે, પાન રહે પેટમાં એવુ બળ છે;
પછે અંકુરમાં સહુ સમજો. સમજી લે૦ ૩
પિંડ બ્રહ્માંડ તે પોતમાં પરખવું, જુગતી જોઇ અતિ મન હરખવું;
પોત ના પારખ્યે ભાત ભાજો. સમજી લે૦ ૪
એ જંતુને નવ જડે, સુગમ કોઉ સતને;
જો સદ્ગુરૂ સેનમાં આપ કાળો. સમજી લે૦ ૫
જાગ્રતના જીવનમાં મુક્ત થઇ મા'લવું, અમલની ઓટમાં ખોટ ભાગે;
જ્યમ પારસના પિંડમાં શું હેમ ભાળે. સમજી લે૦ ૬
દૂરથી ખેંચી એ તો કરે છે રૂડું, ભગાડી દે કાટ જેહ હોય ભુંડું;

૧ વટક–છટકી જા. પાલટી–પાછો ફરીને.

૪ પોતમાં–કુમાશમાં અર્થાત્ તેના મૂળસ્વરૂપમાં. ૫ જંતુ–પામરજીવ આપ–હુંપણું. ૬ અમલની ઓટ–બ્રહ્માનંદની લેહેર.

વળી પરસતાં રૂપ ટળે લોહ ભાગે. સમજી લે૦ ૭
પ્રભુનુ રૂપ આકાશ નિહાળ તું, દેખવામાટ નહિ ઘાટ તોલે,
ભાઈ છે કઈ કારમો એમ બોલે. સમજી લે૦ ૮
જ્ઞાનીના પિંડનો થાપ નહિ આપમે, જૂડી નથી લેઇ જુઓ ખાપમે;
ભાઈ જો આપ ટાળીને આકાશ બોલે સમજી લે૦ ૯

પદ ૧૮ મું.

રાગ ઢળક પ્રભાત.

ન જાનુ પિયા કોન બાતપર રાજી; ન જાનું પિયા કોન બાતપર રાજી.
મેં રે અજાની કછુ મરમ ના પાઉં, બહોત બનાઇ તેરી બાજી;
બાજીસે બાજી મીલ ખેલે, ભૂલે હે પંડિત કાજી. ન જાનુ૦ ૧
શિવ સનકાદિક નારદ આદે, ભારે પદ ખઝાજી;
અન્ય ઉપાસીકો કોન ગીનતહે, બાવન મતમાં બિરાજી. ન જાનું૦ ૨
બાજીકી મે જાઉં બલિહારી, બાજી ઉપર સબ રાજી;
બાજીગરકું કોઉ ના બુઝે, એસી અકલ મત છાજી. ન જાનું૦ ૩
બાજીગર કોન બુઝાવો, અનમીલે સબ સાજી;
કાળજાળસે તબહી બચે, સદગુરૂ પાવે અવાજી. ન જાનુ૦ ૪
બાજીકુ તજ્યા બુઝયા બાજીગર, સદ્ગુરૂ બુઝયા નવાજી,
નીરાત નામ બાજીગર બૂઝો, રહ્યો હે ગગન ધૂન ગાજી. ન જાનુ૦ ૫

પદ ૧૯ મું.

રાગ પ્રભાત.

સતગુરૂકો સમરન કર લે, ચેત ચેત નર નારી રે,
હરદમ દોરી કાળ હલાવે, પલમે લેગો મારી રે. ટેક. ૧

---

૭ એ--પારસ -રૂપ ૪૦---લોહનુ રૂપ અને નામ નાશ પામે છે

ઘડી પલક્કા નહિ ભરોંસા, દલમે દેખ વિચારી રે;
આખર એક દિન ઊડ ચલેગા, મરના શિરપર ભારી રે. સતગુરૂ૦ ૨
દો દિનજીવના મૂઢ સમજ લે, અવસર મંગળકારી રે;
મુનસા તેરી આતમબાજી, જરા પલીતા જારી રે. સતગુરૂ૦ ૩
જેસા સુપના હે મધરાતી, એસા સુખ સંસારી રે;
નેન ખોલકર દેખ દિવાના, અતે બડી ખુવારી રે. સતગુરૂ૦ ૪
કંચન સરખી કાયા બની હે, મંજન ખૂબ સમારી રે;
કહે નીરાંત હરિનામ નહિ મુખમે, વા મુખમે રજ ડારી રે. સતગુરૂ૦ ૫

સાખી.

*રામ નામ સબ કો જપે, સો તો નામ અમીર;
અજર અમર એક નામ હે, તાકુ જપે કબીર. ૧

પદ ૨૦ મુ.

રાગ પ્રભાત.

સાસ ઉસારો સમરન કરને, તુહિ તુહિ કર તનમે રે;
સાન ગુરૂકી એહી સત્યારથ, દેખો દિલ દરપનમે રે. ટેક. ૧
સચરાચરમેં સોહી બિરાજે, આપ આપ આપનમે રે;
બાહેર ભીતર એક નિરતર, બાજે નાદ ગગનમે રે. સાસ૦ ૨
મોવત જાગત સુરત સેજાકી, ભીતર રહો ભજનમે રે;
લેં લાગી સો તાર ના તૂટે, ઊઠ બેઠ આસનમે રે. સાસ૦ ૩
પૂરન પરચા ભયા બ્રહ્મકા, નામ લહા નિરગુનમે રે;
દાસ નીરાંત દયા સદ્‌ગુરૂકી, મગન ભયાહે મનમેરે. સાસ૦ ૪

---

૨ નાદ—અનહદ નાદ. ૩ સુરત સેજાકી—સુનર રૂપી શય્યાની અંદર. ભીતર—અંતરમાં.

* આ પદની પાછળ આ સાખી હતી તેથી દાખલ કરી છે

પદ ૨૧ મું.

રાગ પ્રભાત.

અધર કલામે આસન કરને, રામનામ લહે લાઈ રે;
અન્ય દશા તુ અલગી કરને, ભૂલ ગયા તે ભાઈ રે. ટેક. ૧
ભણ્યો ઘણુ પણ ભેદ ન જાણ્યો, કરણી ઘણી કમાયો રે;
બીજ વૃક્ષની પેરે સર્વ તું, તે પૂરણ નવ પાયો રે. અધર૦ ૨
હંસ બન્યો પણ ન મળે પાસે, ખીર નીર નરવેડો રે;
ગુણ વિના તે ઘેલો કહીએ, ડાહાપણ દૂર ખશેડો રે. અધર૦ ૩
સ્થૂળ સૂક્ષ્મ ને કારણ કહીએ, મહાકારણને નિરખો રે;
મહાકારણથી અગણુ કહીએ, તે પદ પૂરણ પરખો રે. અધર૦ ૪
જાગ્રત અવસ્થા સ્વપ્નાંતર ને, સુષુપ્તિ ને તુરિયા રે;
તુરિયાથી તે અળગું કહીએ, તે વિરલા જન વરિયા રે. અધર૦ ૫
ભણ્યા ગણ્યામાં એ નવ આવે, અનામ વસ્તુ આઘી રે;
નીરાત નામ ગુરૂ તરતારણ, લેહે નિરંતર લાગી રે. અધર૦ ૬

પદ ૨૨ મું.

રાગ પ્રભાત.

દેખો રે દુનિયાકા મારગ, જૂઠેકુ કહે સચ્ચા રે;
અવાચકકુ આદર દેવે, વાચકકુ કહે કચ્ચા રે. ટેક. ૧
સાચાથા પણ ઉલટ સમાના, અબ કેસે દિલમાના રે;
સબહિ જગતકુ હેલા ચલાવે, સોહી ખોજ ના આના રે. દેખો૦ ૨

---

૨ બીજ—બીજ અને વૃક્ષની પરે સર્વ છે પણ તું તેભેદ પૂર્ણ પણે પાયો (પામ્યો) નહિ.

૧ જૂઠેકુ-જૂઠા સંસારને. અવાચક વાણી રહિત જડ મૂર્તિ. વાચક—વાણીવાળા ગુરૂ આદિક. ૨ સાચા ઇ૦— તું ખરા રૂપે સાચો હતો પણ ઉલટી બુદ્ધિ કરીને જીવ રૂપમાં સમાઇ ગયો છે.

એક સ્વતંતર સબ ઘટ પૂરન, આનંદ દેવ કહાં રહેવે રે;
ગુરૂ હમારા સોહી બિરાજે. સાચી હકુમત કહેવે રે. દેખો૦ ૩
બેદ કિતાબાં પઢે નિશદિન, સાચા આપના પાવે રે;
હુઆ દેખતા પણ મારગ ભૂલા, અંધા કિસ બિધ જાવે રે. દેખો૦ ૪
અંધી દુનિયાકુ કહા કહિયે, કાજી પંડિત અંધા રે;
ખરે ખોટેકા નહિ પારખું, પઢે ગનેસે ધંધા રે. દેખો૦ ૫
એક બિના કોઉ ઔર ન દૂજા, અન્ય દેવકું પૂજે રે;
બડી ભૂલકી ગાંઠ પડી, કહે નીરાંત વિરલા બૂઝે રે. દેખો૦ ૬

પદ ૨૩ મું.

રાગ પ્રભાત.

સચા સાહેબ સદગુરૂ મિલિયા, મે'ર કરી તબ મન માન્યા;
આ રે બડા કૌન ઉનથે કહીએ, પિતા પુત્રપે સમજાના. ટેક. ૧
મન ઉલટા કર અલખ લખાયા, આપ આપકું ઓલખાના;
દુઃખ દીનકા દૂર કર ડારા, કીના ર કકુ મહારાના. સચા૦ ૨
ચાહાવત દીના ગુરૂમુખ કીના, આપ આપકા ઉનમાના;
દોઉ દિન પર બડા બનાયા, ફૂલ ધરન નહિ ફુરમાના. સચા૦ ૩
નેકી બદીકા ન્યાય ચૂકાવે, તખત કહાવે અરસાના;
દીન દુનિયાકા દાતા કહાવે, ખેલ ખલકકા ગઢ ભાના. સચા૦ ૪

---

૧ ઉનથે—એનાથી. આ રે ઈ૦—આ સદગુરૂ એજ મોટા છે. પિતા ઈ૦—જેમ પિતા પુત્રને સમજાવે છે તેમ મનને ઉલટા (પાછું) ફેરવીને જેણે અલખવસ્તુ (બ્રહ્મ) સમજાવ્યું છે, અને એવી રીતે પોતાનું આપ(પોતાપણું) ઓળખાવ્યું છે.

૩ ચાહવત—ચાહન (?)

૪ અરસાના—અરસ (પરમેશ્વરનું ધામ) નું. ભાના —ભાંગ્યો. ખેલ રૂપ ખલકનો ગઢ ભાગ્યો.

સબ ઘટ બાસી બ્રહ્મ બિલાસી, પદ પૂરન હે નિરબાના;
નીરાત નામ અમલ રસ માતા, સબ કોઇ ચહાવત નહિ છાના સચ્ચા૦ ૫

પદ ૨૪ મું.

રાગ પ્રભાત.

નામ ધણીકો સબસે નીકો, અનુભવી જન અદકારી હે;
સબ દેવનકો સદ્ગુરૂ દાતા, મગતા ભેખ ભીખારી હે ટેક. ૧
મહા મર્મીજન મર્મ ન જાને, નામ લખી ગત ન્યારી હે,
સદ્ગુરૂ સાહેબ દયા કરે તો, પલમે પાર ઉતારી હે નામ૦ ૨
થાકયે પડિત થાહ ના પાવે, બૂડી બુદ્ધ બિચારી હે;
જોગી જોગ જુગત બિના હારે, ખુમીપે સબ ખુવારી હે. નામ૦ ૩
બાવન અક્ષર બૂઝત નાહીં, બેદ પુરાન બિચારી હે;
ખટ દરશન મત ખેલ તપસ્યા, કહા બડે આચારી હે નામ૦ ૪
મુલા કાજી મરમ ના પાવે, હક બિના મત હારી રે;
દાઉ દિનપર સચ્ચા સાહેબ, નામ ધની પર વારી હે નામ૦ ૫
નામ ના ચીને સો નર નુગરા, કહા સાધુ સસારી હે,
નીરાત નામ અભે અવિનાશી, પાયા પ્રેમ પસારી હે નામ૦ ૬

પદ ૨૫ મું.

રાગ પ્રભાત.

બડે ગુરૂ વાકી જાઉ બલિહારી, કહા સેવકકુ સીખલાયા;
પાસ અધેકી અધા આયા, અધા રાહ ચલાયા ટેક ૧
બદા કહાવે છૂરી ચલાવે, એહી ફ્લકું ફુરમાયા?
કિયા કરાયા દાઉ દોજક જાયેગે, હક નામકુ ના પાયા. બડે૦ ૨

---

૧ નીકો—સારો અદકારી—અધિકારી ૫ દોઉ દિન—હિંદુ અને મુસલમાનનો ધર્મ

ભગવા કહાવે મુંડ મુડાવે, દિલ અંદર નહિ દરશાયા;
એહું સબ સમે બહે જાત હે, અલખ નામકુ ના પાયા. બડે૦ ૩
સન્યાસી સો સબ કર નામી, ના ગાયા પદ પરસાયા;
ગઉમંત્રીમે જનમ ગુમાવે, મૂલ મંત્રકા ના પાયા. બડે૦ ૪
જોગી કહાવે જોગ દૃઢાવે, ગગનમંડળમે મઠ છાયા;
જોત ઝાંખકે જનમ ગુમાવે, આપ અલખકું ના પાયા. બડે૦ ૫
જગમ કહાવે કાન ફરાવે, દેવી દેવકુ મીલ ચા'યા;
આસ અંપૂરી બહે જાત હે, દેવી નામકુ ના પાયા. બડે૦ ૬
બ્રહ્મ કહાવે જનોઉ સોહાવે, ખટકરમ નિત્ય નિરમાયા;
એહી કરમ કર બહે જાત હે, નેહ કરમકુ ના પાયા. બડે૦ ૭
જતિ કહાવે સુવાંગ મુહાવે, શીલ ભાવ દાન તપ ભાયા;
ધરમ બખાની બહે જાત હે, નેહે ધરમકુ ના પાયા. બડે૦ ૮
ભેખ કુલકા બડા બનાયા, કુલત્રૂટ કો ના કા'યા,
કુલત્રૂટ તો સતગુરૂ કા'વે, સબ દેખો ઉનકી માયા. બડે૦ ૯
સબ ગુરૂ વાકે શિર સતગુરૂ હે, ઘટ મઠ પટ પરખાયા,
નીરાત નામ ઇનુકા કહીએ, બિમલ બિમલ બેદુ ગાયા. બડે૦૧૦

પદ ૨૬ મું.

રાગ પ્રભાત.

રામ નામ તું રાખ્ય હૃદેમાં, કાઢય કલ્પના કાચી રે;

---

૪ ગઉમંત્રીમે—ગાયત્રીમા. ૬ ફરાવે—ફડાવે દેવી ઇ૦—દેવી દેવને મળવાની ઈચ્છા કરી.

૭ બ્રહ્મ—બ્રાહ્મણ જાનોઉ—જનોઇ નેહ કરમકુ—નિ કર્મ (બ્રહ્મ)ને. ૮ નેહે ધરમકુ—ધર્મ રહિત (બ્રહ્મ)ને કે પ્રીતિથી ધર્મને પામેલો નહીં.

૯ કુળત્રૂટ—કુળનું બધન તોડનાર. ૧૦ બિમળ (વિમલ)—નિર્મળ. બેદુ—વેદોએ.

આદ્ય અંત ને મધ્યે બોલે, તે વસ્તુ છે સાચી રે ટેક. ૧
વિના મૂળનો એ છે વેનો, મન વાણી પર વાધ્યો રે,
અનુભવિયાના અંતરમાંહી, નેહ નિરંતર બાંધ્યો રે • રામ૦ ૨
વિના પંખનો એ છે પંખી, વિણ ઇંદ્રીનો ભોગી રે,
વિના પિંડનો એ છે પ્રાણી, વિના જોગ સંજોગી રે રામ૦ ૩
વાણીમાં આવે તે વણસે, નિરવાણી તે સાચું રે,
'નામ રૂપને ગુણથી ન્યારૂં, તે જાહેર પદ જાચું રે રામ૦ ૪
ઉતપત મલ્લે એને નાહીં, આદ અનાદિ એવો રે,
નીરાંત નામ ગુરૂ તર તારન, સદા ઉદ્યોતને સેવો રે રામ૦ ૫

પદ ૨૭ મું.

રાગ પ્રભાત.

સમજી લે મન સૂધી કળા, સદ્દગુરૂ નિજ નામ લખાવે ટેક૦ ૧
જોગ જગન વ્રત દાન આચરે, અડસઠ તીરથ ફરી આવે,
વનમાં જઇને તપ આરાધે, તોહી ભૂલમેં ભરમાવે સમજી૦ ૨
કષ્ટ કરી કાયાને પીડે, ભૈરવજપ ઝંપલાવે,
ચાર ખાણ ચોરાશી ભટકે, નિરભેપદ નર પાવે સમજી૦ ૩
નારદ શારદ વ્યાસ વિરંચી, અહિપતિ નિશદિન ધાવે,
ચાર વેદ સરસ્વતી સનકાદિક, અગમ અગાધ બતાવે સમજી૦ ૪
ઇંગલા પિંગલા સાથે સુષુમ્ણા, ભમર ગુફામાં ભાવે,
તેજ તત્વનો કરે નીવેડો, તોયે અલખતણી લખ નાવે સમજી૦ ૫
સહુમાં વ્યાપી સહુથી ન્યારો, એવું અગમ જ્ઞાન દર્શાવે,
નીરાંતદાસ સો સતગુરૂ પૂરા, જો જનમ મરનબીસરાવે સમજી૦ ૬

---

૫ ઉદ્યોત—પ્રકાશ (૩૫)

૩ અહિપતિ શેષ ૪ ઇંગલા—ઇડા નાડી ભમર ગુફા—ભ્રકુટિ સ્થાન રૂપી ગુફા.

આત્મદેવ નિરંજના, વાકુ ઉલટા જગાવે ટેક ૧
મગન હોઈ મનકુ ગ્રહે, સબ ભ્રમ નસાવે,
પાચેકુ મેમોદકે, નિરમળ જશ ગાવે સોહી૰ ૨
રાજસકા ગુન મેટકે, તિમિર બિસરાવે,
ત્રીજે ગુણ આસન કરે, ચોથે લેહ લાવે સોહી૰ ૩
અભ્યંતર આસન કરે, નિજ તંત્ર નરતાવે,
કહે નીરાંત પદ સ્પરશીને, પદ માહી સમાવે સોહી૰ ૪

પદ ૩૧ મુ.

રાગ ઉગ્યપ્રભાત.

સત્ય ચાલો દેશ બ્રહ્મને, સતો સત્ય ચાલો દેશ બ્રહ્મને,
છોડો જગ વેહેવાર સૂધે મારગ ચાલતા,
ભાઈ નિંદશે તને સંસાર સતો૰ ૧
બાપ દાદા સહજે ચલે, એ તો મારગ ખોટો,
એવા તમે તો થઈ જશો, જેમા આવે ન ટોટો. સતો૰ ૨
કુળ મરજાદાની બદી, એ તો સતને મેટી,
જેમ સર્વ વ્યસનને મૂકીને, ગોપી જઇ કૃષ્ણને ભેટી સતો૰ ૩
પંથ કે પ્રતિમા પાળતા, મળે નહિ બ્રહ્મ છેટો,
નીરાંત નામ જાણે નિરંજન મળે, દુખ સાસો મેટ્યો સતો૰ ૪

પદ ૩૨ મુ.

ઉગ્ય પ્રભાત.

જે રે જાણે છે તે બાવરા, કે'શે ઉમર શી અમારી,

---

૨ પાચેકુ—પાચે ઇંદ્રિયોને ૩ રાજસકા—રજોગુણના તિમિર—તમોગુણ—અજ્ઞાન ૩ ત્રીજે ગુણ—સત્વગુણ ચોથે ઈ૰—ચોથા પદમા—તુરીયામા— નિજ ઈ૰—પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે માયાને નરતાવે (નૃત્ય કરાવે).

૩ બદી—નિંદા મેટી—મટીગઇ

જ્ઞાનીમાં એવું થાય છે, (પણ) ખરા ભક્ત બ્રહ્મચારી. જે રે૦ ૧
કોટિ કરે પરમાતમા, ર પર લોક સુધારી;
પણ બ્રહ્માનંદ છે અવનવો, નવ જુગાર એ હારી. જે રે૦ ૨
અસંખ્ય બ્રહ્મા થઇ ગયા, શંકરે કીધી સવારી;
દેવલોકની ગણતી નથી, કશી દુનિઆ બિચારી. જે રે૦ ૩
અસંખ્ય વિષ્ણુ થઇ ગયા, દશ કોટિ કા'ના;
સપ્ત કોટિ સરસ્વતી થઇ, માશી પણ એક માના. જે રે૦ ૪
કોટિ બલિ વામન થયા, કૈરવ દળ ભારી;
લંકાપતિ રાવણ ગયા, સૌ સૌ લખવારી. જે રે૦ ૬
સતગુરૂ નામ અચળ છે, કહું હું તો પોકારી;
કહે નીરાંત બાપુ સુણો, એવી ઉમર અમારી. જે રે૦ ૭

પદ ૩૩ મું.

રાગ કલ્યાણ.

રામ નામ ભજ ભાવ કરીને, મૂકી માન બડાઇ;
વાણુશી જાતાં વાર ન લાગે, ચેતો ચોપમા ભાઈ. ટેક. ૧
કામ ક્રોધ લોભ મોહ મમતા, એહ સબે દુખદાઇ;
રામનામકા રેગા ન લાગે, જૂઠો જન્મ ગુમાઇ. રામ૦ ૨
ધન માલ કુળ કુટુંબ કબીલો, જાણો જૂઠી સગાઇ;
અંતકાળ કોઇ રાખી શકે નહિ, સબ દેખત ચલજાઈ. રામ૦ ૩
માન કહ્યા તું મન મત ભૂલે, સાચી કહું સમુઝાઈ;
નીરાંત નામ સદા સુખદાયક, સુઆ ન માને જાઈ. રામ૦ ૪

---

૨ જુગા ઈ૦–એ આનંદ જીતેલા જુગાર જેવો છે ૪ માના–પ્રમાણમા.
૨ રેગા–રેખ.

પદ ૩૪ મું.

રાગ ચલાઉ.

ધન્ય ભાગ્ય વાસળી તારા ભલા;
પ્રભુની મુખ પદવીને પામીનાર. ટેક. ૧
જપ તપ સાધન સ્વપને નવ મળે;
તુ છે તે મૂરત કઠિગામી નાર. ધન્ય૦ ૨
એમે પાતળીએ કરમા ગ્રહી,
બોલાવી બોલ દેરે જ્યમ નાર. ધન્ય૦ ૩
સુકૃત શુ જાણુ તે શા કર્યાં,
અલૌકિક શ્રીકૃષ્ણ શિર સ્વામી નાર. ધન્ય૦ ૪
નીરાતના સ્વામીના સગમા,
સઘળી પ્રભુ પ્યારી જુગ જામી નાર. ધન્ય૦ ૫

પદ ૩૫ મુ.

રાગ ચલાઉ.

કૃષ્ણ સરીખો કોઇ નહોતો,
આ કુળમા કૃષ્ણ સરીખો કોઈ નહોતો,
એના પરાક્રમ તણો કોઇ પાર ના મીછે,
નવ જાયે કોઇનો ધૂત્યો કૃષ્ણ૦ ૧
સત્તાવીશ દિવસનો પારણે પોઢ્યો,
અને શકટ પડે નવ બીહ્યો,
પય પાન કરાવા પૂતના આવી,
તેના ધાવતા પ્રાણ લીધો. કૃષ્ણ૦ ૨
માખણને કાજે ગોળી રે ભાગી,

---

૨ શકટ—ગાડુ

એને બાંધ્યો ઉખળ તાણી;
નવ લખ ગાળિયે હાથ નવ બંધાય,
એવો બાળક વંદાણી. કૃષ્ણ૦ ૩
શરીર શોભાળું એનું મુખડું રૂપાળું,
એને દેખતાં હૃદયા ઠરે છે;
નંદ યશોદાના ભાગ્યનો નહિ આંકો,
તે પુત્ર કહીને ઉચરે છે. કૃષ્ણ૦ ૪
ગોકુળના ગોપ લોક એમ વદે છે,
દેવનો દેવ કોઇ આવ્યો;
દાસ નીરાંતનો સ્વામી શોભાવ્યો,
તે સહુને દિલ ઘણું ભાવ્યો. કૃષ્ણ૦ ૫

પદ ૩૬ મું.

મહાપ્રાણતણા વિશ્રામ, વંકા વનમાળી;
અબળાના આતમરામ, વંકા વનમાળી. ટેક. ૧
હરતાં ફરતાં ધંધો કરતાં, ચિત્ત તમારે ચરણે જી;
અધઘડીઅળગુ નવ ગોઠે, આવો નરખુ નયણે જી. વંકા૦ ૨
સુરત સુહાગન સનમુખ કાઢી, રહી છે નિશદિન ન્યાળી જી;
બીજું તો ભૂધર નવ ભાવે, તમ સાથે છે તાળી જી. વંકા૦ ૩
વિલબ ના કરશો વે'લા પધારો, અરસપરસ મન બાધ્યું જી;
એકાંતે ઉભી અલબેલા, અખંડ સાધન સાધ્યુ જી. વંકા૦ ૪
શુ કહીએ વા'લા આવો, મોહન વર મુને મળીએ જી;
તમો વિજોગે ક્રેહેવન્હિમા, વાગુ બાળ્યા તે બળિયે જી. વંકા૦ ૫
વર વર્યા એક તમને ત્રિકમ, નિર્ગુણ નામ તમારૂ જી;
નીરાંતના સ્વામી વશ કીધું, મન અટક્યું છે મારૂં જી. વંકા૦ ૬

૩ ઉખળ-ખાયણિયો. ગાળિયું—દોરડું. વંદાણી—ચરિત્રવાળો-ધૂર્ત.

પદ ૩૭ મું.

રાગ ગરબી.

સજની સાભળ મારી વાત, કહુ છુ આજની'જો,
ભુધર ભલા બિરાજ્યા, જોઇ છબી મહારાજની જો ૧
થાવર જગમ જોતા રૂપ, મનડુ મોહી રહ્યુ જો,
અળગા ઉરથકી નવ થાય, થીરતા ઘર થયુ જો ૨
ઘરમા વા'લાજીનો વાસ, વા લે વશી રહ્યા જો,
એવો અખિલ ભુવનમા એક, ઇચ્છા વર લહ્યા જો. ૩
જોતા જડમતિનુ જોર, ભાગ્યુ જ્યારથી જો,
ટળિયુ અધારૂ અજ્ઞાન, પ્રકટ્યા ત્યારથી જો ૪
હવે હૈડે હરખ ન માય, મ ગળ માહરે જો,
ઉઘડ્યા અનુભવના લોચન, ભીતર બાહરે જો ૫
નિરખ્યા નિરતર ભગવાન, ભેટી ભાવશુ જો,
ઇચ્છિા ઉલટ સમી થઇ એક, લહર દરિયાવશુ જો ૬
સુરતા સાભળ મોરી વાત, મુક્તિ ધામ છે જો,
નીરાત નિરખો પદ નિરવાણ, આતમગમ છે જો ૭

પદ ૩૮ મુ.

રાગ ગરબો.

કહેજો ધન્ય તમોને હરિ ધન્ય છે રે લોલ,
કહેજો આવડા કઠણ શા મન છે રે લોલ ૧
મીન નીર વિના જીવે નહિ રે લોલ,
એવી ગત પ્રીત અમને થઇ રે લોલ ૨
મોહન મળવાને મન અકળાય છે રે લોલ,
તેણે તન અમારા ગળાય છે રે લોલ ૩

સુમ ખાઇને કહું છુ શ્યામને રે લોલ;
મન વળગી રહ્યાં છે એના નામને રે લોલ. ૪
એના રૂપનાં હૃદમાં બાણુ છે રે લોલ;
તેણે વેધ્યા અમારા પ્રાણ છે રે લોલ. ૫
ઉદ્ધવ શુદ્ધ ગઇ છે શરીરની રે લોલ;
લેહે લાગી છે હળધર વીરની રે લોલ. ૬
ઉદ્ધવ આખુ ગોકુળિયું ગામ છે રે લોલ,
વન વા'લા વિના વિશરામ છે રે લોલ. ૭
કે'જો સ્વામી નીરાંતનાને એટલુ રે લોલ;
તરત આવે ગોકુળમાં તેટલું રે લોલ. ૮

પદ ૩૯ મું.

રાગ ગરબો.

કે'જો કુબજા તે કંસની કિંકરી રે લોલ,
રૂપે રૂડી ને કુળવતી ખરી રે લોલ. ૧
ઉંચ કરણ ઘણી શું વખાણિયે રે લોલ;
ઘશી ચંદન આપતી તે જાણિયે રે લોલ ૨
તોલ વર્ણેના તે તાગો આવે નહિ રે લોલ;
ઉદ્ધવ કે'તાં નથી એટલી કહી રે લોલ ૩.
પુણ્યવતીના પુણ્ય અપાર છે રે લોલ;
તેના સાખી સરવ સંસાર છે રે લોલ. ૪
તેને મોહ્યા છે તન વસુદેવનારે લોલ;
પૂજા વિધિએ કરતી હશે સેવના રે લોલ. ૫
એના ભોજનનો સ્વાદ શુ વખાણીએ રે લોલ,

૩ તાગો—પાર—થાહ.

જીવણ જમતા હશે દૂધ પાણીએ રે લોલ ૬
જરા દુભતી ન હોય દલમા વળી રે લોલ,
જેવી શોભે તેવી સગતિ મળી રે લોલ ૭
કૃષ્ણ કાળાને કુબજા જોડી હળી રે લોલ,
જેમ રમતા જોગીને ધૂણી મળી રે લોલ ૮.
તેને સેજ્જા પલગનુ શુ કામ છે રે લોલ,
તે તો જ્યારે વસે ત્યા વિશ્રામ છે રે લોલ ૯
એવા સ્વામી નીરાતનાને જાણજો રે લોલ,
ઉદ્દવ અબળાની અરજ પ્રમાણજો રે લોલ ૧૦

પદ ૪૦ મુ

રાગ ગરબો

શા સરખુ ચોઘડિયુ સારે રે,
પ્રભુ પધાર્યા મદિર મારે રે ૧
અણતેડ્યા અલબેલાજી આવ્યા રે,
ગુણે ગમતા ગોવિદ ઘણુ ભાવ્યા રે ૨
હુ તો વીલા નહિ મૂકુ હાવે રે,
ઘણે દહાડે આવ્યા (છો) મારે દાવે રે ૩
અમો સરવે સખી ટોળે થઈશુ રે,
જીવન જાશો ત્યારે અમો કહીશુ રે ૪
અમને આટલા દિવસ ઘણા વા'યા રે,
અમો નિર્લજ નાર કહેવાયા રે ૫
અમો લોક કુળની લજ્જા લોપી રે,
ઘેર ઘેર ગવાયા ગોપી રે ૬
માટે જીવણ નહિ દઉં જાવા રે,

શિર સાટે અમારા દાવા રે. ૭
હું તો રોકીને રાખીશ ઘરમાં રે;
ઊભી રે'શ અટકી ઉરમાં રે. ૮
ઊભાં અબળા તો આનંદ પામી રે;
ધરો ઘરમાં નીરાંતનો સ્વામી રે. ૯

પદ ૪૧ મું.

રાગ ગરબો.

છબીલાજી છળ વિધા છાંડો રે;
પોથાં ડાલાં તે શીદને ખાંડો રે. ૧
નથી અમને તે નાથ અજાણ્યા રે;
અમો ઓળખીને અંતરે આણ્યા રે ૨
હવે વા'વાની વાત ન કરશો રે,
છળ કરીને નવ છેતરશો રે. ૩
અમને વારે વારે નવ વા'શો રે;
પાઇ અમૃત ને વિશ ના પાશો રે. ૪
અમો અબળા છું નિર્બળ નારી રે;
જન્મે જાઓ તો મોહન મને મારી રે. ૫
તમો જાતાં અમો નથી રહેવાતુ રે;
પ્રાણ સાટે છે નેહનું નાતું રે. ૬
મનની જાણો તેને શું કહીએ રે;
વા'લા તું વિજોગ કેમ સહીએ રે. ૭
સદા મળવું સ્વામી સુખ માગું રે;
હોય અંતર તે કરજો આઘું રે. ૮
ભજે મગિયા નીરાંતનો સ્વામી રે;

સહુ અળગા તે આનંદ પામી રે ૯

પદ ૪૨ મું.

રાગ ધોળ.

ધન્ય ધન્ય મારે દહાડી રે, દરશન હરિવરનું,
હરખ ભરી કન્યા રે, સુખ અલૌકિક નરનુ ૧
અરસ પરસ નહિ અળગા રે, પિયુ સાથે સજની,
સાધન સઘળું શમતા રે, રમતા ગઇ રજની ૨
અર્ક બ્રહ્મના ઉગ્યો રે, ચૌદશ અજવાળુ,
અકળ સ્વરૂપ અનુભવની રે, આખડીએ નિહાળુ. ૩
નિરંતર નર નારી રે, નિશ દિન સંજોગી,
પ્રેમ પલક નવ છાડુ રે, ભવ ભેના ભોગી ૪
અનભેપદ અનુભવિયા રે, જન જાણે કોઈ,
દાસ નીરાંત નિર્વાણ રે, પદ પૂરણુ સોઇ ૫

પદ ૪૩ મું.

રાગ ધોળ

આદિ બ્રહ્મ નિરવાણી રે, નિરખીને કહીએ,
ઉલટ સુલટ ઘેર આવી રે, નિરંતર રહીએ ૧
તન મન ધન અરપણની રે, અનહદ સેવા,
જન વરિલો કોઈ જાણે રે, જગતપતિ દેવા ૨
નામ રૂપ ગુણથી ન્યારૂં રે, દરશન છે દા'ડી,
વાર વાર કરૂં છુ રે, દરવાજે ડાડી. ૩

---

૩ અર્ક-સૂર્ય ૪ ભવ ભે૦—ભવ (સંસાર) રૂપી ભે (ભય) ના ભોગ કરી જનારા-ખાઈ જનારા અર્થાત્ સંસારભયનાશક
૫ નિર્વાણ-મોક્ષ ૩ દાડી-ઉભી

શીતળતા શશિવરણા રે, ઘટ ઘટમાં પૂરા;
શિવ સદા સુખદાયક રે, નથી અકળ અધૂરા. ૪
મનુષા ટાણું મોટું રે, જાગીને જોતાં;
અકળ સ્વરૂપ અનુભવિયું રે, ખટપટ સહુ ખોતાં. ૫
અવર પુરૂષની આશા રે, ઉવેખી દીધું;
ગૌતમ વસ્તુ ઘરમાં રે, સમજીને લીધું. ૬
લાભ થયો અણલેખું રે, મેં જે સુખ દીઠું;
નીરાંત સદ્‌ગુરૂ મળતાં રે, સાધન સમુ સીધું. ૭

પદ ૪૪ મું.

રાગ હાલર.

સાધો સાધન શું કરો, જેને મહાધન લાધ્યુ;
દ્વૈ । દુગ્ધા ટળી ગઇ, નિશ્ચળ મન બાધ્યુ. ૧
પૂરણપદ પોતે થયો, તેનું મન ક્યાં લાગે;
રાજકુવર હસ્તિ ચઢ્યો, તે કોટી શીદ માગે. ૨
મેઘ ના ઇચ્છે નીરને, શશિને શીતલતાઇ;
દિનકરને દીપક કર્યો, સોને શી શામતાઈ. ૩
પારસમણિ જોતં જ ચે, ધ્રમ સર્વે વામ્યો;
કૂપ ખોદાવી શુ કરે, જળ જાન્હવી પામ્યો. ૪
નવનિધિ નિર્માલ્ય છે, સિદ્ધિ સામુ ના પેખે;
ચાદલોક વૈકુંઠ લગી, સરવે તૃણવત્‌ લેખે. ૫

---

૬ ઉવેખી દીધી—તજી દીધી.

૧ સાધો ઇ૦—જેને મોક્ષરૂપી (મોટુ ધન) પ્રાપ્ત થયું છે તેને સાધન સાધો એમ શું કહો છો ? દ્વૈ ।—માયા અને બ્રહ્મ એવી વસ્તુ.

૩ દિનકર—સૂર્ય. ૪ જાન્હવી-ગંગા. ૫ નિર્માલ્ય—તુચ્છ.

નવધાથી નિર્મળ થયો, પૂરણપદ જોતાં;
દાસ નીરાંત તદ્રૂપ છે, હું તું બેઉ ખોતાં. ૬

પદ ૪૫ મું.

રાગ કલ્યાણ.

બાજીગરકા બડા તમાસા, સબ દેખનકુ આઇ;
બાજીગરકુ કોઈ ના દેખે, ચિત્ત બાજીસે આઈ. બાજી૦ ૧
ખેલ ખેલનકા ખૂબ બન્યા હે, અચરત બરની ન જાઇ;
નર નારી કોઉ નજર ન ચૂકે, ખુસીપે માન પાતી આઈ. બાજી૦ ૨
સાચી ને સાચી જૂઠી હે, એસી જુગત બનાઈ,
તીન લોક માહી એહી તમાસા, રાંક રાવ રીઝાઈ. બાજી૦ ૩
ખેલ ખૂબમાં દુનિયા ખુશી, એસી ખેલ ખીલાઈ;
તે તો સબહી જૂઠા જાનો, જાનત જગ ભરમાઈ. બાજી૦ ૪
તીન દેવ આદે સહુ દુનિયા, એ સબ બાજી બનાઈ;
બાજી સે સબકા મન માના, બાજીગર ના પાઈ. બાજી૦ ૫
જડ ચૈતન્યકા એસા ખેલા, અટ્ટ ચાલ ચલાઇ;
નીરાંત નામ બાજીગર ન્યારા, બાહેર ભીતર પાઇ. બાજી૦ ૬

પદ ૪૬ મું.

રાગ કેદારો.

જોને આપ વિચારી તુ વારૂ રે, ભોળા મન કયમ ભૂલે;
તારે ઓથે હરિ ઓળવાયા રે, ફૂલ વાણ શું ફૂલે ટેક ૧

---

૬ નવધા—નવ પ્રકારની ભક્તિ.

૧ ચિત્ત ઇ૦—બાજીની સાથે ચિત્ત વળગ્યુ છે. ૨ પાતી—પામતી.

૩ સાચી ઈ૦—તે સાચી છે અને જૂઠી પણ છે. ૪ ખીલાઈ—ખીલાવ્યો છે. ૫ પાઇ—શોધ ના પાઈ.

૧ ઓળવાયા—છુપાયા

ક્યાંથી રે આવ્યો ને ક્યાં રે જવાનું તારે, ખોજ્ય ખરૂં છે કહીએ રે;
દ્વૈતપણામાં મહાદુઃખ પામ્યો, હારદ વિચારી જોને હૃદયે રે. ભોળા૦ ૨
ભણ્યો ને ગણ્યો રે મનમાં થયો મોટો, વાણીમાં વેધાયો રે;
વારતાનું વડપણ નવ છૂટે, આશાને પાશે બંધાયો રે. ભોળા૦ ૩
આજ ગઈને આવી કાલ કહેતાં, વરસ ગયાં સહુ વીતી રે;
સો વરષે સંતાપ ન છૂટ્યો, હારી ગયો બાજી જીતી રે. ભોળા૦ ૪
સો વાર તને શું સમજાવું, જોને સંસારમાં શું છે તારૂં રે;
ચાંદા ત્યાં સુધી ચાંદરણું, અંતે છે અંધારૂં રે. ભોળા૦ ૫
મન કર્મ વચને માની લેજો, નર નારીને કહિયે રે;
નીરાંત નરભે નામ હરિનું, ગુરૂ પ્રતાપે ગ્રહિયે રે. ભોળા૦ ૬

પદ ૪૭ મું.

રાગ ધોળ.

લોક હસારત થાય છે;
રીતે પ્રીતે પ્રીતમ પળજો લાલ. ટેક. ૧
ઓળવાયો નહિ ચાલે અર્ધ ઘડી;
માટે મોહન આવી મળજો લાલ. લોક હસારત૦ ૨
સૂનું તમો વિના સંસારમાં;
અન્યો અન્ય અઢળક ઢળજો લાલ લોક હસારત૦ ૩
ગદ ગદ કંઠે કહું છુ કરગરી;
વિઠ્ઠલ વારે વળજો લાલ. લોક હસારત૦ ૪
વિજોગ સંકટ સહેવાતુ નથી;
નીરાંતના સ્વામી સાંભળજો લાલ. લોક હસારત૦ ૫

---

૩ વડપણ—મોટાઇ. વાતો કરવાની તારી મોટાઈ છૂટતી નથી.
૩ અઢળક ઢાળે ઢળજો—પ્રેમ રાખવામાં અતિ ઉદાર થજો.

પદ ૪૮ મું.

રાગ ધોળ

હરિજન હોયે તે હરિને લહે,
પ્રભુ છે આકળગતિના સ્વામી લાલ હરિજન૦ ૧
કોઈ ના જાણે પ્રપચમાં,
ઉદ બુંદઠાણી થયા બોહો નામ લાલ હરિજન૦ ૨
જગતની જૂઠી બાજી જોઈને,
માયાવણ રહ્યા મોહ પામી લાલ. હરિજન૦ ૩
આશા તૃષ્ણામા તન તાણિયુ;
કાળે કૂટાવા બહુ કામી લાલ. હરિજન૦ ૪
પ્રેમ પર સેવાને સેવતા,
ભ્રમે ભૂલ્યા અતરજામી લાલ. હરિજન૦ ૫
આત્મજ્ઞાની સત્ય અ સારમા,
નિર્વાણ નીરાતના વિશ્રામી લાલ હરિજન૦ ૬

પદ ૪૯ મુ.

રાગ ચાલ હ સની.

પથનો પાર ન આવે,
ભજન વિના પથનો પાર ન આવે ટેક૦ ૧
લખ ચોરાશીનો પથ છે પૂરો,
ચાર ખાણ ફ્રરતો ફેરાવે,
જનમ મરણ જીવ જાળમા બધાયો,
તે હરિ વિના કોણ છોડાવે ભજન૦ ૨

---

૨ ઉદબુદ ઠા૦—પાણીના એક બુદને ઠેકાણે તમે અનેક નામવાળા થયા છો. ૫ પર સેવાને—પારકી ચાકરીને

અલ્પ આવરદા ને કાળને આધીન,
દુઃખના દેહ ધરાવે;
કીટ પતંગ ને શ્વાન બિડાલ ખર,
અગણિત કોણ ગણાવે. ભજન૦ ૩
ધરતી ને આભ વચ્ચે (એનો) કાંઇ ના મળે,
બાપડો કોણ બોલાવે;
દુઃખનો રે અંત કોઈ આણી શકે નહિ,
મૃત્યુથી કોણ મૂકાવે. ભજન૦ ૪
મનુષ્યા દેહનો રે મહિમા છે મોટો,
સર્વથી ઉંચ કહાવે;
મનુષ્ય થયો ને હરિનામ ના જાણ્યું,
અંધ અહિ મણિને ગમાવે. ભજન૦ ૫
હરિના ભજન વિના છેક થયો હીણો,
ને શાણપદ કોઈ ના સરાવે;
નીરાંત સદ્ગુરૂ ના મળ્યા જેને,
તો [એવા] નુગરાને કોણ નભાવે. ભજન૦ ૬

સાતવાર.

આદિતવાર.

આદિતે અદ્વૈત બ્રહ્મનો, કોઈ ના પામે પાર;
શેષ સહસ્ર રસના રટે, નિશદિન નામ ઓંકાર.
ગતિ ગોવિંદની અકળિત છે, નિરગુમ બધો સંસાર;
સાચી સદ્ગુરૂની સાધના, બીજું આળપંપાળ.

---

૩ બિડાલ-બિલાડો. ૫ અંધ ઇ૦—આંધળો સાપ મણિને ગુમાવે છે. ૬ સરાવે-વખાણે.

મૂકી મર્જન મનનુ કરો, આતમદષ્ટે નિહાળ   સાચી૦ ૧

સોમવાર.

સો મતિ તે સમ રૂપ છે, જેવી હીરાની ખાણ,
છોટા મોટા મૂલ જુજવુ, જે જે મત તે હરિ જાણ
અનુભવે નિરતર ઓળખો, રાખો સત મતનો પથ,
ધારણ નામ સહુ રૂપની, નીર્વાણરૂપ આધ્ય અત સાચી૦ ૨

મગળવાર.

મગળ વર તો વરવે કશુ, વરતા રાધાવર એક,
સખી સહુ વામી ત્યા વેદના, ટળી હુતી તનની રે ટેક
પાવક કાષ્ટનુ પારખુ, મગટી પોતાને ખાય,
એવી કાયાની રીત છે, જાગ્યે જનમ ન થાય   સાચી૦ ૩

બુધવાર.

બુધ્ધ બાવન અક્ષરની, તારો નિરાધાર,
સમી સમજણને વેર છે, ભૂતળ બ્રહ્મ અહકાર
સાધન સેવા શરીરમા, અતર અગમનુ ટાળ,
પચ તત્વનુ પુતળુ, રમતા રામ નિહાળ   સાચી૦ ૪

ગુરૂવાર.

ગુરૂગમ વિના ગુરૂ નહિ મળે, પઢીએ વેદ પુરાણ,
જપ તપ તીરથ નત કરો, (પણ) નહિ પાવે પદ નિરવાણ

---

૧ આદિ ઇ૦—સહુથી આદિ એવા અદ્વૈત અગોચર પાર પામે નહિ નિર્ગમ—નમસ્તિાનો મર્જન—શોધન
૨ સો ઇ૦—સો (તે—બ્રહ્મરૂપ) મતિ (બુદ્ધિ) તે સમાન રૂપ છે
૩ મગળ—મગળરૂપ જાગે—જ્ઞાન પામ્યે. ૪ બુધ—બુદ્ધિ તારો—તારનારો સમી—સુધી

મુક્તિ મારગ તો અગમ છે, સાચા સદ્ગુરૂની પાસ;
બીજાં સાધન કોટિક છે, તેણે નહિ ટળે ગર્ભવાસ. સાચી૦ ૫

શુક્રવાર.

સુકર્મ ઊગે સંસારમાં, જુગતે જપીએ હરિનામ;
પુણ્ય પરમારથમાં લાભ છે, ત્રીજો તદ્વત્ નહિ ઠામ.
નાવ સ્વરૂપી હરિનામ છે, શૂરા પૂરાનો દેવ;
વિકાર વાણીથી વેગળો, સમજી કરીએ પર સેવ. સાચી૦ ૬

શનિવાર.

શૂન્યશિખરમાં સ્વામી રહ્યા, પૂરણ પોતે પરબ્રહ્મ;
અકળ લીલા સંસારમા, કર્તવ્ય એમાં સહુ કર્મ.
અનુભવિયા જનને વિચારવું, લેવો મનુષ્યાનો લા'વ;
અવસર આવો અમૂલ્ય છે, જો છુટયો હારતા દાવ.
સાતવારની કેણી કથી, સતો રેણીમા રામ;
રેણી કેણી કબૂલ છે, નીરાત નિરંતર નામ. સાચી૦ ૭

બારમાસ.

આષાઢ માસ.

સખી આવ્યો રે માસ આષાઢ ગગનમાં ગાજે રે;
સખી ચોતરફ ચમકે વીજ, અંતર દાઝે રે. ૧
સહુ વેલા વેલીને રે વન, લીલમ લળિયાં રે;
મારા વાંલાતણો વિજોગ, પ્રેમે બળિયાં રે. ૨
જે હોયે સોહાગણ નાર, કથ વિજોગી રે;
તેનું તન તપે દિન રાત, પ્રેમમાં રોગી રે. ૩

૭ મનુષ્યાનો–મનુષ્યપણાનો

એ તો જેહે અબળાની રે વાત, માનો સ્વામી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, પૂરણકામી રે ૪

શ્રાવણ માસ

સખી શ્રાવણની સુખવેલ, સુકી દીઠી રે,
ધરતી છે લીલ વિલાસ, બહુ રત મીઠી રે. ૧
સખી પિયુ વસે પરદેશ, પંથ નિહાળુ રે;
મારે એક પલક જુગ થાય, દિ કેમ ગાળુ રે ૨
મુજ સરખી સમાણી રે નાર, પિયુ સુખ માણે રે;
હુ એકલડી ઘર માહી, અંતસાર આણે રે. ૩
જેનો ઘેર નહિ ભરતાર, કહુ છું તેની રે,
નીરાંત કહે મહારાજ, બહુ દુખ સેહેની રે ૪

ભાદ્રપદ માસ.

સખી ભાદરવો ભર પૂર, મે'વલો વરસે રે,
બપૈયા સરવે સાદ, પિયુ મુખ પરસે રે. ૧
બોલે કોયલ મોર ઘનઘોર, આનંદ હેલી રે,
ખીલી વનસ્પતિ ભાર અઢાર, આનંદ હેલી રે. ૨
એવા સુખમા દુખિયુ રે કોણ, કેને કહીએ રે,
જે નાવ વિજોગી નાર, તને લહીયે રે ૩
એક સ્વામી વિના સહુ સુખ, સ્વાદ ન લાગે રે,
નીરાંત કહે મહારાજ, મગલુ માગે રે ૪

આશ્વિન માસ.

સખી આવ્યો રે આસો માસ, આશ તમારી રે,
છે પતિવ્રતાનો ધર્મ, નિર્મળ નારી રે.

પ્રભુ દશરાનો દિન જોઈ, આવો ટાણું રે;
હરિ કઠણ ન કરશો મન, નહિ બેસે નાણું રે. ૨
તમે જાણ ઘણા જગદીશ, નારી નરમાં રે;
મારી સેજ્જા ભલી નિઃસંગ, ઘાયલ ઘરમાં રે. ૩
સહુ આનંદ મંગળ ગાય, માઝમ રેણી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, કઠણ બહુ સે'ણી રે. ૪

કાર્ત્તિક માસ.

સખી કારતગે કૃષ્ણ વિજોગ, કહો કેમ સહીએ રે;
શોકલડી ઉપર મોહ્યા હાડ, દુખિયાં થઈએ રે. ૧
પ્રભુ કમળ જ્વાળનો તાપ, કહો કેમ સહેશે રે;
તમો ચૌદ વિદ્યાગુણ જાણ, અવર શું કહેશે રે. ૨
અમો નારી અબળા અવતાર, તમો બહુ બળિયા રે;
એક બધે રે બાંધ્યો જુગ, જાઓ નહિ કુળિયા રે. ૩
પ્રભુ લહેર મે'રની આજ, અમ પર આણો રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, મનની જાણો રે. ૪

માર્ગશીર્ષ માસ.

સખી માગસર મારો મા'વ, રહ્યું મન મોહી રે;
હું તો વિસરી ઘરનું કામ, જીવન જોઇ રે. ૧
મેં તો કુળ કુટુંબ પરિવાર, સહુ ઉવેખ્યું રે;
હું તો સાર મધ્યે સાર, તમોને પેખ્યું રે. ૨
મેં તો વાહ્યો સહુ વે'વાર, નિર્લજ થઇને રે;
હું તો નિર્ગમું દિનને રાત, હરિગુણ ગઇને રે. ૩

---

૩ નિસંગ—એકાંત. ૪ સે'ણી-સહનતા.
૧ હાડ—હાડમાં—અંતરમાં.

એમ કરી સર્વને ત્યાગ, તમને વંદુ રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, સુખના સિંધુ રે. ૪

પોષ માસ.

સખી પોસે પરણું નાર, પિયુને પિયારી રે;
તેને દૂર કરનારો દોષ, જુઓ વિચારી રે. ૧
મેં તો આજ લગી અવતાર, એળે ખોયો રે;
હું તો ભૂલી રે ભીંત નિશાન, બ્રહ્મ વગોયો રે. ૨
મેં તો બાંધી અવરની આશ, રહેતી રંગે રે;
તે મીતે મગટચા નાથ, સાચા સંગે રે. ૩
છે સંગી સરવ આધાર, હું મતિ હારી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, મંગળકારી રે. ૪

માઘ માસ.

સખી મહા મહિનાનો મર્મ, કોઇ ના જાણે રે;
મારૂં બ્રેહે બાળે છે તન, મોહ રસ આણે રે. ૧
હું તો મ્રેહેભરી વિજોગે, સેજે સૂતી રે;
નિરાશી થઇને નાથ, ગયા મને ધૂતી રે. ૨
હું તો વા'લા વિના ભવ માંહી, અવર ના દેખું રે;
એનાં વર્ણવ કર્યાં નવ જાય, લાલની લેખું રે. ૩
અણલેખ્યાના આ સોર, દુરમતિ ચાલી રે;
નીરાંત કહે મહારાજ, રહે ના ઝાલી રે. ૪

ફાલ્ગુન માસ.

સખી ફાગણ ફૂલ્યો સાર, જુગમાં જોયો રે;
બહુ શોભાતણો નહિ પાર, બ્રહ્મ અતિ સોહ્યો રે. ૧

---

૨ ભીંત–ભીંત સરખી જડ.

મહુ ખેરે નગ્ને નાગ, અ'કૃત ભોગી રે.
પહેરીને આભ્રણુ અગ, મબ્રજી ચોગી રે. ૨
તેને શરીરે રજ અપાર, ડાઘા પડિયા રે;
મે તો હસ્તે જોયા દાવ, જન બહુ નડિયા રે. ૩
મને રમવાનો નહિ ભાન, એવું જાણી રે,
નીરાંત કહે મહારાજ, રડવુ રાણી રે. ૪

ચૈત્ર માસ

સખી ચૈતર તૃષ્ણા તોવ, ભવમા ભારી રે,
એને કોઇ રે શકે ના નેટ અપરમપારી રે. ૧
શિવ વિરચી ને શેષ, સરખા સોમતા રે,
ધાતા સરવે જ્યા પરિપૂર્ણ, આપ વસતા રે ૨
સતો શીરે સમજાણુ માર, હરિવર નિહાળો રે,
પધારો મારે ઘેર, તૃષ્ણા ટાળા રે ૩
હાવે ફોગટ કરવા ફુદ, ગાવુ હાવુ રે,
નીરાત કહે મહારાજ, પૂરણુ કા'વુ રે. ૪

વૈશાખ માસ.

સખી વૈશાખે જોતા વાટ, પેહેલી પ્રીતે રે;
હાવે ભનો બન્યો છે ઠાઠ, ઘરની રીતે રે. ૧
ઘણુ જપ તપ ને સન્યાસ, પવિત્રાઇ પાળે રે,
સહુ સાધન જોગ સુખ દેવ, ઘરને ગારે રે. ૨
ઘણુ ઘરગારાનુ સુખ, સહુ સાધનમા રે,
ચાર વર્ણુ આશ્રમથી દૂર, તત્વ તનમા રે. ૩

---

૨ અહકૃત—અહંકારરૂપ

૧ મેટ-મટાડી ૨ સોમતા —સહન કરતા

જેને કાજે દમે અતિ દેહ તે ફળ પામી રે,
નીરાંત કહે મહારાજ, અંતરજામી રે ૪

જ્યેષ્ઠ માસ

સખી જેઠે ઠેઠે ઠામ, કરીએ ઠાવો રે,
છે ઠરજે ઠીક નિદાન, ઉલટ સમાવો રે ૧
કરી ચંદ્ર સૂરજને એક, વિવેક વિચારો રે,
સહુ સંતોતણો વિશ્રામ, દશમો દ્વારો રે ૨
ત્યાં જઇને વસીએ વાસ, હરિને શરણે રે,
દુર્મતિ છાંડી છેક, નિર્મળ નયણે રે ૩
એ તો સદ્‌ગુરૂની સાન સહુથી ન્યારી રે,
નીરાંત કહે મહારાજ ગુરૂ ઉપકારી રે ૪
સખી વરસ એકના માસ બાર વિચારો રે,
છે ગુરૂગમનો વિસ્તાર, સમજુ ધારો રે ૫
દેહ મનુષ્યતણો અવતાર, જેને આવ્યો રે,
બલિહારી વાર વાર, અનભ વધાવ્યો રે ૬
જે શીખે સાંભળે સાર, સમજી ગાશે રે,
તેનું કુળ કુટુંબ પરિવાર, પાવન થાશે રે ૭
હરિ ગુરૂ સંતોનો ઉપકાર, અમૃત ધારે રે,
નીરાંત કહે મહારાજ, પિયુ જાન પિયારો રે ૮

કુંડળિયા.

ટળે ને અટળે પ્રમાન સત સુમાં સિર બંકા,
લિયા અગમગઢ ઘેર, છતકા બાજા ડંકા,

---

૧ ઠાવો–નિશ્ચિત ૨ કરી ઇ૦—ચંદ્ર સૂર્યને (ઈડા પિંગળાને) એક કરીને (સુષુમ્ણા વાટે વેહેવરાવીને) દશમો દ્વારો–બ્રહ્મરંધ્ર

મન મેવાસી બડા, પકડ કર પાસ મગાયા,
પકડ ગયે પ્રધાન, અમલ ઉનકા ઊડાયા,
તબ ત્યા બેઠે આપ, દિલકી ફરી દુવાઇ,
સીતલ દેખ સુભાવ, મજા બહો આનદ પાઈ,
આપ હુકમ કે બિના, સકે નહિ કોઈ હાવે,
નિ કટકો રાજ્ય, પ્રસિદ્ધ નવ ખડે ચાલે,
જરા મરણુ જમ કાલ, નહિ મહાપદ મહારાજા,
સર્વે પખામા શૂર સત, સાહેબકી માઝા,
સાહેબકો સાહેબ નહિ, સત સાહેબ પરમાન,
નીરાત હરિજન સો લહે, અવર શું લહે અજાણુ ૧

અવર શુ લહે અજાણ, સતનો મહિમા મોટો,
આતમ સરવ સમાન, નહિ છોટો નહિ મોટો,
ઘટ ઘટ પરચ્યો રામ, તણો હૃદિયામા લાધ્યો,
બીજો ભાગ્યો ભ્રમ, સ્નેહ નિરતર બાધ્યો,
જપ તપ સાધન કર્મ, વિધિ અવિધા નહોતા,
પૂરણુ ઉપડી પ્રીત, અલખ નિરતર જોતા,
સદ્ગુરૂ શબ્દ પ્રમાણુ, સોઇ પદ પુરૂષ અનાદિ,
મહાદેવનકો દેવ, અવર કોઇ નહિ સમવાદી,
શૂન્યશિખરકી માહી, અલખ કોઉ ઓર ન દૂજા,
જાપી અજપા જાપ, પૂરન પરમેશ્વર પૂજા,
સદ્ગુરૂ વાકો દેશ, અવર કોઉ સકે ન જાઇ,
જાવે સદ્ગુરૂ કોઇ, આપકી આણ સુનાઇ,
ઉલટ રામે ગુરૂદેવજી, પવકા પછમ પ્રિયાના,

---

૧ અગમગઢ—અક્ષરસ્વરૂપરૂપી કિલ્લો પ્રધાન-કામાદિક ૨ સદ્ગુરૂ વાડો-સદગુરૂઓનો

નીરાંત નિર્મળ નામ, ગુરૂ હમ જાહેર જાના. ૨

તિથિઓ.

પરથમ સદ્‍ગુરૂને પાયે લાગું, લાભ ઘણો થાયે;
જ્ઞાન ગુણ ગુરૂના ગાયે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ટેક૦ ૧
પડવે પૂરણ પ્રીત કરી, પ્રેમે અતિ આનંદ ઉધરી;
સંગત સંતથકી સધરી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૨
બીજે બીજો ભ્રમ ભાગ્યો, એક હરિ રમતાં રંગ લાગ્યો;
ચૈતન્ય જોવાને જાગ્યો રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૩
ત્રીજે ત્રિભોવનરાયા, જેની બહુ બળ છે માયા;
એવા હરિ ઘટ ભીતર પાયા રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૪
ચોથે ચારે વેદ ગાવે, નવધા નિત્ય મત્યે ધાવે;
પાર કોઇ વિરલા જન પાવે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૫
પાંચમ પાંચ પચીશ સાથે રે, રમવા ખેલ રચ્યો નાથે;
ભૂલ્યો અહં કૃતિની બાથે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૬
છઠે ટેક ગયો હારી, રજની અંતર અંધારી;
વંચાયો જૂઠે બહુ વારી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૭
આતમ સદ્‍ગુરૂને સેવો, સાર ઘણું સમજીને લેવો;
મીઠડો મહાજનનો મેવો રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૮
આઠમ અટક્યું મન ભમતું, સાધન વિધવિધનું ગમતું;
દુખડું દૂર થયું દમતું રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૯

---

૨ ઉલટ ઇ૦—ગુરૂદેવજી ઉલટ માર્ગે જઇને નામે છે, તેમને એવું પશ્ચમ (પશ્ચિમ-ઉલટું) પ્રિયાના (પ્રયાણ) કરવું તે. પચકા (પગનું) છે.
૬ બાથે—બાથે ૭ રજની—અજ્ઞાનરૂપી અંધારાની બહુ વારી—બહુ રેગ. ૮ મહાજનનો—(મહાધામ) મધ્યનાડીનો અર્થાત્ એકાગ્ર ધ્યાન કરવાનું રૂપ

નામે નિર્મળ નામ લહુ, પૂરણ ગુરૂએ સત્ય કહ્યું;
જ્ઞાને અંતર પડળ ગયુ રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૦
દશમે દશધા લહીએ, શરણે સદ્‌ગુરૂને રહીએ;
સમજાણ શબ્દતણી ગ્રહીએ રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૧
એકાદશી અનભે છે વાણી, જુગતી જન વિરલે જાણી;
મુક્તિ મરજીવે માણી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૨
દ્વાદશીએ દરશનધણું, પ્રગટ્યું પંચ મહાભૂતતણું;
નિરખું રૂપ અકળપણું રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૩
તેરશે તે જોઉં રે જાગી, નિદ્રા ત્રિગુણની ત્યાગી;
મહાલખ મહુરતની લાગી રે, મનુષા અવસર છે રૂડો ૧૪
ચૌદશે ચિત્ત રહ્યુ મોહી, જુગતે જીવનને જોઈ,
ભૂતળ બ્રહ્મ રહ્યો સોઈ રે, મનુષા અવસર છે રૂડો ૧૫
પુનમે પૂરણ બ્રહ્મ પામ્યો, દોહલ દુગ્ધા દુર્મતિ વામ્યો;
આતમા અટલ થઈ જામ્યો રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૬
તિથિ શીખે સાભળે ગાશે, કુળ કુટુંબ સહિત પાવન થાશે,
નીરાંત મુખ વાણી ભાસે રે, મનુષા અવસર છે રૂડો. ૧૭

પદ ૫૦ મુ.

રાગ ધનાશ્રી.

રામ સમર મન મેરા, અબ તુ રામ સમર મન મેરા;
એક દિન અંતે ઊડ ચલેગો, કોઈ નહિ સાથી તેરા રે અબ૦ ૧
અવસર આનો બહુ નહિ આવે, સમજી સમજને સવેરા,
પડ પતાકમા પલટ જાયગો, જગલ હોયગા ડેરા રે. અબ૦ ૨

---

૧૧ દશધા—દશ પ્રકારની ભક્તિ ૧૬ દોહલ-કષ્ટ—નિર્ધનપણું.
૨ સવેરા—સવેળા.

વેદ પુરાણ સાખ સર્વ બોલે, હરિને ભજે તે ભવેરા;
બીજુ કંઇએ કામ ના આવે, સબ સાહેબી ગા બીછેરા. અબ૦ ૩
કોણ સુકૃત મનુષ્ય દેહ પાયો, બહોત ફર્યો તુ ફેરા,
હજુ ચેત ભૂલ મત ભાઇ, માથે મરણકા હેરા રે અબ૦ ૪
જનમ મરણ કર્મ જાળ કટેગી, મિટેગા કાળકા ઘેરા,
નીરાત નામ ગ્રહે સદ્‌ગુરૂકા, નામે હોયગા નીવેરા રે. અબ૦ ૫

પદ ૫૧ મું.

રાગ કેદારો.

વળી વળી વંદુ ગુરૂ ગોવિંદને, લળી લળી પાયે લાગુ રે,
મે'ર કરી મારે મંદિર પધાર્યા, મનવાંચ્છિત ફળ માગુ રે. વળી૦ ૧
મન ગમતા છો મુજને સ્વામી, સંભવતુ સુખ થાયે રે,
સદાકાળ રહુ શરણ તમારે, ભવનુ દુ:ખ પળાયે રે. વળી૦ ૨
મનના રે મોટા તેમા મે'ર ઘણી છે, સુખના સાગર નિરખ્યા રે;
નામ પ્રતાપ તો વર્ણવ્યો ના જાયે, સમર્થ છો વેદ સરખા રે. વળી૦ ૩
ગુરૂ રે મળ્યા તેને ગોવિંદ મળિયા, આરસપરસ એક જાણુ રે,
વિખ વિડારણ નામ ગુરૂનુ, પૂરણપદ પરમાણુ રે. વળી૦ ૪
આઠેપહોર દિવસ ને રજની, વીસરશો નહિ વા'લા રે;
નીરાત નામ ગુરૂનુ નિરખે, તેના રહે ન મનોરથ ઠાલા રે. વળી૦ ૫

પદ ૫૨ મું.

રાગ કેદારો.

ગુણ ગાવા તો ગુરૂ રે ગોવિંદના, બીજું સહુ પરહરવું રે;

---

૩ આ બિછેના-ગાય અને વાછરડી ૪ હેરા-નજરમ

દરશન કરવું તો ગુરૂ રે દેવનું, ગુરૂથી સહુને તરવું રે. ગુણ૦ ૧
ભજન કરવું તો ગુરૂને ભજવા, ગુરૂનો મહિમા મોટો રે;
વેદ પુરાણ ભાગવત વદે, નુગરાને કહે ખોટો રે. ગુણ૦ ૨
સેવા કરો તો સદ્‌ગુરૂની, જનમ મરણ દુઃખ ટળશે રે;
જમનું જોર જરા નહિ ચાલે, મનવાંચ્છિત ફળ મળશે રે. ગુણ૦ ૩
પૂજન કરવુ તો ગુરૂને પૂજવા, ગુરૂની આણ સહુ માને રે;
ગુરૂથી મોટો કોઈ મળે નહિ, સમજો ગુરૂની સાને રે. ગુણ૦ ૪
તત્વ છે તે તમને કહું છું, સાંભળજો નર નારી રે;
નીરાંત નામ ગુરૂનું લેતાં, અતે લેશે ઉગારી રે. ગુણ૦ ૫

પદ ૫૩ મું.

રાગ ઝુલણા.

મુલ્લાં કાજી દોઉ મિલી બોલો, અદલી આપ કહાવો;
કોન તરેહકા કામ તુમેરા, કેસી અદલ ચલાવો. ૧
શિક્કા અદલકા કીનહુ ન દીના, મોંપે એહી બતાવો;
ભિસ્ત તુમેરા ભલા ભજ્યા હે, વળી મુલ્લા કહેલાવો. ૨
ઇલમ અકલકે બડે કહાવો, સબકુ તુમ સમઝાવો;
મે મુખરી કહું મુરસદ મેરા, મેહેરમ મોહે બતાવો. ૩
બડી બાત મે સુની તુમારી, મે આયા તુમ આગુ;
બડે ઘરાંકા મેં હું માગન, ઘર છોટા નહિ માગુ. ૪
બડા બડા તો જો કોઇ કરતા, વાં કોઈ ભૂખા આવે;
બડા બડાકી એહી બડાઇ, ફેર ભૂખા ના જાવે. ૫
પાકી જાત તુમેરી કહાવે, પકી કલમા પડતે;

---

૧ અદલી–ન્યાય. ૨ ભિસ્ત—સ્વર્ગ. કહેલાવો–કહેવરાવો. ૩ મુરસદ–ગુરૂ. મેહેરમ—ખુદા.

નાપાકી સો કોન કહાવે, ના પાકી સો નડતે ૬
મુ વા જાતી મોહે બતાવો, કાજી કીનકુ કહીએ,
બાતન જાહેર મોહે બતાવો, દોનુ દેખા ચૈએ ૭
મેરી પૂછી મોહે બતાવો, હમ આયે તુમ શરના,
બાતન જાહેર મોહે બતાવો, એ અંદેશા હરના ૮
બિન બોલ્યા સો બાત ન કહીએ, બોલ્યા જાહેર જાનો,
ઔર બોલાવે મોહે બતાવો, એ અંદેશા જાનો ૯
અસાજા સબ કીનહુ કીના, સાજા કોન કહાવે,
બાતનકા મુકામ બતાવો, વે ના આવે જાવે ૧૦
જાહેર ઉસદિન કછુ નહિ થા, તબ બાતનમે કા થા,
વાકા ઇસિમ મોહે બતાવો, તબકા ઇસિમ કા થા ૧૧
ના થા ના થા ના થા ના થા, બહી કછુ ઓ ના થા,
વાકા મુકામ મોહે બતાવો વાકા ઇસિમ કયા થા ૧૨
વા ઇસિમકા આશક મે હુ, વા પઢવેકી પિયાસા,
મે પૂછુ તુમ મુરસદ મેરા, એહી હમારી આસા ૧૩
જાહેર કછુઓ નહિ થા, અલા ઉસ દિન નહિ થા,
સાહેબ ઉસ દિન નહિ થા, ખુદા બી ઉસ દિન નહિ થા ૧૪
રબબી ઉસ દિન નહિ થા, માનિક બી ઉસ દિન નહિ થા,
ઓ સબ ઇસમ વાહી સખસકે, જો બાતનમા જાથા ૧૫
ઓ બાતનકુ મોહી બતાવો કાજી કરો બિચારા,
મુલા બાગ વાહીકી બોલા, જો સરજે સરજનહારા ૧૬

---

૬ પાકી પવિત્ર કલમા—કુરાનના મંત્ર ૭ બાતન–વાત હકીકત—દુનીઆ ૧૧ કા થા–ક્યા થા?–શું હતુ? વાકા–એનો ઇસમ મૂળ પુરૂષ–વસ્તુ ૧૨ ના થા ઇ૦—જ્યારે કંઈ નહોતુ ત્યારે આ સૃષ્ટિનો મૂળ પુરૂષ ક્યા હતો? ૧૫ રબ–ખુદા જાથા—જાયા થા ૧૬ બિચાર—વિચાર

બિન દેખેકી બાત તુમારી, કામ તુમેરા કચ્ચા;
રેહેમ બિના સાહેબ નહિ રાજી, બિના રેહેમ કુન સચ્ચા? ૧૭
જીતા જીકુ પટક પછાડો, હરદે રેહેમ ના આવે;
કોન કતાબાં મોહે બતાવો, હક હલાલી કહાવે. ૧૮
પીડ બિના સો પીર કહાવે, દરદ બિના દરવેસા;
માંમદલી સો મુરીદ કહાવે, રેહેમ બિના કહો કેસા? ૧૯
કાજી કેસી કજા તુમેરી, કોન કતાબાં કહીએ;
બંદા તો સાહેબકા બોલો, ગલકટી કયું ગહીએ. ૨૦
ગરીબકું તુમ ગોદા દેતે, બકરી મુરઘી મારો;
જલી તુમારા અદલ ચલાણી, પલમે જી લે ડારો. ૨૧
જાહેર જાનું જેસા ફિરસ્તા, બંદા કેસે કહીએ;
મૂરખકુ ઇતિની ના સૂઝે, હકના જાને હૈયે. ૨૨
બેહક બોલો બેહક ચાલો, બેહકકા નહિ પારા;
એહી મળગસે બાલ બચેકુ, લે દોજકમે ડારા. ૨૩
જાહેર જાનુ જુલમ તુમેરા, બાતન કોઉ ના બૂઝે;
બેબૂઝીકુ કહા બતાઉ, સચ્ચી બાત ના સૂઝે. ૨૪
જાઇ બાતમે સાહેબ રાજી, સબી બાત સો કરના;
દલ અપનેકુ સાહેદ દેના, પાપહી સબ પરહરના. ૨૫
નેકી બદીસે ન્યારા રહીએ, હક બિચારી હૈયે;
નીરાંત અલા ઇસમ અદલ હે, અસલ.અદલ સો કહીએ. ૨૬

---

૧૮ જીતા જીકું—જીવતા જીવને. ૧૯ મામદલી—મહમદઅલી. મુરીદ-ગુરૂ. ૨૦ ગલકટી ઇ.—બધા જીવ સાહેબના બંદાજે તો ગળાં કાપનારને શામા ગ્રહણ કરો? ૨૧ જી—જીવ

પદ ૫૪ મું.

ચાલ હંસની.

રામનામ રીઝનું ગાડું,
ચવટડે રામનામ રીઝનું ગાડું;
વણિક વો'રત કરો લાભ ઘણો છે,
ખરચે ખૂટે નહિ ટાંડું. ચવટડે૦ ૧
સ્નેહ કરીને તમે સાટુ રે મેળવો,
માથે ન રાખશો ભાડું;
બુદ્ધિનું બાનું બીજો ભ્રમ ટાળીને,
એક નિશ્ચયનું બાંધજો નાડું. ચવટડે૦ ૨
વિલંબ ન કરશો એ માલ વો'યાની,
કોને નથી કરવું સપાડું;
જે રે વો'રે તે પોતાના વે'પારને,
હું તો આંધળાને મારગ દેખાડું. ચવટડે૦ ૩
આ રે અવસર છે એ માલ વો'યાનો,
ને વકરા ના વણસાડું;
ભણે નીરાંત હરિનામના વે'પારી રે,
અમો ભૂખ્યાંને ભોજન જમાડું. ચવટડે૦ ૪

પદ ૫૫ મું.

ગરબો.

મોરલી મરમતી વાગી રે;
સુરત ધરીને સાંભળતાં, તન મનની બ્રમણા ભાગી રે. ટેક. ૧

---

૧ વો'રત-ખરીદી. ટાંડુ-પોઠ.
૩ વો'યાની-ખરીદવાની.

આતુર થઈને ચરણે નમતાં, જાગીને જાગુ જોયા રે;
અકળ સ્વરૂપી નવ જાય કળિયા, સભર ભવનમાં સોયા રે. મોરલી૦ ૨
કર્મકાંડ તે સઘળાં બળિયા, એક બ્રહ્મ અનુપમ અધળો રે;
આત્મારામ મેડીએ હુતા, તેડીને લાવી ઘરણે રે. મોરલી૦ ૩
અલખ અમૃતપે મીઠા, ગુણ જોઈને ગઈ છું રે;
દાસની દાસ થઈને ચાલું, હું તો નિરભય નારી થઈ છું રે. મોરલી૦ ૪
નિશદિન સ્વામી સંગે મા'લું, શોકલડી છે ધૂતારી રે;
મારા ઉપર મનડું મોહ્યું, કે'તા કા'ન પુકારી રે. મોરલી૦ ૫
તોયે મારૂં નવ કંઈ ચાલે, સાચાનુ જૂઠું થાપે રે;
વારવારે ભૂલાવે ભોળી, કષ્ટ આવ્યું નવ કાપે રે. મોરલી૦ ૬
જોઇ સ્વામી શરાપ આપે, તે દુઃખડુ મુને મોટું રે;
કોણ એવું જઈ કહે, નીરાંતનું સુખ નથી ખોટું રે. મોરલી૦ ૭

પદ ૫૨ મું.

હરિનુ ભજન ભૂલશો નાહીં ભાઈ;
કોણ કરમ મનુષ્યાદેહ પાઇ. ટેક. ૧
રતન મળી ર કને હાથ આવ્યુ તો,
મૂલ નવ જાણ્યું મૂરખે રે;
કોડીની સાટે જઈ વેચંતો,
બીના હરિ નામકો પરખે રે. હરિનુ૦ ૨
કામ ન આવ્યું કાંઈ વેહેવારે રે,
પ્રભુને ન શક્યો જાણી રે;
આમ તેમ અથડાયો અમથો,

---

૨ સભર ઇ૦–સર્વ લોકમાં ભરપૂરપણે તે વ્યાપ્ત છે. ૫ શોકલડી—(માયારૂપી).

ફરતુ રહ્યુ ચાર ખાણી રે હરિનુ૦ ૩
ચાર ખાણ અદ્રઢ ઘર આવે,
અપગ અગ અવિગત સા’ચે રે,
ઉગર્યો અને નરદેહ આપિયો,
અધ અજાણ કેમ થાયે રે હરિનુ૦ ૪
ચાર ખાણ ચોરાશીને જોતા,
અતિ દુ ખ અઘરા પડ્યા છે ભોગવવા
તોય નીરાત કહે નર નવ સમજે,
મન સસારના સુખ ભરવા રે હરિનુ૦ ૫

પદ ૫૭ મુ

મન મૂરખને સમજાવીને કહીએ,
તો એ ભાઇ એને તો સાન ન આવે,
લલુતામા એ તો જન્મ ગુમાવે મન૦ ૧
મૂળ વસ્તુ નિશ્ચળ મૂકી મિથ્યામા મુઠી મારે,
હરિ ભજવાના અવસર ખોળે કાળને ના વિચારે મન૦ ૨
રામ ભજતા એને કીડીઓ ચઢે ભાઈ,
જાણે ન લેખુ લેવાશે રાઇ રાઈ મન૦ ૩
મારા સગા ને મારા વા’લા એમ રહ્યુ ભરમાઈ,
કાળ તો કૂટી નાખશે પલમા ત્યારે જાઉ કરમાઈ મન૦ ૪
નામ નિરજનનુ જપ નિશદિન રખે જાતુ ફૂલાઇ,
સાઇકી શિક્ષા સાચી માનકે કરો ખરી કમાઇ મન૦ ૫
તુહિ તુહિકો કીર્તન કરવો જાણવો જદુરાઇ,
ગોવિદના ગુણ ગાવા નિશદિન નથી બેસતી પાઈ મન૦ ૬

---

૪ અદ્રઢ-ક્ષણિક ઘર-દેહ અવિગત-પ્રભુ

અહરનિશ જે હરિ ગુણ ગાવે તેને છૂટે મરવું ધાઇ;
આત્મા ચીને આપદા મિટે કૂટે કર્મની કાઇ. મન૦ ૭
લક્ષ ચોરાશીથી અલગ બીરાજે છૂટ્યાં ખોટી ખાઈ;
દૃઢ મનથી એક ધ્યાનજ ધારે, ગોવિંદના ગુણ ગાઈ. મન૦ ૮
નારાયણનુ નામ સમરતાં મનને સૂઝે ન્યાઈ;
કુબુદ્ધિ તો જડામૂળથી તેની તો ભાઈ જાઈ. મન૦ ૯
અજપા જપે જે જોગ મસ્તાના, મનવા જેની ભૂલાઈ;
અવર પથકી મેટે પીડા દૂખકુ દે દૂલાઈ. મન૦ ૧૦
મનવાકો જિને કેદ કર્યો, ઇને કીની કમાઇ;
નિરજનકો જપ જપ્યો, છોડી સબ મમતાઇ. મન૦ ૧૧
નામ નીરતર જાણ્યુ જેણે, તે પામ્યા ભલમાઇ;
મનવાને કેદ કરી રાખ્યો, તેની કે'વી શુ સરસાઇ. મન૦ ૧૨

સાખીઓ.

કેદારો જબ કિજિયે, મુખપે જપિયે રામ;
સબ રાગનકો દેવ હે, કેદારો મહાધામ. ૧
કેદારો કીર્તન કરે, ધન ધન હરિનું નામ;
અનેક અધમ ઉદ્ધારિયા, નીરાંતનો વિશ્રામ. ૨
કેદારો મુજ ઘેર માણુવો, શાં શા ભોજન દેશ;
સેવ સુંવાળી લાબશી, (પછી) આંબારસ ઘોળેશ. ૩
ગિરિ ગિરિવર સબ ઢુંઢિયા, દેખા દેશ વિદેશ;
જ્ઞાની રામ પાયા નહિ, બિના ગુરૂ ઉપદેશ. ૪

---

૭ કૂટે ઈ૦—કર્મની કાઈ (કાટ) ને કૂટે-નાશ કરે. અર્થાત્ તે ફરીથી ન પ્રાપ્ત થાય એમ કરે. ૯ ન્યાઇ-ન્યાય-સત્ય વાત. ૧૨ ભલમાઈ-ભલાઇ.
૩ માણુવો—મેમાન. ૪ રામ—સંત.

તેજપુંજ સત ગુરૂ મિલે, જેસા સૂરજ ભાવ,
સબ અંધિયારા મિટ ગયા, જ્ઞાની દેખા ચાવ. ૫
તારા દીવા અગમકા, રેણી ઓત પ્રકાશ,
જ્ઞાની પ્રકટા ભાન જબ, ઉગતકા હે નાશ ૬
નાશ કરાયા સબ રેણકા, પ્રકટ્યા ભાન જબ જ્ઞાન,
જ્ઞાની સબ સુખ પાઇઆ, મિલે અવિનાશી પ્રાણ ૭
જ્ઞાની ગુરૂ ઉપદેશ કરી, ભેદ બતાયા એક,
રામનામ નિજ સાર હે, દૂજા બ્રહ્મ અનેક ૮
જ્ઞાની ગુરૂ ઉપદેશ કરી, એક એક હે રામ;
સો મનમે નિત્ય સમરિયે, સારેગા સબ કામ ૯
સતગુરૂકે પરસાદને, પાયા આતમ ગમ,
જ્ઞાની સમરિયે સદા, શ્રમ તજાવે કામ ૧૦
સદ્‌ગુરૂકે પરસાદથે, પાયા રામ આધાર,
સો નિશ્ચયસે સમરિયે, એહી ખરા બિચાર ૧૧
એક રામ સતગુરૂ કહે, તા આગે કછુ નાહીં,
જ્ઞાની હૃદે રાખીએ, સમરિયે મન માહીં ૧૨
રામ બરાબર કછુ નહિ, સગ જુગ દેખા જોઈ,
જ્ઞાની સોઇ ગુરૂ દિયા, ભજના તાહી સોઇ ૧૩
એક રામ સબકો કહે, સુરીનર મુનિજન શેષ,
જ્ઞાની સો તત્વ સાર હે, સોહ હૃદયા ઉપદેશ ૧૪
સતગુરૂકા ઉપદેશ યહ, આતમ દિયા દેખાઇ,
જ્ઞાની ત્યા લાગ્યા રહે, કબહુ આન ના જાઈ ૧૫
સો જોઇ ધૂન ઉપજે, સોહમ્ સોહમ્ હોય,

---

૭ રેણકા—રાત્રીનો
૧૫ આન-અન્ય ઠેકાણે

ગ્યાની સતગુરૂ બિન મિલે, જીવ ન બૂઝે કોઇ. ૧૬
અજપ જાપ બિના હોત હે, જો કોઈ જાણે ભેદ;
ગ્યાની સોઇ બતાઇએ, સો સાચા ગુરૂદેવ. ૧૭
નિમ ગ્રહે નિજનામકા, સતગુરૂકે પરતાપ;
ગ્યાની અંતર મીલ રહે, કરનીસે છુટે તાપ. ૧૮
સાચા ગુરૂ સેવીએ, ભ્રમ મિટાવે માન;
આપ સરીખા કરી લહે, દે આતમ નિજ ગ્યાન. ૧૯
ચંદનમેં ચંદન ભયા, દીવે દીવા હોય;
ગ્યાની ગુરૂથે ગુરૂ ભયા, ચીને વિરલા કોય. ૨૦
ચંદન ગધ્યે એક વાસના, ગુરૂ મધ્યે ગુરૂદેવ;
ગ્યાની તાકો સમજકે, કીજે તાકી સેવ. ૨૧
સતગુરૂ ગંગા સાધુ જો, પારસ ચદન ભૃગ;
ગ્યાની તાહુ જૂદા નહિ, આપ સરીખા રગ. ૨૨
જોડે તાહી ભેરી ભઈ, ભીડ કહી નવ જાય;
મધ્યમ જલ ગગામે મિલા, સરખા ભયા સભાય. ૨૩
ગ્યાની ગુરૂ ઉપદેશ કરી, દિયા ભેદ અગાધ;
રામનામ બિના ધધ હે, સકળ પોક કે શ્રાદ્ધ. ૨૪
સતગુરૂ સબદ બતાવિયા, આધપુરૂષકો નામ;
ગ્યાની સો દૃઢહી રહે, દૂજા શુ નહિ કામ. ૨૫
ગ્યાની ગુરૂ ઉપદેશ કરી, ભ્રમ તે રાખ્યા ઠામ;
આનંદ સાસ ઉમડાઈ કે, લે' લાગી નિજ નામ. ૨૬

---

૧૭ અજપ ઈ૦—વગર જપકર્યે જેતો જપ થાયછે તેને અજપા જાપ કહેછે. ૨૨ સતગુરૂ ઈ૦—સદ્‌ગુરૂ, ગંગા, સાધુ, પારસ, ચદન, ભૃગ, વગેરે એવા છે કે જે તેમને મળે તેને પોતાના જેવાં કરે; જ્ઞાની પણ તેમના જેવોજ છે.

૨૪ રામનામ વગર બીજા ધંધા એ સર્વે પોક શ્રાદ્ધ બરાબર છે.

સતગુરૂકા ઉપદેશ યહ, શબ્દ બતાવે એક,
ગ્યાની સોહી શબ્દતે, મીટે ભ્રમ અનેક ૨૭
ગ્યાની ગુરૂ કે દિય બિન, પાર ના પહોચે કોઇ,
જ્યા જાય ત્યા ફ્દે પડે, મુગત જનમ ના હોઈ ૨૮
ગ્યાની ગુરૂ ઉપજાઇ લે, રામ કહેને બેન,
કે'તા સુણતા પીડા ગઇ, લોક બેદ કુળ કેણ ૨૯
ગ્યાની ગુરૂ ઉપદેશ લઈ, ભાવ ભક્તિ મત સાર,
તા મતશુ મન મિલ રહે, તો છૂટે કુળ વે'વાર. ૩૦
ગ્યાની ગુરૂએ ઉપજાઇઓ, રામ કે'નકો ભાવ,
હે મતિહીણી આતમા, એ ઓસરીએ દાવ ૩૧
જ્ઞાની ગુરૂએ કૃપા કરી, દિયા મોહી નિજ નાઉ,
તા સમ દુજા કછુ નહિ, ગુરૂ બલિહારી જાઉ ૩૨
ગ્યાની ગુરૂએ કૃપા કરી, ભ્રમ મિટાયા આન,
અમૃતબાની મુખ ભઇ, પીએ સત સુજાન ૩૩
નિર્મુક્તિ હોય પાપથે, સત્યે સબ ગયે બલાઇ,
ગ્યાની નિર્મળ હો રહા, સતગુરૂ ભયા હે આઇ ૩૪
ગ્યાની સતગુરૂ ગારૂડી, મન બખિયા ભોરગ,
ગમનામ નિજામૃત હે નિર્મળ કિયા સબ અગ ૩૫
જુગજીવન અવિચળ જડી, તાસુ પકડે જત,
ડખે બહે સમાયકે, તોડે બિખકે દત ૩૬

---

૨૯ બેન-વચન.

૩૧ હે ઈ૦—ગે નર (રામ બ/ા રૂપી) ને ઓસરીએ (જા
જાએ) તો ગે આત્મા મતિ ટી ડ્રી છે (આત્માનુ નીતિગ આત્મ છે)

૩૨ નાઉ નામ ૩૪ નિમુક્તિ—છૂટ । બલાઈ—બલા ૩૫ બખિયા—
ઝેરી. ૩૬ જત—ઝેરી જનાવર—સાપ વગેરે

મોટે મોટે રોગકો ,સતગુરૂ તોડનહાર;
ગ્યાની નિર્મળ હો રહા, ઓખદ ગ્યાન બિચાર. ૩૭
તન મહી વેદના ઘણી, ઓખદ ગ્યાન બિચાર;
સો ગ્યાની ગુરૂ દિયા, મીટે સકળ વિચાર. ૩૮
ગુરૂ જો કોઈ ગુણ કરે, સાખસો દખે નાહીં;
ગ્યાની જાણે રામરૂપ, દુગ્ધા દીલમે નાહીં. ૩૯
દુગ્ધા દિલમે ના પરે, ગુરૂ જાણે કીરતાર;
ગ્યાની શીખે સો જાનિયે, દખે નાહિ વિકાર. ૪૦
ગુરૂ વિકાર કેસે કરે, શિષ્યકું દ મુખ લાખ;
ગ્યાની ગુરૂ પરખ કરે, દખો દૂધ કે આક. ૪૧
જ્યું સોની સોના કસે, સબ મેલ કાઢે શોધ;
ગ્યાની ગુરૂ એસે કસે, સબ કરમ કાટે બોધ. ૪૨
ગ્યાની ગુરૂ એસા કસે, જેસા કશીદાકાર;
ઉપદેશ સુનાઈ દિયે, ટાળે બ્રમ વિકાર. ૪૩
ગ્યાની ગુરૂ એસા કસે, જેસા લોહ લુહાર;
સબહી મીટાવે કલ્પના, દિખાવે દિદાર. ૪૪
ગુરૂકી કમાણી જો સહે, જો મરજીવા સોઇ;
ગ્યાની સો જીવતા કરે, પણ કમણી સહે નહિ કોઇ. ૪૫
ગ્યાની શિષ્ય સચ્ચા જાનિયા, કહા મીલે કેસે ભાઇ;
સિર રાખી શિરપર રહે, ભાવે ના બિઠાઇ. ૪૬
કમણ સહે ગુરૂદેવકી, જો શામ મિલનકી આશ;
મનસા વાચા કર્મણા. કરે ગુરૂચરણે નિવાસ. ૪૭
શિષ્ય સોઈ શીખસે, ગુરૂ સોઇ ગ્યાન વિવેક;

૯૬ બિઠાઇ—બીઠાનું (?)

કહે ગ્યાની ગુરૂ શિષ્ય મિલા, લહે ધામને એક ૪૮
નામ બીના કોઇ નવ તરે, ભવસાગરકે માય,
નીરાત વદુ નામને, જ્યા જ્યા દેખુ ત્યાય ૪૯
પરમેશ્વર પરસન થઇ, તારી કરતો સા'ય,
નીરાત નામ સભારતા, મનવાચ્છિત ફળ થાય ૫૦
આધ અત મધ્યે એક છે, વિશ્વતણો વિશ્રામ,
નીરાત નામ સમરન કરે, એક રામનામકો નામ ૫૧
રામનામકો નામ હે, નિરગુણ સિરગુણ સોઈ,
નીરાત પામો નામકુ, નામ બિના નહિ કોઇ ૫૨
નીરાત નામ સભારીએ, અલખ ધણી શિર એક,
બોલે તે બીજો નહિ, ભ્રમે સેવે અનેક ૫૩
જનમમરણ સશે નહિ, અન્ય ઉપાધિ ઊડાય,
રહ્યા તે આતમરામ હે, નીરાત ચીનો તાય ૫૪
રહે નામકે આશરે, નહિ અવરકી આશ,
નીરાત નમિયે તાયકુ, જો નહિ હૃદયે વિશ્વાસ ૫૫
નામ નિરજનસે અધિક, નામ એક નિજનામ,
સબ ઘટમે વ્યાપી રહે, મિથ્યા જાને દામ ૫૬
અપાર લીલા નામકી, નામે પામે ધામ,
નામ જાણ્યો જેહણે, મિલિયા સુદરશ્યામ ૫૭
નામ લીના કોઉ સત ભણે અપાર ગુણ હે નામ,
નીરાત નામમે જાનષે, તગે નામ નીર વામ ૫૮
ગુરૂસ્તુતિ જો ગાઇએ, નવ નામકો અત,
નીગન નિગમળ હો ગયો, બિગડયો હુઓ ચત ૫૯

---

૫૮ નીર–પાણીને વાળી નાખનાર–નૌકા (?)
૫ ચત–ચિત

યોગસાંખ્યઐક્યનો.

શલોકો.

સુણો શલોકો, સાધુ લોકો;
સત મહતો, શુદ્ધ કરી ચતો. ૧
વૃત્તિ ભોળી, નાખ્યા ઓળી;
કે' યોગ મોટો, બીજો કે' ખોટો. ૨
આવે ટોટો, મળે ન રોટો;
સાખ્ય સાચુ, એ પર રાચું. ૩
દઢ નહિ એ તો, સરવે ચેતો;
નથી એ ન્યારૂ, બે એક બારૂં. ૪
ભેદ ભુંડા, સમજે રૂડા;
તેને સાચું, નીરાત રાચું. ૫
યોગની વિધા, કરૂ ન નિધા;
સહુને વધા, કોઇ ન નધા. ૬
બને બતાવુ, શેણે પતાવું;
સાચુ કે'વુ, સુખી રે'વુ. ૭
જાણો જાતે, વળગો ન વાતે;
યોગ પે'લો, નીરાતે મે'લ્યો. ૮
સાખ્યો પછે, કહીશુ અચ્છે;
સુણો સુણાવુ, યોગમાં આવું. ૯
સહુ ભણાવુ, નામ ગણાવુ,
યમ છે પે'લો, નેમ સે'લો. ૧૦
આસન ત્રીજો, પ્રાણાયામ ભીજો,

---

૪ બે ઈ૦—એ બે મળીને એકજ બારૂ છે. ૯ અચ્છે—રૂડી રીતે.

છે પ્રત્યાહાર, સર્વ ઉધાર. ૧૧
ધારણા છઠ્ઠી, વાત વઠ્ઠી;
ધ્યાન જાણો, સાતમું માનો. ૧૨
એક છેલ્લુ, થવાય ઘેલું;
તે તો કહિયે, સુખી રહિયે. ૧૩
સમાધિ જાણો, સુખને માણો;
એ આઠ પે'લા, કહુ બીજા મેલાં. ૧૪
સત્ય કે'વું, સુખી રે'વુ;
ન કથની બીજી, ન વૃત્તિ ભીજી. ૧૫
ભલી ભલાઈ, સાંભળો સાઈ;
આપુ બેટા, થાવ ન છેટા. ૧૬
છે યમના ભેદા, કે'છે વેદા;
દશ યમ જાણો, પ્રકાર વખાણો. ૧૭
અહિંસા મોટી, (તેની) વિધિ ન ખોટી,
સત્ય સમજવુ, ખોટુ તજવુ. ૧૮
છે અસ્તેય તેવુ, શુ શુ સે'વુ;
બ્રહ્મચારી રે'વુ, કશુ ન કે'વુ. ૧૯
તો કઈ પામે, આવે કામે,
એના છે ભેદા, સશે છેદા. ૨૦
કામ કૂડો, પ્રકાર રૂડો;
સૂડી કે સૂડો, કે'વાય ન ઊંડો. ૨૧

---

૧૨ વાત વઠ્ઠી-(ધારણા સિદ્ધ થવાથી સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થાય છે અને યોગી તેમા લોભાઇને મુકિતમાથી ચળી જાય છે માટે).

૧૪ મેલાં—એ વગરના બીજા બધા મેલા છે. ૧૯ અસ્તેય—ચોરી ન કરવી તે

ક્ષમા છે એવી, જો જો સેવી;
સત્ય સુધરશે, તું ભાઇ તરશે. ૨૨
ધૃતિ કહે છે, લક્ષણ લહે છે;
એ છે ગોટો, જેનો નવ જોટો. ૨૩
સત્યનો સોટો, સાધે થાય મોટો;
દયા છે એવી, જોઇશ સેવી. ૨૪
નહિ સચવાયે, દયા દમાયે;
આર્જવ છે એકે, રે'વું ટેકે. ૨૫
કોમળ વાણી, જોયે વખાણી;
એવું એમાં, મુખ નહિ શેમાં. ૨૬
થોડું ખાવુ, જમવા ના જાવુ;
ઉતરતા જાવું, મળે તો ખાવુ. ૨૭
જેમ યમના ભેદા, દશ કે' વેદા;
નેમ છે તેવો, જાણી સેવો. ૨૮
નથી મીઠો મેવો, નથી લેવો દેવો;
દશ છે તે તો, સાંભળી ચેતો. ૨૯
તપ છે પે'લુ, નથી એ મેલું;
ઈંદ્રિ વશ જ્યારે, વિકાર મારે. ૩૦
સરે કંઈ ત્યારે, સુખ વિસારે;
સંતોષ મોટો, નવ તે છોટો. ૩૧
ત્રીજી જાણો, મત નવ તાણો;
આસ્થા મોટી, નથી કંઈ ખોટી. ૩૨
ચોથુ કહીએ, સુખી રહીએ;

---

૨૫ આર્જવ-સરળપણું.

દાન દેવુ, ના નવ કે'વુ ૩૩
પાચમી પૂજા, ગુરૂદેવ ન દૂજા,
તેનુ કઈ લેખુ, હુ શુ વિશેખુ ૩૪
સિદ્ધાત છઠ્ઠો, સુણી ન વઠ્ઠો,
બાધો ગ ઠ્ઠો, કરી એક કઠ્ઠો ૩૫
હ્રી કે'છે નામે, વમવુ તામે,
એ સાતમુ જાણો, સુખને આણો. ૩૬
મતિ કર ચોખી, મન તજ દોખી,
આઠમી એ તો, સતો ચેતો ૩૭
નવમા જપ છે, વ્રતધારી ખપ છે,
પછી હોય કરવા, જ્ઞાન ભરવા ૩૮
એમ જાણો નીમ છે, બને સીમ છે,
એ મોટી વાતો, બેની જાતો. ૩૯
કહી છે સાચી, નથી કઇ કાચી,
હવે આગળ ચાલુ, આસન ભાળુ. ૪૦
લક્ષચોરાશી જીવ, જાણવા ઈચ્છે શિવ,
જેટલી તેની જાત, આસનની છે ભાત્ય ૪૧
તે સહુને જાણો, તો સુખ માણો,
શકર સેવો, આસનનો મેવો ૪૨
પ્રાણાયામ પૂરૂ, રાખુ નહિ અધૂરૂ,
તેમા નાડીની વાતો, વિધ વિધ ભાતો ૪૩
કેતી ગણાવુ, ઉપલક ભણાવુ,
દશ વાયુ બાધો, સુરતા સાધો ૪૪

---

૩૬ હ્રી—લજ્જા ૩૭ દોખી—દ્વેષી

પડે ન વાંધો, જો ન પડે માંદો;
દશ વાયુ તેવા, તેના વળી દેવા. ૪૫
ચક્રનું ચઢવું, વળી ઉતરવું;
એની વિધિ મોટી, નથી કંઇ ખોટી. ૪૬
ગુરૂએ બોટી, વાળી લંગોટી;
તો તો સાધે, નિકર ના લાધે. ૪૭
સાચી સેવા, જાય મીઠા મેવા;
પ્રાણાયામ તો કરવો, ગઢ નથી ભરવો. ૪૮
કુંભક તેવાં, નથી જેવાં તેવાં;
મુદ્રાનો મુડી, છે તે રૂડી. ૪૯
પણ પૂજા બુરી, ન મૂકાય અધૂરી;
એતું કરી આપું, પ્રાણાયામનુ દાપું. ૫૦
જો એને જાપું, તો મતિ આપું;
પ્રત્યાહારનું ચઢવુ, નથી કૂદી પડવુ. ૫૧
વિષયને વારી, કરી વૃત્તિ સારી;
તો અવિધારી, જો સભારી. ૫૨
કાચબો જોયો, ન જોયો રોયો;
અંગ સંકેલે, ત્યમ વિષયને મે'લે. ૫૩
પાછા રેલે, નવ કદી ચે'લે;
એવું એમાં, જાણો જેમાં. ૫૪
ધારણ કહીએ, મન સુખી રહીએ;
તત્વ છે પાંચે, નવ આવે આંચે. ૫૫
છે જળની ધારણ, તેજની તારણ;

૪૮ મીઠા મેવા—વિષયસુખના. ૫૦ એતું-એટલુ.

વાયુની વારણ, આકાશની આરણ. ૫૬
તેના વળી દેવો, જઈ તેને સેવો;
આપે તે મેવો, જોગ છે એવો. ૫૭
હવે ધ્યાનની વાતો, કેવી છે જાતો;
સુણો સુણાવુ, કો કે' નહિ આવુ. ૫૮
સત્ય સુણાવુ, મનમાં ભાવ્યું,
પદસ્થ ધ્યાન, પહેલુ માન. ૫૯
છે તેની વિધિ, નથી કઇ સિધી,
બીજુ પિંડનુ માનો, પિંડસ્થ જાણો. ૬૦
એ પણ એવુ, નથી જેવુ તેવુ,
ઉપસ્થ છે ત્રીજુ, જોઇને રીઝુ. ૬૧
અપાર લીલા, મિલે છબીલા;
રૂપાતીત જાણો, એને વખાણો. ૬૨
એ છે ચોથુ, નથી ભાઈ થોથુ,
મોટામા મોટુ, સત્ય નથી ખોટુ ૬૩
ધ્યાનમા ધરવુ, જાય કાળથી મરવુ,
તો શુ કરવુ, ભાતેથી ભરવુ. ૬૪
સુણો છે સાચુ, કઇ નથી કાચુ,
અમો મનમા રાચુ, વદિયે વાચુ ૬૫ •
ખરી કસોટી, યોગની મોટી,
તને બતાવુ, નર સતાવુ ૬૬
છેલ્લી પદવી, હને ઉતરવી,
અતિ ગહન છે, તન મન દહન છે. ૬૭

• ૫૬ વારણ—વાયુની ધારણા વિશેષથી વારનારી / આરણ-અર્થાત
મોટી ૬૫ વાચુ વાચાઓ-સાધ્યા

તેહ સુણાવું, મન માંહી ધરાવું;
સમાધિ એ તો, શ્રોતા ચેતો. ૬૮
એની વાતો, સુણતાં જાય રાતો;
મટી જાઇ ભાતો, ઉગરે અત્તા ખાતો. ૬૯
સુણ યોગની વાતો, મૂક અજ્ઞાનની રાતો;
ખરી છે આ તો, થાઇશ માતો. ૭૦
જો હવે સુણાવું, વિગત ભણાવું;
એકાંતે જાવું, કાંઈ ન ખાવું. ૭૧
સહુ તજાવું, ન મળે ખાવું;
શુદ્ધિ હીણુ થાવું, સુખમાં જાવું. ૭૨
ભેખ ભજાવુ, સમાધિ મજાવું;
નથી એ રોટો, રસ્તો નથી છોટો. ૭૩
નીરાંત જોઇએ, નીરાંતમા મોહીએ;
તો કંઈ પામો, દુ:ખડા વામો. ૭૪
નવ પાછું પડવુ, આગળ આડવું;
તો કંઈ થાયે, નહિ તો સહુ જાયે. ૭૫
છે વાતો એવા, જો જો સેવી;
સમાધિ છે છેલ્લી, દશા છે છેલ્લી. ૭૬
અપાર સાધુ, મન જઈ બાંધ્યુ;
નવ કઇ સાંધ્યુ, નવ કંઈ લાધ્યું. ૭૭
મન દ્રઢ જોઇએ, નહિ તો રોઇએ;
ખરી છે ખાડી, વાત ન ગાડી. ૭૮
જ્ઞાનની બારી, કરો સવારી;

---

૭૪ નીરાંત-નિર્વૃત્તિ.

વશ સહુ થાશે, પાર જવાશે ૭૯
સે'લુ ના ધારો, ખરૂ વિચારો;
મન જો મારો, તો સભારો ૮૦
છે રસ્તો સારો, ઘણાને પ્યારો,
એહ ઓવારો, શુદ્ધ ઉજારો ૮૧
પણ જે જે જેવુ, કહ્યુ છે તેવુ,
નથી સૂક્ષ્મ બતાવ્યુ, નામ ગણાવ્યુ ૮૨
ઘણી વાકી આડચો, જોયે પથ પાડચો,
કહુ વિગતે હુ જો, ડરી જાયે તુ તો ૮૩
ઉપરથી કીધુ, તારૂ મન બીધ્યુ,
મે મન ચીધ્યુ, અમૃત નવ પીધુ ૮૪
જ્ઞાનને દીધુ, બોલ્યા સીધુ,
ભણો ભણાવો, વિગત ગણાવો ૮૫
પણ ના બેલ્યા, સારજ તોલ્યા;
તારે કાજે, સારેજ રાજે ૮૬
વધુ જો કહીએ, કાળને સહીએ,
ટુકુ કે'વુ, નહિ જેવુ તેવુ ૮૭
શિષ્ય સમજવુ, સહુ તજવુ,
કહી બેની વાતો, જાણવુ જાતો ૮૮
મન જેમા માણે, તે તો તુ જાણ,
નથી ચોગની માય, નથી સાખ્યની માય ૮૯
તત્વ છે ત્યાય, ટૃઢતા જ્યાય,
મારગ છે બે એ, જાણવા તે એ. ૯૦
મન મસ્તાનુ, સુખનુ શાનુ,

---

૮૪ ની પુ-ચીધુ

તેથી જણાવું, વિગત ભણાવું. ૯૧
જેમ કબીરપંથી, જેમ નાનકપંથી;
કાંચળિયા કેવા, કાનફટ્ટાની સેવા. ૯૨
વૈષ્ણવ એવા, શિવના સેવા;
રામજી તેવા, જાણો એ જેવા. ૯૩
છે ભાઇ તેવા, બંનેના દેવા;
બે રસ્તા એ તો, હવે મન ચેતો. ૯૪
મન ગમે તે જાવું, નવ લજાવું;
જે ભાવે તે લેવો, નથી લેવો દેવો. ૯૫
નથી એક મેવો, નથી એક દેવો;
છે બન્ને મારા, છે કંઈ વિચારા. ૯૬
તે અમો કહીશું, આગળ જઇશું,
ફાવે તે લેજો, સુખિયા રેજો. ૯૭
શલોકો ભણિયા, એ તો ગણિયા;
ગુણને ગણિયા, શિષ્યો શાણિયા. ૯૮
એ તો પૂરા, મુઆ અધૂરા,
ખાંતે ખાધુ, થયા તે માધુ. ૯૯
નીરાંત નામે, મોટાને વામે:
સાંખ્યને શામે, નીરાત ન કામે ૧૦૦

શલોકો ૨ જો.

સુણો શલોકો, સાંભળો લોકો;
બેઠા સંતો, વળી મહંતો. ૧

---

૧૦૦ વામે-તજે. સાંખ્ય ઇ૦—સાંખ્યને જાણીને શાંત થાય પણ માયા સુખને કામે (ઇચ્છે) નહિ.

ચિત્ત એક રાખો, કાંઈ ન ભાખો;
મનમાં રાગો, ઉઘથી જાગો. ૨
ભ્રમથી ભાગો, ટળે જે ડાઘો;
જોઇતુ માગો, સુણવા જાગો ૩
કથા છે સારી, શ્રમ નથી ભારી;
છોકરાં શીખો, ઘર ઘર નવ ભીખો. ૪
સ્વાદ નથી તીખો, પડે ના લીખો,
નીરાત મે'તો, કે'છે એનો. ૫
વાત ખરી છે, આન પરી છે;
મે'તો જૂઠો, પાડે ભૂંડો ૬
સાચી વાતો, સુણે થાય માતો:
ખરૂં છે આ તો, નથી પિતા મા તો ૭
અજ્ઞાનની રાતો, ટળશે ભાતો;
પે'લુ ભાળ્જે, દૂજુ નવ ગાળ્જે ૮
યોગ બતાવ્યો, વારો આવ્યો,
સાખ્યનો સારો, મનમા ધારો ૯
છે શુદ્ધ પારો, ઝરવે સારો;
સાખ્યની વાતો, સુઝમ ભાતો ૧૦
સમજે માતો, જ્ઞાનને ગાતો;
યોગ હઠીલો, આ નથી ઢીલો ૧૧
નીરાત નામે, આવે કામે,

---

૨ રાગો—પ્રીતિવાળા થાઓ. ૬ આન ઇ૦—બીજી વાતો પરી (દૂર) છે. ૭ પિતા મા તો—જેમ માતાપિતાનો સંબંધ મિથ્યા છે તેમ આ વાત મિથ્યા નથી. ૧૦ સુઝમ—સૂક્ષ્મ.

મુઝમ બુદ્ધિ, તનની શુદ્ધિ. ૧૨
હોય જ્યારે, સમજે ત્યારે;
બીજા બુડે, કપાય મૂડે. ૧૩
યોગ ભયો છે, સ્થુલ મળ્યો છે,
મુઝમ સાધો, નથી કંઇ વાધો. ૧૪
મન જો ભમતું, સુણવા ઘમતુ;
નથી કઇ ગમતુ, શેણે ગગતુ ૧૫
હવે વદું છું, ભેદ છદુ છું,
નિગમ વાણી, જાણ વખાણી. ૧૬
અનામત ખોજે, આતમ બોજે,
અન આતમ પાંગા, આતમચૈતન્ય જાગા. ૧૭
એવી વાતો, કરી નીરાતો,
કરીશુ આજે, મુણી ગમે બાજે ૧૮
એમ સુણાવુ. ના ગીગ ચુણાવુ,
વદવુ સાચુ. કશુ ન કાચુ ૧૯
ના શોભે છે ત મુનને કજે
છે પ્રકૃતિ પુરૂષા, પીર પેગબર મુસ્યા ૨૦
એની સહુ માયા. એના મળ જાયા;
એનાથી માયા, અનાથી ભાયા ૨૧
એનાથી દેવો, એનાથી મેવો,
એનાથી પાણી, એનાથી વાણી ૨૨
એનાથી ખાવુ, એનાથી પીવુ,

---

૧૬ છદુ છું—ભિન્નભિન્ન કરીને કહુ છુ ૧૭ બોજે—બૂજે.
પાંગા—જાણ્યે ૨૦ મુસ્યા—મુર્શીદ (?) પીર પેગબર વગેરે સહુ પ્રકૃતિ
પુરૂષની માયા છે એમના મુવા-મુવા—મિથ્યા (છે)

એ તો મોટાં, બીજા ખોટાં. ૨૩
બ્રહ્મા છે એથી, શંકર છે તેથી;
દેવ છે સરવે, એ સહુને તરવે. ૨૪
જડ ચૈતન્યકા જોગ, વોહી દો આરોગ;
અન્નયન્ન છે એવું, મન લાગે કેવું. ૨૫
દૃઢતા ધરી સેવું, નથી જેવું તેવું;
કહીશું સરવે, ના'જો પરવે. ૨૬
જડ ચૈતન્યના જોગે, એ બેના તો ભોગે;
થયો બડો સંસાર, સુણો શિષ્ય હમારા. ૨૭
પાવેગા કોઈ પારા, સમજે શુદ્ધ બિચારા;
પુરૂષ પ્રકૃતિ નામ, તે સમજાવું આમ. ૨૮
વિધ વિધ ભોગ વિલાસ, તેનો છૂટ્યો ત્રાસ;
તોય રમ્યાં એ બેય, નીરાંત તે સહુ કે'ય. ૨૯
મહાર ગમે માણ્યાં, સારાં નરતાં જાણ્યાં;
રંગ બેરંગ વખાણ્યાં, સુખસેજાએ માણ્યાં. ૩૦
પાછા પ્રકૃતિ તાણ્યા, ત્યારે તો કંઈ જાણ્યા;
થયો પુત્ર એક આપ, મહતત્વની તેને છાપ. ૩૧
વધી તેની વસ્તી, તે થઇને છે સહુ શક્તિ,
અહંકાર નામ નરેશ, પાકો જેનો વેષ ૩૨
તેનાં છોકરા અનેક, તેનો વાધ્યો ભેખ;
રજ તમ સત્વ, ભૂલાવે જે તત્વ ૩૩
તામસ આદિ દશ, થાય નહિ જે વશ;
તેના થયા વિષય, જેથી ઉપજે ભય. ૩૪
તેના ગુણની વાત, જુગલી જાતે જાત;
સંતો સુણો આજ, મળે મુક્તિરાજ્ય ૩૫

શૂન્યનો શબ્દ, એમ જાણો લબ્ધ;
એવી વાતો, અસંખ્ય ખ્યાતો. ૩૬
પંચ તત્વ સ્વભાવ, એના મોટા દાવ;
જાણો એમાં, નવાઈ જેમાં. ૩૭
રાજગ અહંકાર, ઇંદ્રીનો ભરનાર;
એનો ભાર, જાણ અપાર. ૩૮
મોટો દેવ, કરજો સેવ;
બોલે ગુરૂ, તજાવે બુરૂ. ૩૯
સમજાવે સાંઇ, તત્વ તે માંહી;
જાણે જાત, મટે ઉતપાત. ૪૦
લીલા અગાધ, થાયે સાધ્ય,
સીધી વાત, ન ખોટી ખ્યાત. ૪૧
છે સાંખ્યની વાત, ટળશે ભાત;
સાત્વિક અંહકાર, કે'શે સાર. ૪૨
ચોદ દેવ, કરજો સેવ;
જાણશે સર્વ, જાશે ગર્વ. ૪૩
નીગંમની નાત, થાશે જાત;
ખરૂં સમજાય, તો ઓલાય. ૪૪
માર્ગ અપાર, છે આ સાર;
બુદ્ધિ ભાર, તરો સસાર. ૪૫
જુક્તિ જાણ, પો'ચે ના આન;
કરૂં વખાણ, પ્રકટે ભાન. ૪૬
સહુ સમાન, સાચી સાન;
મળે ભગવાન, જાણે વાન. ૪૭

૪૨ ભાત—(ઉપજાવી).

લીલા અપાર, પામે પાર;
ખરૂં જાણે ત્યાર, થાય સવાર. ૪૮
મોટો દેહ મીરાત, જાણે થાય નીરાત;
શુન્ય વાય વન્હિ, વારિ જાણો ધરની. ૪૯
એને જાણો સ્થૂળ, એ સર્વેનું મૂળ;
એવી વાતો માહી, ફેરો તુને સાઈ. ૫૦
માથાફોડ નાહિ, કષ્ટ છે નહિ કાઈ,
જાણજે પંચ, પચીસકેરો સંચ. ૫૧
તો તો થાશે કામ, જાણી રૂડું નામ;
મળે સુદરશ્યામ, આવે તારે કામ. ૫૨
આસન મૂકી ઊઠ, થવુ નહિ તાબૂત;
નહિ વળગે ભૂત, કાઇ નહિ તૂત ૫૩
ખરા ખેલની વાત, મોટા જેની નાત,
ભેદ ભાઇ જાણો, સુખ બેઠા માણો ૫૪
ગુરૂજીને વખાણો, અજ્ઞાન થાયે રાણો;
દેન કરતા સેર, એવુ જાણો જેવ ૫૫
થાઓ મનમા દિગ, મારે માથે શીગ,
જાણો જ્યારે એમ, જાય સર્વ અક્ષેમ ૫૬
અ'કાર ના આણો, ત્યારે જ્ઞાન માણો;
માથુ દાબે દેવ, આખોકેરી સેવ. ૫૭
કાનકેરૂ કામ, નાકનું છે ધામ;
મોઢાકેરો ભાવ, જાણો તેનો દાવ. ૫૮

---

૪૯ શુન્ય-આકાશ વાય-વાયુ વન્હિ-અગ્નિ વારિ-પાણી ધરની—પૃથ્વી ૫૧ પચીશ-પચીકૃત ભુત ૫૬ અક્ષેમ-અકલ્યાણ

ગર્દન અને છાતી, જાણો જેહ માતી;
એના જે હિમાતી, એવી સમજ પાતી. ૫૯
હાથ ઉદર જાણ્ય, તેનું મુખ માણ્ય;
ગુદા ઇંદ્રી દેવ, કરે એની સેવ. ૬૦
પદકેરૂં એમ, જાણો સર્વે જેમ;
વિષ્ણુ શંકર વિખ્યાત, ઇંદ્ર વરૂણની જાત. ૬૧
વસુ કુબેર માન, આવે નહિ કોઇ આન;
વળી દેવ સમસ્ત, સેવક જાણો શસ્ત. ૬૨
એવો તુ છે મસ્ત, જાણો જ્યારે વસ્ત;
પાવે પૂરી તો, નહિ અધૂરી તો. ૬૩
એમ સુરદાસ, તોકે હોયે ખાસ;
આવી રે'વે પાસ, નીરાંત કે'વે દાસ. ૬૪
હવે સુણો તો, રખે ધૂણો તો;
આગળ આવો, રખે લજાવો. ૬૫
નથી મોટું, નથી ખોટું;
સાચી કા'ણી, માણી જાણી. ૬૬
નથી અજાણી, ખેંચી આણી;
શેર આટો, કર્યો નથી ખાટો. ૬૭
શેરની પોળી, કરી નથી તોળી;
ત્રાણસે સાઠ, રખે ભાઈ ગાઠ. ૬૮
છે મહી માવો, રખે લજાવો;
પેટ ભરાશે, દુ:ખડુ જાશે. ૬૯

૬૨ શસ્ત—વખાણવા જેવા ૬૪ તોકે—તારા. ખાસ—ખાસ મિત્ર.
૬૮ ત્રણસેં સાઠ—વરસના દિવસો.

ખૂબ ખવાશે, તરપત થાશે,
ઠગાશા ચોગે ભરાશા રોગે ૭૦
આ તો સીધુ, શાણે લીધુ,
બાપુ જાણો, મત ના તાણો ૭૧
સાચી કે'વી, ટેવ એવી,
ભરમે ભૂલે, તો તો ડૂલે ૭૨
સમજ સારી, ત્રિપુટી ભારી,
પે'લી ભાખુ, મનમા રાખુ ૭૩
ગ્યાનેદ્રી ત્રિપુટી, તેની છૂટી,
ત્રણ ત્રણ ગણાવે, ગુરૂ ભણાવે ૭૪
તે છે સાચુ, બીજુ કાચુ,
સમજે એ તો, સુખે રે'તો ૭૫
બીજા બૂડે, મૂઠી શુ મૂડે,
એવુ લેખુ, જાણો પેખુ ૭૬
એના દેવો, તમને સેવો,
ઇદ્રિ કેવી, મોટી દેવી ૭૭
દેવ નમતા, અરૂપરૂ ભમતા,
બાપુ બાપા, જાણે આપા ૭૮
ખરી કહેની, ખોટી શેની,
સમજ આણો, તો તો જાણો ૭૯
પછે વખાણો, સબ કુચ માણો,
અબ અમ બોલુ, દૂજા ખોલુ ૮૦

---

૭૩ ત્રિપુટી—જ્ઞાતા, જ્ઞેય જ્ઞાન ધ્યાતા, ધ્યેય, ધ્યાન દૃષ્ટા દૃશ્ય દર્શન વગેરે ત્રણનો સમુદાય

૭૬ મુઠી ઇ૦—મૂડામા મુઠી શુ જાણ? તેમ

કર્મેંદ્રિય તેસી, ત્રિપુટી જેસી;
અ'કાર ત્રિપુટી, જાય ન ખૂટી. ૮૧
ચેહીકી વાતાં, જાનો જાતાં;
લિંગ શરીરા, સોહી બિચારા. ૮૨
કેસા હુઆ, કેસા જુઆ;
એહીકા ધંધા, કે'ના સંધા. ૮૩
સમજ દે વામે, દુઃખ સબ શામે;
અવસ્થા જાનો, સત્ય કરી માનો. ૮૪
એવુ કે'શે, સુખથી રે'શે;
જાગ્રત અવસ્થા, તાકા હાથા. ૮૫
વિચાર તાકા, સમજે જાકા;
સુષુપ્તિ માનો, સારી વખાણો. ૮૬
તુરીયા કેરાયે, બડી જો સાંયે;
અપાર લીલા, મળે છબીલા. ૮૭
ચૈતન્ય જાને, દુજા જડ માને;
એ વિધિ સાંખ્યા, મે તો ભાંખ્યા. ૮૮
સાંખ્ય ને યોગ, માગ્ગ ઓઘ;
અભિમાન છોડી, બેડી તોડી. ૮૯
જાણે આત્મા, જાણે અનાત્મા;
મનમાન્યા રસ્તા, ભવે વસ્તા. ૯૦
નહિ કોઇ આંટી, જાય ન ખાંટી;
મારગ એક જાણે, આપ વખાણે. ૯૧
મૂકો ધંધો, પંથનો સંધો;

૮૯ ઓઘ—ઢગલા જેવા.

એય બૂડાડે, એક ન તારે. ૯૨
અભિમાન જગાડે, વાર લગાડે;
તોપણ કહું છું, મતમાં રહું છું. ૯૩
સાંખ્ય છે સીધું, જો નવ લીધું;
અંકાર ન લાવે, તો કઇ ફાવે. ૯૪
હું સાંખ્યવાળો, જાણો લાળો;
હું યોગવાળો, તેને જાળો. ૯૫
નીરાંત ન, કે'વું, નામજ લે'વું;
નીરાંતે રે'વું, નીરાંતને સેવું. ૯૬
આપોપું જાણી, મત નવ તાણી;
ભક્તિ આણી, તરવું પ્હાણી. ૯૭
મારગ બૂડાડે, મારગ તારે;
અભિમાન ન વા'લો, એને જાળો. ૯૮
સમજે તો સીધો, મારગ કીધો;
નીરાતે દીધો, સુછમ ચીધ્યો. ૯૯
નીરાંત નામે, પો'ચો ધામે;
વિણ ભઇ દામે, નીરાત નામે. ૧૦૦

કથા ૧ લી.

પદ ૧ લું.

સુણો શિષ્ય મારી એક વાત, નવ થાવાનુ છતાપાટ;
ચેતો ચચળ ચિત્તે આજ, તો તો જાશે કર્મનો કાડ. ટેક. ૧
ઉપદેશ જો કાંઈ સમજે તો, ખરી કહીએ વાત;
ખરખરો હોય તે ખાંતિથી કે'જે, જણાવી દઇશુ જાત. સુણો૦ ૨

---

૯૯ નીરાતને—નિર્વૃત્તિરૂપ બ્રહ્મને.
૧ છતાપાટ—ઉઘાડા—પ્રસિદ્ધ ૨ ખરખરો—મરેઠ.

આડી તેડી માંહી હશે નહિ, ચોખોચટ પ્રભાત;
ગુંગળાવવું એ તો પંડિતને સોંપ્યું, થઈ જેને કાળી રાત. સુણો૦ ૩
અમો જે જે બોલું તે તે જાણો, ચારે વેદમાં ખ્યાત;
અટાપટાની ભાત મળે નહિ, નહિ નાત ને નહિ જાત. સુણો૦ ૪
એલફેલ માંહે નહિ જોશો, ચોખીચટ છે વાટ;
ઘણા ઘાટ ન ઘડવા એમાં, સુખ દુ:ખના નહિ ઉચ્ચાટ. સુણો૦ ૫
સારૂં નરતું કાંઈ જાણો નહિ, પાથરવા નવ પાટ;
આવો બેસો એવું નથી, નથી નાખવો પાટ. સુણો૦ ૬
નાનામાં નાની ને મોટામાં મોટી, છે નામની એક વાત;
એક મટે તો એ સમજાયે, અજ્ઞાનકેરી વાત. સુણો૦ ૭
દિવસ ઉગે માને મારૂં, થઈ જાય આકઝમાટ;
બે બોલમાં તો તોલ બતાવું, જાયે કર્મનો કાટ. સુણો૦ ૮
પણ શ્રદ્ધા જોઈયેં સાંભળવાની, નહિ મિલનકો વાંટ;
શ્રદ્ધા વિના જો સાંભળશો તો, હો જાવેગી છાંટ. સુણો૦ ૯
પેહેલી વાત પરોઢે કે'વી, તેરી ગરજને માટ;
નીરાંતને નવ લેવા દેવા, ચગદા અગ્યાનકી છાટ. સુણો૦૧૦

પદ ૨ જું.

ધનવિરાગ.

ધન જોઇ જેને ધૈર્ય ન થાયે, વાકી કયા કહુ બાત;
આ તો મારૂં ને પેલું તારૂં, એમાં ઊઠો વાટ. ટેક. ૧
નામ નીરાંતનું ધન જે જાણે, તેણે જાણ્યું નિરવાણ;

---

૭ એક—અજ્ઞાનની વાત.
૮ દિવસ ઈ૦—મારૂં માને તો દિવસ ઉગે-જ્ઞાનરૂપી પ્રકાશ થાય
૯ વાંટ—પ્રસાદ અથવા હિસ્સો. છાંટ ઈ૦—જ્ઞાનની છાંટ લાગશે પણ પલળશો નહિ.

ધન તો મારૂ એમ કરતા મરે, વાકુ ઠાટો ખાણ ધન૦ ૨
દૂજી બાત કરે મતિ અંધા, એક પદ સાક્ષાત,
બે કઇ તે દીઠા અત્યા છે, માને તો ભૂલો(પડયો)કાળી રાત ધન૦ ૩
ધન માને તો એવુ માનજે, એકપણે અવિધાર,
તો તો અત્યા તેહ જડશે, નહિતો ખાઇશ માર ધન૦ ૪
ધન જુએ ત્યારે ધરણી ન જોઇશ, રાખ્ય એકની વાત,
ભલા ભલાઇ કાયકુ છોડો, ખોટી થાશે ખ્યાત ધન૦ ૫
બે બાજુએ વાટ ગયે તો જાયેગા જો એક,
ધન તો ભાઈ ધનને ભજજો, તજી આશ (બીજી) અનેક ધન૦ ૬
એવુ મન જ્યારે એક થાય, ત્યારે ધનની મૂકો ટેક,
પછે એક ધણીએ ધનને માના, બીજો નહિ કોઈ ભેખ ધન૦ ૭
શિષ્ય સબ સમજો એહી બિધિ, તો તો તરો સંસાર,
ધન ઇચ્છો ને ધામ ઇચ્છો, બેથી ઉતરો ન પાર ધન૦ ૮
જો એક ધન અત્યા મૂઢ મળ્યુ તો, ઇનસે આવે સબ,
એસા હે તો કાયકુ કરતા, તેરી મેરી પરાઇ જબ ધન૦ ૯
રામનામ તો તારક ખાસા, નહિ તારક ધન તબ,
બેન અબે દીખલાતાહુ મે, રખે ધ્યાન મીલી સબ ધન૦ ૧૦
તુ બહોત મજુરી કરી કમાયો, ધન રહેવાની નથી જગ,
સાચવી સાચવી તેજ રાખિયુ, મએ કરશે આગ ધન૦ ૧૧
કોઇક ઠગ તો ઠગી જાશે, ત્યારે રડશો આપ,
કિમિયો કરવા ધનથી જાશે, ઉપજશે માહી તાપ ધન૦ ૧૨
એવુ એવુ કેટલુ કરગો, ધનનો પામી અનુરાગ,
નીરાત નામ ભજો નિશદિન તો, લાગે ન ધનનો ડાઘ ધન૦ ૧૩

---

૪ ધન ઇ૦—તારે ધન જોઈતુ હોય તો એક તેજ માનજે—તેમાંજ અનન્ય ભાવ રાખજે

પદ ૩ જું.

ગ્રીવિગગ.

મૂરખા સ્રીમાં તુ લબધાણો, હરિનો વિવેક ના પીછાણ્યો;
મૂઢ રમ્તો તે ના જાણ્યો, મારી મારી કરી સુખ માણ્યો. ટેક૦ ૧
ખરા ખતા ખાગો જ્યારે, મારી ભૂલી જાશો ત્યારે;
મારી મારી બોલે તુ તો, એ નવ જાણે કહું છુ હુ તો. મૂરખ. ૨
હમારી બાની માનો સાચી, તારી નથી છે એ કાચી;
નામ એક નીરાતકા સત્ય, બીજી જાણો કાચી મત્ય „ ૩
કરે લીલા ખોટી નારી, તારી મતિને જાણ ભમાડી;
એને નથી તુ કે તારૂ કોઇ, વો તો લાગતુ દેખતી જોઈ „ ૪
દૂજી બાત વાકો નહિ જાણ, વાકો છોડો કરવો વિખાણ,
કર્મ જોગી મિલે નારી સારી, જાણો ભવમે દિયા બુરાડી. „ ૫
મળે કબારજા જો નારી, જ્ઞાની માને તેને સારી,
શિષ્યો જાકો નાગી ભુડી, વાકી દશા જાનો રૂડી „ ૬
હરિનામ કદી સમરાવે, વાકે પ્રસાદસે હરિ પાવે;
સારી તે તો જાણો બલા, નીરાત સત્ય કે' છે ભલા „ ૭
એ તો સગી જાણો ધનની, નથી તારી કે તારા મનની;
જુઓ હઠીલી પતિવ્રતા, રામજી જેવે ખાધા ખત્તા „ ૮
તો તારી નારી હે વેસી, તારી દશા થાશે કેસી;
મને ચિંતા એ તો જાગી, શિષ્ય સુણો ગ્યાનકે રાગી „ ૯
બીજી મમતા મનથી મૂકી, જુઓ ગ્યાનકે દરવાજે ઢુકી;
તો તો તરો ભવકે પારા, ઉપદેશ માનો જો સારા „ ૧૦
બડી ધૂર્ત હે નારી જાણો, વાકુ મૂઢ મતિસે વિખાણો,

---

૯ ગ્યાનકે રાગી–જ્ઞાનમા અનુરાગવાળા થઇને

કરો આનકી કમાઇ, તર જાવ તો તો મીલે બ્રહ્મરાઇ „ ૧૧
ફટો કામનીકા તુમ નેડા, છોડ દો છેલડીકા છેડા,
બીલગી તો છોડી જાનો, વાકે ભોગમે મત માણો „ ૧૨
નીગત કે' ગુરૂ પ્રતાપ, તારૂણીથી પ્રગટેગા તાપ,
નીરાત નામકુ જાઈ પીછાનો, મેરા કહ્યા સચ્ચા માનો. „ ૧૩

પદ ૪ થું.

ગુરૂશ્રદ્ધા.

ગુરૂ બોલે તેમ તો કરવુ, બીજાથી તો ભાઇ ડરવુ,
જાણો નિશ્ચે જો તમે મરવુ, તો તો મૂકો કુડુ કરવુ. ટેક. ૧
ગુરૂએ ગમ જેહ બતાવી, તેને જોવી તનમા તાવી,
વાકો નિર્ણય કરનો, પિછે આગુ ડગ ભરનો. ગુરૂ૦ ૨
સાઈ બોલે સો સબ સચ્ચા, વાકુ જાનો મત કાઈ કચ્ચા,
ગુરૂએ નારી રાખી કેમ, નવ મનમા લાવો તેમ. ગુરૂ૦ ૩
ગુરૂ જાણીને કરતા જાણો, શિષ્ય સર્વે સાચુ માનો,
ગુરૂ ધનકાજે આથડતા, ગુરૂ પૈસા માટે પડતા. ગુરૂ૦ ૪
તેના જો જો સહુ સિદ્ધાત, વિચારીને થાજો શાત,
દેહના ધર્મ જાણ્યા સાચા, ગુરૂની જોવી નિર્મળ વાચા. ગુરૂ૦ ૫
સુખ કેવુ ગુરૂ માણો, મિથ્યા કરી કેવુ વિખાણો,
પ્રાણી ઉપર દયા કરવી, તેથી નારી રાખી નબળી. ગુરૂ૦ ૬
જેમ બીજા મળે છે ટોળે, તેમ આવી મળ્યુ વરજોળે,
નથી લેવાકેરી સગાઇ, નથી આપવાનુ કઇ ભાઇ ગુરૂ૦ ૭
એવુ મન હોય તમારૂ, કગે ગુરૂ કરે તે સહુ સારૂ,
પણઅધ્યા શકરસ્વામી જાણો, સીસુ પીધુ એ વાત માનો ગુરૂ૦ ૮
ગુરૂએ કરેનુ કરતા એમ હોગા, ઉપદેશ માનો શ્રરી જોગા,

૬ પ્રાણી ઈ૦–ગુરૂએ જે નારી રાખી છે તે પ્રાણી ઉપર દયા કરવાના સ્વભાવને લીધે જ્યા ત્યા નબળી રાખી છે

તો તો સિદ્ધ થાયે કામ, મળે વિશ્વાસે રાંમ. ગુરૂ૦ ૯
બડે ફરે તે ન કરાય, ઓહિ સત્ય બતાવું આયે;
કૃષ્ણે માર્યા દૈત્ય અનેક, સ્નેહી ગોપ તેથી વત્રેક. ગુરૂ૦ ૧૦
હરિ નામનો મોટો ટેક, ગુરૂ કે' તેવો રાખો ભેખ;
ગુરૂ સમજીને તો કરશો, બીજો તારી પોતે તરશો. ગુરૂ૦ ૧૧
એવી હામ હોય જો સાચી, તો તો વાત પડે નહિ કાચી;
ખરી ખાંતથી મનને ખાળો, ગુરૂ કે' તેણી પાસે વાળો. ગુરૂ૦ ૧૨
તરી જાવ ભવસિંધુ મોટો, ઉપદેશ નથી કંઇ ખોટો;
નીરાંત નામથી થાઓ રાજી, નથી દામ બેસવાનો પાજી. ગુરૂ૦ ૧૩

પદ ૫ મું.

ગુરૂનો ઉપદેશ.

રામનામની માળા જપતાં, નવ બેસે કંઈ નાણું રે;
પોઠ વ્હોરી લાવે નકામી, એ શું અમો નવ જાણુ રે. ટેક. ૧
તારે મન એ તો ખરૂ લાગ્યું, સંતે માન્યુ જે ખોટુ રે;
પણ જમડા માર તો એવો મારે, થશે ન ત્યા એ મોટુ રે રામનામ૦ ૨
સાચા બોલા માયે માર્યા, એમ કહે બહુ કોઇ રે;
માતાનો અમો ડર નવ રાખુ, કંતા જુગતી જોઈ રે રામનામ૦ ૩
પરમારથ તો અમને વળગ્યુ, તેથી કહિયે સાચુ રે;
જેની બુદ્ધિ એવી નથી, તે ગુરૂનુ બાળો ડાચું રે. રામનામ૦ ૪
ખરૂં કહી અમો ખોડ બતાવુ, કો નિંદો કો વંદો રે;
તમો સહુ પાસ આવી બેસો, તેથી દેખાડુ ફંદો રે. રામનામ૦ ૫
પામ ન આવે તેને દેખાડું, ધર્મ અમારો એવો રે;
ખરો રસ્તો બતાવી દેવો, આવે જેવો તેવો રે. રામનામ૦ ૬

---

૧૦ બડે-મોટા. વત્રેક-સિવાય-જુદા ૧૩ પાજી-પા પેમો.

વરસાદને સદ્‌ગુણ એક છે, વરસે વરસાદ બધે રે,
પાણીવાળી કોઇભરી રાખેછે, અર્થ તેના તો સધે રે   રામનામ૦ ૭
જે નવ ચેતે તે થાય દુખી, વરસાદને નવ કાંઈ રે,
મેઘની સાથે શિષ્ય સરખાવો, જે તમારો સાંઈ રે   રામનામ૦ ૮
નીરાત નામ તે જપ તો જોજો, માળા જેના કર માંહી રે,
એકાગ્ર થાવા હશે એ તો, નીરાત નહિ તો બલાઇ રે   રામનામ૦ ૯

પદ ૬ ઠું.

વિશ્વાસ

રખો વિશ્વાસ સતનો, જો કુછ મનમે ચાહો રે,
વિશ્વાસમે તો અત્રા મીલેગા, સાહેકે પદ સાહો રે   ટે૰ ૧
બના કદી શ્રદ્ધા ના રાખો તો ક્યા રખ્યાં ખોવો રે,
મનવા જાકા દૃઢ નહિ હે, વાકુ જાણો ભોળો રે   રખો૦ ૨
જિને કાધુ ગુરૂમે રખ્ખા, વોતો પાઇ પૂરા રે,
જગત ગઢકો ઝીતા જાનો ભજનમે હોઈ શૂરા રે   રખો૦ ૩
શૂર સતીકી એ હે બાતા શ્રદ્ધાકો નવ છોડે રે,
રામજી આને ઉનકી આગુ દો હાથ મની જોડે રે   રખો૦ ૪
એસા તો તુમને સુન્યા હે, વો તો ચિત્તમે લાવો રે,
વિશ્વાસવાન હોજાવ ભાઇ, નીરાતકે મન ભાવો રે   રખો૦ ૫
નહિ તો જાનો હમ ના માનુ તુમસે વાત ન કીજે રે,
શિષ્ય મીલો કો મે ના ભાયુ વહુ નહિ મે રીઝયે રે   રખો૦ ૬

---

૭ સધે—રીતે-સિદ્ધ થાય

૮ એકાગ્ર ઈ૦—હાથમા રાખેલી માળા જો મનને એકાગ્ર કરનારી નીવડી હશે તો તો માળા છે નહિ તો મના છે

૩ કાધુ -ખાધ-ગોકુ પાઇ-પામ્યો

જાકે તન વિશ્રામ નહિ, કથા કરની ઉસે બાતાં રે;
આપ બુડે ને ગુરૂકી ગુમાવે, અમૂલ્ય દિનરાતા રે. રખો० ૭
ભજનકા ભડાકા કરના, શિષ્ય કહેવે એ સચ્ચા રે;
ભજનકું તો છોડ દેના, શિષ્ય બોવે અચ્છા રે રખો० ૮
ગુરૂ બોવે પવિત્ર રે'ના, શિષ્ય કે'તા એસા રે;
ગુરૂ બોવે સમાધિ લગાના, મલિન કારજ એસા રે. રખો० ૯
વો બાત પણ જો સચ્ચી માનો, તો કે'ના શિષ્ય મેરા રે;
શ્રમ ઉસકી પીછે લેના, વાકા ગુરૂકા મિટે ફેરા રે. રખો० ૧૦
બાહોત મંગે શિષ્ય નીકાને, વાકા અર્થ ન હોવે રે,
બેઠા બેઠા મગ્ન નિહાળે, સંગે વાકે સોવે રે રખો० ૧૧
સંતકી એ રીત હે ભાઇ, નીકાલનેસે ન નીકે રે,
કારજ કરના નાહીં મનમે, રોધ હોવે વાકુ છીંકે રે રખો० ૧૨
નીરાંત નામકી કોન બગેબગી, વિશ્વાસ જો મન રખ્ખે રે,
બ્રહ્મરસકો જાઇ બેઠે, અગ સુખકો ચખ્ખે રે રખો० ૧૩

પદ ૭ મુ.

મતતિવિનાગ.

મતતિમે મન લુબ્ધા હે, વાકો કયા ભાઇ ગીલના હે,
જ્ઞાનકે હિંડોરે બો'ત બિઠાયે, વાકો કયા ભાઈ ઝાલના હે ૧
મેરા બેટા મેરી બેટી, લગની વાકી વામે હે,
સતકી શિક્ષા વો નહિ માને, જાન લગા ભાઇ જામે હે ૨

---

૧૨ નીકે-નીકળે રોધ ઇ૦—જેને કામ નકરવુ હોય તેને કોઇ છીંકે એટલે રોધ (અટકાવ) થાય, પણ જેને કામ કરવુંજ હોય તે કોઈ છીંકના અપશુકનને ગણતો નથી.

૨ જાન—જીવ જામે જેવા

વો તો તેરે નાહિ માનો, દુ ખકા દરિયા યામે હે;
ભક્ત રાજ તો બોલ બતાવે, કે'ના સચ્ચા કામે હે ૩
જાનો જાનો સતો કે'તે, લઘુતા વો સબ જૂઠી હે,
સતતિકુ સર્વાંગે માનો, સાધુ સમજમે હુઠી હે ૪
જો ગુરૂ તુમ મુખસે બોલો, તો માનો બાત સચ્ચી હે,
પચી પચાઈ કે ગુરૂ બોલે, મૂઢ તેરી મત કચ્ચી હે. ૫
શિષ્ય હુઆ મે નીરાતકા, કોઈ કબીર ગુરૂ કે'તા હે,
સતસાહેબકી ધૂન લગાવે, જગતીમે ભાઈ રે'તા હે ૬
એસા બોલે કયા હોનેકા, સતતિમે સપડાયા હે,
હમ નવ બોલે મારો ઉસકુ, બાગા હમારા ભાયા હે ૭
રૂખ્ખો વાકુ રૂડી પેરે, મનકો કછું લુબ્ધાયા હે;
ધૂટે દુપટે ચવના છુના, મીલી માનવ કાયા હે ૮
પશુ પખા હૈ। જાનોગે, વાહી બાબા બેઠી હે,
નીરાતકી જો સમજ સચ્ચી, વો તો વાહી છેટી હે. ૯

પદ ૮ મુ.

માયાત્યાગ.

માયાને મસ્તાની માનો, સમજો માર સાચુ જી,
એ ન ડાનુ તમે બાળો, શોધી શોધી ડાચુ જી ટેક૦ ૧
તો તો તરવુ પાર ઉતરવુ, દેખો કો સબ સાઈ જી,
માલ નહિ વામે કછુ ભાઈ, કેસે મગના મુઆઇ જી. માયા૦ ૨
માયાકો રૂપ કેસે કે'ના, જાકો રૂપ ન કહીએ જી,
બડે બડેકો વોહી ભૂલાવે, સતો ચૂપ ચૂપ રહીએ જી માયા૦ ૩

---

૩ કે'ના ઈ૦—સાચુ કહેવુ એ મગ છે ૫ પચી પ્ગાઢ કે—વારવાર પચારીને

રૂપ જો એનું કે'વા બેસું, મને આવી વળગે જી;
મારી કાઢી મહાશ્રમથી, હોલવેલું સળગે જી. માયા૦ ૪
તોયે તમારો સંશો કાટ્ટ, એ છે એવી દૂતી જી;
પળ પળ માંહી મન ફિરાવે, જાણો એને ધૂતી જી. માયા૦ ૫
માત પિતાની સગાઇ મૂકાવે, તરિયાની જઈ જોડે જી;
ખત્તા એ તો ખૂબ ખવાડે, આવ્યો તેને ના છોડે જી. માયા૦ ૬
એના નેમ તો મોટામાં મોટો, સંત સાધુને સા'વાજી;
હરિગુણથી એ વેગળા રાખે, નામ ઘો એનું જાવા જી. માયા૦ ૭
શિષ્યો જો સમજો તો કહીએ, માયાથી વેગળા રહીએ જી;
સુખ દુઃખ એના વિના પડે તો, એવાં દ્વંદ્વને સહીએ જી. માયા૦ ૮
સાચી સમજ એ છે મારી, વારે વારે કહીએ જી;
માયા મૂકે વાકું જોગી, નીરાંત મૂખે કહીએ જી. માયા૦ ૯
માયા છોડી તેનું પારખું, છે સે'લામાં સે'લું જી;
ધન આપીને તે તો જો જો, મન છે કેવુ મેલું જી. માયા૦૧૦
આપો ત્યારે એ બોલાવે, ન આપો ત્યારે થાય મૂગો જી;
એવા ગુરૂને ધક્કે મારો, એના ઘરની વાટ ન સુવો જી. માયા૦૧૧
નીરાંતને તો માયા વળગી, કાન પકડ કરી અળગી જી;
નીરાંત ચીતામાં જો જો, બેઠી બેઠી સળગી જી. માયા૦૧૨

પદ ૯ મું.

ષડ્રિપુ.

ષડ્રિપુને જીતો શિષ્યો, કથા સાંભળી મારી જી;
તરવાની એ તો તમે જાણો, ખરી બતાવી બારી જી. ટેક. ૧
કામ કઠણ છે જાણો એ તો, અમો મુખથી ભાણું જી;

૮ એવાં દ્વંદ્વને—સુખ દુઃખ વગેરે દ્વંદ્વ(જોડાં)ને.

ગુરૂગમે તો સે'લુ સટ છે, મારગ તેને દાખુ જી પડ્રિપુને૦ ૨
સતસગ તો રોજે કરવો, પેટ પૂરતુ કમાવુ જી,
તે પણ જો કોઈ આપે તો, બેઠા બેઠા ખાવુ જી " ૩
અતિ આહાર જાણી તજવો, એ પણ એક છે ખોટુ જી,
હક અલા એમ બોલ્યા કરવુ, નામ નિરંજન મોટુ જી " ૪
લુબ્ધામે તુ ચિત્ત ન રખે, મેરા તેરા છોડે જી,
છ રિપુ તો તેરી પાસે, હાથ આવી જોડે જી " ૫
મેને કહ્યા હે વેસા કરજો, પીછે અરિસે ડરજો જી,
કયા કરના હે વો તો આઇ, ગુરૂકે પદ ધરજો જી " ૬
બડે બિકટ વો અરિકુ જાનો, ગુરૂમતાપે સીધે જી,
હાલ ઊઠે જ્યુ સૂકા પાના, ગુરૂગ્યાનામૃત લીધે જી " ૭
નીરાતકુ તો નીરાત ભઇ હે, નામકી નિશા પીધે જી,
આપમે આપ જાન લિયા હે, વો કાહેમે બીધે જી. " ૮

પદ ૧૦ મું.

ચિત્તશુદ્ધિ.

હવે હુ સુણાવુ રે, સહુ સુણો તમે,
આખે અધારૂ રે, આવ્યુ તે કાઢુ અમે ટેક. ૧
ખરી ખાતસે ખેલ બતાવુ રે, ખરી વાતો વદી,
વૃત્તિ તમારી ગઇ છે રે, જાણો બહુ મદી હવે૦ ૨
હુ મારૂ એ વળગ્યા રે, તેનો કરૂ નિરણે,
સત્યા સત્ય બતાવુ રે, ગાળી જ્ઞાનગરણે હવે૦ ૩
સમજ લાવી શીખો રે, વાત સાચી કહેની,

---

૨ ગુરૂગમે ગુરૂ પાસેથી મળેલા જ્ઞાનથી ૬ મેં–મેં કયા કરના હે —શુ કરવાર છે? ૮ કાહેમે–શાનાથી ?

અતિ લખી નિર્મળ રે, બોલ્યુ બાધ ગ્હેની હવે૦ ૪
બ્રહ્મવિદ્યા એ તો બડી રે, આજ અમો કહુ,
એક ચિત્તે સુણજો રે, મળી તમે સહુ હવે૦ ૫
બંધન તો છૂટે રે, તમને જે લાગ્યા,
દુખડા ખૂટે રે, વળગ્યા આવી લાગ્યા હવે૦ ૬
સિદ્ધાંત સમજાવુ રે, પ્રકૃતિ પુરૂષતણો,
જમે તુમ જોશો રે, માવને મહિમા ઘણો હવે૦ ૭
ચિત્તની ચેતવણી રે, અમો આજ ભાખુ,
બાકી નવ કાંઇ રે, અમો ભાઈ રાખુ હવે૦ ૮
ચિત્ત હોય ચોખુ રે, તો ભીને બ્રહ્મરાઈ,
ચિત્ત હોય ચોખુ રે, સુધરે બગડ્યુ ભાઈ હવે૦ ૯
ચિત્ત હોય ચોખુ રે, તો ગાઓ જ્ઞાન ગાજી,
ચિત્ત હોય ચોખુ રે, તો ચઢો ધ્યાનવાજી હવે૦ ૧૦
ચિત્ત હોય મેલુ રે, પાગે આવ્યા મૂડો,
ચિત્ત જેનુ મેલુ રે લહું નિત્ય ભૂડો હવે૦ ૧૧
ચિત્ત હોય મેલુ રે, ગુરૂગમ નવ લાધે,
ચિત્ત એવુ જાણો રે, મારે અને બાધે હવે૦ ૧૨
તેથી જોઇ ચાલો રે ચિત્તને શુદ્ધ કરી,
જ્ઞાનઘટ ભરવા રે, ચિત્ત એ તો સુરભિ ખરી હવે૦ ૧૩
ચિત્તથી કંઇ ચમકયા રે, કંઇક જ્ઞાની બને,
કંઈક મસ્તાને રે, કંઇક કે દુખ ગાવે હવે૦ ૧૪
નીગત ચિત્ત ચોખ્ખુ રે, કરી કથા સુણીયે,
ખરી વાત ખાને રે, સુણી શીશ ધુણીયે હવે૦ ૧૫

---

૭ જમે-જેમા ૧૦ વાજી—ઘોડો ૧૩ સુરભિ-ગાય

પદ ૧૧ મું.

એકાગ્રતા.

યોગીઓકું દેખા રે, બ્રહ્માકો ભજન ભાઈ;
દૂજો નવ કાંઈ રે, નિરખી સત સાંઈ. ટેક. ૧
દેહ જુદા રે, આતમા ઓળખના;
સૂક્ષ્મ રૂપે રે, વાહીકું લખના. યોગી૦ ૨
પોતે પ્રકાશે રે, બીજાનું નહિ તેજ તેને;
સ્વયપ્રકાશી રે, ઓળખો આતમા એને. યોગી૦ ૩
ભેદ વાકુ નાહીં રે, બ્રહ્મ વાકુ જાનો;
ઉદાસીન હોઇ રે, જોઇ સબ પિછાનો. યોગી૦ ૪
અદ્વૈતરૂપે રે, વા'લાજી રમતા;
માનો રમે રાસે રે, ગોપીઓને ગમતા. યોગી૦ ૫
ગોવર્દ્ધન તોળે રે, ગોવાને ચારે;
પણ રૂપ અદ્વૈત રે, માનવુ તારે. યોગી૦ ૬
અદર્શ નથી એ તો રે, જોવામાં આવે;
મનવા હોય બાંધ્યા રે, તબ વાકો ભાવ ભાવે. યોગી૦ ૭
નહિ તો નથી કાંઇ રે, મૂર્ત્તિ નથી એની;
અજાયબ વો હે રે, જોડા નથી કો જેની. યોગી૦ ૮
જુઓ નવુ દાખુ રે, ઉઘાડી આંખે સબ દેખે;
વા'લો એવી ન્યાગે રે, રૂપ ના કો પેખે. યોગી૦ ૯
મીંચો આંખ જ્યારે રે, વા'લા તને આવી મળે;

---

૨ ઓળખના-ઓળખવા. ૭ મનવા બાંધ્યા હોય-મન વશ કર્યું હોય
૮ વો-તે-પણ.

પાપ બળે પેંલા રે, મળે એ તો બ્રહ્મબળે. ચોગી૦ ૧૦
નથી દેવળમા બેઠો રે, જે જાઈ તુ ઝાલે,
છે દેવગમાં બેઠો રે, ખરી આખે તુ ભાળે. ચોગી૦ ૧૧
આખ જોઇયે તેવી રે, જો બ્રહ્મકો દેખે,
ન મળે એ તો જાણુ રે, ગમે એતા ભેખે. ચોગી૦ ૧૨
મળે સાઇ સાચા રે, દેખાવે પળમે;
મનવા વશ કરતાં રે, આવે એ કળમે. ચોગી૦ ૧૩
તહીં નવ આવે રે, બડા જ્યાકા ડકા,
તોડી જીને જાનો રે, રાવણકી લકા. ચોગી૦ ૧૪
સાહેબ હે વેસા રે, નીરાતકી પાસે;
મનવા કરો તાર રે, દિખા દેઉ જો આશો. ચોગી૦ ૧૫

પદ ૧૨ મુ.

બ્રહ્મદર્શન

જબ દેખો સાઈ રે, તબ તનકુ તોડો,
વસે વો રાઇ રે, સબ હુ તુ છોડો ટેક. ૧
બ્રહ્મકુ દેખો રે, તબ લાગે દેહ કચ્ચી,
બ્રહ્મકુ દેખો રે, તબ માયા નવ સચ્ચી. જબ૦ ૨
બ્રહ્મકુ દેખો રે, તબ ક્રોધકુ જાગો,
દયાવકુ દેખો રે, તબ કામ નવ ભાળો. જબ૦ ૩
દયાગકુ દેખો રે, લોભકુ છોડો,
હરિસે હરખો રે, મોહકુ મોડો. જબ૦ ૪

---

૧૦ આવી ભગે-ધ્યાનમા પાપ બગે—પાપ નાશ થાય (જપાદિ સાધનથી).

૧૧ દેવગમા-દેહરૂપી દેવગમા બેઠો છે ૧૨ એ-બ્રહ્મ ૧૩ સાઈ-ગુરૂ ૧૫ તાર-એકતાર-એકાગ્ર.

દામોદર દેખો રે, મદકુ મારો,
માધવકુ મીલો રે, મત્સરકુ જારો જબ૦ ૫
થાય ઉજારો રે, જગત મિથ્યા ભાસે,
બ્રહ્મકુ ભેદો રે, દે ઘટકી પાસે. જબ૦ ૬
બ્રહ્મ બડા દાના રે, આઇ ઘટમે બેઠા,
બ્રહ્મ બડા દાના રે, પ્રતિબિંબમે પેઠા જબ૦ ૭
રામ રહ્યો રમી રે, તેને ઓળખે મુક્તિ,
રામ રહ્યો રમી રે, ખોટી નથી જુક્તિ જબ૦ ૮
રામ રહ્યો રમી રે, ખરૂં મારે કેં'વુ;
રામ રહ્યો રમી રે, કઇ મારે નથી લેવુ જબ૦ ૯
રામ રહ્યો રમી રે, રામ સબ જગ બેઠા,
રામ રહ્યો રમી રે, અંતરમા એ પેઠો જબ૦ ૧૦
રામ રહ્યો રમી રે, ભજન વાકો કીજે,
રામ રહ્યો રમી રે, ભાવ વાકો લીજે જબ૦ ૧૧
રામ રહ્યો રમી રે, કામ વોહી આવેગો,
રામ રહ્યો રમી રે, શિષ્યો હમ ભાવેગો જબ૦ ૧૨
રામ રહ્યો રમી રે, પાસે આવો દેખાડુ,
રામ રહ્યો રમી રે, સારી સમજ પાડુ જબ૦ ૧૩
રામ રહ્યો રમી રે, નીરાંતને નામે,
રામ રહ્યો રમી રે, આવે સહુને કામે જબ૦ ૧૪
રામ રહ્યો રમી રે, નીરાંતકુ ભેટ્યો,
રામ રહ્યો રમી રે, નીરાંતથી નવ છેટો જબ૦ ૧૫

૬ ઉજારો—અજવાળુ ભેદો—જાણો

પદ ૧૩ મું.

સંગત્યાગ.

સંગ બૂરાડે રે, સંગથી પ્રીતિ વાધે;
સંગ બૂરાડે રે, સંગથી સારૂં સાધે. ટેક. ૧
સંગ બૂરાડે રે, સંગથી વ્યસની બને;
સંગ બૂરાડે રે, સંગથી રીઝે મને. સંગ૦ ૨
સંગ બૂરાડે રે, સંગથી કૂડું કરે;
સંગ નિંદે સાધુ રે, સંગથી મોટા ડરે. સંગ૦ ૩
સંગ નથી સાચો રે, સંગથી તર્યા બૂડે;
સંગ નથી સાચો રે, પ્રાણ આપ્યા જુઓ સૂડે. સંગ૦ ૪
સંગ નથી સાચો રે, જડભરત જો જો;
સંગ એવો સાચો રે, જાણી જોઇને રોજો. સંગ૦ ૫
સંગત બગાડે રે, તપસીને તપથી;
સંગત બગાડે રે, જપીલા જપથી. સંગ૦ ૬
સંગત બગાડે રે, સારાને ખોટો કરે;
સંગત બગાડે રે, લાભમાં તોટો કરે. સંગ૦ ૭
સહુ રીતે જાણો રે, સંગતથી સારૂં નથી;
સંગત છે ખોટી રે, કોઇ મારૂં તારૂં નથી. સંગ૦ ૮
સંગત છે એવી રે, જોઇને કરજો;
સંગતથી છૂટો રે, તો તો ગ્યાન કંઈ ભરજો. સંગ૦ ૯
સંગ જો બગાડે રે, તો એથી ડરજો;
સંગ જોઇ કરવો રે, ખોટું સહુ પરહરજો. સંગ૦ ૧૦
સંગ તો સુધારે રે, એક હોય સાધુતણી;
સંગ સુધારે રે, સાધુ માંહી મમતા ઘણી. સંગ૦ ૧૧

સગ સુધારે રે, સાધુ મન માહી વશ્યા,
સગ સુધારે રે, મરતા સુધી નવ ખશ્યા સગ૦ ૧૨
સગ એવો શોધો રે, નહિ મળે ઝટ લેઇ,
સગ એવો શોધો રે, કામના ધરો કેઈ સગ૦ ૧૩
સગ મળે એવો રે, ઝટ જઇને સાંજો,
સગ મળે એવો રે, તદ્રૂપ તો થાજો સગ૦ ૧૪
સગ મળે સાચો રે, જાણો એક સાધુતણો,
નીરાત તો જાચો રે, મહિમા વાધે ઘણો સગ૦ ૧૫

પદ ૧૪ મુ

સદ્ગુરુના લક્ષણ.

આવો સત દેખાડુ રે, જોઈ મનમા રાચો,
શિષ્યો તમે સુણો રે, સાવ જોવો સાચો ટેક ૧
સગ જેને તરવુ રે, ત્યારે તે તમે સમજો,
જોઈ એવો એનો રે, બીજાથી નવ ભમજો આવો૦ ૨
સુખ દુ ખ લાગ્યુ રે, કરમકે અનુસારે,
ભલુ ભુડુ ભાગ્યુ રે, સતકે શિર તારે આવો૦ ૩
આધિવ્યાધિ છૂટે રે, સત કો દેખે,
વત્તુ ઓછુ નાહી રે, સતકે લેખે આવો૦ ૪
નાનુ મોટુ નવ જાણો રે, સત જે સાચા,
જૂઠી સાચી નહિ રે, ખપની બોલે વાચા આવો૦ ૫
તારી મારી તોડી રે, દેહ બ્રહ્મે જોડી,
હુ તુને સૂંઢાડી રે, વાસના કરી ખોડી આવો૦ ૬

---

૧૩ કામના-ઇચ્છા
૬ હુ તુને-ભેદબુદ્ધિને

આજ કાલ ભૂલ્યા રે, સંત તેને નાણો ;
રાત દહાડો એક રે, તેના સતને માણો. આવો૦ ૭
નિદ્રા તંદ્રા જાણે રે, ભેદ જેહ ભોગે નહિ;
ખારૂં ખાટું મૂકયું રે, જુગતી જોગે નહિ. આવો૦ ૮
ગળ્યું કડવું એક રે, જેને મન ભાઇ વશ્યું;
દ્વંદ્વ જાણ્યાં એક રે, તેવા સંગે મનડું રશ્યું. આવો૦ ૯
દયાવાળો દાનો રે, દયાળ નામ લોક ભાખે;
દયા સહુમાં મોટી રે, ક્રૂરપણું નવ રાખે. આવો૦ ૧૦
શત્રુ નવ કોઇ રે, જેને આ દુનિયામાં;
મિત્ર નહિ કોઈ રે, પલળ્યા રાખે ગીણિયામાં. આવો૦ ૧૧
મૂર્ત્તિ જેની શાંત રે, ભલીભાતે પેખો;
કૂડું નહિ કાંઇ રે, એવા સત જઈ દેખો. આવો૦ ૧૨
કથા કરે સાચી રે, વ્યર્થ વાચા નવ બોલે;
ખરૂં ખોટું કે'તા રે, કથની બીજી નવ તોલે. આવો૦ ૧૩
જરૂર જેતુ બોલે રે, બીજી નહિ વાતો;
કથા એક તેની રે, જણાયે જેની જાતો. આવો૦ ૧૪
એવા ગુરૂ જુઓ રે, પછે જઇ સગ કરજો;
નીરાંત સગ તારે રે, બીજાથી તમે ડરજો. આવો૦ ૧૫

પદ ૧૫ મું.

બ્રહ્મદર્શનનો લાભ.

જ્યારે તમે જાણો રે, આતમા તમતણો;
ત્યારે સુખ માણો રે, જેનો મહિમા ઘણો. ટેક. ૧

---

૭ નાણો—પરીક્ષાકરી જુઓ. ૮ ભેદ ઇ૦—ભેદ ભોગે (રાખે) નહિ. ૯ દ્વંદ્વ—સુખ દુઃખાદિ જોડા. ૧૧ પલળ્યા—પલળતાં. રાખે—બચાવે.

રૂપ નહિ પણ રૂપ દેખો રે, મન થાય મસ્તાનું;
લાલ આંખ જોઇને રે, નિદ્રા તમે ભાનુ. જ્યારે૦ ૨
કાન્તિ એવી તમને જણાયે રે, મનમાં આવે જેમ;
એ રૂપ તો હુંથી કેમ ભણાયે રે, રાખું જેમનું તેમ. જ્યારે૦ ૩
અજાયબ એ તો રે, જોશો ત્યારે જડશે;
ત્યારે મન થાશે રે, પગ આગે પડશે જ્યારે૦ ૪
ગુરૂકેરૂં ખરૂં લાગે રે, જ્યારે તમે સાંઇ દેખો;
નવું કાંઇ પેખો રે, કટે કરમ રેખો. જ્યારે૦ ૬
સૂરજને તમે ભાળો રે, એને તમે દાસ કહો;
તડકો કાઢે તારેકાજે રે, એવી તમે આશે રહો. જ્યારે૦ ૫
તે તો કામ સોપ્યું રે, તે તો સૂરદેવ કરે;
દૃષ્ટિ થાય તીખી રે, ત્યારે ભાનુ જરો ડરે. જ્યારે૦ ૭
ચન્દ્ર વોહી તેરા રે, દાસ તુને દીસે;
'આધા કિયા તુને રે, કામના ખોટી મિષે. જ્યારે૦ ૮
મેઘ આવી વરસે રે, ડર ભાઇ! તારે;
થોડો કે' તો થોડો રે, ઘણો કે' તો પડે ભારે. જ્યારે૦ ૯
પણ એ સહુ ક્યારે રે, અજ્ઞાન રાહુ નવ જુવે,
શંકર પાસે પેસે રે, જ્ઞાનતણી સેજે સૂવે. જ્યારે૦ ૧૦
બ્રહ્મા વેદ ગાયે રે, ભજન કરી તારૂં;
વિષ્ણુ વાણી બોલે રે, વદી સારૂં સારૂં. જ્યારે૦ ૧૧
સરસ્વતી વીણા વાયે રે, ત્યારે તારો બ્રહ્મ જાગે,
નારદ આવી નાચે રે, ભ્રમ તારો ભાગે. જ્યારે૦ ૧૨
કુબેર આવી જાચે રે, ખરચવા શું જોઇએ,

---

૮ આધા ઇ૦—કામના રૂપ ખોટા નિમિત્તથી તે તેને આધો કર્યો છે

વસુ ઊભા પાસે રે, તાકે તારી તે સોઇએ જ્યારે૦ ૧૩
એવું થાય ભાઈ રે, એક બ્રહ્મને જાણે,
સુખ મળે સાચુ રે, પરબ્રહ્મ માણે. જ્યારે૦ ૧૪
નીરાત એવુ છોડી રે, સુખ તું કેમ અટ્યા;
સુખ અતિ થાશે રે, બ્રહ્મ જાય તુમા ભત્યા. જ્યારે૦ ૧૫

પદ ૧૬ મું.

માયારૂપ કથન.

વારવાર પૂછો રે, આજ અમે તે કહીએ;
ખરૂ બતાવું રે, તમે સુખી રહીએ. ટેક. ૧
મનને વારો રે, તો તો કઈ સમજાશે;
નહિ બોલ્યુ મારૂ રે, ભાઇ મિથ્યા થાશે. વારંવાર૦ ૨
શૂન્યમા અમો જઇએ રે, આજ ખોળી લાવુ;
તે તમને બતાવું રે, રહે નહિ બીજુ સા'વુ વારવાર૦ ૩
મને જ્યારે માનો રે, ત્યારે હા કે'જો,
નહિ તો નવ કે'વુ રે, બોધ મારો ગ્રે'જો વારવાર૦ ૪
ખરી ખોટી કે'ની રે, વામે કછુ નહિ વાધો,
સમજ્યા વિના હાહા રે, અર્થ વાસે કયા સાધ્યો. વારવાર૦ ૫
મન માને તેરા રે, તબ તુ તો અટકે,
મમત ના તાણે રે, મિથ્યા ના ફટકે વારંવાર૦ ૬
વાદ નામ ન થાયે રે, બાદસે તો ડરના,
કથા નવ અધૂરી રે, આજ હમારે કરના. વારંવાર૦ ૭
શિષ્યકુ સમજાયા રે, જઈ નવ બીજે પૂછે,
તો તો સમજાયા રે, મન ભર જાય રૂચે વારવાર૦ ૮

---

૪ મને—મનમા. ૫ વાસે—એથી

ખરી બાત કે'ની રે, ખોટીકું દિખલાની;
વાસનાકુ દાબી રે, વાકુ સત્ય તજાની. વારંવાર૦ ૯
એસી કથા વાંચુ રે, સુણો સબ ભાયા;
ભ્રમ જાય ભાગી રે, સમજે જો માયા. વારંવાર૦ ૧૦
વારંવાર પૂછો રે, માયા કોણ ગુરૂ;
આજ સબ કહુ રે, રાખુ નહિ અધૂરૂ. વારંવાર૦ ૧૧
તુમ કહો તો બોલુ રે, મન તન એક હોયે;
ડરૂં અમે આજ રે, મિથ્યા નવ વાણ ખોયે. વારંવાર૦ ૧૨
પ્રકૃતિ પુરૂષ બતાવુ રે, જો મનમે સમ્મે;
આનંદમે રેલો રે, જ્ઞાન કે દશી. વારવાર૦ ૧૩
લીલા વો દોનુકી રે, કર્મ કહું સબ ભાઈ,
વાકી જે સગાઇ રે, જણાવુ ખબરાઇ. વારવાર૦ ૧૪
પીછે તમે રીઝો રે, મનવા મગન થશે;
નીરાત દુખ નાશી રે, તારૂ આજ જશે. વારંવાર૦ ૧૫

પદ ૧૭ મું.

પુરૂષપ્રકૃતિ.

રાધા અને કૃષ્ણ રે, શિષ્ય તમે સૂણ્યા;
રૂક્મિણી ને કૃષ્ણ રે, જોઈ તારા શીશ ધૃણ્યાં. ટેક. ૧
સત્યભામા કૃષ્ણ રે, નામે તમે ભાઈ જાણ્યાં;
કાળિંદીની તીરે રે, જેણે સુખ માણ્યા. રાધા૦ ૨
ગોપી અને કૃષ્ણ રે, એકમેકે રમતે,
રામ અને સીતા રેં, વન વનમે ભમતે. રાધા૦ ૩
શિવ અને શક્તિ રે, તે તો સુણી હશે;

---

૯ સત્ય—નિશ્ચય તજાની-તજાવની—તજાવવી.

બ્રહ્મા સાવિત્રી રે, તારે મને વરો. રાધા૦ ૪
એમ દેત બે બે રે, નર અને નારી;
એ તે ખરૂ હશે રે, કે ખોટે જાયે રે હારી. રાધા૦ ૫
એવુ ગમ આવ્યુ રે, તે તો આજ હું કહું છું;
પ્રકૃતિ અને પુરૂષ રે, જાણી સુખી રહું છું. રાધા૦ ૬
છે એ બે કેવાં રે, તમને સમજાવું;
પછે નહિ ભાઈ રે, તારે કંઈ જાવું. રાધા૦ ૭
પણ ધ્યાન રાખે રે, તો તો સબ જાણે;
ધ્યાન કદા ચૂકે રે, તબ કછુ ના માણે. રાધા૦ ૮
પુરૂષરૂપ વોહ્ડા દેવા રે, બ્રહ્મ જાકો ભાખે;
અપાર ગુણ જેના રે, નિગમ નેતિ નેતિ દાખે. રાધા૦ ૯
કોઇ નવ જાણે રે, રૂપ તેનુ કેવું;
ભક્ત કહે હુ તો રે, નિત્ય જેને સેવુ. રાધા૦ ૧૦
તે પુરૂષને વળગી રે, આવી અણતેડી;
નિર્બંધ તો જાતે રે, ઉપર પડી બેઠી. રાધા૦ ૧૧
માયા નામ તેનુ રે, પ્રકૃતિ કોઈ કહે;
ગુડ ગોળ એકજ રે, ભેદ દેશ વિષે રહે. રાધા૦ ૧૨
ઘણી તરછોડી રે, તોય વળગી આવી;
ભ્રાંતિ પમાડી રે, જ્યાકે મન ભાવી. રાધા૦ ૧૩
અલખ ભૂલાયા રે, દેહકે બીચ જોડા;
માયા નામ તાકા રે, હરિકુ નહિ છોડા. રાધા૦ ૧૪
દેહકે બીચ વ્યાકુળ રે, કર ડાલા દિને;
નીરાંતે નીકાલ્યા રે, શ્રમ લેકે ચીને. રાધા૦ ૧૫

---

૧૧ નિર્બંધ–સબંધ. ૧૨ દેશ વિષે–દેશ ભાષા વિષે.

પદ ૧૮ મુ.

પ્રકૃતિનો પરિવાર.

પ્રકૃતિ છે મોટી રે, માયા જેનુ નામ કે'છે,
કેવે રૂપે રે છે રે, સત તેનુ કામ કે'છે ટેક ૧
સહુ વસે એમા રે, કોઇમા નવ એ વસતી,
ખશીજાય સરવે રે, એ તો ભાઇ નવ ખસતી પ્રકૃતિ૦ ૨
મિથ્યા નથી એ તો રે, ખરી એ તો જાણો,
પણ રખે માણો રે, આજથી એ તો જાણો પ્રકૃતિ૦ ૩
પૃથ્વી એ તો એની રે, જાણો તમે જણી,
જળ એ તો એનુ રે, કહીએ અમે ભણી પ્રકૃતિ૦ ૪
તેજ તેમ તેનુ રે, વાત સાચી કહેવી,
વાયુ બેટો એનો રે, માનો એને દેવી પ્રકૃતિ૦ ૫
આકાશ આવુ મોટૂ રે, એ તો એને પેટે વસે,
ગન્ધ જાણે એ તો રે, રસમા રસે કસે પ્રકૃતિ૦ ૬
રૂપ જેને કો'છો રે, વો તો ભાઈ વામે વસે,
સ્પર્શ નામ એનુ રે, શબ્દ જે દેખો દશે પ્રકૃતિ૦ ૭
જોવુ તે તો એનુ રે, સ્વાદ તે તો એનો ભણો,
સુણો એ તો ભાઈ રે, ચમડી તો યાકી ચણો પ્રકૃતિ૦ ૮
મુખે સારૂ સારૂ રે બોલે એ તો નહિ બીજી,
હલવે હાથ જાને રે, ચાલે પગે એ રીજી પ્રકૃતિ૦ ૯
નારી છતા શિશ્નુ રે, કથ જેનો વિધણુ,
ફુરાગત એ તો રે, ધાણી જેનો વિધણુ પ્રકૃતિ૦ ૧૦

---

૭ દશે-દિશે-દિશાઓમા ૧૦ શિશ્નુ-જનનેન્દ્રિય ફુરાગત-મયેત્સર્ગ-ગાગે

મન એમાંથી રે, થયું જાણો સરવે;
બુદ્ધિ એ તો બેટી રે, લાવે એને એ ગરવે. પ્રકૃતિ૦ ૧૧
અહંકાર એવો રે, છોકરો કરી રાખ્યો;
ચિત્તને જાણવુ છે રે, એવો એનો છે સાખો. પ્રકૃતિ૦ ૧૨
બ્રહ્મને ભૂલાવ્યો રે, માયા દેવી એ મોટી;
કાળ યાકો ચેરો રે, વાત નથી ખોટી. પ્રકૃતિ૦ ૧૩
ચોવીસ તો જાણો રે, બેટા બેટી એનાં,
પચીસનો કાજ રે, રૂપ છે જેનાં. પ્રકૃતિ૦ ૧૪
એવી પ્રકૃતિને નમી રે, કથા કહીએ,
નીરાતમન રાજી રે, સુખીઆ તો થઇએ પ્રકૃતિ૦ ૧૫

પદ ૧૯ મું.

પુરૂષનુ રૂપ ભાખી રે, પ્રકૃતિતણું કહ્યુ,
સીધુ સમજાવ્યુ રે, રૂપ એ જેવુ કહ્યુ. ટેક. ૧
આજ કથા એટલી રે, કહી અમો ઉઠુ,
કાલે આવો કે'શુ રે, ભણવું નથી જૂઠુ પુરૂષનુ૦ ૨
કથા કે'વી આછી રે, પુરાણી જ્યારે થયા,
પુરાણીકા નાતા રે, મનમે અમે ગ્રહ્યા પુરૂષનુ૦ ૩
પુરાણી કથા આછી રે. કરો સમ મન લાઇ;
તો તો શ્રોતા રીઝે રે, અઠા દિયો સમજાઇ પુરૂષનુ૦ ૪
માન પામો મોટુ રે, ખરા ખરા સહુ કે'શે;
સચ્ચ બાત માનો રે, નીરાત ભગત કે'છે. પુરૂષનુ૦ ૫

પદ ૨૦ મું.

શિષ્ય મળો રોજે રે, ઘટમે સમજો,
પુઠી માહી માહી રે, ખરા તમે પચજો ટેક ૧

૧૩ યાકો—એનો ચેરો— ચેલો ૩ નાતા—સંબંધ.

જો નવ જાણો રે, કાને આવી પૂછો,
અમો સમજાવુ રે, મનમે રૂચો. શિષ્ય૦ ૨
ધ્યાન ધરી જો જો રે, ખરૂ કે'વુ મારૂ;
નવ બોલો મુખે રે, હા હા બહુ સારૂ શિષ્ય૦ ૩
નહિ તો થાશે કેવુ રે, તે અમો કહીએ,
લોટ નારી દળતી રે, ત્યાંહી જોવા જઈએ શિષ્ય૦ ૪
ઉંચે બેડી બેડી રે, લોટ કૂતરા ચાટે,
દળી દળી મરતી રે, જાગી ભરો ઉચ્ચાટે. શિષ્ય૦ ૫
તેવુ નવ થાય રે, મનમા સહુ ધરજો,
નથી કહ્યુ મે તો રે, કૂડુ કે તમે પરહરજો શિષ્ય૦ ૬
બેશો નથી જોઈ રે, અમે ભાગવત ભણિયા,
હસો જોઈ બોલ્યા રે, વિવેકે ખીર નીર ગણિયા શિષ્ય૦ ૭
કાલે કે'તા આવો રે, જાઉં કથા સુણવા,
ધારો મન કેવુ રે, તમે પાવન કરવા શિષ્ય૦ ૮
બોલો બ્રહ્મ બ્રહ્મ રે, જય જય એની ભણો,
અચ્યુત એ કેશવ રે, ગુણ નિત્ય એના ગણો શિષ્ય૦ ૯
સાહેબ છે સહુનો રે, બચો તો આવો કાને,
નીરાત બ્રહ્મ ભાળે રે, ગાઈ રસ બ્રહ્મ તાલે શિષ્ય૦ ૧૦

કથા ૨ જી.

પદ ૧ લુ.

કથા સાંભળવા આવો ગારી, કહુ વાત તો ધારી ધારી, ૧
વૃત્તિ એક કરો સતો, સુણો મોટા મહંતો
બીજા દિવસની કથા આજ, મળે સુણવેથી બ્રહ્મરાજ,
હોજાવે સબ કામ, મીને અગમેસે રામ ૨

વેસી કથા અમારી, જો ગ્યાનદૃષ્ટિસે બિચારી;
તો તો થાયે કાંમ, મીલે તમકું સુંદરશ્યામ. ૩
તેરા નેહ જો તું દેખે, ઉસીકી બાત વિપેખે;
કેવી રીત થયો તેહ, આજ દાખું નિઃસંદેહ. ૪
એની કેવી બલિહારી, તે તો આજ કહું વિચારી;
થાય આનંદ શિષ્યો જેમ, મારે કથા કે'વી તેમ. ૫
ભલે નિંદા બંદા કોઇ, એવી બ્રહ્મની એક સોઈ;
નથી ઢોંગી ધર્મને ધરવો, નથી બ્રહ્મ નિરાળો કરવો. ૬
અભેદ અછેદ તમને કે'વો, દેહી માંહી બતાવી દેવો;
થાવ સુખી જે જે વાતે, મારે કે'વુ તે તે જાતે. ૭
બ્રહ્મરૂપે આપણ થઈશું, ત્યારે તો આનંદ રહીશું;
કરી હમણાં બીજી વાતો, જેથી જણાયે જાતો. ૮
લીલા બ્રહ્મકેરી છે ભલી, જેની નિશાની કંઇક મળી;
તેથી વાત સમસે હોવે, દૂજા કયા જાને વો રોવે. ૯
નિગમ નેતિ નેતિ ભાખે, વાકો રૂપ કોઇ ન દાખે;
ધન્ય ધન્ય કહે સબ કોઇ, યાકો કૌન ભાઈ જોઈ. ૧૦
તુમારે સંશય સબ મીટાવુ, એક એક કરી સમજાવુ;
પહિલા કહ્યા જો જો હમને, સ્મૃતિમે રખયેના તમને. ૧૧
દેહીકી કે'તાહુ બાત, સુનો તો હોવે સાક્ષાત;
નીરાંત નામકા જાને મર્મ, વાકે છૂટ જાવે કર્મ. ૧૨

પદ ૨ જું.

એ દેહ દેખો તુમારા, વાંહી નિસાન હે અમારા;
વો કેસે પરગટ ભયા, વાકા સંશે ખોઇશે દહ્યા. ૧

---

૧ એ ઈ૦-સાખ્યમતાનુસાર જગદુત્પત્તિ કહે છે.

એક કમલ ભયા ઉત્પન્ન, જલમેં જાનો સહુ જન,
વાકે છિદ્ર પાડે ભગવન, મે સુનાવું ટોઈ મગન ૨
પછે એ કમલ તો ખીલા, જાકુ જગજીવન મીલા,
પહેલે મુખ હુઆ તુમારા, અગ સુનો શબ્દ અમારા ૩
ઇસિમે આઇ કૌન સમાવે, વાકો ભેદ ગ્યાની પાવે,
બાની ઇંદ્રી જાનો, વાકો દેવતા અગ્નિ માનો ૪
પછે થયુ નાક જેહ, પ્રાણ ઇંદ્રી કહીએ તેહ,
એનો દેવ વાયુ જાણો, તન મનથી આપ વિખાણો ૫
પછે થઇ આંખો બેન, ચક્ષુ ઇંદ્રી કે છે તય,
એનો દેવ સૂરજ મોટો, જેનો કોઇ નથી જોટો ૬
કાન થયા પછી સાર શ્રોત્ર ઇંદ્રી કે' નિરધાર,
એનો દેવતા દિશા જાણો, સારૂ કહ્યુ સાચુ માનો ૭
ત્વચા થઈ પછે ઉત્પન્ન, રોમ કેશ ઇંદ્રી પાવન,
એનો દેવ કહીએ જેહ, સર્વ ઔષધિ નામે તેહ ૮
ગુહ્યેંદ્રિય પછે થાય, વીર્ય ઇંદ્રી તો મનાય,
એનો દેવતા વરૂણ, જાણો થાશો પુણ્યે ૯
થઇ ગુદા પછે જેહ અપાન ઇંદ્રી તેહ,
તેનો દેવ છે ભાઇ મોટો, જેનો કોઇ નથી જોટો ૧૦
જેનુ નામ સુણી કંપો, જેનાથી નહિ જંપો,
વો દેવ હે વાકા ભાઈ, મૃત્યુ નામ જાનો સમુઝાઈ ૧૧
નામ નીરાતનુ જો લવે, સબ દેવ આવી સેવે,
નામે તર્યા બહુનાઇ, મીલગઇ છે જુદાઇ ૧૨

---

૧૨ બહુનાઇ—અર્થાત્ ઘણા મીલગઇ—મળીગયા

પદ ૩ જું.

જે કમળ હુઆ આધ, વાકી સુણો સાદ;
ગુદકે દેવતા કહે, અબ આગે કયા રહે. ૧
હાથ હુએ વાકે ઉત્પન્ન, બળ ઈંદ્રિ હે પાવન;
દેવતા માનો બડ રાઈ, સુરદેવ જાનો કામ પાઈ. ૨
પગ હુએ પીછે જાન, ચલનઈંદ્રી વાકી માન;
વિષ્ણુદેવ બડે મહત્તાઈ, જ્યાકે ભક્તલોક ગુન ગાઈ. ૩
હુઈ નાડી જો પીછે રે'તી, રૂધિરમે સમાઇ કે'તી;
વાકા દેવ હે ભાઈ, નદી નામે જાના જાઈ. ૪
પેટ થયું પછે મારૂં, સાંભળ કે'વું મારૂં;
ક્ષુધા તૃષ્ણા ઈંદ્રિ જાનો, સમુદ્ર દેવતા પીછાનો. ૫
પીછે હૃદય જાણ, જામે પ્રકટ રહે ભાન;
વાકા ઈંદ્રિ જાનો મન, દેવતા વિધુ હે ધન. ૬
હે આ તો સબસે ન્યારા, સુનો સુનાઉં મારા;
સબમેં હે એક એક, તામે હે અનેક. ૭
બુદ્ધિ ઈંદ્રી એમાં, બ્રહ્મ દેવતા છે જેમાં;
અહંકારઈંદ્રી એમાં, રૂદ્ર દેવતા છે તેમા. ૮
વળી ચિત્તઈંદ્રી જાણો, જીવ દેવતા પ્રમાણો;
એ વિધિનુ તારૂં રૂપ, તું તો સર્વતણો ભૂપ. ૯
દેવ કારજ તારૂ કરે, તુ તો ભટકી પેટ ભરે;
એથી કારજ ના સરે, મરે અને અવતરે. ૧૦
માને મારૂં તો છૂટે તાપ, બ્રહ્મ જાણે તો જાણે માપ;
અમે થોડું સમજાવું, નથી ભાણો બેશી ખાવું. ૧૧

---

૨ સુરદેવ—ઈંદ્ર. ૬ વિધુ—ચંદ્ર.

ગુરૂ ગમની એતો વાતો, મીટી અજ્ઞાનની રાતે,
નીરાત થાયે તદ્‌રૂપ, જાણે દેહ જો અનુપ ૧૨

પદ ૪ થું.

પરમાત્મરૂપે થાવ, તેની વાણીનો કહુ દાવ,
જાણો બ્રહ્મને જાણ, ત્યારે રહે નહિ કઈ તાણ ૧
મુક્તિ મળે એની મેળે, વરસાદને કોણ તેડે,
ટળે અવતરવાની પીડા, મળી સુખભોગની ક્રીડા ૨
થાય રાધાકૃષ્ણનુ જાણ, કરો તેના વિખાણ,
એહ શૂન્યશિખરપર ચઢે પાછા પગલા નવ પડે ૩
ત્યારે મળી જાશુ, નહિતો રહે ઊભી તાણ,
નિશદિન જપ જાપે, અજપાનુ કારજ કાપે ૪
કોઈના સામુ નવ જોવાય દુખ આવ્યે નવ રોવાય,
નિંદા થાય ન કોની જો હોતી હો સો હોની ૫
સભર ભરિયો જાણે પ્રભુ જઈ કોઈને ના દુભુ,
એવી વૃત્તિ થાય જ્યારે, પ્રભુ ઓળખ્યા ત્યારે ૬
માટી સોનુ સમાન, એવુ થાયે ભાન,
ત્યારે તરો તમે, ઓળખો જ્યારે શમે ૭
નહિતો ભમો ભાઈ, બે લોકથી બગડો જાઈ,
અમો કહ્યુ એવુ થાય, તો તો મુગતી લાગે પાય ૮
પરમધામમા તુ જાય, ત્યા તો સુખી થાય,
નવ ભોગે તુ જો ભોગ, મીટે સબ આરોગ્ય ૯
કરે દવ દવી સેવ, બીન માગ્યે તત્‌ખેવ,
જો આશા ગખે એની, તો તો માગ્યુ એવુ કે'ની ૧૦

---

૫ જો હોતી સો હોની—જે થવાનું તે થાય ૭ શમે—એ૦ બુદ્ધિ શમે.

માગવું તે તો ખોટું, દુઃખ નથી એથી કો મોટું;
તે તારે કરવું પડશે, લોભી નહિ તેને સારૂં જડશે. ૧૧
કરો વિના ફળની ભક્તિ, સાધ્ય થાયે સર્વ શક્તિ;
નીરાંત તેને વશ હરિ રાખે, દુઃખદેવાનું ના દાખે. ૧૨

પદ ૫ મું.

એક સુણો શિષ્યો નવું, તારૂં કલેવર કયમ હવુ;
તેની જાણું અમે વાત, મટી જો અજ્ઞાનની રાત. ૧
ગ્યાન ભાનુ ઉગે જેને, બધું દેખાયે તેને;
કછુ હ્‍ંકાઇ નવ રહે, દેહ દેવ આવી કહે. ૨
સબ ઘટકી જાને બાત, જ્યારે થાયછે સાક્ષાત;
સર્વ શાસ્ત્રનો જાને સાર, હોવે જ્યારે બ્રહ્મવિચાર. ૩
રાસ લીલા બેઠા દેખે, સબ આસનપેસે પેખે;
પુરૂષકુ હોવે આમક્તિ, હોવે રામાકી ભક્તિ. ૪
કરે સગ પુરૂષ જેસા, જીવ વીર્યમે જાવે તેમા;
રામાકે ઉદર માંય, જીવ જાકે બેઠે વાંય. ૫
એક રજની વીતે જબ, બેગા હોજાયે છે તબ;
પંચ રાતી જાવે જાન, ગોળા હો જાવે નિરવાન. ૬
દશ દિવસ રાતી થાય, પેગી માસકી હો જાય,
એક માસમે બને શિરા, દો મહિને બાગે બીરા. ૭
હોવે હાથ પાઉ જાન, તીન મહિને કરૂ વિખાણ;
હોવે નખ જો તું કટાવે, રૂવે હોવે જો તું રમાવે. ૮
હડ્ડી હોવે જોતું બધાવે, છૂપેઅંગ હોવે લજાવે;
ગુહ્ય ઇંદ્રી હોવે જાન, બાખે પડે સચ્યા માન. ૯

૭ શિરા–શિર. બીરા–બીડ. ૯ હડ્ડી–હાડકાં. બધાવે–વધારે. છૂપેઅંગ—જનનેંદ્રિયાદિ. બાખે—છિદ્રો.

હોવે ચારે માસ, ધાતુકી જાનો આશ,
પચ માસકા પ્રમાન, પ્યાસ ભૂખકા હોય ભાન ૧૦
છે માસમે ફરતા દેહ, ચલના વલના જાને તેહ,
સાત મહિને ખાયે માત, તેથી થાયે શાત. ૧૧
કડવુ ખાયે તો કમકમે, ઘણો ઉદરમા ભમે,
આઠ માસે ભૂખી માત, કૃમી કરડે તારૂ ગાત ૧૨
બધ હાથ ને પગ તારા, તેને થાયે નહિ વાર્યા,
કદી થાયે ગર્ભપાત, તો તો થઇ અજ્ઞાન શાત ૧૩
નવમે માસે નીકળવા કરે, અહીંથી તહીં તુ તો ફરે,
છૂટે નહિ બધન પડ્યો, ચર્મપિંજરામા જડ્યો ૧૪
એમ કરતા થયા દશ માસ, હોવે માડીને ત્રાસ,
અકરમી કહી વખોડે, ઉભા ફરી દુખમા દોડે ૧૫
તોય છૂટે નહિ તુય, વળી વળી શુ કહુ હુય,
નીરાત પછીનો કહુ દશા, જોજે સુખમા વશ્યા. ૧૬

પદ ૬ ઠું.

આવે દાઇ મારે માર, તોડો નહિ કોઈ ઉગાર;
મુઢ દાઇ મિલી તો મારે, ચતુર હોયે તો ઉગારે ૧
જો પુતરૂપે તુ આવે, તો તો સઘ બોલાવે,
પુત્રીરૂપે ાઈ, મોઢુ મરડી રોઇ ૨
પુત્ર કે પુત્રી કોઈ, નાખે નરકમે પો'ચો જોઈ,
જાણે દાઇ ચતુર, પડશે નરકમે પુર ૩
પછી તેરેકુ લેવે, માથા મગનકુ જાડ ચેવે,
શુકદેવકી દખો નિશાન, જન્મ લિયા લચા ભગવાન ૪

---

૧૧ છે—છ ૧૨ ગાત—ગાત—તારીર
૧ તોડો—તારો

ઉંઆ ખુંઆ કુચન કિયા, એ સેહો જાઓ સબ લિયા;
તો તો સંસારસેં તર જાના, એસી સમજ કચાંસેં પાના. ૫
હું પૂત સબ ખેલાવે, જો આવે સો લે જાવે;
તું ભૂખા એ નવ જાને, તેરેકુ સબ મીલી તાને. ૬
મુગા પડા મચ્છર કાટે, કોઈ ચટાવે સો ચાટે;
હોયે મલિન અંગ અપાર, ના'નેકા નહિ વારા. ૭
ન'વડાવે તો ના'ય, ખવડાવે તો ખાય;
એવી દશા મૂગી થાય, તોયે જપે નહિ બ્રહ્મરાય. ૮
દિન દિન મોટા થાય, જોઇ રીઝે માય;
મેરા બાળા બડા થાય, એથી દુઃખ તો જાય. ૯
બાળા રમવા જાય, બ્રહ્મ દિયે ભૂલાય;
એસી કર્મકી આંટી હોજાય રંડીકા માટી. ૧૦
ધ્રુવ જેસાકુ ન જાને, અજ્ઞાનકુ વિખાણે,
એસી અંધી જાય દશા, પિછે જવાનીમે વશા. ૧૧
તાકી દશા બાખુ, જ્યાનકા ઘૂટ દાખુ;
નીરાંત ચાખો ભાઈ, સુણો બાઇ ને જે ભાઈ. ૧૨

પદ ૭ મું.

જવાનીમે હોવે ઘેલા, નવ રખે અગ મેલા;
વસ્ત્ર અછે અછે પેને, ડરાવ્યા ડરે નહિ શેણે. ૧
બાકરી સબસે બધે, કારજ કરે સધે;
મદ્યપાન જા પીવે, અજ્ઞાનકો પટ શીવે. ૨
મેરા તેરા કરતા, આંહી તાંહી ફરતા;
બનજાયે દિવાના, કોઇકા ના માના. ૩

૬ હું-હુ ૬ પેને—પેરે.

વાત તારી વંઠે, માયા બાંધે કંઠે;
અજબ ખેલ ખેલાવે, એવે બુઢાપન આવે. ૪
તેમાં દુઃખ તો વેઠે, સારૂં નરતુ મેટે;
પડે દાંત ને થાય બૂરૂં, એકે રહે ન અધૂરૂં. ૫
નવ આત્મા લેવો જાણે, સંસારને વિખાણે;
એવો ભુંડો ભેખ, તારો થાયે દખ. ૬
મરતાં સંન્યાસી કરે, ક્રોશે ઇકોતર તરે;
જેણે જાણવાનું ન જાણ્યુ, જેણે ખોયું આવ્યું ટાણું. ૭
તેને સન્યાસી કરે, તે પાપના ભારા ભરે;
સાન્યાસીકે ધર્મ, વાકે વેગળે કર્મ. ૮
એ કહ્યુ ના જાને, છલ્યા તો અન્ન તાણે;
મુઓ તો શંખ મારે, સન્યાસીનુ શ્રાદ્ધ ન સારે. ૯
એવી માયા લાગી, સારી સમજ ત્યાગી;
જોયુ નહિ જાગી, થયો તુ તો વૈરાગી. ૧૦
સહુ નામનુ કીધુ, એકે પ્રકારે ન સીધ્યુ;
નવ જાણ્યો કાકો કાળ, નવ જાણી તેની ઝાળ. ૧૧
ઘણા જોયા મરતા, તોય જાને ના ડરતા;
નીગત આવ્યો જાણી, કાંવ સૈજંદા પરાણે. ૧૨

પદ ૮ મું.

કાજે લીધો ઝડપી, મરતો ત્યારે કરપી;
નવ અપાયું કંઇ જાગ, નવ ખરચાયુ નિરવાણ. ૧
આ તો લેઇ ચાલ્યો કાગ, એવી પડી છે દ્દાગ,

---

૯ એ--ને—આનુનનની મા[illegible]—રાની બેસનાળુમાં—
વહુનામાંજ.

પે'લુ કેમ ન જાણ્યું, બ્રહ્માનંદને નવ માણ્યું. ૨
ઓળખ્યું નહિ ટાણું, આજ સમજ આણ્યું;
અતે કહ્યું સારૂં, વો તો લાગ્યું ખારૂં. ૩
લે ગયા કાળ કરાળા, હાથમે રહી નહિ માળા;
લે જાકે નરકમે ડાલા, વાં બડે બડેકું ભાળ્યા. ૪
ઘોટે સતકી મોજું, જાતા કરને સોજુ;
જાકુ મારી નીકાલે, વો સંત તો મોજ માંલે. ૫
દુ:ખ ઉનોકે દેખે, દયા ન લાવે રેખે;
જેસી યાકી કરણી, તેસી પાર ઉતરણી. ૬
એગ્ગ દુ:ખ શિષ્યો, મનમે કરના નીશ્ચો;
સુનો કથા એક ચિત્તે, તો ભરાવ ન ભીતે. ૭
આજ હો ગઈ કથા પૂરી, સુનનેકી બાત અધૂરી;
સમજ ગયા સત મરચા, ભટકા મનકા કચ્ચા. ૮
એની કથા હોવે નિત્ય, હોવે ગ્યાન નિત્યાનિત્ય;
સચ્ચા વો લે જાય, જો ઉંઘે મો દે જાય. ૯
ચીને આતમા હોવે સાધુ, વ્યાધ કરે ના બાધુ;
સતકી લીલા ગાઈ, તન મનમે આનંદ પાઈ. ૧૦
કથાકા નામ નિમિત્ત, ડારી અજ્ઞાનીકો ભીત;
સમજ્યા આતમા શુદ્ધ, સમજે હોવે બુદ્ધ. ૧૧
ગ્યાનકી બાત હે સો'લી, સમજે નાહિ મતિ ઘેલી;
નીરાંત નિરંજન જાને, વો તો વોહીકુ પિછાને. ૧૨

---

૫ સોજુ-મોજું (સેવ ?) કરના કરતા જાય છે। ૭ નીશ્ચો-નિશ્ચય. ભીતે-ભયમા ૯ નિત્યા નિત્ય-નાશવંત અને અવિનાશી વસ્તુનું. ૧૦ બાધુ-બાધ-પીડા

અવતારખંડન.

વારાહાવતાર.

રાગ રામગ્રી

વાત કે'વી અવતારની, સુણો શ્રોતા આજ,
નિંદા તો નવ મે કરૂ, લાગે ગુરૂકો લાજ. ૧
સત્ય આવે સાનમે, તે દિખાઈ દેઉં,
મન ચાહે તો માનવો, ગ્યાનીકા હે મેઉ ૨
વારાહનો અવતાર છે, પુરાણકેરી માય,
જેણે પૃથ્વી ઉદ્ધરી, એવી વાતો ત્યાંય. ૩
યોનિ જો જો પશુતણી, ભુંડની પંક્તિ કેઈ,
પરમાત્માને એ ગમી, પુરાણ કે' છે જોઈ ૪
ભુંડ પૂજે મૂર્ખજન, પુરાણનું દઇ પ્રમાણ,
નરક ખાય નરકે સૂવે, એ તો છે સહુ જાણ ૫
તોય જઇને પૂજવો, એ કેવું અજ્ઞાન,
પુરાણ કઇ ખોટા નથી, સર્વત્ર ઇશ્વર જાણ ૬
તેનું એ દૃષ્ટાંત છે, સમજો સાચી વાણ,
પાસે મૂકી આતમા, મૂરખ થાય અજાણ ૭
ભુંડને બ્રહ્મ માનો બળો એહની સાન,
હિરણ્યાક્ષને મારિયો, તેથી એ ભગવાન ૮
મારે વાઘ તો સર્વને, કહે જઇને બળવાન,
મિથ્યા શું ભટક્યા કરે, જાને થઇ અજ્ઞાન ૯
માનો ઇશ્વર સર્વમાં, ભુંડ નહિ પુજાય,
નીગન પૂજે ભુંડને તો તો ખંડન થાય ૧૦

---

૨ મેઉ—મેળ ૮ બ્ર[illegible]—૧૬૨૫ ૧૦ ખ[illegible]—તો તમે ભુંડને પૂજશો તો તેનું તો આ[illegible] ખ[illegible]

મત્સ્યાવતાર.

રાગ ચાલતો.

એક મુનિએ પાળિયું, દયા આણીને મચ્છ;
ઘટમાં રાખ્યું તેહને, જળ રેડીને સ્વચ્છ. ૧
દયા નહોતી દેહમાં, યવન હોત કો પાસ;
રોજો છોડત તે ઘડી, ભક્ષણ કરીને ખાસ. ૨
તે મચ્છ તો વાધિયો, ઘટે ન માયો જાણ;
તળાવમાં તો નાખિયો, એવા મુનિ અજાણ. ૩
વામે સમાય નવ ભયો, નદીમે ડાર્યો જાણ;
સરોવરમે વો લે ગયે, પંડિત સુણો સુજાણ. ૪
સરોવરસે વો બઢ ગયા, સાગર ડાલ્યા જાઇ;
બડારૂપ વાં હો ગયા, કહેતે જાઉં લજાઈ. ૫
નૌકા એક વાપે ધરી, બચાએ પુણ્યવાન;
વો મચ્છરૂપ ભગવાન થા, દુનિયા જલ ગઈ જાન. ૬
દુનિયા ડુબ ગઈ જે સમે, રખી મચ્છ ભગવાન;
ખલ્કરૂપ વો મચ્છ ભયા, જગત છવાડન જાણ. ૭
વા દિનકે સબ પૂજતે, મચ્છરૂપ ભગવાન;
યવન લોક પણ પૂજતે, પેટકી સમજી સાન ૮
જ્યાનીજન નવ ગાડતા, માને ખોટી વાત;
જગતખલ્ક જો માનિયે, તો પ્રાણી વિખ્યાત. ૯
પણ પૂજાને પાત્ર નહિ, બીના સદ્ગુરૂ જાત;

---

૨ રોજો છોડત—પારણા કરત । ૩ ઘટે-ઘડામા.

૬ નૌકા ઈ૦-એ મત્સ્યના ઉપર એક નૌકા (હોડી) મુકીને પુણ્યવતો-ને બચાવ્યા । જાન ગઈ-જળમા ગઈ.

નીરાંત બ્રહ્મમાનો વૃથા, ખોટી જાત ને ભાત. ૧૦

કચ્છાવતાર.

રાગ ચાલતો.

સમુદ્રમાં અમૃત રહ્યું, મળિયા સુર અસુર;
મહેનત કરવા લાગિયા, બળ કરી ભરપૂર. ૧
નાગનું કીધું નેતરૂ, ખેંચે બંને ત્યાંય;
રવઇઓ પર્વતતણો, દખો માલ હે માંય. ૨
જ્ઞાનીકી એ સમજ હે, અજ્ઞાનીકે દેવ;
કાચબા પૂજે જાઇકે, કરે બિધ બિધ સેવ. ૩
દેવ હમારા કાચબા, જૂઠા હે સબ કોઈ;
સદ્‌ગુરૂસેી કછુ ના બને, કરે કાચબા જોઈ. ૪
અબુદ્ધિ એસી હો ગઈ, કાચબારૂપ ભગવાન;
પર્વતકુ જિને ધરા, કેસે વો બળવાન. ૫
પીઠ ઉપર ધરી રખા, બળ દોનુકા ધાર;
વાદિમા નવ વો ગયા, સમજો સાર અસાર. ૬

મોહનીરૂપ.

રાગ ચાલતો.

અમૃત કાઢ્યું બે મળી, લઢિયા બંને ભાઈ;
દૈત્ય અમૃત લઇ ગયા, દેવ રહ્યા શરમાઇ. ૧
પરમાત્માની સ્તુતિ કરી, આવ્યા તે તો ધાઈ;
જેને કાજે અંત સહુ, મરે ઘણા કૂટાઈ. ૨
તે બોલાવ્યા આવતા, એ છે કેવી નવાઈ;
રૂપ ધરે વળી તે ઘણાં, દેવ જાય ફૂલાઈ. ૩
સ્તુતિ કરીને માગિયુ, આપો હે જદુરાઇ;
અમૃત દૈત્યો લે ગયે, અમો રહ્યા મુઝાઇ. ૪
ત્યારે રીઝયા બ્રહ્મ જે, ધર્યું નારીરૂપ;
પુરૂષ ફિટિ પ્રકૃતિ થયો, નારીરૂપે ભૂપ. ૫
રૂપ ખોત બધારિયો, મોહ્યા દાનવ મૂઢ;
કપટ કર્યું ત્યાં નારીએ, ખોટ ગૂઢમે ગૂઢ. ૬
છળ્યા દૈત્ય એ નારીએ, પ્રકૃતિ વશ મનાય;
પુરૂષને કયમ તે કહું, ખોટુ કેમ વદાય. ૭
એમ મૂઢ જન બોલતા, જરા નહિ લજાય;
કપટી નારી બ્રહ્મ કે', પડે ઘણી મઝાય. ૮
સમજે જ્યાની સર્વ તો, મૂરખ ખત્તા ખાય;
બ્રહ્મતણું કઇ રૂપ છે, જો નારી લખાય. ૯
નીરાંત ભામા જાણવા, નારીરૂપે ભ્રમ;
કદી એહ નવ છૂટશો, પ્રકૃતિ કો'છો બ્રહ્મ. ૧૦

નૃસિંહાવતાર.

રાગ ચાલતો.

હિરણ્યકશિપુ મારવા, ધર્યો જેહ અવતાર;
પ્રહ્લાદને ઉગારવા, અસુરકો મારણહાર ૧
નર નહિ નારી નહિ, પશુ પખી નહિ કોઈ,
એવુ રૂપ નૃસિંહનુ, કે'વુ વિચારી જોઈ ૨
સમજ પડે નહિ રૂપની, નરસિંહ દો સમજાય,
પૂજાકો પ્રત્યક્ષ નહિ, ચિત્ર જાકો પૂજાય ૩
ચીરી થંભકે નિકસે, નખથી માર્યો રાય,
તેની પૂજા થાય છ, અજ્ઞાની ગુણ ગાય ૪
ગ્યાની સમજે સાનમે, અગ્યાની અકૂળાય,
બ્રહ્મરૂપને શી પડી, ઘેર ઘેર અથડાય ૫
જાણે નહિ તે જુવે, ચિત્રકેરા રૂપ,
માને તે મનથી વૃથા, નૃસિંહ મોટો ભૂપ. ૬
માનો બ્રહ્મ પ્રહ્લાદને, જેહ થયો તદ્રૂપ,
વૃત્તિ રૂડી એહની, ભક્તિ માહી અનુપ ૭
તેને કોઇ પૂછે નહિ, નૃસિંહ આગળ જાણ,
મારે પલક એકમા, કશુ રૂપ ધરે અજાણ. ૮
એવી વાત અનેક છે, મૂરખને નહિ સાન,
બને રૂપને પૂજતા, પંડિત નહિ તે પા'ણ ૯
નીરાત નામ સમજ્યા વિના, ભીંતે એમ કૂટાય,
બંધન પડિયો બાળકો, પારા કેમ છૂટાય ૧૦

બળરામાવતાર.

રાગ ચાલતો.

બળરામકો ઈશ્વર માને, બડા બ્રહ્મ અવતાર,

બીક લગી બ્રહ્મકુ ભાઈ, ભગ ગયા ઉદર પાર. ૧
એક આવરણથી બીજે જાવે, એ ઓટો સતાપ;
પરઘેર તો બ્રહ્મ ઉછરિયા, કર્યા શાં શાં પાપ. ૨
નાના ભાઈ જો બ્રહ્મ તે છે, નહિ મોટાઈનું માપ;
વૃત્તિ તો ભાઇ મારી વાર્ણી, કર્યા કામ ક્રોધના જાપ. ૩
વિશાખાશું રંગે રમિયા, હળ મૂશળ હથિયાર;
હળધર નામ તો પડિયુ તેથી, જનનો કરે સંહાર. ૪
ક્રોધ કેસા વો પણ કેંતા, નદીકો ખેંચી પામ;
મદિરા બિના ચલે નહિ, યાકી નિત્યે આશ. ૫
બ્રહ્મકુ એ બંધન કેસા, પૂજનાર બતાવો;
ક્રોધે બ્રહ્મને ક્યાં વસે, વ્યર્થ શીદ વતાવો. ૬
બ્રહ્મ ફરતા ફરતા ચાલ્યા, મુનિ કરે કથાય;
આસન નવ આપ્યું ભાઈ બ્રહ્મને, ક્રોધી તેથી કાય. ૭
બ્રાહ્મણને તો મારી ડાર્યા, બ્રહ્મ એ તો બળરામ;
સીધી વાત અમે સમજાવી, જાણો અવિચળ નામ. ૮
અવતાર બ્રહ્મની બલા ઉતારો, મળશે આત્મારામ;
શુદ્ધ મને તો જુઓ નિહાળી, આપોઆપ થાય કામ. ૯
મારૂં કેવું સબ સમજે વા, જો સમજે કોઈ એક;
નીરાંત શ્રમ તો સફળ તદા છે, ધરે શુદ્ધ વિવેક. ૧૦

કૃષ્ણાવતાર.

રાગ ચાલતો.

કૃષ્ણદેવની લીલા મોટી, ભક્તો એના ગાશે;
જન્મતા માંહી કપટ જડિયુ, સુણી સુખી કો થાશે. ૧
મથુરામાંથી ગોકુળ ગયા, કસ માતુલસે બી'ને;

વરસાદ આયા છત્ર ધરાયા, બ્રહ્મરૂપ ના ભીને ૨
ગોકુળમે તો પૂતના મારી, રાક્ષસ માર્યે મોટે,
વો તો અઠા કામ કિયા, કામાદિક વો ખોટે ૩
ગોવર્દ્ધન ધરિયા ગૌવા ચારી, વો ભી હે ભાઇ ઠીક,
નાગકો નાથા નારાયણને, લગી નહિ કંઇ બીક ૪
પછે ગોપી સંગે ખેલે, બડા વો અદ્ભુત,
પરબ્રહ્મને કેસા મચાયા, વિષયવાસના તૂત ૫
કંસ મારકે ભગતા ફિરા, પરબ્રહ્મ કો' તાકો,
છલકપટકી ક્રિયા સબન હે, બ્રહ્મ માનો જાકો ૬
ભગત કે' તે ગુણ જો ગાના, કૃષ્ણકા સબ ગાવ,
મુરલીવાળા બડા રંગીલા, જાનો માધવ મા વ ૭
વાકે પદ તો રોજ સુણે, ઔર મુખપેં ગાવ,
આત્મારામકે કોઇ નવ અડકે, ખરા છોડ તે દાવ ૮
જગત રીઝવને તો કરતે, સંત જાકે પદ સાર,
અપના રૂપ વોહીકો દેખી, ગુણ ગાનેકા બિચાર ૯
પૂજે કે કોઇ કરો માનતા, નીરાતકો નહિ તાપ,
નિરંજનકો નીરાત પાયા, ફિટ્યા દોરડી સાપ ૧૦

રામાવતાર.

રાગ ચાલતો

મહાપ્રભુ તો રામ ભલા છે, તપ તીર્થ અનુરાગ,
એક પત્નીવ્રત જાકો, કરે નિશદિન જાગ ૧

---

૨ માતુન-મામા ૮ જાકે-જેના પદ-કીર્તન ૧૦ દોરડી સાપ—દોર
। સાપ દેખવારૂપ ભ્રમ

જનકતણી તો પુત્રી સીતા, કિયા વાહીમેં લગ્ન;
રાજ્ય મીલા નહિ રામકું, હુવે દેવ તો મગન. ૨
દુષ્ટ લોકકો માર મારકે, પહુચાયે ઠેક;
રાવન નારી લે ગયા હે, વગગી બ્રહ્મને વેક. ૩
તેને મારવા વાંદર મેળવ્યાં, બાંધી સમુદ્રપાજ;
રાવણ મારી બ્રહ્મહત્યા કરી, વિભીષણ આપ્યું રાજ. ૪
મુઆ વાનરા અમૃત છાંટ્યા, રાવણ નવ રોકાયો;
મૂર્છા પામી બ્રહ્મ પડ્યા ભાઈ, શંગ આવી ઠોકાયો. ૫
લંકા કરીને ઘેર આવિયો, નારી કાઢી મેંણે;
દયા નાહીં વો બ્રહ્મકો દિલમે, નારી દુખી થઈ તેણે. ૬
ગર્ભવતીએ ગર્ભ જણ્યા, જંગલ માહી વશી;
ભક્તિ ચોટે એવા બ્રહ્મા, કસોટીએ જો કશી. ૭
શિક્ષા માનો (તો) એના થાઓ, છતાને જઇ માનો,
પથ્થર તને પાર ઉતારે, થયો અંધા દિવાનો ! ૮
નારીમાટે નેહ રડે તે, મુક્તિ ક્યાથી આપે,
સમજો તો તો કોઈ ન જાશો, મપાશો નહિ માપે. ૯
તારો તુને જો દેખાડું, અલગો રામજી થાશે;
નીરાંતને તો નિરંજન મળિયા, ગુણ ઓળખીને ગાશે. ૧૦

પરશુરામાવતાર.

રાગ ચાલતો.

પરશુરામનો મહિમા ગાયે, બ્રહ્મ એ અવતાર;
પૃથ્વી ઉપર ભાર થયો, ટાળ્યોન્તે નિરધાર. ૧
શુદ્ધ જ્ઞાની જમદગ્નિનો, એ તો ભાઈ કુમાર;

---

૬ મેંણે—ધોબીના મેહેણાથી.

એકવીશવાર નક્ષત્રી કીધી, ઉતારસા ભૂભાર. ૨
બ્રહ્મ એસી કરમ કરે, દયાહીનકો કામ;
ફરશીધરકો પૂજે સબ કોઈ, માની સુંદરશ્યામ. ૩
હત્યારેસે ગ્યાની અલગે, નામ સુણી લાગે પાપ;
ક્ષત્રીઓકા મર્દન કરતા, મુનિકો પૂછે જબાપ. ૪
બમન મારનેસે દૂના, નૃપ મારવેકો પાપ,
વો તો ઇને ઘાણુ નીકાલા, કેસા હે સતાપ. ૫
લોહીમે એક કર ક્રિયા કીની, સારા વાહી શ્રાદ્ધ;
માતા મારી પિતા મરવાયા, કહે કોણ વો સાધ ૬
પૂજા કરે લોક નીકી મીલી, પૂછે બ્રહ્મ જબાપ;
નવ છૂટે હમ નિશ્ચે કે'તા, બડા લગે સતાપ. ૭
આત્મારામકો આપ પિછાનો, ટળી જાય સહુ બાધ;
સદ્ગુરૂકો જો જાઈ મીવો તો, તારીદેશે સાધ. ૮
માનો કે ન માનો મારૂ, પૂજે એસા આપ;
ખરી થી સો કહી બતાઇ, બાત પુણ્ય કે પાપ. ૯
નીરાત મનમા નીરાત વસતી, જાણ્યો આત્મારામ;
ભજન કરૂ છુ દિનનિશ તેનુ, સિદ્ધ થયા છે કામ ૧૦

વામનાવતાર.

રાગ ચાલતો.

વામનજીનો જનમ જાણું, છળવા કારણ માને;
ઇંદ્રનુ સબકુછ હર્યું, રૂપ લીધું ભગવાને. ૧
બડે ઋષિ કશ્યપકો જાનો, વાકા પુત્ર વામન,
ઉપવીત કે સહુ કર્મ કીનો, હો ગયા પાવન ૨

૫ બમન—બ્રાહ્મણ દૂના—બમણા ૮ સાધ-સાધુ (સદ્ગુરૂ).

કપટ જાણે પરબ્રહ્મ, એથી ભુંડું શુય;
કપટ કરવા રૂપ લીધું, ભક્ત કે' પછી શુય. ૩
નાના બાળક બની આવ્યા, છળવો બળિરાય;
દાનેશ્વરકો બાંધ ડારા, કરે દાન જો સાય. ૪
સભા વચમાં આપિયું, મુખ માગ્યું ભગવાન;
ગુરૂએ તો રાય વાર્યો, પણ વર્જ્યો નહિ દેતાં દાન. ૫
નાનાનું મોટું રૂપ કરી, ભરી લીધાં પગલાં;
પગે તો પાતાળ રોક્યું, નભાદિ લેતાં ફૂટ્યાં ડગલાં. ૬
વે'પારી જ્યમ લેવા આપવા, રાખે કાટલાં કૂડાં;
પરબ્રહ્મનાં જો જો ભાઇ, કરમ એવાં ભુંડાં. ૭
બળિરાયે માગ્યું આપ્યું, તેને પાછો બાંધ્યો;
પરમબ્રહ્મ માનો કે નહિ, અમારે નથી વાંધો. ૮
કૂડે કર્મે એ નવ ભેટે, તે કરે કૂડાં કામ,
અમને તો એ રૂચે નહિ, કે'વા આત્મારામ ૯
પૂજા પણ અમો પૂરી ચો'ચાડું, પેટતણી દુકાન;
નીરાતને નિરંજન મળિયા, ન જોઇએ એ ભગવાન. ૧૦

છૂટક પદ.

પદ ૧ લું.

અમને કોઈ કે' વૈષ્ણવ થાવ, વૈષ્ણવરૂપ અમે;
કૃષ્ણ રાધારાણી રાજ કરે, જુઓ હ્રદયે તમે. ટેક. ૧
અમને કોઈ કે' રામજી થાવ, રામજીરૂપ અમે;
રમે સીતા રામજી પાસે, બીજા શેણે ગમે. અમને૦ ૨
અમને કોઇ કે' વામન થાવ, વામનરૂપ અમે;
દમી ઈંદ્રિયો સર્વત્ર, દાન લેવુ ન ગમે અમને૦ ૩
અમને કોઇ કે' વિષ્ણુ થાવ, તેનું રૂપ અમે;

અમે આસન કીધું એક, ઠેર ઠેર કોણ ભમે. અમને૦ ૪
અમને કોઇ કે' બ્રહ્મા થાવ, બ્રહ્મારૂપ અમે;
કામ કરવું છોડ્યું જાણ, માટી ચુંથું ક્યમે. અમને૦ ૫
અમને કોઈ કે' શંકર થાવ, શંકરરૂપ અમે;
વ્યસન લાગ્યું બ્રહ્મ, વિજ્યા કેમ ગમે. અમને૦ ૬
અમને કોઈ કે' ઇંદ્રિ થાવ, ઇંદ્રિરૂપ અમે;
પામ્યા બ્રહ્મપદનું રાજ્ય, ધાવ તો કોણ ખમે. અમને૦ ૭
અમને કોઇ કે' કુબેર થાવ, કુબેરરૂપ અમે;
સાચવું બ્રહ્મકોઠાર, સુખડી સત જમે. અમને૦ ૮
અમને કોઈ કે' સૂરજ થાવ, સૂરજરૂપ અમે;
થયો જ્યાનકેરો પ્રકાશ, નભમાં કુણ ભમે. અમને૦ ૯
અમને કોઇ કે' જોગી થાવ, તે તો થયા અમે;
નીરાતે વાસના મારી સર્વે, જોગીને જે જે ગમે. અમને૦ ૧૦

પદ ૨ જું.

લડતા જીવ ને દેહ, આવ્યા જ્યાની કને;
દેહ કે' જુઓ દેવ, છોડી જાય મને. ટેક. ૧
મેં રાખ્યો મારી પાસ, તેને નવ ગણે;
ડરી જાયે કાળથી એહ, જાઉં જાઉં ભણે. લડતાં૦ ૨
જેમ ફૂલને રાખે ગંધ, તેમ વશ્યાં બને;
દૂધ ઘીની કીધી પેર, જાણતો નહિ ધન્યે. લડતાં૦ ૩
જેમ કાઠ છૂપાવે જાણ, અગની ને સાધુ!
એમ છૂપાવી રાખ્યો મેય, જાણી રતિ લાધું. લડતાં૦ ૪
તલ ઓથે રે' જેમ તેલ, એમ એને રાખ્યો;

૬ વિજ્યા—ભાગ. લાધું-પ્રાપ્તથાઉ-મળું. એની રતિ (પ્રીતિ) જાણીને હું એને મળુંછુ.

ઘરધણીકી ખોજ નિકાલા, દેખી નાહીં સગાઈ,
સગેસગેકો હાક નીકાલે, બાઈ બેટા ભાઈ કેંના० ૬
આનંદ મગન હુએ તબ સાધુ, અઠી કીની કમાઈ,
ખોટેકો તો છોડ દિયા જબ, મીલા આતમરાઈ કેંના० ૭
તમ હમારા ટલ ગયા જાનો, સૂરજ હુઆ ઉદાઈ,
બ્રહ્મકે ગુન હમ તો નિશદિન, નિરાતસે ભાઈ ગાઇ કેંના० ૮
અલમસ્ત જોગી બન ગયે બાબા, કામ થયુ કર માઈ,
ભજન ભડાકામા ઝીલુ, કાપી કર્મની કાઈ કેંના० ૯
નીરાંત નામકો જાન લિયા, અભર સુખ થયુ ભાઈ,
જે જે જાણે તેને થાયે, રખે મરો શરમાઈ કેંના० ૧૦

પદ ૪ થું.

મન માયા કે મનની માયા એ તો મોટી આંટી,
મનવારાજા બડા બિરાજે, પકડે ડાલે ઘાટી ટેક ૧
રાજા હો જાયે રંક તો થાયે, બડા મન મસ્તાન,
કેદ પડે ઓર છૂટ છૂટ જાવે, લાવે નહિ કદી સાન મન० ૨
વાકુ કેદ કોક કરે, છોડકે પાવે સાન,
બિષયમેસે ખેંચ નીકાલે, દેખાવે ભગવાન મન० ૩
વિષયમે જો જા બેઠા તો, ચૂકાવે હે ધ્યાન,
એસા અછા એસા બૂરા, ક્યા કરના કારદાન મન० ૪
બડા દેવકો કેસે બોલે, મનવા તુ નાદાન,
બડા દાના હોકે બેઠે, કેસે કહુ અદાન મન० ૫
ભજનના ભડાકા કરીએ, ડરિયે નહિ લગાર,

---

૮ તમ—અંધારૂં ઉદાઈ—ઉદય ૯ કર માઇ—હાથમાં
૪ કારદાન—કરામત—ઇનાજ. ૫ દાના—ડાહ્યા

વિષયમાં તો જતું વારિયે, પામવી જો પાર. મન૦ ૬
નિંદવાથી કાંઇ વળે નહિ, મનની મોટી માગ;
રીઝવીને રાખીએ એને, એથી મળે પરમધામ. મન૦ ૭
લાડુ માગે ત્યારે રોટલો ધરીએ, વશ થાયે સૂધી આન;
વશ થયુ તો જાણો ભાઈ, મેંઝવશે ભગવાન. મન૦ ૮
અજબ તમાશા મનવાકા હે, સમજે મત સુજાણ;
મૂરખ તો મગન હો જાતા, ભૂલજાવે ભાન. મન૦ ૯
અંત સમજકી બાત નિયારી, મનકી વરતે તાણ;
નીરાંત જેવા વશ કરી રાખે, સમજાવી સુજાણ. મન૦ ૧૦

પદ ૫ મું.

હરિ ભજન કરો ભાવે, જમના કિંકર નવ આવે;
જોડા ખાઇ વો જાવે, હરિનામકો સુનાવે. . ટેક. ૧
જપ કરી કરી માળા ઘાસે, તોય જમડા તો ના નાસે;
તપ કરી કરી તનકુ તૂટે, તોય જમડાથી ના છૂટે. હરિ૦ ૨
યોગ કરી કરી થાય ઘે'લો, તોય જમડા લેશે પે'લો;
જગન કરીને જીવને જાળે, વાકી દૃષ્ટે જમડા ભાળે. હરિ૦ ૩
વ્રત કરીને કાયા કૂટે, જમડા જુવે ઊભા પૃષ્ઠે;
કથા સાંભળી ફૂટે કાન, જમડા જોવા નવ દે ભગવાન. હરિ૦ ૪
દાન આપી તું ઘસાય, જમડા મુક્તિપુરી લઈ જાય;
હું હું કરી તું ફૂલાય, જમડા વે'લો વે'લો ખાય. હરિ૦ ૫
તારૂં મારૂં બોલે આળ, જમડા જોતા હીંડે કાળ;
અભિમાનમાં રમતો જોઈ, જમડા સબ વો દેખે સોઈ. હરિ૦ ૬

---

૧૦ તાણ—વૃત્તિ-ખેંચમખેંચા.
૨ જમડા-કામાદિક અથવા યમદૂત. ૪ પૃષ્ઠે-પૂંઠે.

ગાનતાનમાં મન લીન, જમડા ચલાવે મારગ ભિન્ન;
એવી વાત છે જાણો ભાઈ, તરો બ્રહ્મનણી કમાઈ. હરિ૦ ૭
જમડાનું દર્શન નવ થાય, કાયા ઉલટી તેની પાવન થાય;
એક નિષ્ઠાએ જે ગાય, દેહ સુદ્ધાં ધામે જાય. હરિ૦ ૮
મળે બ્રહ્મ મોટો રાય, બીજા તો ભાઈ ખત્તા ખાય;
બલિહારી છે એની જાણ, મન ગમે તેનું તો માણ. હરિ૦ ૯
નીરાંત નામ અવિચળ જાણ, ખરા ગુણની એ છે ખાણ;
જાણો પદ એ તો નિરવાણ, સાચી જૂઠી નભે ન વાણ. હરિ૦ ૧૦

પદ ૬ હું.

કરો સત્સગત સાચી, તો તો જાવ તમે રાચી;
તરો ભવસાગર મોટો, તજો સગ જે ખોટો. ટેક. ૧
તરો તમે પળ માંહે પે'લા, રખે બોલ જાણો ઘે'લા;
બતાવશે બ્રહ્મ મોટા, જેના જુગમે નહિ જોટા. કરો૦ ૨
આનદમા મન રે'સે, બ્રહ્મરસ એથી તો ચે'લે;
અપાર લીલા દાખે, કોણ સત્સંગ પાખે. કરો૦ ૩
મુઆને એ તો જીવાડે, કર્મરૂપી કાટ કાઢે;
તારાં પાપ તો બાળે, જો તુ સત્સંગ ભાળે. કરો૦ ૪
તરી ગયા સત્સગે કેતા, તેના તને પો'ચ્યા છે ચેતા;
વાકી લીલા જે જાણે, તે તો સત્સંગ વિખાણે. કરો૦ ૫
મૂઢ તો બગડ્યા બોલે, મદિરા પીને તે ડોલે;
કુસંગ પડે ખાડે, તેને કોઈ નહિ કાઢે. કરો૦ ૬
કદી તું પડિયો ખાડે, સત્સંગત ઊભી રહી કાઢે;

---

૩ ચે'લે-હદ મૂકીને પસરે. ૫ કેતા-કેટલા. ચેતા-ઓરિયા કે ચેતવણી.

એવી ઉપકારી વાતો, સત્સંગનો મહિમા માતો.　　કરો૦　૭
ગુણ એના કોણ ગણે, શેષજી તો નાહીં ભણે;
સત્સંગ સહુથી મોટો, વે'લા જઈ જાણો તે ખોટો.　કરો૦　૮
ખોટ્યા તે તો મોટા, થયા સમજી છોટા;
ભૂલ્યા ભ્રમ જે ખોટા, હાર્યા જે જે ટોટા.　　કરો૦　૯
નીરાંત છે લે'ર એવી, છે સત્સંગ દેવ દેવી;
હાક નથી જેવી કે તેવી, નાણી અમે સત્સંગતિ સેવી. કરો૦ ૧૦

પદ ૭ મું.

સારૂં નથી ખોટું નથી, સાચુ નથી નથી જૂઠું;
સુખ નથી કાંઇ દુઃખ નથી, રૂઠું નથી નથી રૂઠ્યું　ટેક.　૧
ભલું નથી ભુંડું નથી, રોગ નથી નથી ભોગ;
જોગ નથી જગત નથી, જગ નથી નથી લોગ　　સારૂ૦　૨
શોક નથી આનંદ નથી, ખરૂ નથી નથી ફોગ,
આજ નથી અત્યા કાલ નથી, સાજે નથી નથી રોગ. સારૂ૦　૩
સગો નથી વા'લો નથી, બેટો નથી નથી બાપ;
ઉદાસ નથી ઉદાસી નથી, ટાઢ નથી નથી તાપ.　સારૂ૦　૪
ખાવુ નથી પીવુ નથી, જાત નથી નથી ભાત;
ભગ નથી અભગ નથી, પ્રભાત નથી નથી રાત.　સારૂ૦　૫
પાડી નથી પાડો નથી, વાઘ નથી નથી નાગ;
કામ નથી ને ક્રોધ નથી, અપ્રીતિ નથી નથી રાગ.　સારૂ૦　૬
લોભ નથી ને મોહ નથી, મદ નથી નથી મછરાળ;
માયા નથી અમાયા નથી, આશા નથી નથી આળ.　સારૂં૦　૭

---

૭ માતો—શ્રેષ્ઠ.
૨ લોગ—લોક.

મારૂ નથી તારૂ નથી, દીવી નથી નથી દીપ,
સોનુ નથી રૂપુ નથી, મોતી નથી નથી છીપ સારૂ૦ ૮
ડાહ્યો નથી ઘેલો નથી, દેવ નથી નથી સેવ,
ભોળો નથી વગ્જેગો નથી, મિથ્યા નથી નથી ખેવ સારૂ૦ ૯
નામ નીરાતનુ એક છે, વસ્તુ સાચી વિશેખ,
અદ્વૈત એહ અખંડિત ભાળો, છૂટી જાય સહુ ભેખ સારૂ૦ ૧૦

પદ ૮ મુ.

તુજ પશુમા અંતર શો, જો જાણ્યુ નહિ રામ,
ભય પામે છે પંખીડા, તેમ તારૂ છે કામ ટેક ૧
ઉંઘી ઉંઘી ને વણમાડે, પશુ પંખી જાણ્ય,
એને તુ તો સરખા ત્યારે, મિથ્યા મારૂં શીદ માણ્ય તુજ૦ ૨
મૈથુન કરતા જો જે જરી તહી, પ્રાણી માત્ર અજાણ્ય,
તેવો કે વિશેખે તુ છુ, મૂઢ માક કઇ માન તુજ૦ ૩
સવા શેર તો ખાવા જોઇએ, ખૂટાડે કોઠાર,
સારા બિચારા પંખીડા, જે ભરવો મૂકે ભડાર તુજ૦ ૪
મનુષ્યાદેહ જો ઉત્તમ પાયો, તો ઓળખ નારાણ્ય,
જમનુ જોર ન તે જીરવાશે, સાચી કહુ છુ વાણ્ય તુજ૦ ૫
ખત્તા ખાઇ ખાઇ કૂટાશો, માનશો નહિ અજાણ્ય,
તારા રાજાનુ રાજ નથી તહીં, નાખે નરકની ખાણ્ય તુજ૦ ૬
ભાઈબાપા કોઈ ન માને ભજન આવે કામ,
રૂધિરકી નદીમે બૂડાવે, જાણ્યા ન આત્મારામ તુજ૦ ૭
જે જે કરો વો કામ ન આવે, ખરા દેખશે ઘાઠ,

---

૯ વગ્જેગો—સંકટ ખેવ—નિશ્ચય
૫ નારાણ્ય—નારાયણ ૭ રૂધિરની નદી—વૈતરણી

તિલક છાપે કામ ન આવે, વો દેખે નહિ ડાક તુ૦ ૮
સચ્ચા માનો તો જાનો જાનકો, વો આવેગા કામ,
ભજન ભડાકા કરો નિશદિન, સચ્ચા પાઈ નામ તુ૦ ૯
નીરાત તો વિનવિને કે છે, થાવા તારૂ કામ,
ઓળખશો તો અળગા ર'શો, તારશે આત્મારામ તુ૦ ૧૦

પદ ૯ મુ

ખાવાની ચિંતા મૂકો પરિ, સમરો શ્રીનરહરિ,
ચાચ આપી તે ચાવણુ આપે ત્યારે તુ તો શાને તાપે ટેક ૧
ઉદરથી તુ આવ્યો બા'રે, કર્યુ ખાવાનુ એણે ત્યારે,
એ ફૂટને તુ શીદ સભારે, હરિ અ યા તો ભૂખે મારે? ખાવા૦ ૨
કીડીને કણ જઈને આપે હાથીને મણ આપે માપે
સતે ઊઠે ભૂખે કાંઈ, શીદ મરે તુ ત્યારે રોઈ ખાવા૦ ૩
તેને કરવુ તેને ભરવુ, તારે દુખમા શીદ મરવુ
પશુ પખી જો ભાઈ, ખાવા આપે આતમરાઈ ખાવા૦ ૪
તારા પેટમા કેટલ માય અજગરનુ જ્યા ઉદર ભરાય,
પેટને કાજે કરતા વેડ એ તો પો ચાડે નહિ ઠેડ ખાવા૦ ૫
ખરૂ અમારૂ માનો નહિ મરશો તમે ગોદા ખાઈ,
એક દિવસ તો ભખ્યે બેશ ના મળ તો ચોપડ મેશ ખાવા૦ ૬
મળે છે તો શાને ધાય ગોદા શીદ પરાયા ખાય,
પણ માને કોણ મતિમૂ , વિશ્વાસ નહિ સમજે ગૂઢ ખાવા૦ ૭
શ્વાનની ટેવ પડી ના મરે તેથી ભુંડા.તુ આવટે,
સમજે જે કોઈ સાચી વાત તે તો આવી મળિયુ ખાત ખાવા૦ ૮
જાણે નહિ તે રખડે ખરા, મળે નહિ ને જાયે બરા,

તરફડીને ભરતા પેટ, ડરે નહિ જે પો'ચ્યા ઠેઠ ખાવા૦ ૯
નીરાતને મન છે વિશ્વાસ, ખવડાવે આવી અવિનાશ,
ભૂખ્યો કોઈ દિનનો નથી, અનુભવી એમો કહુ કથી ખાવા૦ ૧૦

પદ ૧૦ મુ.

બાજી રમો બાજદા આવી, તન મનના જે અટકી,
જુગાર ખેનો જુગારિયા, જો જો જાતા છટકી ટેક ૧
અંત કરણનો ચોપટ કરજો, જમીપે ઘો પટકી,
કુબુદ્ધિના સોગઠા સોળે, મરે તો જાય ફૂટકી બાજી૦ ૨
ત્રણ ગુણના નણજ પાસા, દાવમે વૃત્તિ ખટકી,
હાર જીતમે દામ ધર્યો હે, આશા જાત ન ઘટકી બાજી૦ ૩
[illegible]કી હો ગઇ ગ્યાનીજનકી, અગ્યાનીકી કટકી,
[illegible]ચી ર ડો ગઇ દાવ ન જાન્યો,ગ્યાનીને દીખાઇ ચટકી બાજી૦ ૪
[illegible]જ્ઞાનીને ફરી ફરી મરવુ, લક્ષ ચોરાશી ભટકી,
[illegible]રાશી આસનમા ઘુચાયો, ઘા યો માહી ઝટકી બાજી૦ ૫
[illegible]ભા રહ્યા સત જીતીને શ્રમણા ભાગી ઘટ પટકી,
ખોટી બાજી જાણી જેણે, જાદુગરી જેવી નટકી બાજી૦ ૬
જુગારી સૌ હારી ગયા, મરતા છટકી છટકી,
ગ્યાનીને તો ગ્યાન લિયા હે, ભર લી પાકી મટકી. બાજી૦ ૭
અગ્યાનીને સાન ન આવી, બતાવતા તો હટકી,
હાસી હોઈ જાનો બાબા, ગમત હોઈ થટકી બાજી૦ ૮

---

૯ ખરા–મદ

૧ બાજદા—ખેનાડી ૪ કટકી—કાકરી (સોગઠી) ૬ ઘટ પટકી—અર્થાત્ કાર્ય વસ્તુઓની ૭ ભર લી—ભરી લીધી ૮ હટકી—હઠી ગયો થટકી-ઠઠાની

લોક પૂછે કયા ભયો હે, ભૂતકી પકડે લટકી,
ચૂપ થયો તે કાંઇ ન બોલે, છાતી જાકી ધટકી. બા૦૭૦ ૯
નીરાતને તો બહુત કહ્યાથા, આતમકી ધૂન રટકી;
હારા વોતો કેસે માને, બુદ્ધિ જાકી સટકી. બા૦૭૦ ૧૦

—૯ લટકી–લટ–ચોટલી. ધટકી–ધડકી ૧૦ રટકી—કહ્યું કે રટ સટકી –નાસી ગઇ !

